

ΙΩΑΝΝΟΥ ΠΑΠΑΣΤΑΥΡΟΥ
ΓΥΜΝΑΣΙΑΡΧΟΥ ΕΝ ΤΩΙ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΩΙ ΚΟΛΛΕΓΙΩΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΙΣΤΟΡΙΑ
ΤΗΣ
ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΑΠΟ ΤΩΝ ΜΗΔΙΚΩΝ ΠΟΛΕΜΩΝ
ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ Μ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

ΔΙΑ ΤΗΝ Β' ΤΑΞΙΝ ΤΩΝ ΟΚΤΑΤΑΞΙΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ
ΚΑΙ ΠΕΝΤΑΤΑΞΙΩΝ ΠΡΟΓΥΜΝΑΣΙΩΝ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
1938

ΕΚΠ

СУ

2642

Έκω 2642 C.Y.

~~D. Jaronis~~

Α.δ.

B₂

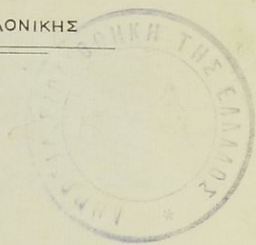
ΕΚΠ
CY
2642

ΙΣΤΟΡΙΑ
ΤΗΣ
ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΠΑΤΙΑΣΤΑΥΡΟΥ
ΓΥΜΝΑΣΙΑΡΧΟΥ ΕΝ ΤΩ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΩ ΚΟΛΛΕΓΙΩ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

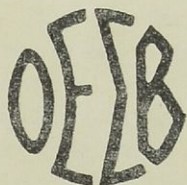
Εμα

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΑΠΟ ΤΩΝ ΜΗΔΙΚΩΝ ΠΟΛΕΜΩΝ
ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ Μ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

ΔΙΑ ΤΗΝ Β' ΤΑΞΙΝ ΤΩΝ ΟΚΤΑΤΑΞΙΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ
ΚΑΙ ΠΕΝΤΑΤΑΞΙΩΝ ΠΡΟΓΥΜΝΑΣΙΩΝ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
1938

Δωρ 725/1964

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

ΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΝ ΤΩΝ

Εἰσαγωγή.

Ἡ περίοδος τῆς ἱστορίας, τὴν ὁποίαν θὰ ἀρχίσωμεν νὰ σπουδάζωμεν εἰς τὸ βιβλίον μας τοῦτο, εἶναι ἢ περισσότερον ἔνδοξος ἀπὸ ὅλας τὰς ἄλλας περιόδους τῆς ἱστορίας τοῦ ἔθνους μας.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν οἱ Ἕλληνες ἐπολέμησαν καὶ ἐνίκησαν ἓνα πολὺ ἰσχυρὸν λαὸν τῆς Ἀνατολῆς, ὁ ὁποῖος ἠπέιλησε τότε τὴν ἐλευθερίαν των, τοὺς Πέρσας.

Ἡ περίοδος αὐτὴ τῆς ἱστορίας μας εἶναι καὶ δι' ἓνα ἄλλον λόγον ἢ λαμπροτέρα ὄλων.

Κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους οἱ πρόγονοί μας ἔκαμαν μεγάλας προόδους εἰς τὴν τέχνην καὶ εἰς τὰ γράμματα. Εἰς τὸ νέον μας λοιπὸν βιβλίον θὰ σπουδάσωμεν ἐπίσης τὸν πολιτισμὸν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, ὁ ὁποῖος ἔφθασεν εἰς τὸ ἀνώτατον σημεῖον τῆς ἀκμῆς του κατὰ τὴν περίοδον ἐκείνην τῆς ἱστορίας τοῦ ἔθνους μας.

Ἐὰν οἱ Πέρσαι κατὰ τὸν πόλεμον τότε ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος κατάρθωνον νὰ ὑποδουλώσουν τὴν ἀρχαίαν μας πατρίδα, ὁ κόσμος σήμερον θὰ ἦτο πολὺ διαφορετικὸς. Οἱ ἄνθρωποι δὲν

θὰ εἶχον τὰ ἀγαθὰ τοῦ πολιτισμοῦ, τὸν ὁποῖον ἐδημιούργησάν οἱ μεγάλοι μας πρόγονοι.

✓ ΑΙ ΙΩΝΙΚΑΙ ΠΟΛΕΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΜΙΚΡΑΝ ΑΣΙΑΝ

Οἱ Ἕλληνες, ὅπως ἐμάθομεν, μὲ τὰς ἀποικίας, τὰς ὁποίας ἴδρυσαν εἰς πολλὰ μέρη τῶν παραλίων τῆς Μεσογείου θαλάσσης καὶ μὲ τὸν πολιτισμὸν τῶν ἔγιναν πολὺ σπουδαῖος λαός.

Εἰς τὰ παράλια τῆς Μακεδονίας, τῆς Θράκης καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, εἰς τὴν Προποντίδα καὶ τὸν Εὐξείνιον Πόντον, εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν Σικελίαν, ἀκόμη καὶ εἰς τὴν Ἀφρικὴν, τὴν Γαλλίαν καὶ τὴν Ἰσπανίαν ὑπῆρχον πλούσιαι ἑλληνικαὶ ἀποικίαι.

Ἐκεῖ οἱ Ἕλληνες ἀποικοὶ ἔζων ἐλεύθεροι καὶ ἔκαμνον μεγάλας προόδους εἰς τὸ ἐμπόριον, εἰς τὰς τέχνας καὶ εἰς τὰ γράμματα. Αἱ περισσότερον προωδευμένοι ἀποικίαι ἦσαν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ὅπου αἱ πόλεις **Φώκεια**, **Ἐφεσος**, **Μίλητος** καὶ **Σμύρνη** ἔγιναν περίφημοι.

Ὁ βασιλεὺς τῆς Λυδίας **Κροῖσος**, ὁ ὁποῖος, ὅπως γνωρίζομεν, εἶχε κατακτήσει τὰς ἑλληνικὰς πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἐθαύμαζε τὴν πρόοδον τῶν πόλεων αὐτῶν καὶ ἤθελε **560 π. Χ.** τὴν φιλίαν τῶν. Διὰ τοῦτο ἐσεβάσθη πολὺ τὴν ἐλευθερίαν τῶν καὶ ἀπήλλαξεν αὐτὰς ἀπὸ τὴν ὑποχρέωσιν νὰ στέλλουν εἰς αὐτόν, ὅπως αἱ ἄλλαι πόλεις τοῦ κράτους του, στρατόν.

Οἱ Ἕλληνες λοιπὸν ἀποικοὶ εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν δὲν ἔπαυσαν νὰ ζοῦν εὐτυχεῖς καὶ μετὰ τὴν ὑποταγὴν τῶν εἰς τὸν Κροῖσον. Εἰς τὸν βασιλέα αὐτὸν εἶδον πραγματικῶς ἐκεῖνοι ἕνα ὑπερασπιστὴν τῆς ἐλευθερίας τῶν.

Ἀλλὰ μία μεγάλη κρίσις παρουσιάσθη τότε εἰς τὴν ζωὴν τῶν Ἑλλήνων ἀποίκων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Αἱ πολιτεῖαι τῶν, τὸ ἐμπόριόν τῶν καὶ ὁ ὠραῖος πολιτισμὸς, τὸν ὁποῖον εἶχον δημιουργήσει, διέτρεξαν μεγάλον κίνδυνον νὰ καταστραφοῦν.

Τοῦτο ἔγινεν ἀφορμὴ, ὥστε ὅλοι οἱ Ἕλληνες νὰ πολεμήσουν ἐναντίον ἐνὸς ἰσχυροῦ λαοῦ τῆς Ἀσίας. Ἀπὸ τὸν πόλεμον αὐτὸν θὰ ἐκρίνετο τότε ἡ τύχη τῆς ἀρχαίας μας πατρίδος· ἐὰν δηλαδὴ αὕτη θὰ ἔσωζε τὴν ἐλευθερίαν τῆς καὶ τὸν

1
175 ~~Σύμφωνα με τον Νικόμαχο~~ 7
2.000.000
9.1175

πολιτισμόν της, ἢ ἂν θὰ ἐγένετο δούλη εἰς ξένους δεσπότης.
 Ὁ λαὸς αὐτός, ὁ ὁποῖος ἠπέλιψε τότε τὴν ἐλευθερίαν τῶν
 Ἑλλήνων, ἦσαν οἱ Πέρσαι, τὴν ἱστορίαν τῶν ὁποίων θὰ μάθωμεν
 τώρα.

12 19 1/2 ✓ 20 17 4/5 19 7/8 20 1/1

ΜΗΔΟΙ ΚΑΙ ΠΕΡΣΑΙ

Οἱ Μῆδοι καὶ οἱ Πέρσαι ἦσαν δύο λαοὶ πολὺ συγγενεῖς.
 Ἀπὸ πολὺ παλαιοὺς χρόνους ἦλθον εἰς τὴν Ἀσίαν, ἀφοῦ ἐπέρα-
 σαν τὸ ὄρος Καύκασον καὶ ἐγκατεστάθησαν πρὸς ἀνατολάς τοῦ
 Τίγρητος ποταμοῦ, εἰς τὸ ὄροπέδιον, τὸ ὁποῖον εὐρίσκεται με-
 ταξὺ τῆς Κασπίας θαλάσσης καὶ τοῦ Περσικοῦ κόλπου.

CC
X
XX
XX
XX

Καὶ οἱ δύο συγγενεῖς αὐτοὶ λαοὶ ἀνήκον εἰς τὴν Ἰνδο-
 ευρωπαϊκὴν οἰκογένειαν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν καταγόμεθα καὶ
 ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες.

Οἱ Μῆδοι κατῴκουν τὰ βόρεια μέρη· εἶχον δὲ ὑποταχθῆ,
 ὅπως γνωρίζομεν, εἰς τὸ κράτος τῶν Ἀσσυρίων.

Κατὰ τὸ τέλος ὅμως τοῦ 7ου αἰῶνος, ὅτε κατεστράφη τὸ
 κράτος τῶν Ἀσσυρίων, οἱ Μῆδοι ἔγιναν κράτος ἀνεξάρτητον
 καὶ ἰσχυρόν. Οἱ βασιλεῖς των ἐκυρίευσαν ὅλας τὰς
 χώρας πρὸς βορρᾶν, τὰς ὁποίας ἄλλοτε κατεῖχον οἱ 600 π. Χ.
 Ἀσσύριοι καὶ ἔφθασαν μέχρι τοῦ Ἄλυος ποταμοῦ.
 Ἐγιναν δηλαδὴ γείτονες μὲ τὸ Κράτος τοῦ Κροίσου.

20 1 20

3. ΚΥΡΟΣ, Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΕΩΝ

Οἱ Πέρσαι κατὰ τοὺς παλαιοὺς χρόνους κατῴκουν εἰς μίαν
 μικρὰν χώραν, ἣ ὁποία εὕρισκετο πλησίον τοῦ περσικοῦ κόλπου
 καὶ ἦσαν ὑπήκοοι τῶν Μήδων.

Οἱ Πέρσαι ἦσαν λαός, ὁ ὁποῖος ἔζη ἀπο τὴν κτηνοτροφίαν
 καὶ τὴν γεωργίαν· δὲν ἐγνώριζον τέχνας καὶ δὲν ἤξευρον γράμ-
 ματα. Ἦσαν ὅμως γενναῖοι ἄνδρες καὶ πρὸ πάντων καλοὶ ἵππεις.

Εἰς τὸ μέσον τοῦ 6ου π. Χ. αἰῶνος ἄνθρωπος σπουδαῖος
 παρουσιάσθη μεταξὺ τοῦ λαοῦ τῶν Περσῶν. Ὁ ἄνθρωπος αὐ-
 τὸς ὠνομάζετο **Κῦρος**.

Πολλὰ θαυμάσια ἔλεγον οἱ Πέρσαι διὰ τὴν γέννησιν 550 π. Χ.
 καὶ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν τοῦ ἥρωος αὐτοῦ βασιλέως

των. Μία από τὰς πολλὰς ἱστορίας λέγει, ὅτι ὅταν ὁ Κῦρος ἦτο ἀκόμη νῆπιον, ἐκινδύνευσε νὰ θανατωθῆ. Κάποιος βοσκὸς τὸν ἔσωσε καὶ τὸν ἀνέθρεψεν ὡς ἰδικόν του παιδίον.

Ὅταν ὁ Κῦρος ἐμεγάλωσεν, ἔγινεν ἀρχηγὸς τῶν Περσῶν καὶ ἔκαμε τὸν λαόν του ἓνα πολὺ πολεμικὸν λαόν. Κατόπιν ἐπανεστάτησε κατὰ τῶν Μήδων, ἤρπασε τὸν θρόνον καὶ ἔγινε κύριος τοῦ μηδικοῦ κράτους. Τώρα οἱ Μῆδοι καὶ οἱ Πέρσαι, οἱ δύο συγγενεῖς αὐτοῖ λαοί, ἐνώνονται εἰς ἓν κράτος ἰσχυρόν, τὸ *περσικὸν κράτος*. Ὁ παντοδύναμος βασιλεὺς του, ὁ Κῦρος, μὲ τὸ δίκαιόν του ἤθελε νὰ λέγεται «*Βασιλεὺς τῶν βασιλείων ἢ Βασιλεὺς τοῦ κόσμου*».

Ἐντὸς πέντε ἐτῶν ὁ δραστήριος αὐτὸς βασιλεὺς ἐξέτεινε τὰ ὅρια τοῦ περσικοῦ κράτους μέχρι τῆς Μεσογείου θαλάσσης. Τὸ πλούσιον κράτος τῶν Λυδῶν ἔγινε τότε καὶ αὐτὸ τμῆμα τοῦ περσικοῦ κράτους.

4. ΤΟ ΑΧΑΝΕΣ ΚΡΑΤΟΣ ΤΟΥ ΚΥΡΟΥ

Ὁ Κῦρος μὲ τὴν κατάκτησιν τοῦ κράτους τῆς Λυδίας ἔγινε κύριος καὶ ὅλων τῶν ἐλληνικῶν πόλεων, αἱ ὁποῖαι ἦσαν εἰς τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

Τώρα τὸ κράτος τοῦ Κύρου ἔχει τεραστίαν ἔκτασιν. Ἀπὸ τὰ σύνορα τῶν Ἰνδιῶν φθάνει μέχρι τοῦ Αἰγαίου πελάγους καὶ τῆς παραλίας τῆς Συρίας. Δηλαδή τὸ κράτος του περιλαμβάνει τὰς ἑξῆς χώρας: τὸ Ἰράν, τὴν Μεσοποταμίαν, τὴν Συρίαν, τὴν Παλαιστίνην, τὴν Ἀρμενίαν καὶ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν.

Ὁ Κῦρος τώρα εἶναι πολὺ ἰσχυρὸς βασιλεὺς καὶ ὅλοι οἱ λαοὶ φοβοῦνται τὴν δυνάμιν του.

Τὴν ἐξακουσμένην πόλιν Βαβυλῶνα ὁ Κῦρος κατέλαβε μὲ πανουργίαν, ὅπως μανθάνομεν ἀπὸ μίαν παλαιὰν πλάκα ἀπὸ πηλόν, ἐπάνω εἰς τὴν ὁποίαν εἶναι χαραγμένα γράμματα. Ἡ πλάξ αὕτῃ λέγει: *Χωρὶς πόλεμον καὶ χωρὶς καμμίαν μάχην ὁ Μαρδοὺχ (ὁ θεὸς τῆς Βαβυλῶνος) ἐπέτρεψεν, ὥστε ὁ Κῦρος νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν Βαβυλῶνα. Ὁ Κῦρος ἐλυπήθη τὴν δυστυχίαν τῶν Βαβυλωνίων καὶ ὁ Μαβόνιδος, ὁ βασι-*

λεὺς τῆς Βαβυλῶνος, ὁ ὁποῖος δὲν ἐφοβεῖτο τὸν Κύρου, παρεδόθη εἰς τὰς χεῖρας του».

Ὁ τάφος τοῦ Κύρου ἀκόμη διατηρεῖται εἰς τὴν πρωτεύουσαν τοῦ μεγάλου του βασιλείου, τὴν **Περσέπολιν**. φέρει δὲ τὴν ἐπιγραφήν· «ἐγὼ ὁ Κύρος ὁ Ἀρχαίμενίδης βασιλεὺς».

5. ΚΑΜΒΥΣΗΣ — ΔΑΡΕΙΟΣ

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κύρου εἰς τὸν περσικὸν θρόνον ἀνῆλθεν ὁ **Καμβύσης**, ὁ ὁποῖος προσέθεσεν εἰς τὸ κράτος του τὴν **Αἴγυπτον**. Ὅταν ὁ Καμβύσης εὕρισκετο εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἔμαθεν, ὅτι εἰς τὴν πρωτεύουσαν τοῦ κράτους του ἔγινεν ἐπανάστασις. Ἔσπευσε λοιπὸν νὰ ἐπιστρέψῃ. Ἀλλὰ ἀπέθανεν εἰς τὸν δρόμον.

Τώρα εἰς τὸ ἀχανές περσικὸν κράτος βασιλεῦει ὁ **Δαρεῖος**, ἔξυπνος καὶ δίκαιος βασιλεὺς. Ἡ εὐσέβειά του πρὸς τὸν μεγαλύτερον θεὸν τῶν Περσῶν, τὸν Ἕλιον, εἶναι μεγάλη. Ὁ θεὸς αὐτὸς τῶν Περσῶν εἶναι θεὸς τῆς καθαρότητος καὶ τῆς ἀληθείας. Μέσα εἰς τὸν ναόν του καίει πάντοτε τὸ ἱερὸν πῦρ, τὸ ὁποῖον εἶναι σημεῖον τῆς καθαρότητος. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἦτο καθαρὸς καὶ ἔλεγε πάντοτε τὴν ἀλήθειαν, αὐτὸς ἦτο ἀγαπητὸς εἰς τὸν θεόν.

Ὁ Δαρεῖος ἐπροστάτευσε τὴν γεωργίαν, ἐφύτευσε δένδρα καὶ ἔκαμε τὴν χώραν του πολὺ πλουσίαν.

Διὰ νὰ διοικῆ εὐκολώτερον τὸ κράτος του, τὸ ὁποῖον εἶχε τόσον μεγάλην ἔκτασιν, τὸ ἔμοίρασεν εἰς εἴκοσιν ἐπαρχίας, αἱ ὁποῖαι ἐλέγοντο σατραπεῖαι καὶ διοικοῦντο ἀπὸ ἕνα σατράπην.

Ὁ σατράπης ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ συναθροίξῃ τοὺς φόρους, τοὺς ὁποῖους ἐπλήρωνον οἱ πολῖται διὰ τὸν βασιλέα καὶ ἔπρεπε νὰ ἔχη ἔτοιμον στρατόν, ὅταν ἐζήτηι ὁ βασιλεὺς.

Αἱ πόλεις, αἱ ὁποῖαι εὕρισκοντο εἰς τὰ παράλια τοῦ κρά-

Ὁ Δαρεῖος.

Παλιὸν περσικὸν ἀνάγλυφον.

τους τοῦ Δαρείου, ἔπρεπε νὰ ἔχουν ἔτοιμον ὠρισμένον ἀριθμὸν πλοίων.

Ὁ μέγας βασιλεὺς εἶχεν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του πολὺ ἰσχυρὸν στόλον ἀπὸ φοινικικά, αἴγυπτιακὰ καὶ ἑλληνικὰ πλοῖα.

Ὁ Δαρεῖος κατεσκεύασε μεγάλους στρατιωτικούς δρόμους, οἱ ὅποιοι ἦνωνον τὰς σατραπείας τοῦ κράτους. Ὁ μεγαλύτερος δρόμος ἦτο ἐκεῖνος, ὁ ὅποιος ἦνωνε τὴν πρωτεύουσαν τοῦ κράτους, τὰ Σοῦσα, μὲ τὰς Σάρδεις, τὴν πρωτεύουσαν τῆς Λυδίας.

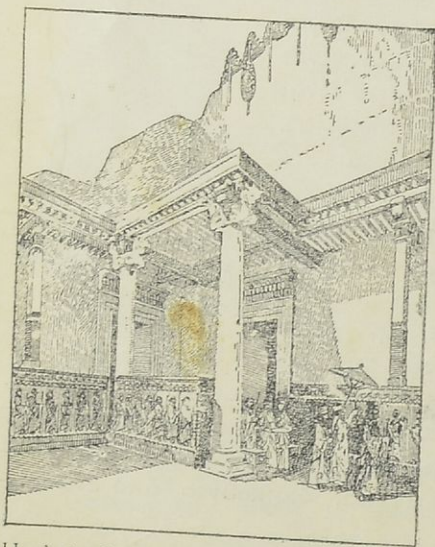
Οἱ δρόμοι ἦσαν διηρημένοι εἰς ὠρισμένα τμήματα, τὰ ὅποια ἐλέγοντο σταθμοί. Εἰς ἕκαστον δὲ σταθμὸν ὑπῆρχον πάντοτε ἔτοιμοι ἵπποι καὶ ταχυδρόμοι. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον μία διαταγὴ τοῦ βασιλέως ἠδύνατο νὰ φθάσῃ συντόμως ἀπὸ τὸ ἓν μέρος εἰς τὸ ἄλλο.

Εἰς τὴν Περσίαν ἐχρησιμοποιοῦν νομίσματα χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ.

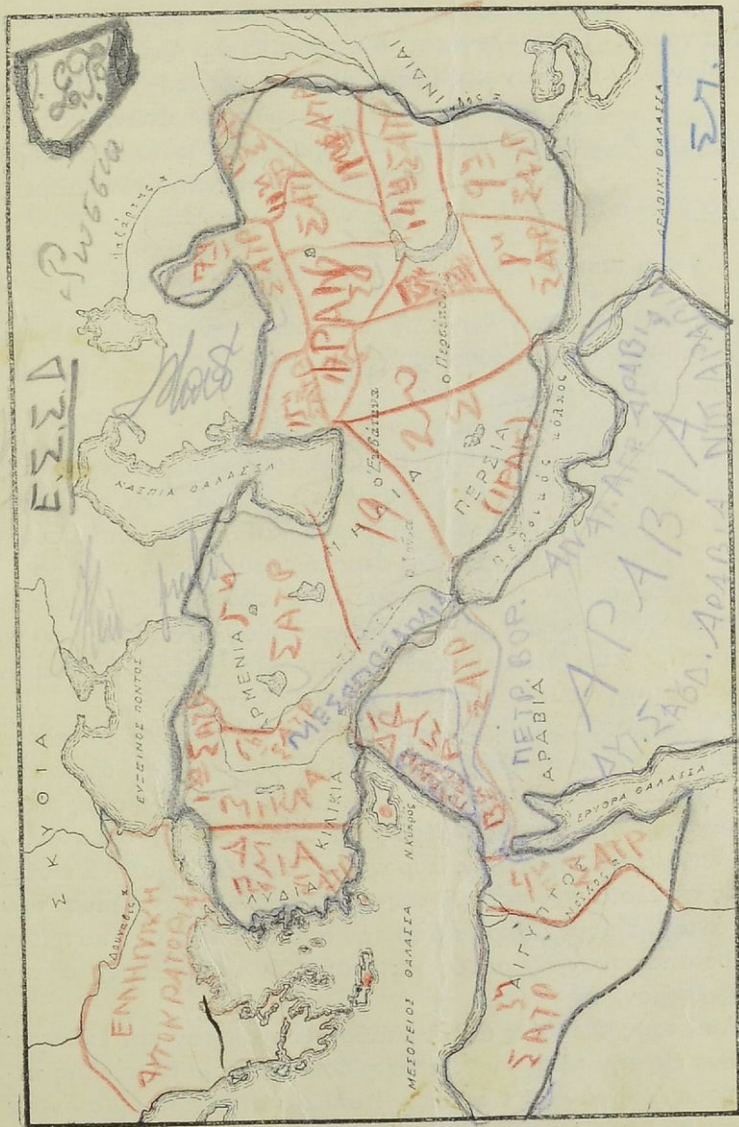
Σπουδαῖα νομίσματα ἦσαν οἱ δαρεϊκοί, ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Δαρείου. Τὰ νομίσματα αὐτὰ διηκόλυνον πολὺ τοὺς Πέρσας ἐμπορεύσασθαι.

Ποτὲ δὲν εἶχε φανῆ εἰς τὸν κόσμον ἕως τότε κράτος μὲ τόσον καλὴν ὀργάνωσιν, μὲ ἰσχυρὸν στρατὸν καὶ ναυτικόν, ὅπως τὸ κράτος τοῦ Δαρείου.

Οἱ νόμοι, τοὺς ὁποίους εἶχεν ὀρίσει ὁ Δαρεῖος εἰς τοὺς ὑπηκόους του, ἦσαν πολὺ δίκαιοι. Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἀπεφάσιζεν ὁ βασιλεὺς, ἦτο νόμος καὶ οἱ ὑπηκοοὶ του ἔπρεπε νὰ σέβωνται τὸν νόμον. Ὁ λαὸς δὲν εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ

Ἡ εἰκὼν δεικνύει μίαν γωνίαν τοῦ ἀνακτόρου τοῦ βασιλέως εἰς τὴν πρωτεύουσαν τοῦ βασιλείου του, τὰ Σοῦσα. Ἡμποροῦμεν νὰ ἐννοήσωμεν, μὲ πόσῃ λαμπρότητι ἔζη ἐκεῖ ὁ Δαρεῖος καὶ οἱ ἄλλοι βασιλεῖς.

Χάρτης του Περσικού Κράτους επί Δαρείου και Ξέρξου.

Handwritten signature or name in cursive script, possibly 'H. G. Lohr'.

εἶπη τὴν γνώμην του. Μόνον ὁ βασιλεὺς δὲν περιωρίζετο ἀπὸ κανένα νόμον. Τοῦτο λέγεται δεσποτισμός.

Μεγάλην δύναμιν καὶ δόξαν εἶχε τὸ κράτος τῆς Περσίας εἰς ὅλον τὸ διάστημα τῶν 37 ἐτῶν, κατὰ τὰ 522-485 π. Χ. ὅποια ἔζησεν ὁ Δαρεῖος. Δι' αὐτὸ οἱ ἄνθρωποι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὠνόμαζον τὸν Δαρεῖον Μέγαν Βασιλέα.

6. ΑΙ ΙΩΝΙΚΑΙ ΠΟΛΕΙΣ ΥΠΟ ΤΟΝ ΖΥΓΟΝ ΤΩΝ ΠΕΡΣΩΝ

Οἱ Ἕλληνες τῶν Ἰωνικῶν πόλεων, ὅταν ἡ Λυδία ἔγινεν ἐπαρχία τοῦ περσικοῦ κράτους, ἔγιναν καὶ αὐτοί, ὅπως εἶδομεν, ὑπήκοοι τοῦ μεγάλου βασιλέως τῶν Περσῶν.

Ἄλλὰ ἐνῶ μὲ τὴν διοίκησιν τοῦ Κροίσου αἱ Ἰωνικαὶ πόλεις εἶχον τὴν ἐλευθερίαν των, τώρα μὲ τοὺς νέους κατακτητὰς, τοὺς Πέρσας, ἔβλεπον, ὅτι ἔχανον τὰ πάντα. Ποτὲ αἱ ἑλληνικαὶ πόλεις δὲν εἶχον ἴδει τόσοσιν φοβερὸν καὶ καλὰ ὠπλισμένον στρατόν, ὅπως ἦτο ὁ περσικὸς στρατὸς τοῦ Κύρου.

Μερικοὶ ἀπὸ τοὺς κατοίκους τότε τῶν Ἰωνικῶν πόλεων ἔδειξαν εὐγενῆ ἀγάπην πρὸς τὴν ἐλευθερίαν. Ἀπεφάσισαν νὰ ἀφήσουν τὴν πατρίδα των καὶ νὰ ζητήσουν ἄλλοῦ ἐλευθέραν γῆν, διὰ νὰ μὴ γίνουιν δοῦλοι εἰς τὸν νέον κατακτητὴν.

Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῆς Τέω ἔφυγον μὲ τὰ πλοῖα των καὶ ἐπῆγαν εἰς τὴν Θράκην. Ἐκεῖ ἴδρυσαν μίαν ἀποικίαν, τὴν ὁποίαν ὠνόμασαν Ἄβδηρα. Οἱ κάτοικοι τῆς Φωκαίας ἔκαμαν ἀνακωχὴν διὰ μερικὰς ἡμέρας μὲ τὸν περσικὸν στρατόν, ὁ ὅποιος ἐπολιόρκει τὴν πόλιν. Εὖρον τότε τὴν εὐκαιρίαν νὰ εισέλθουν εἰς τὰ πλοῖα των μαζί μὲ τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα των καὶ νὰ ἀναχωρήσουν μακρὰν ἀπὸ τὴν ἀγαπημένην των πατρίδα. Ὅταν δὲ ὁ περσικὸς στρατὸς κατέλαβε τὴν πόλιν, εὗρεν αὐτὴν ἐντελῶς ἔρημον.

Ἀπὸ τοὺς Φωκαεῖς ἄλλοι ἔπαθον νοσταλγίαν καὶ ἐπέστρεψαν πάλιν εἰς τὴν ποθητὴν των πατρίδα. Ἄλλοι μετὰ πολλὰς περιπλανήσεις, ἐπῆγαν εἰς τὴν κάτω Ἰταλίαν καὶ ἔκτισαν μίαν νέαν ἀποικίαν, τὴν ὁποίαν ὠνόμασαν Ἑλέαν.

Ὅταν ὁ Δαρεῖος ἔγινε βασιλεὺς τῆς Περσίας καὶ διήρρευε

τὸ κράτος του εἰς ἐπαρχίας, τὰς σατραπείας, αἱ Ἴωνικαὶ πόλεις μαζί με τὴν Λυδίαν ἔγιναν μία σατραπεία. Πρωτεύουσα τῆς σατραπείας αὐτῆς ἦσαν αἱ Σάρδεις.

Αἱ Ἴωνικαὶ πόλεις, ὅπως ὅλαι αἱ ἐπαρχίαι τοῦ περσικοῦ κράτους, ἔπρεπε νὰ πληρώνουν καὶ αὐτὰι τὸν φόρον, ὅπως εἶχεν ὀρίσει ὁ μέγας βασιλεὺς, Ἐπίσης ἔπρεπε νὰ δίδουν ὠρισμένον στρατὸν καὶ πλοῖα ἐν καιρῷ πολέμου εἰς τὸν βασιλέα.

Ἐκεῖνο ὅμως, τὸ ὁποῖον ἐδυσκόλευε πολὺ τὰς ἑλληνικὰς πόλεις, ἦτο ὅτι δὲν εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ ζοῦν σύμφωνα με τοὺς ἰδικούς των νόμους. Εἶχον δηλαδὴ χάσει τὴν αὐτονομίαν των.

Ἐνῶ δὲ αἱ ἄλλαι ἑλληνικαὶ πόλεις εἶχον καταλύσει τοὺς τυράννους καὶ εἶχον ἐλευθερίαν, εἰς αὐτὰς ὁ μέγας βασιλεὺς εἶχε τοποθετήσει

εἰς κάθε πόλιν ἕνα τύραννον ὡς διοικητὴν των. Ὁ τύραννος αὐτὸς ἦ δεσπότης ἦτο ἀντιπρόσωπος τῆς περσικῆς κυβερνήσεως. Ἡ προσπάθειά του ἦτο νὰ διοικῆ τὴν πόλιν, ὄχι πρὸς τὸ συμφέρον τῶν πολιτῶν, ἀλλὰ ὅπως συνέφερον εἰς τὸν βασιλέα καὶ τὸν σατράπην του. Τὸ ἐμπόριον ἐπίσης τῶν Ἴωνικῶν πόλεων ἦτο τότε πολὺ περιορισμένον.

οἱ ὁποῖοι φρουροὺν τὸ ἀνάκτορον τοῦ βασιλέως. Κρατοῦν μακρὰ δόρατα, ἀλλ' εἶναι καὶ τοξόται, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὸν ὄπλισμόν των, τὸν ὁποῖον φέρουν ὀπίσω.

Πέρσαι στρατιῶται,

οἱ ὁποῖοι φρουροὺν τὸ ἀνάκτορον τοῦ βασιλέως. Κρατοῦν μακρὰ δόρατα, ἀλλ' εἶναι καὶ τοξόται, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὸν ὄπλισμόν των, τὸν ὁποῖον φέρουν ὀπίσω.

(Ἀνάγλυφον ἀπὸ τὴν μεγάλην αἵθουσαν τῶν ἀνακτόρων εἰς τὰ Σούσα).

“Όλα αὐτὰ ἔκαμνον τοὺς κατοίκους τῶν Ἰωνικῶν πόλεων νὰ εἶναι πολὺ δυσηρεστημένοι μὲ τοὺς Πέρσας καὶ νὰ αἰσθάνωνται νοσταλγίαν διὰ τὴν ἐλευθερίαν, τὴν ὁποίαν εἶχον ἄλλοτε.

Ἀπεφάσισαν λοιπὸν νὰ ἐλευθερωθοῦν ἀπὸ τὸν ζυγὸν τῶν Περσῶν καὶ ἐκήρυξαν ἐπανάστασιν. Ἐξεδίωξαν τοὺς τυράννους τῶν καὶ ἤλλαξαν τὸ πολίτευμα.

Εἰς τὴν Ἑλλάδα ἔστειλαν πρέσβεις καὶ ἐζήτησαν βοήθειαν. Οἱ Σπαρτιᾶται ἀπήνησαν, ὅτι δὲν ἤμποροῦν νὰ λάβουν μέρος εἰς ἓνα πόλεμον τόσον ἀβέβαιον καὶ δὲν ἔδωσαν βοήθειαν. Οἱ Ἀθηναῖοι ὅμως ἔστειλαν εἴκοσι πλοῖα εἰς τοὺς φίλους τῶν Ἰωνῶν. Ἄλλα πέντε ἔστειλαν οἱ κάτοικοι τῆς Ἐρετρίας.

Τὸ ἔτος 498 π. Χ. στρατὸς Ἰωνικὸς μὲ Ἀθηναίους καὶ Ἐρετριεῖς στρατιώτας ἐβάδισεν ἐναντίον τῆς πρωτεύουσος τῆς σατραπείας, τῶν Σάρδεων. Ὁ στρατὸς αὐτὸς τῶν Ἰώνων **498 π. Χ.** δὲν κατῶρθωσε νὰ κυριεύσῃ τὴν ἀκρόπολιν τῶν Σάρδεων. Ἐλεηλάτησεν ὅμως τὴν πόλιν καὶ ἔβαλεν εἰς τὸ τέλος πῦρ καὶ τὴν ἔκαυσεν.

“Όταν οἱ στρατιῶται ἐπανήρχοντο εἰς τὴν Ἐφεσον, συνητήθησαν μὲ στρατὸν περσικόν. Ἐκεῖ ἔγινε μάχη καὶ ἐνικήθησαν οἱ Ἕλληνες. Τότε οἱ Ἀθηναῖοι ἤλλαξαν γνώμην καὶ διέταξαν τὸν στόλον, τὸν ὁποῖον εἶχον στείλει, νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὰς Ἀθήνας.

“Όταν αἱ ἄλλαι ἑλληνικαὶ πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἔμαθον, ὅτι αἱ Σάρδεις ἐκάησαν, τότε καὶ αὐταὶ ἐπανεστάτησαν καὶ ἠθέλησαν νὰ ἐλευθερωθοῦν ἀπὸ τὸν ζυγὸν τῶν Περσῶν.

“Όλοι αἱ ἑλληνικαὶ πόλεις ἕως τὸν Ἑλλησποντον πρὸς βορρᾶν, ἕως τὴν νῆσον Κύπρον πρὸς νότον, ἐκήρυξαν τὴν ἐλευθερίαν τῶν. Τὸ περσικὸν κράτος τώρα συνήθροισεν ὅλας τοὺς στρατιωτικὰς δυνάμεις πρὸς δυσμὰς διὰ νὰ καταπνίξῃ τὴν ἐπανάστασιν.

Μολονότι αἱ δυνάμεις τῶν Περσῶν ἦσαν πολὺ ἀνώτεροι ἀπὸ ὅσας οἱ ἐπαναστάται διέθετον, ἐν τούτοις οἱ Ἕλληνες ἐπολέμησαν μὲ πολλὴν ἀνδρείαν. Ἐπὶ τέσσαρα ἔτη ἀντε- **494 π. Χ.** στάθησαν, ἀλλ’ εἰς τὸ τέλος ἐνικήθησαν.

Τρομερὸν ὑπῆρξε τὸ τέλος τῆς ἐνδόξου πόλεως Μιλήτου! Οἱ Πέρσαι τὴν ἐπολιόρκησαν ἀπὸ τὴν ξηρὰν καὶ ἀπὸ τὴν

Louis B. Glau

Louis B. Glau

θάλασσαν. Ἴσχυρὸς δὲ στόλος ἀπὸ φοινικικὰ πλοῖα προσέβαλε τὸν λιμένα της. Ἡ πόλις ἐπὶ τέλους ἐκυριεύθη ἀπὸ τοὺς Πέρσας. Οἱ ἄνδρες ἐφονεύθησαν, αἱ γυναῖκες δὲ καὶ τὰ παιδιὰ ἤχμαλωτίσθησαν.

Ἡ Μίλητος λοιπόν, ἡ ὁποία ὑπῆρξεν ἡ περισσότερον ἔνδοξος ἀπὸ ὅλας τὰς πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας διὰ τὸ ἐμπόριόν της, διὰ τὰς ἀποικίας της, διὰ τοὺς σπουδαίους της φιλοσόφους, κατεστράφη τότε ἀπὸ τοὺς Πέρσας.

Ἡ Μίλητος ἕως τότε ἦτο τὸ κέντρον ὅλου τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Μετὰ τὴν καταστροφὴν της τὴν θέσιν της ἔλαβον αἱ Ἀθῆναι.

Ἐπειτα ἀπὸ ὀλίγον καιρὸν ὁ ποιητῆς Φρύνιχος ἔγραψεν ἕν δράμα, τὴν «ἄλωσιν τῆς Μιλήτου», τὸ ὁποῖον, ὅταν ἐπαίχθη εἰς τὰς Ἀθῆνας, ἔκαμε τοὺς Ἀθηναίους τόσον πολὺ νὰ συγκινηθοῦν, ὥστε ἔκλαιον ὅλοι κατὰ τὴν παράστασιν.

Ἴσως οἱ Ἀθηναῖοι ἐκτὸς ἀπὸ τὴν μεγάλην συγκίνησιν, τὴν ὁποίαν ἐπροξένησεν εἰς αὐτοὺς τὸ δράμα, νὰ ἠσθάνθησαν καὶ τύψιν, διότι δὲν ἐβοήθησαν ὅπως ἔπρεπε τοὺς συγγενεῖς των Μιλησίους, ὅταν ἐπανεστάτησαν.

8. Ο ΜΑΡΔΟΝΙΟΣ ΕΚΣΤΡΑΤΕΥΕΙ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ὁ μέγας βασιλεὺς ὠργίσθη πολὺ, διότι οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Ἐρετριεῖς ἐβοήθησαν τοὺς ἐπαναστάτας νὰ καύσουν τὰς Σάρδεις. Ἐλαβε λοιπόν τὴν ἀπόφασιν νὰ ἐκδικηθῆ τοὺς Ἀθηναίους καὶ τοὺς Ἐρετριεῖς, οἱ ὁποῖοι ἐτόλμησαν νὰ ἔλθουν καὶ νὰ πολεμήσουν εἰς τὸ βασιλείον του. Λέγουν μάλιστα, ὅτι ὁ Δαρεῖος ἔδωσε διαταγὴν εἰς ἕνα δοῦλον του νὰ λέγῃ τρεῖς φορές κάθε πρωῖαν αὐτὰ τὰ λόγια: «*Δέσποτα, ἐνθυμοῦ τοὺς Ἀθηναίους.*»

Καὶ πράγματι μόλις ἐτελείωσεν ἡ ἐπανάστασις τῶν πόλεων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ ἐπανῆλθεν ἡ τάξις καὶ ἡ ἡσυχία εἰς τὴν σατραπείαν αὐτὴν τοῦ περσικοῦ κράτους, ὁ Δαρεῖος ἔστειλε τὸν γαμβρόν του Μαρδόνιον ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος.

Δύο ἔτη μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Μιλήτου, ὁ Μαρδόνιος μὲ ἴσχυρὸν στρατὸν ἐξεκίνησεν ἀπὸ τὴν Ἰωνίαν καὶ ἐβάδισε πρὸς

τὸν Ἑλλήσποντον. Ἀπὸ τὸν Ἑλλήσποντον ἐπέρασεν εἰς τὴν Θράκην καὶ ἐβάδιζε κατὰ μῆκος τῆς παραλίας. Ἰσχυρὸς **492 π. Χ.** στόλος περσικὸς ἔπλεε τὴν θάλασσαν τῆς Θράκης καὶ συνώδευε τὸν στρατὸν αὐτόν.

Ὁ λόγος, διὰ τὸν ὁποῖον ὁ Μαρδόνιος ἐπροτίμησε νὰ βαδίση διὰ τῆς Θράκης καὶ τῆς Μακεδονίας, ἦτο ὁ ἔξης :

Πρὶν ἀπὸ εἴκοσι καὶ πλέον ἔτη ἡ Θράκη καὶ ἡ Μακεδονία εἶχον γίνει χῶραι ὑπήκοοι εἰς τὸν μέγα βασιλεῖα τῶν Περσῶν, ἦσαν δηλαδὴ ὑποτελεῖς του. Ὄταν ὁμως αἱ Ἴωνικαὶ πόλεις ἐπανεστάτησαν, τότε καὶ αἱ χῶραι αὐταὶ ἐκήρυξαν τὴν ἀνεξαρτησίαν των.

Τώρα ὁ Μαρδόνιος μὲ τὴν ἐκστρατείαν του ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος, καθὼς διήρχετο ἀπὸ τὰς πόλεις τῆς Θράκης, ἔφερε μαζί του καὶ ἐτοποθέτει εἰς τὴν θέσιν των τοὺς Πέρσας διοικητάς, οἱ ὅποιοι ἐλέγοντο ὑπαρχοὶ. Ἡ ἐκστρατεία ὁμως αὐτὴ τοῦ Μαρδονίου δὲν ἐπέτυχεν.

Ὁ στόλος του καθὼς ἔπλεε τὴν Χερσόνησον τοῦ Ἄθω, ὅπου εἶναι τὸ Ἅγιον Ὄρος, ἔπαθε τὴν μεγάλην καταστροφὴν ἀπὸ μίαν μεγάλην τρικυμίαν, ὥστε πολλὰ πλοῖα ἔγιναν κομμάτια ἐπάνω εἰς τοὺς ἀποκρήμνους βράχους καὶ πολλοὶ ἄνδρες ἐφονεύθησαν ἢ ἐπνίγησαν.

Ὁ Μαρδόνιος ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ καὶ πάλιν εἰς τὴν Περσίαν, χωρὶς νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν ἐκστρατείαν του εἰς τὴν νότιον Ἑλλάδα. Ἐν τούτοις ὁμως ἐξησφάλισε τὴν περσικὴν κυριαρχίαν καὶ εἰς τὴν Θράκην καὶ εἰς τὴν Μακεδονίαν.

9. ΟΙ ΠΕΡΣΑΙ ΦΘΑΝΟΥΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΜΑΡΑΘΩΝΑ

Θὰ ἐνόμιζε κανεὶς, ὅτι ὁ Δαρεῖος μετὰ τὴν καταστροφὴν, τὴν ὁποίαν ἔπαθεν ὁ στόλος του εἰς τὸν Ἄθω, θὰ ἐλησμόνει τὸν θυμὸν του πρὸς τοὺς Ἀθηναίους καὶ τοὺς Ἐρετριεῖς. Θὰ ἔπαυε λοιπὸν νὰ ἐτοιμάζεται διὰ νὰ ἐκδικηθῇ αὐτούς.

Ἄλλὰ δὲν ἦτο μόνον ἡ ἐκδίκησις, ἡ ὁποία ἔκαμνε τὸν Δαρεῖον νὰ ἔχη ἐστραμμένην τὴν προσοχὴν του εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἄλλα μεγαλύτερα πράγματα ἐσκέπτετο.

Ἦθελε νὰ ὑποδουλώσῃ τὴν Ἑλλάδα διότι ἐν ὄσῳ ἡ Ἑλλάς

ητο ἔλευθέρα, δὲν θὰ ἔπαυον καὶ αἱ ἑλληνικαὶ ἀποικίαι εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν νὰ ζητοῦν τὴν ἔλευθερίαν των. Ἐπειτα ἡ φιλοδοξία του τὸν ἔκαμνε νὰ θέλῃ νὰ προσθέσῃ εἰς τὸ κράτος του μίαν χώραν πολιτισμένην.

Προσέτι δὲ ὁ Ἴππίας, ὁ ἄλλοτε τύραννος τῶν Ἀθηνῶν, ὁ ὅποιος εἶχεν ἐκδιωχθῆ ἀπὸ τὰς Ἀθήνας καὶ εἶχε καταφύγει εἰς τὴν περσικὴν αὐλήν, προέτρεπε συνεχῶς τὸν Δαρεῖον νὰ ὑποδουλώσῃ τὴν Ἑλλάδα ἢ λιπίζε δηλαδὴ ὁ Ἴππίας, ὅτι θὰ ἀνελάμβανε νὰ διοικήσῃ καὶ πάλιν ὡς τύραννος τὰς Ἀθήνας, ὑπαρχος τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν.

Διὰ τοῦτο ὁ Δαρεῖος, ἕν ἔτος μετὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Μαρδονίου, ἔστειλεν εἰς τὴν Ἑλλάδα Πέρσας κήρυκας νὰ ζητήσουν ἀπὸ τὰς πόλεις τὰ σημεῖα τῆς ὑποταγῆς, γ ἦ ν καὶ ὕ δ ω ρ. Διέταξε δὲ νὰ ἐτοιμασθῇ στρατὸς καὶ στόλος διὰ τὴν νέαν κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐκστρατείαν.

Πολλαὶ ἑλληνικαὶ πόλεις ἐφοβήθησαν τότε καὶ ἔδωσαν τὰ σημεῖα τῆς ὑποταγῆς, ἀλλὰ αἱ Ἀθῆναι καὶ ἡ Σπάρτη μὲ ὑπερηφάνειαν ἀπεδίωξαν τοὺς Πέρσας κήρυκας. Πρὸ πάντων ἡ αὐστηρὰ διαγωγή τῶν Σπαρτιατῶν, οἱ ὅποιοι ἀπὸ πολὺ παλαιοὺς χρόνους ἐσέβοντο τὴν ἱερότητα τοῦ κήρυκος, ἔδειξε τότε, πόσον οἱ Σπαρτιατὰι ὠργίσθησαν διὰ τὴν ἀξίωσιν αὐτὴν τοῦ Πέρσου βασιλέως.

Ἀρχηγοὺς διὰ τὴν νέαν ἐκστρατείαν ὁ Δαρεῖος αὐτὴν τὴν φορὰν διώρισε τὸν Δάτιν καὶ τὸν Ἀρταφέρην. Ὁ δρόμος, τὸν ὅποιον ἔπρεπε νὰ ἀκολουθήσῃ τώρα ὁ περσικὸς στρατὸς, ἦτο διαφορετικὸς ἀπὸ ἐκεῖνον, τὸν ὅποιον ἠκολούθησεν ὁ Μαρδόνιος πρὶν ἀπὸ δύο ἔτη.

Μέσα εἰς 600 πλοῖα εἰσηλθον πολυάριθμοι Πέρσαι στρατιῶται καὶ ἵππεῖς, μὲ τοὺς δύο ἀρχηγούς των καὶ μὲ τὸν Ἴππίαν ὡς ὀδηγόν των.

Διὰ μέσου τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου πελάγους ὁ περσικὸς στόλος ἐβάδισε πρὸς τὴν Εὐβοίαν καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν Ἐρέτριαν.

Οἱ κάτοικοι τῆς Ἐρετρίας μὲ πολλὴν γενναϊότητα ἀντεστάθησαν ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν ἀπὸ τὰ τεῖχη τῆς πόλεως των.

Ἡ ἀντίστασις αὐτὴ διήρκεσεν ἐπὶ ἕξ ἡμέρας. Τὴν ἐβδόμην ὁμως ἡμέραν οἱ Πέρσαι ἔγιναν κύριοι τῆς πόλεως. Φοβερὰ

ὑπῆρξε τότε ἡ ἐκδίκησις τῶν Περσῶν. Ἡ πόλις ἐλεηλατήθη καὶ κατεκάη, οἱ δὲ Ἐρετριεῖς συνελήφθησαν καὶ ἐστάλησαν μὲ πλοῖα εἰς τὸν Δαρεῖον, διὰ νὰ γίνουσι δοῦλοι τοῦ. Αὐτὴν τὴν διαταγὴν εἶχε δώσει ὁ βασιλεὺς. Ἐπειτα οἱ Πέρσαι ἐπροχώρησαν πρὸς τὰς Ἀθήνας.

Ἡ πετρώδης δυτικὴ παραλία τῆς Ἀττικῆς δὲν ἐπέτρεπεν εἰς ἓνα στόλον τόσον μεγάλον, ὅπως ὁ περσικὸς, νὰ ἀποβιβάσῃ τοὺς ἄνδρας καὶ τὸ ἵππικόν του εἰς τὴν ξηρὰν ἀπὸ πολλὰ σημεῖα. Διὰ τοῦτο οἱ Ἀθηναῖοι ἐνόησαν, ὅτι ὁ Ἴππίας θὰ ὠδήγῃ τοὺς Πέρσας εἰς τὸν ἀνοικτὸν κόλπον τοῦ Μαραθῶνος, ὅπως καὶ πραγματικῶς ἔγινεν.

Ὁ ἐχθρὸς 25 χιλιόμετρα πλησίον τῶν Ἀθηνῶν! Ἡ τόσον προωδευμένη πόλις μὲ τοὺς σοφοὺς νόμους τοῦ Σόλωνος, τοῦ Πεισιστράτου καὶ τοῦ Κλεισθένης, αἱ ὠραῖαι Ἀθῆναι, ὑπῆρχε φόβος νὰ ὑποδουλωθῇ ἀπὸ τὸν ἰσχυρὸν στρατόν, τὸν ὁποῖον ὁ Δαρεῖος ἔστειλεν ἐναντίον της.

Ἀπὸ ἓνα τόσον μεγάλον κίνδυνον ἔσωσε τὰς Ἀθήνας τότε κάποιος σπουδαῖος στρατηγός, ὁ Μιλτιάδης.

10. Ο ΜΙΛΤΙΑΔΗΣ

Ὁ Μιλτιάδης.

Ὁ Μιλτιάδης ἦτο ἀνεψιὸς ἐκείνου τοῦ Μιλτιάδου, ὁ ὁποῖος, ὅταν ἦτο κυβερνήτης εἰς τὰς Ἀθήνας ὁ Πεισίστρατος, ἐπῆγεν εἰς τὴν Χερσονήσον, τὴν σημερινὴν χερσονήσον τῆς Καλλιπόλεως καὶ ἔκαμεν Ἀθηναϊκὴν ἀποικίαν.

Ὅταν ἀπέθανεν ὁ θεῖος του, ἔγινεν αὐτὸς κύριος τῆς Χερσονήσου. Τώρα ἦτο εἰς τὰς Ἀθήνας, ἐπειδὴ ἡ Χερσονήσος εἶχε γίνει περσικὴ καὶ αὐτὸς ἦτο ἐχθρὸς τῶν Περσῶν.

Ὁ Μιλτιάδης εἶχε πολλὴν ἱκανότητα καὶ μεγάλην πείραν εἰς τὸ νὰ διοικῇ ἐγνώριζεν ἐπίσης πολὺ καλὰ τοὺς Πέρσας. Ἦξευρε τὰς μεθόδους, τὰς ὁποίας οὗτοι ἐχρησιμοποιοῦν κατὰ τὸν πόλεμον, τὴν δύναμίν

των ἀλλὰ καὶ τὰς ἀδυναμίας των.

Κανείς λοιπὸν δὲν ἐγνώριζε τόσο καλὰ, ὅσον ὁ Μιλτιάδης, πῶς ἔπρεπε νὰ γίνῃ ὁ πόλεμος ἐναντίον τῶν Περσῶν. Κανείς δὲν εἶχε τὸ μῖσος, τὸ ὁποῖον εἶχεν ὁ Μιλτιάδης πρὸς τοὺς Πέρσας.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἐξετίμησαν ὅπως ἔπρεπε τὴν ἀξίαν τοῦ Μιλτιάδου καὶ ἐξέλεξαν αὐτὸν ἓνα ἀπὸ τοὺς δέκα στρατηγούς, οἱ ὁποῖοι ἦσαν ἀρχηγοὶ τῶν δέκα φυλῶν, εἰς τὰς ὁποίας ἦσαν διηρημένοι τότε αἱ Ἀθῆναι.

11. ΠΟΙΟΙ ΑΝΤΙΠΑΡΕΤΑΧΘΗΣΑΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΜΑΡΑΘΩΝΑ

Οἱ Ἀθηναῖοι, ὅταν ἔμαθον, ὅτι ὁ περσικὸς στρατὸς ἐξῆλθεν εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Μαραθῶνος, ἔστειλαν ἐκεῖ στρατὸν ἀπὸ 9.000 ὀπλίτας. Τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ ἀρχηγοὶ ἦσαν οἱ δέκα στρατηγοί· δηλαδὴ ἕκαστος στρατηγὸς ἦτο ἀρχηγὸς τῶν στρατιωτῶν τοῦ διαμερίσματος ἢ τῆς φυλῆς του. Ὅλοι ἦσαν ὑπὸ τὴν ἀρχιστρατηγίαν τοῦ Καλλιμάχου, ὁ ὁποῖος εἶχε τὸ ἀξίωμα τοῦ πολεμάρχου.

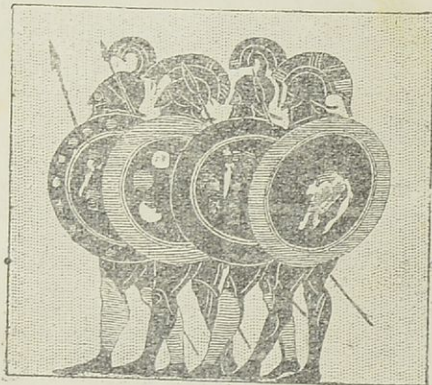
Κανείς ἀπὸ τοὺς ἄλλους Ἑλλήνας δὲν ἔστειλε βοήθειαν εἰς τοὺς Ἀθηναίους. Οἱ Σπαρτιᾶται εἰς τὸν ἡμεροδρόμον Φειδιππίδην, ὁ ὁποῖος ἐστάλη ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους, διὰ νὰ ζητήσῃ τὴν βοήθειάν των, εἶπον, ὅτι νόμοι θρησκευτικοὶ δὲν ἐπέτρεπον νὰ ἐκοτρατεύσουν, πρὶν γίνῃ πανσέληνος. Τοῦτο ἐσήμενεν, ὅτι οἱ Σπαρτιᾶται θὰ ἔστειλλον βοήθειαν εἰς τοὺς Ἀθηναίους τότε, μετὰ μίαν ἐβδομάδα. Μόνον οἱ κάτοικοι τῶν Πλαταιῶν ἔστειλαν χιλίους στρατιώτας πρὸς βοήθειαν. Οἱ Ἀθηναῖοι συνεκινήθησαν πολὺ ἀπὸ τὴν διαγωγὴν αὐτὴν τῶν Πλαταιέων καὶ ποτὲ δὲν ἐλησμόνησαν τὸ καλόν, τὸ ὁποῖον ἔκαμαν τότε εἰς αὐτοὺς οἱ

Ὀπλίτης Δωριεὺς,

φέρων περικεφαλαίαν, θώρακα κνημίδας καὶ ἀσπίδα.

Πλαταιείς. 10.000 λοιπὸν Ἀθηναῖοι καὶ Πλαταιεῖς ἔλαβον θέσιν εἰς τὸν Μαραθῶνα ἀπέναντι τῶν Περσῶν. Οἱ Πέρσαι ἦσαν δέκα φορές περίπου περισσότεροι ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους. Μὲ ἄλλους λόγους εἰς Ἀθηναῖος στρατιώτης ἔπρεπε νὰ πολεμήσῃ πρὸς δέκα σχεδὸν Πέρσας!

Ἕλληνες ὀπλίται ἐν πορείᾳ.
(Εἰκὼν ἐπὶ ἀγγείου)

της κρατεῖ μὲ τὴν δεξιὰν χεῖρα τὸ δόρυ, μίαν μακρὰν κυλινδρικήν ράβδον ἀπὸ σκληρὸν ξύλον, ἢ ὅποια ἔχει εἰς τὸ ἓν ἄκρον σιδηρὰν ἢ χαλυβδίνην αἰχμήν. Ἔχει δὲ εἰς τὴν ἀριστερὰν πλευρὰν ξίφος ἢ μάχαιραν, ἢ ὅποια κρέματα μὲ μίαν λωρίδα ἀπὸ τὸν δεξιὸν ὤμον. Διὰ νὰ προφυλάττῃ τὴν κεφαλὴν, φορεῖ περικεφαλαίαν μὲ λοφίον καὶ φέρει μετάλλινον θώρακα καὶ κνημίδας. Μὲ τὴν ἀριστερὰν χεῖρα κρατεῖ τὴν ἀσπίδα, ἢ ὅποια προφυλάσσει τοὺς μηρούς καὶ τὸ σῶμα.

Ἄλλὰ καὶ δι' ἓνα ἄλλον λόγον οἱ Πέρσαι στρατιῶται εἶναι κατώτεροι εἰς τὴν μάχην ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας. Δὲν ἔχουν καλοὺς στρατηγούς νὰ παρατάσσουν αὐτοὺς ὅπως πρέπει κατὰ τὴν μάχην.

Τὸ σπουδαιότερον ὅμως ἐλάττωμα τῶν Περσῶν στρατιωτῶν εἶναι, ὅτι δὲν ἔχουν ὅπως οἱ Ἕλληνες τὴν γενναϊότητα τῆς ψυχῆς, ἢ ὅποια εἶναι τόσο ἀναγκαῖα εἰς τὰς μάχας. Πολεμοῦν

Οἱ Πέρσαι ἂν καὶ εἶναι πολλοί, εἶναι ὅμως κατώτεροι ὡς στρατιῶται ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας. Φέρουν ἀκόμη τὸν παλαιὸν ὄπλισμόν· δηλαδὴ τόξα καὶ μακρὰ δόρατα.

Τάξις δὲ ἀπὸ Πέρσας ἵππεις εὐρίσκονται κατὰ τὴν μάχην εἰς τὰ πλάγια τοῦ πεζικοῦ τῶν στρατοῦ, τὰς πτέρυγας.

Τῶν Ἑλλήνων ὅμως ὁ ὄπλισμός εἶναι τελειότερος. Ὁ Ἕλλην ὀπλί-

δὲ εἰς μίαν ξένην χώραν, διότι τοῦτο διέταξεν ὁ δεσπότης των βασιλεύς. Ἐνῶ οἱ Ἕλληνες μάχονται διὰ μίαν ἀνωτέραν ἰδέαν· νὰ κρατήσουν ἐλεύθερον τὸ ἱερόν ἔδαφος τῆς πατρίδος.

12. Η ΝΙΚΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Ἐπῆρχεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους μία παλαιὰ συνήθεια. Ἐκα-
στος ἀπὸ τοὺς δέκα στρατηγούς ἦτο ἐπὶ μίαν ἡμέραν ἀρχιστρά-
τηγος.

Οἱ ἄλλοι Ἀθηναῖοι στρατηγοί, μαζί με τοὺς ὁποίους ἦτο
καὶ ὁ δίκαιος Ἀριστείδης, ἔβλεπον εἰς τὰ πολεμικά των συμβού-
λια, πόσον ὁ Μιλτιάδης ἦτο ἀνώτερος ἀπὸ αὐτοὺς ὡς πρὸς τὴν
στρατηγικὴν τέχνην. Διὰ τοῦτο παρεχώρησεν ὁ καθεὶς εἰς τὸν
Μιλτιάδην τὴν ἡμέραν τῆς στρατηγίας του. Πρῶτος ἔδωσεν τὸ
καλὸν παράδειγμα ὁ Ἀριστείδης. Ὡστε ἔμεινε μόνος στρατη-
γὸς ὁ Μιλτιάδης νὰ διευθύνῃ ὅλον τὸν ἀγῶνα.

Ἦτο περίπου Αὐγούστος, τετρακόσια ἐνεῆκοντα ἔτη πρὸ
Χριστοῦ, ὅταν μίαν ἡμέραν ἠκούσθη τὸ πολεμικὸν ἐμβατήριον
τῶν Ἑλλήνων νὰ ἀντηχῇ εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Μαρα-
θῶνος. Οἱ Ἕλληνες ὁρμοῦν με ἀλαλαγμούς καὶ με- **490 π. Χ.**
γάλον πολεμικὸν ἐνθουσιασμόν ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν.

Ὁ καθεὶς γνωρίζει πολὺ καλά, διατί πολεμεῖ. Πολεμεῖ διὰ τὴν
ἐλευθερίαν του· διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ σπιτιοῦ του, τῆς ἱεράς του
ἐστίας· πολεμεῖ νὰ σώσῃ ἀπὸ τὴν δουλείαν καὶ τὸν θάνατον
τὴν γυναῖκα του καὶ τὰ ἀγαπημένα τέκνα του. Πολεμεῖ τέλος
διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς ἀγαπητῆς του πατρίδος, ἢ ὁποῖα ἔχει ἐξα-
σφαλίσει εἰς αὐτὸν ὅλα τὰ ἀγαθὰ· τὴν δικαιοσύνην, τὴν ἡσυχίαν
καὶ τὴν ἐλευθερίαν του. Ὅλα αὐτὰ κάμνουν τοὺς Ἕλληνας γεν-
ναίους καὶ δίδουν εἰς αὐτοὺς θάρρος νὰ βαδίζουν πρὸς τὴν
νίκην.

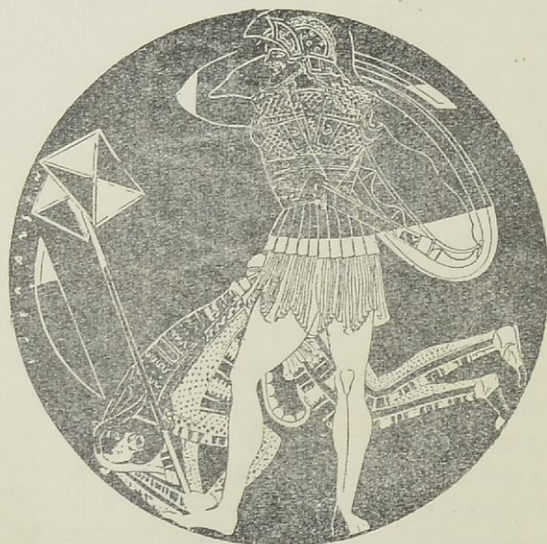
Ὁ Μιλτιάδης μετεχειρίσθη πολὺ ἔξυπνον σχεδιὸν εἰς τὴν
μάχην τοῦ Μαραθῶνος.

Ἐτοποθέτησεν εἰς πυκνάς τάξεις τοὺς στρατιώτας εἰς τὰς
δύο πτέρυγας καὶ διέταξεν αὐτοὺς νὰ ἐπιπέσουν με πολλὴν ὀρ-
μὴν. Τὸ κέντρον τῆς παρατάξεώς του ἦτο ὀλιγώτερον πυκνόν.
Πράγματι τὰ δύο ἄκρα τῆς ἑλληνικῆς παρατάξεως ἔτρεψαν μετ'

ὀλίγον εἰς φυγὴν τὰς δύο ἀπέναντί των πτέρυγας τοῦ περσικοῦ στρατεύματος. Κατόπιν ἔστρεψαν πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ ἐκτύπησαν ἐκ τῶν ὀπισθεν τὸ κέντρον τοῦ περσικοῦ στρατοῦ. Αὐτὸ ἦτο πολὺ ἰσχυρόν· εἶχε δὲ προχωρήσει καὶ εἶχε καταδιώξει τὸ κέντρον τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατεύματος, τὸ ὁποῖον, ὅπως εἶπομεν, δὲν εἶχε πολλοὺς στρατιώτας.

13. Η ΦΥΓΗ ΤΩΝ ΠΕΡΣΩΝ

Οἱ Πέρσαι ἐνίκηθησαν. Ἔτρεξαν νὰ σωθοῦν εἰς τὰ πλοῖα

Ἑλλήν ὀπλίτης καταβάλλων Πέρσῃν.
(Ἐξ ἀρχαίου ἀγγείου)

των. Περισσότεροι ἀπὸ ἕξ χιλιάδας δὲν ἐπρόφθασαν νὰ φθάσουν εἰς τὰ πλοῖα, ἀλλὰ ἐσκέπασαν νεκροὶ τὴν πεδιάδα. Οἱ Ἕλληνες κατέστρεψαν ἐπίσης ἑπτὰ πλοῖα τῶν Περσῶν. Μόνον ἑκατὸν ἐνενήκοντα Ἀθηναῖοι ἔπεσαν γενναίως εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης. Οἱ Ἀθηναῖοι κατεδίωξαν τοὺς Πέρσας μέχρι τῆς παραλίας.

όπου εύρισκοντο τὰ πλοῖα των. Ἐκεῖ νέος ἀγών ἐγένεεν. Οἱ Ἀθηναῖοι στρατιῶται προσεπάθησαν νὰ ἐμποδίσουν τὰ πλοῖα τῶν ἐχθρῶν νὰ φύγουν καὶ νὰ τὰ πυρπολήσουν. Ἀλλ' οἱ Πέρσαι κατέβαλον ὄλας των τὰς δυνάμεις, διὰ νὰ τοὺς ἀποκρούσουν.

Κατὰ τὴν φοβερὰν αὐτὴν πάλην ἔπεσεν ὁ πολέμαρχος Καλίμαχος καὶ ἄλλος Ἀθηναῖος στρατηγός. Ὁ ἀδελφὸς τοῦ ποιητοῦ Αἰσχύλου Κυνέγειρος ἤρπασεν ἀπὸ τὴν πρῦμνην ἐχθρικὸν πλοῖον καὶ προσεπάθησε νὰ ἐμποδίσῃ τὴν φυγὴν τῶν Περσῶν, οἱ ὅποιοι εύρισκοντο μέσα εἰς τὸ πλοῖον. Οἱ Πέρσαι ὅμως μὲ ἓνα πέλεκου ἀποκόπτουν τὴν χεῖρα του καὶ σφάζονται.

Τὴν χαρμόσυνον εἶδησιν τῆς νίκης τῶν Ἀθηναίων εἰς τὸν Μαραθῶνα ἀνήγγειλεν εἰς τὰς Ἀθήνας Μαραθωνομάχος ὀπλίτης

Οἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν μαζευμένοι εἰς τὴν ἀγορὰν, ὅτε βλέπουν νὰ ἔρχεται τροχάδην πληγωμένος στρατιώτης, κατασκοπισμένος καὶ καταϊματωμένος. Εἶχε τρέξει ὄλον τὸ διάστημα ἀπὸ τὸν Μαραθῶνα ἕως εἰς τὰς Ἀθήνας, διὰ νὰ φέρῃ εἰς τοὺς συμπατριώτας του τὴν εὐχάριστον εἶδησιν τῆς νίκης.

«*Τί νέα μᾶς φέρεις, στρατιῶτα;*» ἠρώτησαν οἱ ἄρχοντες «*πῶς ἐπῆγεν ἡ μάχη; ἐνικῆσαμεν, ἢ οἱ Πέρσαι βιαδίζουσι νικηταὶ εἰς τὰς Ἀθήνας;*» Ὁ στρατιώτης μὲ τὰς τελευταίας δυνάμεις, αἱ ὅποια ἔμενον εἰς αὐτὸν ἀκόμη, ἐσήκωσε τὸ χεῖρι του ὑψηλά, ἐφώνασε «*νενικῆκαμεν!*» καὶ ἀμέσως ἔπεσε νεκρός.

Πρὶν ἀπὸ τεσσαράκοντα καὶ δύο ἔτη, τὸ 1896, διὰ πρῶτην φορὰν ἐπανελήφθησαν μετὰ τόσους αἰῶνας οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες. Ὡς τόπος, ὅπου θὰ ἐγένοντο πρῶτην φορὰν οἱ ἀγῶνες, ἀπεφασίσθη νὰ εἶναι αἱ Ἀθήναι. Εἰς τοὺς ἀγῶνας αὐτοὺς καὶ ἄλλα ἔθνη ἔστειλαν ἀθλητάς. Τότε μαζί μὲ τὰ ἄλλα ἀγωνίσματα ἀπεφασίσθη νὰ γίνῃ καὶ ὁ Μαραθῶνιος δρόμος, εἰς μνήμην τοῦ γενναίου ἐκείνου Μαραθωνομάχου, ὁ ὁποῖος ἀνήγγειλε τὴν νίκη.

Κατὰ καλὴν τύχην ὁ πρῶτος δρομεύς, ὁ ὁποῖος ἐκέρδισε τὴν νίκη εἰς τὸν Μαραθῶνιον δρόμον, ἦτο Ἕλλην καὶ ὠνομάζετο Λούης.

Οἱ Πέρσαι, ἀφοῦ ἐνικήθησαν εἰς τὸν Μαραθῶνα, ἐδοκίμασαν μὲ τὰ πλοῖα των νὰ καταλάβουν τὰς Ἀθήνας ἀπὸ τὸ Φάληρον. Ἐνόμιζον, ὅτι θὰ εὕρισκον τὴν πόλιν ἀνυπεράσπιστον. Λέγουν, ὅτι ὁ Ἴππίας, ὁ ὁποῖος ἦτο μαζί των, συνεβούλευσεν αὐτοὺς νὰ ὑπάγουν εἰς τὰς Ἀθήνας.

Ἄλλὰ ὁ Μιλτιάδης ἐνόησε πολὺ ἐνωρὶς τὸν σκοπὸν τῶν καὶ διέταξεν ἀμέσως οἱ στρατιῶται τοῦ νὰ βαδίσουν εἰς τὰς Ἀθήνας, διὰ νὰ ὑπερασπίσουν τὴν πόλιν, ἢ ὅποια ἐκινδύνευε καὶ πάλιν. Οἱ γενναῖοι Μαραθωνομάχοι, ἂν καὶ ἦσαν κατάκοποι ἀπὸ τὸν σκληρὸν ἀγῶνα τῆς ἡμέρας, μὲ προθυμίαν ἤκουσαν τὰς διαταγὰς τῶν ἀρχηγῶν τῶν. Μετὰ πορείαν ἑπτὰ περίπου ὥρων ἀπὸ δύσβατα μέρη ἔφθασαν τὴν νύκτα εἰς τὰς Ἀθήνας.

Ὁ Περσικὸς στόλος, ὁ ὁποῖος εἶχε φθάσει καὶ αὐτὸς τὴν ἰδίαν νύκτα εἰς τὸ Φάληρον, μὲ ἐκπληξίν του εἶδε τὴν ἄλλην πρῶταν παρατεταγμένον τὸν ἀθηναϊκὸν στρατὸν εἰς τὸ Κυνόσαργες. Τὸ Κυνόσαργες ἦτο ἐν ἀπὸ τὰ μεγάλα Γυμνάσια, ὅπου ἐγυμνάζοντο τὰ παιδιὰ ἐκεῖνα, τῶν ὁποίων ὁ πατήρ, καὶ ἡ μήτηρ δὲν ἦσαν Ἀθηναῖοι.

Οἱ Πέρσαι μόλις εἶδον τοὺς Ἕλληνας στρατιώτας, ἔφυγον καὶ ἐπέστρεψαν εἰς τὴν Περσίαν.

Τὴν ἑσπέραν τῆς ἡμέρας, κατὰ τὴν ὁποίαν ἔφυγον οἱ Πέρσαι, ἔφθασε καὶ ἡ βοήθεια ἀπὸ τὴν Σπάρτην. Οἱ Λακεδαιμόνιοι στρατιῶται ἔδειξαν μεγάλην προθυμίαν νὰ προφθάσουν εἰς τὴν μάχην. Ἐλυπήθησαν δὲ πολὺ, διότι δὲν εἶχον τὴν εὐτυχίαν νὰ συμπολεμήσουν καὶ αὐτοὶ εἰς τὸν ἐνδοξον αὐτὸν ἀγῶνα. Ἀλλὰ δὲν ἐπέστρεψαν ἀμέσως εἰς τὴν πατρίδα τῶν. Μετέβησαν εἰς τὸν Μαραθῶνα διὰ νὰ ἐπισκεφθοῦν τὸ πεδῖον τῆς μάχης· ἀφοῦ δὲ ἐπήνεσαν τοὺς Ἀθηναίους, ἐπέστρεψαν εἰς τὰς πατρίδας τῶν.

Οἱ ἀρχαῖοι Ἀθηναῖοι ἐπίστευον, ὅτι οἱ θεοὶ ἐβοήθησαν πολὺ τοὺς Ἀθηναίους καὶ τοὺς Πλαταιεῖς εἰς τὸν Μαραθῶνα. Πολλοὶ ἔλεγον, ὅτι ἤκουσαν τὸν ποιμενικὸν θεὸν Πᾶνα ἐπάνω εἰς τὰ βουνὰ νὰ δίδῃ θάρρος εἰς τοὺς στρατιώτας, οἱ ὅποιοι ἐπολέμουν εἰς τὸν Μαραθῶνα καὶ νὰ προλέγῃ τὴν νίκην τῶν. Μερικοὶ πάλιν στρατιῶται ἔλεγον, ὅτι τὴν ὥραν τῆς μάχης εἶδον τὸν ἀρχαῖον βασιλέα τὸν Ἀθηνῶν, τὸν Θησέα, μὲ ὄλην τοὺς τὴν πανοπλίαν νὰ ὀρμᾷ ἐναντίον τῶν Περσῶν. Ἄλλοι πάλιν ἔλεγον, ὅτι εἶδον τὸν Ἡρακλέα νὰ καταδιώκῃ τοὺς Πέρσας στρατιώτας πρὸς τὰ πλοῖα τῶν.

Μετὰ τὴν μάχην τοῦ Μαραθῶνος οἱ Ἀθηναῖοι ἔκτισαν εἰς τοὺς Δελφοὺς ἓνα ὥρατον ναὸν καὶ τὸν ἀφιέρωσαν εἰς τὸν θεὸν

Ἀπόλλωνα. Μία ἐπιγραφή χαραγμένη ἐπάνω εἰς τὸν ναὸν λέγει περίπου· «οἱ Ἀθηναῖοι ἀφιερῶνουν τὸν ναὸν εἰς τὸν Ἀπόλλωνα ἀπὸ τὰ λάφυρα, τὰ ὁποῖα ἔλαβον ἀπὸ τοὺς Μήδους».

14. ΤΙΜΑΙ ΕἰΣ ΤΟΥΣ ΠΕΣΟΝΤΑΣ ΜΑΡΑΘΩΝΟΜΑΧΟΥΣ

Οἱ Ἀθηναῖοι ἐτίμησαν ὅπως ἔπρεπε τοὺς νεκροὺς τοὺς πεσόντας εἰς τὸν Μαραθῶνα. Ὑπῆρχε συνήθεια νὰ φέρουν εἰς τὰς Ἀθήνας τὰς πτώματα τῶν νεκρῶν, οἱ ὁποῖοι ἔπιπτον εἰς τὴν μάχην καὶ νὰ τὰ θάπτουν. Ἀλλὰ τοὺς πεσόντας τότε εἰς τὴν μάχην τοῦ Μαραθῶνος ἐτίμησαν μὲ ἄλλον τρόπον. Ἔθαψαν τοὺς πεσόντας Μαραθωνομάχους εἰς τὸν τόπον, ὅπου ἔγινεν ἡ μάχη καὶ ἔστησαν ἐκεῖ μνημεῖον. Αὐτὸ ἦτο μία ἐξαιρετικὴ τιμὴ, ἡ ὁποία ἔγινε μόνον διὰ τοὺς νεκροὺς αὐτούς.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἐτίμησαν ἐπίσης ὅπως ἔπρεπε τὸν Μιλτιάδην, ὁ ὁποῖος ἦτο ὁ αἴτιος τῆς νίκης. Τὸ ἄγαλμά του ἐστήθη εἰς δημοσίαν θέσιν. Παντοῦ ἐτιμᾶτο ὡς σωτὴρ καὶ ἔγινεν ὁ πλεον ἄγαπητὸς ἄνθρωπος εἰς τὰς Ἀθήνας.

Καὶ δικαίως! Ἡ μάχη τοῦ Μαραθῶνος εἶναι μία ἀπὸ τὰς σπουδαιοτέρας μάχας, τὰς ὁποίας ἔκαμαν οἱ ἄνθρωποι εἰς τὸν κόσμον, διὰ νὰ ὑπερασπισθοῦν τὴν ἐλευθερίαν των.

Ἀλλὰ ἡ νίκη τῶν Ἑλλήνων εἰς τὸν Μαραθῶνα ἔχει καὶ ἄλλην πολὺ μεγάλην σημασίαν. Ἐάν τότε εἰς τὸν Μαραθῶνα ἐνίκων οἱ Πέρσαι καὶ οἱ Ἕλληνες ἐγίνοντο δοῦλοι εἰς τοὺς Πέρσας δεσπότας, θὰ συνέβαινε πολὺ μεγάλο κακὸν εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Οἱ ἄνθρωποι θὰ ἔχανον ἐκεῖνα τὰ ὠραῖα πράγματα, τὰ ὁποῖα ἐσκέφθησαν καὶ ἔκαμαν οἱ Ἕλληνες εἰς τοὺς χρόνους τῆς ἐλευθερίας των· δηλαδὴ τὰς ὠραίας ἰδέας των, μὲ τὰς ὁποίας ἐφώτισαν ἄλλοτε, φωτίζουν σήμερον καὶ θὰ φωτίζουν πάντοτε τοὺς ἀνθρώπους. Ὁ κόσμος ἐπίσης δὲν θὰ εἶχε τὰ θαυμάσια ἔργα των, ὅπως εἶναι τὰ λαμπρά των οἰκοδομήματα, τὰ ἔξοχα ἀγάλματά των καὶ τὰ ὑπέροχα συγγράμματά των. Οἱ ἄνθρωποι θὰ θαυμάζουν καὶ θὰ ὑμνοῦν εἰς τοὺς αἰῶνας τοὺς ἐνδόξους μας προγόνους δι' ὅσα τοὺς ἐχάρισαν.

Ὁ Δαρεῖος ἐταράχθη πολὺ, ὅταν ἔμαθεν, ὅτι ὁ στρατὸς του ἐνίκηθη εἰς τὸν Μαραθῶνα. Ἄλλὰ δὲν ἔχασε τὸ θάρρος του. Ἐσκέφθη νὰ ἐκστρατεύσῃ διὰ τρίτην φορὰν ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος μὲ μεγαλύτερον στρατὸν καὶ στόλον.

Εἰς τὸ ἀχανές κράτος ὅμως τοῦ Μεγάλου Βασιλέως ἔγινε τότε ἐπανάστασις ἀπὸ τοὺς Αἰγυπτίους καὶ ὁ Δαρεῖος ἀπέθανεν, ἐνῶ προσεπάθει νὰ νικήσῃ τοὺς ἐπαναστάτας.

Ὁ υἱὸς του Ξέρξης, ὁ ὁποῖος ἐκληρονόμησε τὴν βασιλείαν, κατῶρθωσε νὰ νικήσῃ τοὺς ἐπαναστάτας εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ νὰ φέρῃ καὶ πάλιν τὴν τάξιν εἰς τὸ κράτος του. Ἀμέ-
585 π. Χ. σως κατόπιν ἤρχισε νὰ ἐτοιμάζεται διὰ τὴν ἐκστρατείαν ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος, τὴν ὁποίαν ἐσκέπετο νὰ κάμῃ ὁ πατὴρ του. Ἐν τῷ μεταξὺ ἐπέρασαν δέκα περίπου ἔτη, μέχρις ὅτου ὁ Ξέρξης ἐπιχειρήσῃ τὴν ἐκστρατείαν του εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ὁ Ξέρξης ἀπεφάσισε νὰ ἀκολουθήσῃ τὸν ἴδιον δρόμον, τὸν ὁποῖον εἶχε κάμει ὁ Μαρδόνιος πρὶν ἀπὸ δώδεκα ἔτη. Ἄλλὰ αὐτὴν τὴν φορὰν ἐσκέφθη, ὅτι καὶ ὁ στρατὸς καὶ ὁ στόλος του ἔπρεπε νὰ εἶναι πολὺ μέγας.

Διὰ νὰ μὴ κινδυνεύσῃ πάλιν ὁ στόλος του, ὅταν θὰ ἔπλεε τὴν τρικυμιώδη θάλασσαν τοῦ Ἁγίου Ὀρους, ἔσκαψε τὸ βορειότερον μέρος τῆς Χερσονήσου καὶ ἔκαμε μίαν διώρυγα. Τρία ἔτη ἐχρηιάσθησαν οἱ ἐργάται νὰ σκάψουν τὴν διώρυγα αὐτήν. Εἰς τὸ διάστημα αὐτὸ πολλὰ πλοῖα κατεσκευάζοντο εἰς τὴν Περσίαν διὰ τὴν ἐκστρατείαν· μία δὲ διπλῆ γέφυρα, καμωμένη ἀπὸ μικρὰ πλοῖα, ἐτοποθετήθη εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, διὰ νὰ περάσῃ ὁ στρατὸς τοῦ Βασιλέως εἰς τὴν Θράκην.

Πολυάριθμος ἦτο ὁ στρατὸς, τὸν ὁποῖον ἠτοίμαζεν ὁ βασιλεὺς Ξέρξης ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος. Πολλὰ πολεμικὰ καὶ φορητὰ πλοῖα συνηθοίζοντο εἰς διαφόρους λιμένας τοῦ κράτους του, διὰ νὰ συνοδεύσουν τὸν πεζικὸν στρατὸν, ὁ ὁποῖος θὰ ἐβάδιζε κατὰ μῆκος τῆς παραλίας.

Οἱ Ἕλληνες δὲν ἤξευρον πολλὰ πράγματα διὰ τὰς νέας ἐτοιμασίας τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν. Ἄλλὰ μετὰ τὸν κίνδυνον

νον, τὸν ὁποῖον ὀλίγον πρὶν διέτρεξαν, νὰ χάσουν ὅλοι εἰς τὸν Μαραθῶνα τὴν ἐλευθερίαν των καὶ νὰ γίνουν δοῦλοι, ἢ κάθε μία πόλις εἶχε συμφέρον νὰ σκέπτεται μαζί μὲ τὴν ἄλλην, πῶς θὰ ἤμπορέσουν εἰς τὸ μέλλον, ὅταν καὶ πάλιν ἔλθουν οἱ Πέρσαι εἰς τὴν Ἑλλάδα, νὰ ὑπερασπίσουν τὴν ἐλευθερίαν των καὶ νὰ ἀποφύγουν τὴν δουλείαν.

Μερικαὶ ὅμως πόλεις ἐφοβοῦντο νὰ ἀντισταθοῦν εἰς τοὺς Πέρσας. Ἄλλαι πάλιν εἶχον μεγαλύτερον μῖσος πρὸς τὰς γειτονικὰς πόλεις, παρὰ πρὸς τοὺς Πέρσας. Ὑπῆρχον καὶ μερικαί, αἱ ὁποῖαι ἐνόμιζον, ὅτι οἱ Πέρσαι, ἐὰν ἤρχοντο εἰς τὴν Ἑλλάδα, θὰ ἐτιμῶρουν μόνον τοὺς Ἀθηναίους.

Μόνον δύο πόλεις ἔσωσαν τότε τὴν ἐλευθερίαν ὅλης τῆς Ἑλλάδος καὶ μαζί μὲ αὐτὴν τὸν πολιτισμὸν ὅλης τῆς Εὐρώπης.

Ἡ μία ἦτο ἡ Σπάρτη, ἡ ὁποία ἦτο ἡ περισσότερον ἰσχυρὰ πόλις εἰς ὅλην τὴν Πελοπόννησον καὶ εἶχε τὸν καλύτερον στρατὸν τῆς Ἑλλάδος. Οἱ Σπαρτιαταὶ ἐβλεπον καλά, ὅτι ὁ βασιλεὺς τῆς Περσίας ἐμελέτα νὰ ὑποδουλώσῃ ὅλην τὴν Ἑλλάδα.

Ἡ ἄλλη πόλις ἦσαν αἱ Ἀθῆναι, τὰς ὁποίας ἐκυβέρνα τότε ὁ μεγαλύτερος ἀπὸ ὅλους τοὺς πολιτικούς ἀνδρας τῆς ἀρχαιότητος. Αὐτὸς ἦτο ὁ Θεμιστοκλῆς.

16. Ο ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗΣ

Ὁ Θεμιστοκλῆς δὲν κατήγετο ἀπὸ ἀριστοκρατικὴν οἰκογένειαν. Ἦτο υἱὸς τοῦ Νεοκλέους καὶ ἡ μήτηρ του δὲν ἦτο Ἀθηναία. Πρὶν ἀπὸ τοὺς χρόνους τοῦ Κλεισθένους δὲν εἶχε φανῆ εἰς τὴν πολιτικὴν ζωὴν τῶν Ἀθηνῶν ἦτο ἄγνωστος εἰς τοὺς Ἀθηναίους.

Εἰς τὴν μάχην τοῦ Μαραθῶνος ὁ Θεμιστοκλῆς ἔλαβε μέρος. Ἐπολέμησε μὲ γενναιότητα καὶ παρ' ὀλίγον νὰ φονευθῆ. Ἀλλὰ ἡ φιλόδοξος ψυχὴ του δὲν τὸν ἄφηνε νὰ ἡσυχάσῃ, διότι δὲν ἦτο αὐτὸς ὁ στρατηγὸς εἰς τὴν μάχην. Ἡ δόξα τοῦ Μιλτιάδου ἔκαμεν εἰς αὐτὸν μεγάλην ἐντύπωσιν. Διὰ τοῦτο ἔλεγεν εἰς τοὺς φίλους του· «οὐκ εἶμὲν καθεύδειν τὸ τοῦ Μιλτιάδου τρόπαιον». Δηλαδή· δὲν μὲ ἀφήνει νὰ κοιμηθῶ ἢ δόξα τοῦ Μιλτιάδου.

Ὁ Θεμιστοκλῆς ἦτο ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος περισσότερον ἀπὸ

δλους συνεκινήθη, όταν ἐπαίχθη εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ δράμα τοῦ Φρυνίχου «*Μιλήτου ἄλωσις*»· πολὺ δὲ ἐνωρίς μὲ τὰς μεγάλας ἀρετάς, μὲ τὰς ὁποίας τὸν εἶχε προοικίσει ἡ φύσις, ἐφανερῶθη ὡς ὁ μεγαλύτερος ἄνθρωπος, τὸν ὁποῖον ἐγνώρισεν ὁ κόσμος εἰς τοὺς χρόνους ἐκείνους.

Ὁ Θεμιστοκλῆς εἶχε δύο σπουδαῖα χαρίσματα· ἠδύνατο ἀσφαλῆστα νὰ ἀντιληφθῆ, τί ἦτο δυνατόν νὰ συμβῆ εἰς τὸ μέλλον καὶ εἶχε τὴν δύναμιν νὰ εὐρίσκη ἀμέσως καὶ ὕστερα ἀπὸ μικρὰν σκέψιν, ποῖον ἦτο ὠφέλιμον καὶ ποῖον βλαβερόν.

Ὁ μέγας ἱστορικὸς Θουκυδίδης, ὁ ὁποῖος ὁμιλεῖ διὰ τὸν Θεμιστοκλέα, λέγει, ὅτι «*ὅσα ἐγνώριζεν ὁ Θεμιστοκλῆς εἶχε τὴν ἰκανότητα μὲ τὴν ὥραιαν του ὁμιλίαν νὰ δώσῃ καὶ εἰς τοὺς ἄλλους νὰ ἐννοήσουν. Εἶχε δὲ τὴν ἐξαιρετικὴν δύναμιν νὰ εὐρίσκη ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα εἶναι ὀρθὰ μὲ τὴν μεγάλην του ἐξυπνάδα, μὲ τὴν ὁποῖαν τὸν ἐπροοίκισεν ἡ φύσις καὶ μὲ σύντομον μελέτην*».

Ὁ Θεμιστοκλῆς.

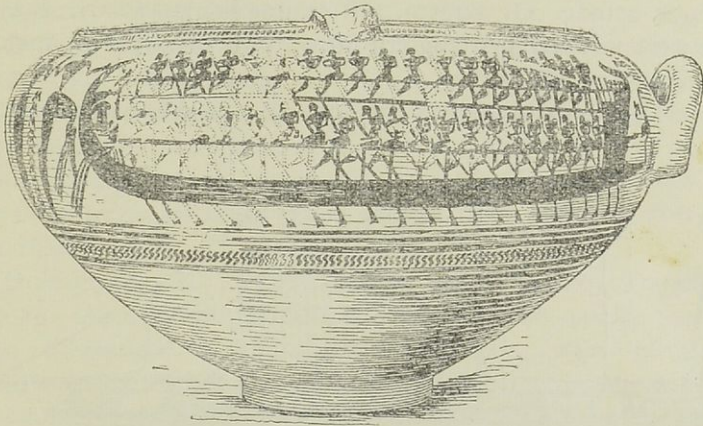
Ἐνας ἄνθρωπος ὅπως ὁ Θεμιστοκλῆς πολὺ συντόμως ἀντελήφθη, τί ἔπρεπε νὰ κάμουν οἱ Ἀθηναῖοι διὰ νὰ γίνουν ἰσχυρὸν κράτος καὶ νὰ δυνηθοῦν νὰ ὑπερασπίσουν τὴν ἐλευθερίαν των.

«*Οἱ Πέρσαι εἶναι ὁ ἐχθρὸς μας, ἔλεγεν· εἶναι δὲ γελοῖον πρᾶγμα νὰ πιστεύωμεν, ὅτι ἠμποροῦμεν νὰ πολεμήσωμεν εἰς τὴν ξηρὰν διὰ πολὺν καιρὸν ἐναντίον τοῦ κολοσσιαίου στρατοῦ τῶν Περσῶν. Τὸ μέλλον μας εἶναι εἰς τὴν θάλασσαν. Εἰς ποῖαν ἄλλην πόλιν ἔδωσαν οἱ θεοὶ ἕνα τόσον θαυμάσιον λιμένα, ὅπως εἶναι ὁ ἰδικὸς μας Πειραιεύς; Ἐὰν κάμωμεν τὸν Πειραιᾶ κανονικὸν λιμένα, ἀντὶ τοῦ ἀνοικτοῦ λιμένος, τὸν ὁποῖον ἔχομεν τώρα, τοῦ Φαλήρου καὶ κατασκευάσωμεν πολεμικὰ καὶ ἐμπορικὰ πλοῖα, τότε αἱ Ἀθηναῖοι θὰ εἶναι ἀσφαλεῖς καὶ θὰ γίνουν ἡ πρώτη πόλις τῆς Ἑλλάδος*».

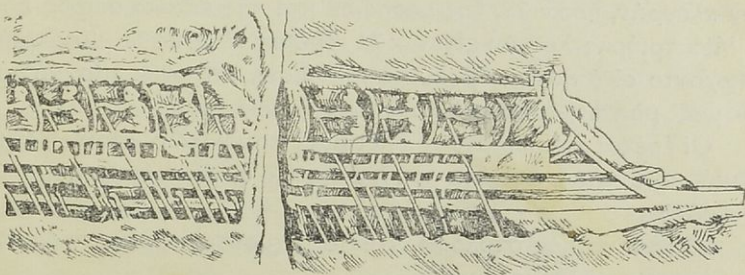
Οἱ Ἀθηναῖοι ἐπέισθησαν εἰς τοὺς λόγους τοῦ Θεμιστοκλέους καὶ ὠχύρωσαν τὸν φυσικὸν λιμένα τοῦ Πειραιῶς.

Σήμερον εἶναι δυνατὸν καλύτερον νὰ ἐννοήσωμεν, πόσον δίκαιον εἶχε τότε ὁ Θεμιστοκλῆς. Ὁ Πειραιεὺς μας εἶναι ἀπὸ τοὺς μεγαλυτέρους λιμένας τῆς Μεσογείου.

Ὁ Θεμιστοκλῆς ἔπεισε τοὺς Ἀθηναίους νὰ κατασκευάσουν

Ἄρχαιον ἀγγεῖον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὁ τεχνίτης ἔχει ζωγραφίσει τριήρη.

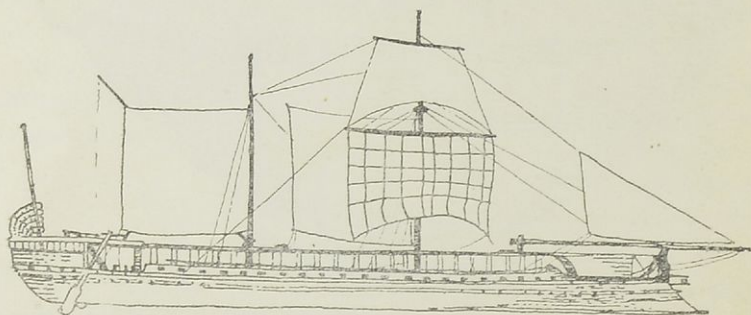
Μέρος Ἀθηναϊκῆς τριήρους.

(Ἄρχαιον ἀνάγλυφον εὑρεθὲν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν τῶν Ἀθηνῶν.)

στόλον ἀπὸ 200 πλοῖα μὲ τὰ χρήματα, τὰ ὁποῖα ἐλάμβανον ἀπὸ τὰ μεταλλεῖα τοῦ Λαυρείου καὶ μὲ δωρεὰς πλουσίων Ἀθηναίων. Τὰ πλοῖα αὐτὰ ἐλέγοντο τριήρεις, διότι εἶχον τρεῖς σειρὰς

ἀπὸ κουπιᾶ. Αἱ τριῆρεις ἦσαν τὰ τελειότερα πλοῖα κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Ἐπιμήκη καὶ λεπτά, ἔφερον εἰς τὰς δύο των πλευρᾶς τὰ κουπιᾶ εἰς τρεῖς παραλλήλους γραμμᾶς. Ἡ ἐπάνω σειρὰ εἶχε καὶ τὰ περισσότερον κοντὰ κουπιᾶ ἀπὸ τὰς δύο κατωτέρας σειρᾶς. Οἱ ναῦται, οἱ ὅποιοι ἐκωπηλάτου, ἐλέγοντο ἔ ρ έ τ α ι καὶ ἐσχημάτιζον καὶ αὐτοί, καθὼς ἐκάθηντο, τρεῖς παραλλήλους σειρᾶς.

Οἱ ἐρέται τῆς πρώτης σειρᾶς, ἡ ὁποία ἦτο κάτω ἀπὸ τὴν

Ἀθηναϊκὴ τριῆρης (Ἀναπαράστασις).

μῖαν πλευράν, ἦσαν 27, τῆς μέσης 29 καὶ τῆς ἐπάνω σειρᾶς ἦσαν 31. Μία τριῆρης λοιπὸν εἶχεν 174 ἐρέτας. Εἰς κάθε μίαν τριῆρη εἰσήρχοντο οἱ ὀπλίται. Ἐχουν ὑπολογίσει, ὅτι κάθε μίᾶ τριῆρης εἶχε μαζί μὲ τοὺς ἐρέτας 250 ἄνδρας.

Οἱ ἐρέται ἐκωπηλάτου ὄλοι μαζί κανονικῶς. Εἰδικὸς ἀξιωματικὸς, ὁ ὅποιος ἐλέγετο κ ε λ ε υ σ τ ῆ ς, ἐκανόνιζε μὲ αὐτὸν τὸν χρόνον.

Ὁ Ἀθηναϊκὸς στόλος ἔγινεν ὁ ἰσχυρότερος ἑλληνικὸς στόλος μέσα εἰς τὸ Αἰγαῖον.

17. Ο ΔΙΚΑΙΟΣ ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ

Αἱ ἰδέαι τοῦ Θεμιστοκλέους ἤρσαν πολὺ εἰς τοὺς ἐργάτας καὶ τοὺς ἐμπόρους. Δὲν ἦσαν ὅμως σύμφωνοι μὲ αὐτὰς οἱ εὐγενεῖς καὶ οἱ πλοῦσοι κτηματῖαι. Αὐτοὶ εἶχον ἀρχηγόν των τὸν Ἀριστείδην.

Ὁ Ἀριστείδης ἦτο ἐναντίον τῶν σχεδίων τοῦ Θεμιστοκλέους. Εἶχε τὴν γνώμην ὅτι, ἀφοῦ ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς ἐνίκησεν ἄλλοτε εἰς τὴν ξηρὰν τοὺς Πέρσας, θὰ ἔπρεπε καὶ πάλιν μόνον εἰς τὴν ξηρὰν νὰ πολεμήσῃ καὶ ὄχι μὲ πλοῖα εἰς τὴν θάλασσαν, ὅπως ἔλεγεν ὁ Θεμιστοκλῆς.

Ὁ Ἀριστείδης ἦτο υἱὸς τοῦ Λυσιμάχου. Ὅπως ἐμάθομεν, εἶχε λάβει καὶ αὐτὸς μέρος εἰς τὴν μάχην τοῦ Μαραθῶνος καὶ παρεχώρησε τὴν ἡμέραν τῆς στρατηγίας του εἰς τὸν Μιλτιάδην. Μὲ τὴν διαγωγὴν του αὐτὴν ὁ Ἀριστείδης ἐδίδαξεν, ὅτι τὸ νὰ ὑπακούῃ κανεὶς καὶ νὰ ἀκολουθῇ τὰς συμβουλὰς ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι σκέπτονται καλὰ καὶ ἔχουν πεῖραν, εἶναι τιμητικὸν πρᾶγμα καὶ σωτήριον.

Ὁ Μιλτιάδης εἰς τὸν Μαραθῶνα μετὰ τὴν νίκην του εἶχεν ἀφήσει τὸν Ἀριστείδην μὲ τοὺς στρατιώτας τῆς φυλῆς του νὰ φυλάξῃ τὰ λάφυρα. Ὁ Ἀριστείδης οὔτε ὁ ἴδιος ἐπῆρεν οὔτε κανένα ἄφησε τότε νὰ πάρῃ κάτι ἀπὸ τὸν ἀφθονον χρυσοῦν καὶ τὸν ἄργυρον καὶ τὰ ἄλλα πλούσια πράγματα, τὰ ὁποῖα εἶχον ἀφήσει ἐκεῖ οἱ χρυσοφόροι Πέρσαι.

Κανεὶς ἄνθρωπος δὲν κατάρθωσε νὰ ἐξαγοράσῃ τὴν συνειδήσιν τοῦ Ἀριστείδου μὲ δῶρα. Τόσον μεγάλη ἦτο ἡ τιμιότης, ἡ ἀγαθότης καὶ ἡ δικαιοσύνη τοῦ Ἀριστείδου, ὥστε οἱ Ἀθηναῖοι τὸν ὠνόμαζον : Ἀ ρ ι σ τ ε ἰ δ η ς ὁ Δ ἰ κ α ἰ ο ς.

Τόσον καλὸς ἄνθρωπος, τόσον δίκαιος καὶ τόσον φιλόπατρις, ὡσὰν τὸν Ἀριστείδην, ἦτο πραγματικῶς σπάνιος εἰς τὴν ἐποχὴν ἐκείνην.

Μεγάλῃ ὅμως ἦτο ἡ ἔχθρα, τὴν ὁποίαν εἶχον ἀναμεταξύ των οἱ δύο πολιτικοὶ ἄνδρες, ὁ Ἀριστείδης καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς. Διὰ τοῦτο ὁ Θεμιστοκλῆς, ὅταν ἦτο εἰς τὴν ἀρχὴν, κατάρθωσε νὰ πείσῃ τοὺς Ἀθηναίους νὰ ἐξοστρακίσουν τὸν δίκαιον Ἀριστείδην.

Διὰ τὸν ἐξοστρακισμὸν τοῦ Ἀριστείδου διηγοῦνται τὸ ἀκόλουθον ἐπεισόδιον :

Ὅταν ἐγράφοντο τὰ ὄστρακα, κάποιος ἀγράμματος πολίτης ἐπῆγεν εἰς τὸν Ἀριστείδην. Χωρὶς νὰ τὸν γνωρίζῃ, ἔδωσεν εἰς αὐτὸν τὸ ὄστρακον καὶ τὸν παρεκάλεσε νὰ γράψῃ ἐπάνω τὸ

ὄνομα Ἀριστείδης, διὰ νὰ τὸ δώση καὶ αὐτὸς εἰς τοὺς ἄρχοντας.

Ἄριστείδης τὸν ἠρώτησε: «τί κακὸν σοῦ ἔκαμεν ὁ Ἀριστείδης;» «κανέν», εἶπεν ὁ ἄνθρωπος, «οὔτε καὶ γνωρίζω τὸν ἄνθρωπον· ἀλλὰ ἐνοχλοῦμαι νὰ ἀκούω νὰ τὸν λέγουν πάντοτε δίκαιον». Ὁ Ἀριστείδης δὲν εἶπε τίποτε εἰς τὸν ἄνθρωπον· ἔγραψε τὸ ὄσρακον καὶ τὸ ἔδωσεν εἰς αὐτόν.

Ἄριστείδης χωρὶς νὰ μισήσῃ κανένα ἀπὸ τοὺς συμπατριώτας του καὶ μὲ ἀγάπην εἰς τὴν καρδίαν, του, ἐγκατέλιπεν ἐξόριστος τὴν ἀγαπητὴν του πατρίδα καὶ κατέφυγεν εἰς τὴν Αἴγινα. Ὅταν δὲ ἔφευγεν, ἐσήκωσε τὰς χεῖρας του εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἠυχθήθη εἰς τοὺς θεοὺς, ποτὲ ἢ πατρίς νὰ μὴ λάβῃ τὴν ἀνάγκην του.

18. Ο ΞΕΡΞΗΣ ΕΡΧΕΤΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Ἄνοιξις! Τετρακόσια ὀγδοήκοντα ἔτη πρὸ Χριστοῦ! Ὁ βασιλεὺς τῆς Περσίας Ξέρξης εἶναι ἕτοιμος πλέον νὰ ἐκστρατεύσῃ ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος. Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον δὲν ἐπρό-
480 π. Χ. φθασε νὰ κάμῃ ὁ πατὴρ του Δαρείου, ἔπρεπε νὰ πραγματοποιήσῃ αὐτός.

Ἄσκοπός του ἦτο νὰ τιμωρήσῃ τοὺς Ἀθηναίους· νὰ ὑποδουλώσῃ τὴν Ἑλλάδα, νὰ τὴν κάμῃ νέαν τοῦ κράτους του σατραπείαν!

Φεύγει μὲ τὸν ἀναρίθμητον στρατὸν του, ὅμοιον τοῦ ὁποίου δὲν εἶχεν ἴδει ἕως τότε ὁ ἀρχαῖος κόσμος. Ὁ ἱστορικὸς Ἡρόδοτος, ἀπὸ τὸν ὁποῖον μανθάνομεν διὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Ξέρξου, ἀναβιβάζει εἰς ἑκατομμύρια τὸν πεζικὸν καὶ ἵππικὸν στρατὸν τοῦ Ξέρξου καὶ τοὺς δούλους, οἱ ὅποιοι ἠκολούθουν τὴν στρατιάν.

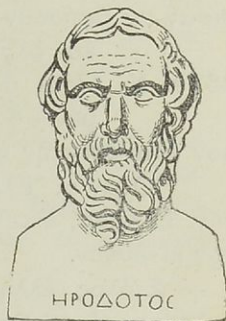
Περισσότερον ἀπὸ 1000 πλοῖα πολεμικὰ καὶ φορτηγὰ συνώδεον τὸν τεράστιον αὐτὸν στρατόν.

Πολὺ μεγάλη ἦτο ἡ ποικιλία τῶν στρατιωτῶν τοῦ Ξέρξου. Ἦσαν στρατιῶται ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τοῦ μεγάλου του βασιλείου. Πέρσαι στρατιῶται ἀπὸ πλουσίας οἰκογενείας τῶν εὐγενῶν τῆς Περσίας, μὲ χρυσοκεντήτους στολάς· ἄγριοι ἀπὸ τὰς

στέππας ἰππεῖς, ὠπλισμένοι μὲ τόξα καὶ πολεμικοὺς πελέκει·
 "Αραβες μισόγυμνοι ἐπάνω εἰς ὑψηλὰς δρομάδας· μελαψοὶ ἀπὸ
 τὴν Ἀφρικὴν ἄνδρες, ντυμένοι μὲ δέρματα ἀπὸ λέοντας καὶ λεο-
 παρδάλεις, πανύψηλοι τέλος Ἴνδοι στρα-
 τιῶται.

"Ὅλοι αὐτοὶ οἱ στρατιῶται ἐξεστράτευ-
 σαν ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος. Ἀρχηγὸς τῆς
 μεγάλης αὐτῆς στρατιᾶς ἦτο ὁ ἴδιος ὁ Μέ-
 γας Βασιλεὺς, ὁ Ξέρξης.

Ἐμπρὸς ἀπὸ τὴν βασιλικὴν ἄμαξαν,
 ἐπάνω εἰς τὴν ὁποῖαν κάθηται ὑπερήφανος
 ὁ βασιλεὺς, πορεύεται ἱερὸν ἄρμα τοῦ θεοῦ,
 τὸ ὁποῖον σύρουν ὀκτὼ λευκοὶ ἵπποι. Ὅπισω
 ἀπὸ τοὺς ἵππους ἀκολουθεῖ πεζῆ ὁ ἡνίο-
 χος καὶ κρατεῖ τοὺς χαλινούς. Κανεὶς ἄν-
 θρωπος δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἀναβῆ ἐπάνω
 εἰς τὴν ἱερὰν αὐτὴν ἄμαξαν.

Ὁ ἱστορικὸς τῶν μη-
 δικῶν πολέμων. Ὀνο-
 μάσθη «πατὴρ τῆς ἱ-
 στορίας».

"Ἐφθασαν εἰς τὸν Ἑλλησποντον ἑπτὰ ἡμέρας καὶ ἑπτὰ
 νύκτας ἔκαμεν ὁ κολοσσιαῖος στρατὸς τοῦ Ξέρξου, διὰ νὰ πε-
 ράσῃ ἀπὸ τὰς δύο ἐκεῖ γεφύρας καὶ ἐπροχώρησεν.

Κανεὶς λαὸς δὲν ἐτόλμησε νὰ πολεμήσῃ τὸν φοβερὸν αὐτὸν
 βασιλέα μὲ τὰ πολυάριθμα στρατεύματά του, καθὼς διήρχετο
 ἀπὸ τὴν χώραν του. Οὔτε οἱ γενναῖοι λαοὶ τῆς Θράκης, οὔτε οἱ
 Μακεδόνες μὲ τὸν λαμπρὸν βασιλέα των, οὔτε οἱ Θεσσαλοὶ.

"Ὅλοι αὐτοὶ προσεκύνησαν τὸν παντοδύναμον βασιλέα καὶ
 ἔγιναν ὑπήκοοί του. "Ὅλοι ἦσαν κατατρομαγμένοι ἀπὸ τὸν στρα-
 τὸν αὐτὸν τοῦ Πέρσου βασιλέως, τὸν ὁποῖον διὰ πρώτην φορὰν
 ἔβλεπον.

19. Ο ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΚΑΙ ΤΟ ΕΝΔΟΞΟΝ ΣΤΕΝΟΝ ΤΩΝ ΘΕΡΜΟΠΥΛΩΝ

Κατὰ τὰ μέσα Αὐγούστου ὁ στρατὸς τοῦ Ξέρξου ἐπέρασε
 τὴν Θεσσαλίαν καὶ ἐβάδισε πρὸς τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα. Ὁ στόλος
 ὁ περσικὸς ἔρριψε τὰς ἀγκύρας του εἰς τὸν Παγασητικὸν κόλπον.

Οἱ Ἕλληνες αὐτὴν τὴν φορὰν ἦσαν περισσότερον ἡνωμέ-
 νοι, παρ' ὅτι ἦσαν, πρὶν γίνῃ ἡ μάχη τοῦ Μαραθῶνος.

“Ο Θεμιστοκλῆς πρὶν ἀπὸ ἓν ἔτος εἶχε πείσει τὰς ἑλληνικὰς πόλεις νὰ στείλουν ἀντιπροσώπους εἰς ἓν συνέδριον, τὸ ὁποῖον ἔγινεν εἰς τὴν Κόρινθον.

Εἰς τὸ πανελλήνιον αὐτὸ συνέδριον ὄλαι αἱ πόλεις ἀπεφάσισαν νὰ ἀφήσουν κατὰ μέρος τὰς ἀτελειώτους φιλονικίας των καὶ ὄλοι ἠνωμένοι νὰ πολεμήσουν τὸν κοινὸν ἐχθρόν.
481 π. Χ. Ποτὲ ἄλλοτε ἢ Ἑλλάς δὲν παρουσιάσθη τόσον ἠνωμένη, ὅσον τότε. Ὁ Θεμιστοκλῆς ἐφάνη εἰς τὴν κρίσιμον τότε στιγμὴν ἢ ψυχὴ ὅλης τῆς Ἑλλάδος.

“Ὅταν οἱ Ἕλληνες ἔμαθον, ὅτι οἱ Πέρσαι πλησιάζουν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἔλαβον τὰ κατάλληλα μέτρα, διὰ νὰ ἐμποδίσουν τὸν κίνδυνον.

Στόλος ἑλληνικός, περισσότερον ἀπὸ τριακόσια πλοῖα, ἔπλευσεν εἰς τὸ βορειότερον ἀκρωτήριο τῆς Εὐβοίας, τὸ Ἄρτεμισιον, διὰ νὰ φράξῃ τὴν εἴσοδον τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου εἰς τὸν Μαλιακὸν κόλπον. Τριακόσιοι δὲ Σπαρτιᾶται στρατιῶται, εἰς τοὺς ὁποίους προσετέθησαν στρατιῶται ἀπὸ τὴν Φωκίδα, τὴν Λοκρίδα καὶ τὴν Βοιωτίαν, ἦσαν ἔτοιμοι νὰ ἐμποδίσουν τὸν στρατὸν τοῦ Ξέρξου ἀπὸ τὴν ξηρὰν.

Οἱ Ἕλληνες στρατιῶται, ἑπτὰ περίπου χιλιάδες, μὲ ἀρχηγόν των τὸν ἥρωα βασιλέα τῆς Σπάρτης **Λεωνίδα**, ἐπήγαν καὶ κατέλαβον ἓν στενόν, ἀπὸ ὅπου ἔπρεπε νὰ διέλθῃ ὁ στρατὸς τοῦ Ξέρξου. Εἰς τὸ στενὸν ἐκεῖνο οἱ ὀλίγοι Ἕλληνες ἐσταμάτησαν τὴν πολυἀριθμὸν στρατιάν τοῦ Ξέρξου ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας. Ἐκεῖ διὰ πρώτην φοράν ὁ Ξέρξης ἐταράχθη καὶ ἀνεπήδησεν ἀπὸ τὸν βασιλικὸν του θρόνον, ὅταν ἐνόησε, τί θὰ εἴπῃ ἑλληνικὴ ἀνδρεία.

Ποῖον λοιπὸν ἦτο τὸ ἔνδοξον ἐκεῖνο στενόν;

Διὰ νὰ ὑπάγῃ κανεὶς ἀπὸ τὴν Θεσσαλίαν εἰς τὴν νότιον Ἑλλάδα, πρέπει νὰ περάσῃ στενὸν δρόμον μεταξὺ τοῦ Μαλιακοῦ κόλπου καὶ τοῦ ὄρους Καλλιδρόμου.

Τὸ ὄρος Καλλιδρόμον τελειώνει ἀποτόμως εἰς τὴν θάλασσαν τοῦ Μαλιακοῦ κόλπου. Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἓν βαλτώδες μέρος συνεδέετο μὲ τὴν θάλασσαν· εἰς ἓν δὲ σημεῖον ὁ βάλτος αὐτὸς ἔφθανε τόσον κοντὰ εἰς τὸ βουνόν, ὥστε ὁ δρόμος ἦτο πολὺ στενὸς καὶ μόλις μία ἄμαξα ἦτο δυνατὸν νὰ περάσῃ. Ἐκεῖ πλη-

σίον ὑπῆρχον θερμαί πηγαί. Αὐτὸ λοιπὸν τὸ στενὸν μέρος ἐλέγετο Θερμοπούλαι. Ἐκεῖ ἔγινεν ἡ ἐνδοξοτέρα μάχη τῆς ἀρχαιότητος.

Τὸ στενὸν τῶν Θερμοπουλῶν εἶναι ὁ μόνος δρόμος, διὰ τοῦ ὁποίου ἦτο δυνατόν νὰ συγκοινωνήσουν οἱ Λοκροί, οἱ Φωκεῖς καὶ οἱ Ἕλληνες, οἱ ὁποῖοι κατῴκουν εἰς τὸ νοτιώτερον μέρος τῆς Ἑλλάδος, μὲ τοὺς κατοίκους τῆς Φθιώτιδος. Ἀπὸ τὸ μέρος αὐτὸ ἔπρεπε κατ' ἀνάγκην νὰ περάσῃ καὶ ὁ στρατὸς τοῦ Ξέρξου.

Μόνον ἐκεῖ θὰ ἦτο δυνατόν οἱ ὀλίγοι Ἕλληνες στρατιῶται νὰ κρατήσουν ἐπὶ ἀρκετὰς ἡμέρας τὴν ὄρμην τῆς πολυαρίθμου στρατιᾶς τοῦ Ξέρξου. Ὁ στόλος ὁ ἑλληνικὸς θὰ ἠμπόδιζε κάθε βοήθειαν, τὴν ὁποίαν ἦτο δυνατόν οἱ Πέρσαι νὰ φέρουν ἐκεῖ πλησίον ἀπὸ τὴν θάλασσαν.

20. Η ΗΡΩΪΚΗ ΥΠΕΡΑΣΠΙΣΙΣ ΤΟΥ ΣΤΕΝΟΥ ΤΩΝ ΘΕΡΜΟΠΥΛΩΝ

Ὁ Ξέρξης ὅτε ἦτο ἀκόμη εἰς τὴν Θεσσαλίαν, εἶχε μάθει, ὅτι ὀλίγος στρατὸς ἑλληνικὸς κατέλαβε τὸ στενὸν τῶν Θερμοπουλῶν, διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν προέλασίν του. Ὅταν δὲ ἔφθασεν εἰς τὰς Θερμοπούλας, ἔστειλε κατάσκοπον ἵππεά νὰ ἴδῃ, πόσοι στρατιῶται ἦσαν ἐκεῖ καὶ τί ἔκαμνον. Ὁ ἵππεὺς μὲ ἔκπληξίν του εἶδε τοὺς ὀλίγους Σπαρτιάτας, ἄλλους νὰ γυμνάζωνται, ἄλλους νὰ κτενίζωνται καὶ νὰ στεφανώνουν τὴν κεφαλὴν των μὲ λουλούδια. Ἀφοῦ εἶδεν αὐτά, ἐπέστρεψε καὶ ἀνήγγειλεν ὅλα ὅσα εἶδεν εἰς τὸν βασιλέα.

Ὁ Ξέρξης εὐρίσκετο εἰς μεγάλην ἀπορίαν καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ ἐξηγήσῃ ὅσα ἤκουσεν ἀπὸ τὸν Πέρσην κατάσκοπον.

Ἐκάλεσε τότε ἕνα Σπαρτιάτην ἐξόριστον, τὸν **Δημάρκτον**, ὁ ὁποῖος εὐρίσκετο εἰς τὸ στρατόπεδόν του καὶ ἠρώτησεν αὐτόν, δι' ὅσα ἔμαθε περὶ τῶν Σπαρτιατῶν.

Ὁ Δημάρκτος τότε εἶπεν. «Οἱ ἄνδρες αὐτοί, βασιλεῦ, ἔχουν ἔλθει ἐδῶ νὰ πολεμήσουν ἐναντίον μας διὰ τὸ στενὸν καὶ δι' αὐτὸ παρασκευάζονται. Ὑπάρχει δὲ συνήθεια εἰς αὐτοὺς ἢ ἐξῆς· διὰν πρόκειται νὰ κινδυνεύουν, τότε στολίζουσιν τὰς κεφαλὰς των. Μάθε δέ, οἱ ἐὰν τούτους καὶ τοὺς ἄλλους Σπαρτιάτας ὑποτάξῃς, τότε κατὲν ἄλλο ἔθνος ἀνθρώπων δὲν θὰ τολμήσῃ νὰ ἀνισιαθῇ ἐναντίον σου. Τώρα λοιπὸν πηγαίνεις ἐναντίον πόλεως βασιλίδος καὶ

σπουδαιότητας μεταξὺ τῶν ἑλληνικῶν πόλεων καὶ ἐναντίον ἀρίστων ἀνδρῶν».

Μερικοὶ διηγοῦντο καὶ ἄλλα, τὰ ὁποῖα συνέβησαν κατὰ τὰς ἀλησμονήτους ἐκεῖνας ἡμέρας μετὰ τὴν ἔνδοξον ἐκείνην μάχην. Πῶς δηλαδή, ὅταν ὁ βασιλεὺς διέταξε νὰ παραδώσῃ ὁ Λεωνίδας καὶ οἱ στρατιῶται του τὰ ὄπλα, ὁ Λεωνίδας ἀπήντησεν εἰς αὐτόν «μολὼν λαβέ» (ἔλα νὰ τὰ πάρῃς).

Μὲ ὑπερηφάνειαν καὶ περιφρόνησιν ἀπήντησεν ὁ Σπαρτιάτης **Διηνέκης** εἰς ἓνα ἀπὸ τὸ στρατόπεδον τῶν Περσῶν, ὅταν οὗτος εἶπε: «Τὸ πλῆθος τῶν βαρβάρων εἶναι τόσον, ὥστε τὰ βέλη, τὰ ὁποῖα θὰ ρίπτουν οἱ Πέρσαι, θὰ σκιάζουν τὸν ἥλιον».

— «Καλύτερον» εἶπεν ὁ γενναῖος Σπαρτιάτης «θὰ πολεμήσωμεν πρὸς αὐτοὺς ὑπὸ σκιάν καὶ ὄχι ὑπὸ τὸν ἥλιον».

Τέσσαρας ἡμέρας ἐπερίμενεν ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν, μήπως οἱ Ἕλληνες παραδοθοῦν μόνοι των. Τὴν πέμπτην ἡμέραν ὠργισμένος ἔστειλε Πέρσας στρατιώτας νὰ συλλάβουν, ὅπως εἶπε, τοὺς Ἕλληνας καὶ νὰ τοὺς ὀδηγήσουν ἐμπρὸς του. Ἡ ἀποστολὴ αὐτὴ ἀπέτυχεν. Ἄλλοι στρατιῶται Πέρσαι ἐστάλησαν τὴν ἐπομένην, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ τὴν ἰδίαν τύχην εἶχόν. Εἰς τὸ τέλος ὁ Ξέρξης ἔστειλε τὸ σῶμα τῶν ἀθαναίων, δηλ. τὴν βασιλικὴν του φρουράν. Ἄλλὰ καὶ αὐτοί, ἀφοῦ ἄφησαν πολλοὺς νεκροὺς, ὀπισθοχώρησαν, χωρὶς νὰ κατορθώσουν τίποτε.

Οἱ Πέρσαι ὅμως κατάρθωσαν, ὅπως λέγεται, νὰ μάθουν ἀπὸ κάποιον, ὁ ὁποῖος ὠνομάζετο **Ἐφιάλτης**, ἐν στενὸν μονοπάτι, τὸ ὁποῖον ὠδήγει διὰ τοῦ ὄρους εἰς τὸ ὀπισθεν μέρος τοῦ στενοῦ. Ἀπὸ τὸ μονοπάτι αὐτὸ ὁ Πέρσης **Ἰδάρνης** ὠδήγησε τὴν νύκτα στρατὸν περσικόν, ἐνίκησε τοὺς χιλίους Φωκεῖς στρατιώτας, οἱ ὁποῖοι ἐφύλασσαν ἐκεῖ ὡς φρουροὶ καὶ κατέλαβε τὰ νῶτα τῶν Ἑλλήνων.

Τὴν πρωτὴν ὁ Λεωνίδας εἶδεν, ὅτι εὕρισκετο εἰς πολὺ δύσκολον θέσιν. Ἦτο περικυκλωμένος! Οἱ στρατιῶται του θὰ ἐκτυπῶντο ἀπὸ δύο μέρη. Ἀντελήφθη τότε, ὅτι δὲν ὑπάρχει ἐλπίς σωτηρίας.

Ἔστειλεν ἀμέσως τοὺς ἄλλους Ἕλληνας στρατιώτας, οἱ ὁποῖοι ἦσαν μαζί του, εἰς τὰς πατρίδας των, αὐτὸς δὲ μὲ τοὺς

τριακοσίους Σπαρτιάτας ἀπεφάσισαν νὰ ἀποθάνουν ἡρωϊκῶς ἐκεῖ, ὅπως ἔπρεπεν εἰς Σπαρτιάτας. Μαζί μὲ τοὺς Σπαρτιάτας ἀπεφάσισαν νὰ μείνουν εἰς τὰς Θερμοπύλας καὶ νὰ ἀγωνισθοῦν ἐκεῖ καὶ ἑπτακόσιοι Θεσπιεῖς.

Ἦτο περίπου ἡ δεκάτῃ ὥρᾳ τῆς πρωΐας. Ὁ λεοντόκαρδος Λεωνίδας ὠδήγησε τοὺς ἀνδρείους του εἰς τὸ μέσον τῶν τάξεων τοῦ ἐχθροῦ, διὰ νὰ ἀνταλλάξῃ τὴν ζωὴν των μὲ τὴν ζωὴν ὅσον τὸ δυνατόν περισσοτέρων ἀνδρῶν τοῦ ἐχθροῦ.

Κατὰ τὸν ἄγριον αὐτὸν ἀγῶνα, κατὰ τὸν ὁποῖον συνετρίβησαν τὰ δόρατα τῶν περισσοτέρων Ἑλλήνων ὀπλιτῶν, ἔπεσαν ὁ ἡρωϊκὸς Λεωνίδας, Γύρω ἀπὸ τὸν ἔνδοξον νεκρὸν του ἔγινεν ἄγριος ἀγὼν μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Περσῶν. Διὰ τετάρτην φορὰν οἱ ἀνδρεῖοι τοῦ Λεωνίδου ἀποκρούουν τοὺς Πέρσας καὶ λαμβάνουν τὸ πτώμα τοῦ βασιλέως των. Ἀλλοίμονον ὅμως. Οἱ Ἕλληνες κτυπῶνται τώρα καὶ ἀπὸ τὰ νῶτα των ἀπὸ τὸ ἀπόσπασμα τοῦ Ὑδάρνου. Ἀλλὰ δὲν χάνουν τὸ θάρρος των. Μάχονται μὲ μαχαίρας, μὲ τὰς χεῖρας των καὶ μὲ τοὺς ὀδόντας των. Τέλος πίπτουν ὁ ἓνας πλησίον εἰς τὸν ἄλλον ὡσὰν ἀδελφοὶ ἀπὸ τὰ ἀναρίθητα βέλη, τὰ ὅποια ρίπτουν οἱ ἐχθροὶ ἐναντίον των.

Ὅλοι αὐτοὶ οἱ γενναῖοι ἔγιναν αἰώνιον παράδειγμα εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Μὲ τὸν ἡρωϊσμόν των δὲ ἐδίδαξαν, ὅτι κανὲν πρᾶγμα δὲν ἠμπορεῖ νὰ εἶναι ἀνώτερον ἀπὸ τὴν πατρίδα. Πόσον συγκινητικὸν εἶναι τὸ ἐπίγραμμα, τὸ ὁποῖον ἐχάραξε βραδύτερον ἐπάνω εἰς τὸ μνημεῖον των ὁ ποιητὴς **Σιμωνίδης**.

«ὦ ξεῖν', ἀγγέλλειν Λακεδαιμονίοις, ὅτι τῆδε
κείμεθα τοῖς κείνων ρήμασι πειθόμενοι».

21. ΟΙ ΑΘΗΝΑΙΟΙ ΑΦΗΝΟΥΝ ΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΑ ΤΩΝ
Ο ΞΕΡΞΗΣ ΚΑΙ ΕΙ ΤΑΣ ΑΘΗΝΑΣ

Ἀφοῦ ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν κατώρθωσε νὰ γίνῃ κύριος τῶν Θερμοπυλῶν, ἠδύνατο πλέον νὰ προχωρήσῃ μὲ εὐκολίαν εἰς τὴν ἄλλην Ἑλλάδα. Τρεῖς ἑβδομάδας μετὰ τὴν μάχην τῶν Θερμοπυλῶν ὁ Ξέρξης ἐπέρασε μὲ τὸν ἀναρίθητον στρατὸν του τὴν Βοιωτίαν, ἔφθασεν εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ ἐβάδιζεν ἐναντίον τῶν Ἀθηνῶν.

Ὁ στόλος του κατὰ τὸν ἴδιον χρόνον ἔπλευσε τὰ παράλια τῆς Ἀττικῆς καὶ ἔρριψε τὰς ἀγκύρας του εἰς τὸν ὄρμον τοῦ Φαλήρου. Μεγάλῃ καταστροφῇ ἐπερίμενε τότε τὴν ὠραίαν πόλιν τῆς Ἀθηνᾶς.

Μίαν πρωΐαν ὁ ἱερεὺς τῆς Ἀθηνᾶς εἰς τὴν Ἀκρόπολιν μὲ μεγάλην ἀπορίαν παρετήρησε κάτι περίεργον. Ἡ μελιττότητα, τὴν ὁποίαν προσέφερον ὁ ἱερεὺς κάθε ἡμέραν εἰς τὸν θεὸν Ἐριχθόνιον καὶ τὴν ὁποίαν, ὅπως ἐπιστεύετο, ἔτρωγεν ὁ θεός, ὁ ὁποῖος ἐφύλαττε τὸν ναόν, ἦτο ἀκεραία, ὅπως ἀκριβῶς τὴν εἶχεν ἀφήσει τὴν προηγουμένην ἡμέραν. Εἶχε λοιπὸν φύγει ὁ θεός ἀπὸ τὰς Ἀθῆνας;

Αὐτὴν τὴν ἐξήγησιν ἔδωσεν ὁ ἱερεὺς. Τὸ ἴδιον ἔπρεπεν ἴσως νὰ κάμουν καὶ ὅλοι οἱ Ἀθηναῖοι.

Αὐτὰ συνεβούλευσε καὶ ὁ ἀρχηγός των Θεμιστοκλῆς, ὁ ναύαρχος τοῦ ἀθηναϊκοῦ στόλου. Ὅτι δηλαδὴ τῶν Ἀθηναίων ἡ σωτηρία ἦσαν τὰ πλοῖα. Μέσα εἰς αὐτὰ ἔπρεπεν ὅλοι οἱ Ἀθηναῖοι νὰ εἰσέλθουν καὶ νὰ ἀφήσουν τὴν πόλιν. Τὸ ἴδιον ἀπήντησε καὶ ἡ Πυθία εἰς τοὺς Δελφούς, ὅταν τὴν ἠρώτησαν. «*Ξύλιον τειχος*» εἶπεν ἡ Πυθία «*θὰ σώσῃ τὴν πόλιν*».

Μὲ πόνον εἰς τὴν καρδίαν των μίαν ἡμέραν οἱ Ἀθηναῖοι, ἄνδρες, γυναῖκες καὶ παιδιά μὲ τὰ κατοικίδια ζῶα μαζί των, ἄφηνον τὴν ἀγαπημένην των πόλιν καὶ κατέβαινον εἰς τὴν παραλίαν. Ὅλιγοὶ μόνον πτωχοὶ Ἀθηναῖοι, οἱ περισσότεροι γέροντες, δὲν ἠθέλησαν νὰ ἀφήσουν ἀνυπεράσπιστον τὴν πόλιν τῶν προγόνων των. Ἐπροτίμησαν κάτω ἀπὸ τὰ ἐρείπιά της νὰ ταφοῦν. Ἀπεφάσισαν λοιπὸν νὰ κλεισθοῦν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν καὶ ὀπίσω ἀπὸ ἓν ξύλινον φράγμα νὰ ὀχυρωθοῦν. Αὐτὸ ἐνόμισαν, ὅτι ἐνόει ὁ χρησμός τοῦ Μαντείου.

Εἰς τὰς πλησίον νήσους, τὴν Σαλαμῖνα, τὴν Τροιζῆνα (τὸν σημερινὸν Πόρον) καὶ τὴν Αἴγινα ἦτο δυνατὸν νὰ ἴδῃ κανεὶς τότε Ἀθηναίους πρόσφυγας. Γυναῖκες Ἀθηναῖαι μὲ τὰ τέκνα των εἶχον τακτοποιηθῆ εἰς πρόχειρα ξύλινα σπίτια. Μὲ πολλὴν συγκινησιν μανθάνομεν, ὅτι οἱ κάτοικοι τῆς Τροιζῆνος ἐψήφισαν τότε νὰ δίδουν κάθε ἡμέραν εἰς κάθε προσφυγικὴν οἰκογένειαν μίαν βοήθειαν διὰ τὴν συντήρησίν της. Ἐπίσης ὁ δῆμος ἐφρόντισε διὰ τὰ

τέκνα των νά πηγαίνουν εἰς τὸ σχολεῖον. Κάθε προσφυγόπουλον εἶχε τὴν ἄδειαν νά κόπτη ἐλευθέρως καρπούς ἀπὸ κάθε δένδρον.

Ὅλοι οἱ Ἀθηναῖοι ἄνδρες εἰσῆλθον εἰς τὰ πλοῖα, τὰ ὁποῖα εἶχον ρίψει τὰς ἀγκύρας των μέσα εἰς τὴν στενὴν θάλασσαν μετὰ τῆς νήσου Σαλαμῖνος καὶ τῆς Ἀττικῆς.

Ἦσαν ἐκεῖ τριακόσια δέκα ἀθηναϊκὰ πλοῖα. Ναύαρχος αὐτῶν ἦτο ὁ **Θεμιστοκλῆς**. Μαζί των ἦλθαν καὶ ἄλλα πλοῖα τῶν Πελοποννησίων. Ναύαρχος αὐτῶν ἦτο ὁ **Εὐρυβιάδης**.

Τετρακόσια ὀγδοήκοντα ἔτη πρὸ Χριστοῦ. Ὁ μὴν Σεπτέμβριος δὲν εἶχεν ἀκόμη φθάσει εἰς τὸ μέσον. Ὁ Ξέρξης μὲ τὸν στρατόν του ἔφθασεν ἔμπρος εἰς τὴν Ἀκρόπολιν τῶν Ἀθηνῶν. Ἀπὸ τὰ μέρη τῆς Ἀττικῆς, ἀπὸ τὰ ὁποῖα **480 π. Χ.** ἐπέρασαν ὁ βάρβαρος στρατός, παντοῦ ἐσκόρπισε τὴν καταστροφὴν φωτιά καὶ ἐρήμωσις μέσα εἰς τὴν ἄλλοτε τόσον ὠραίαν Ἀττικὴν γῆν. Τώρα ἀπὸ τὰς πλησίον νήσους οἱ Ἀθηναῖοι πρόσφυγες καὶ οἱ ἄνδρες ἀπὸ τὰ πλοῖα μὲ δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς βλέπουν τεραστίας φλόγας καὶ καπνόν. Αἱ Ἀθηναῖαι ἐκαίοντο.

Ὅσοι εἶχον μείνει εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, μὲ γενναιότητα ὑπερήσπισαν τοὺς ναοὺς τῶν θεῶν διὰ μερικὰς ἡμέρας. Ἀλλὰ οἱ Πέρσαι ἦσαν πολλοί. Ἀνέβησαν εἰς τὰ τεῖχη, ἔγιναν κύριοι τῆς Ἀκροπόλεως καὶ ἔθεσαν πῦρ. Οἱ ναοὶ τῶν θεῶν ἐπάνω εἰς τὴν ἔνδοξον Ἀκρόπολιν καίονται. Αἱ φλόγες φθάνουν ἕως τὸν οὐρανόν.

22. ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ ΤΩΝ ΝΑΥΑΡΧΩΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΣΑΛΑΜΙΝΑ

Θὰ ἐνόμιζε κανεὶς, ὅτι οἱ Ἕλληνες θὰ ἔχανον τὸ θάρρος των, ὅταν εἶδον νά καταστρέφονται αἱ Ἀθηναί. Δὲν ἐπέρασαν ὅμως πολὺς χρόνος καὶ ἀπὸ τὰ ἔνδοξα νερὰ τῆς Σαλαμῖνος ἤκουσθη ἡ νίκη τῶν Ἑλλήνων ναυτῶν.

Μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Ἀκροπόλεως οἱ ναύαρχοι τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου εἰς τὴν Σαλαμῖνα ἔκαμαν συμβούλιον, διὰ νά ἀποφασίσουν, τί ἔπρεπε νά κάμουν. Ἀλλὰ ἀμέσως ἐφάνη, ὅτι οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ στόλου δὲν ἦσαν σύμφωνοι.

Οἱ περισσότεροι ὑπεστήριξαν, ὅτι ὅλος ὁ στόλος ἔπρεπε

νά υπάγη εἰς τὸν Ἴσθμὸν τῆς Κορίνθου. Ἐκεῖ θὰ εἶχε τὴν ὑποστήριξιν τοῦ στρατοῦ τῆς ξηρᾶς. Ἐὰν ἐνικᾶτο ἀπὸ τὸν περσικὸν στόλον, θὰ εἶχε τὴν Πελοπόννησον ὡς καταφύγιον. Ἐὰν ὅμως ἔμενον εἰς τὴν Σαλαμίνα καὶ ἐνικῶντο, ἔλεγον, ὅτι ὑπῆρχε κίνδυνος νὰ ἀποκλεισθοῦν ἐντελῶς.

Μὲ τὴν γνώμην αὐτὴν δὲν ἦσαν σύμφωνοι οἱ Ἀθηναῖοι, οἱ Αἰγινῆται καὶ οἱ Μεγαρεῖς. Αὐτοὶ ὑπεστήριζον, ὅτι ἔπρεπε νὰ ὑπερασπίσουν τὸ στενὸν τῆς Σαλαμίνας.

Ὁ Θεμιστοκλῆς ὡς ἀρχηγὸς τοῦ ἀθηναϊκοῦ στόλου ἀντελαμβάνετο, ὅτι ἡ ἀποχώρησις τοῦ στόλου ἀπὸ τὸ στενὸν τῆς Σαλαμίνας θὰ ἦτο καταστρεπτικὴ. Ἔβλεπεν, ὅτι ἐὰν οἱ Ἕλληνες ἐναυμάχουν μέσα εἰς τὴν στενὴν θάλασσαν μεταξὺ τῆς Σαλαμίνας καὶ τῆς Ἀττικῆς, οἱ Πέρσαι δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ χρησιμοποιήσουν πολλὰ πλοῖα. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἀπεφάσισε μὲ κάθε τρόπον νὰ ματαιώσῃ τὴν ἀπόφασιν τῶν ἄλλων στρατηγῶν.

Ὁ κίνδυνος νὰ ὑποδουλωθῇ ἡ Ἑλλάς ἀπὸ τὴν ἀσυμφωνίαν τῶν Ἑλλήνων ναυάρχων ἦτο μεγάλος.

Ὁ Θεμιστοκλῆς προσεπάθησε νὰ πείσῃ τὸν Σπαρτιάτην ναύαρχον. Εἶπεν εἰς αὐτόν, ὅτι ἐὰν φύγῃ ὁ στόλος ἀπὸ τὴν Σαλαμίνα, τότε δὲν θὰ πολεμήσουν πλέον οἱ Ἕλληνες διὰ τὴν Ἑλλάδα ὅλην, ἀλλὰ τὰ πλοῖα κάθε μῆρας πόλεως θὰ υπάγουν νὰ προστατεύσουν τὴν ἰδικὴν των χώραν. Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον ὁ στόλος θὰ διασκορπισθῇ καὶ ὅλη ἡ Ἑλλάς θὰ καταστραφῇ.

Νέον συμβούλιον τῶν ναυάρχων καὶ πάλιν ἔγινεν. Ἡ συζήτησις κατὰ τὴν νέαν σύσκεψιν τῶν ναυάρχων ἦτο πολὺ ζωηρά. Ὁ ἱστορικὸς **Πλούταρχος** μᾶς λέγει, ὅτι κατὰ τὴν σύσκεψιν αὐτὴν ἐφιλονίκησαν ζωηρῶς ὁ Εὐρυβιάδης μὲ τὸν Θεμιστοκλέα. Εἰς μίαν στιγμὴν ὁ Εὐρυβιάδης ἐσήκωσε τὴν ράβδον, διὰ νὰ κτυπήσῃ τὸν Θεμιστοκλέα. Ὁ Θεμιστοκλῆς ὅμως μὲ ἡρεμίαν ἐκράτησε τὴν χεῖρα τοῦ Εὐρυβιάδου καὶ εἶπεν εἰς αὐτόν *«πάταξον μέν, ἀκουσον δέ»*. Ἄλλος πάλιν ναύαρχος, ὁ Κορίνθιος **Ἀδείμαντος**, μὲ ζωηρὸν τόνον εἶπεν εἰς τὸν Θεμιστοκλέα, ὅτι δὲν ἔχει δικαίωμα νὰ ὀμίλῃ, ἀφοῦ δὲν ἔχει πλέον πατρίδα. Ὁ Θεμιστοκλῆς ὅμως ἠπέλησεν, ὅτι ἐὰν οἱ σύμμαχοι δὲν συμφωνήσουν, τότε αὐτὸς μὲ τὰ διακόσια ἀθηναϊκὰ πλοῖα καὶ μὲ τὰς οἰκογενείας τῶν Ἀθηναίων

θα ἔφευγε, διὰ νὰ ζητήσῃ νέαν πατρίδα εἰς τὴν κάτω Ἰταλίαν, ὅπως εἶχον κάμει ἄλλοτε οἱ κάτοικοι τῆς Φωκαίας.

Ἡ ἀπειλὴ τοῦ Θεμιστοκλέους ἔπεσεν ὡς κεραυνὸς εἰς τὴν συνέλευσιν. Ὅλοι ἐσιώπησαν! Ἦτο φανερόν, ὅτι χωρὶς τὸν Ἀθηναϊκὸν στόλον οἱ ἄλλοι Ἕλληνες δὲν ἦτο δυνατόν νὰ πολεμήσουν. Ὁ Εὐρυβιάδης ἔπαυσε τὴν συζήτησιν καὶ διέταξε νὰ μείνῃ ὁ στόλος ἐκεῖ καὶ νὰ πολεμήσῃ.

Ὁ Θεμιστοκλῆς τότε ἐσκέφθη ἓν τέχνασμα, μὲ τὸ ὁποῖον παρέσυρε τὸν Ξέρξην νὰ στείλῃ πλοῖα, νὰ καταλάβῃ τὸ δυτικὸν στόμιον τοῦ στενοῦ καὶ νὰ ναυμαχήσῃ.

Εἶναι πλέον νύξ. Οἱ ναύαρχοι εἶναι συγκεντρωμένοι πάλιν εἰς συμβούλιον καὶ συζητοῦν. Κατὰ τὸ μεσονύκτιον εἰς δοῦλος πλησιάζει τὸν Θεμιστοκλέα καὶ λέγει εἰς αὐτόν, ὅτι κάποιος ζητεῖ αὐτόν ἔξω. Ὁ Θεμιστοκλῆς ἐξῆλθε καὶ μὲ μεγάλην ἔκπληξιν εἶδεν ἔμπρός του τὸν Ἄριστειδην.

Ὁ Ἄριστείδης ἔτεινε τὴν χεῖρα εἰς τὸν Θεμιστοκλέα τὸν παρεκάλεσε νὰ λησμονήσῃ τὴν παλαιὰν ἔχθραν καὶ νὰ ἐργασθοῦν μαζί διὰ τὴν πατρίδα, ἣ ὅποια ἐκινδύνευεν. «Ἐγὼ θὰ ἔπακούω» εἶπε «τὴν θὰ διατάσῃς. Ἐρχομαι ἀπὸ τὴν Αἴγιναν καὶ σοῦ φέρω τὴν ἀγγελίαν, ὅτι περσικὸς στόλος κατέλαβε τὴν Ψυτιάλειαν. Ὅλα τὰ πλοῖα ἐθρόνονται εἰς κίνησιν καὶ πλησιάζουν εἰς τὸ στόμιον τοῦ πορθμοῦ· ἐγὼ μὲ μεγάλην δυσκολίαν κατώρθωσα νὰ διαφύγω».

Ὁ Θεμιστοκλῆς συνεκινήθη ἀπὸ τὴν φιλοπατρίαν τοῦ Ἄριστείδου. Ἐξήγησεν εἰς αὐτόν, ὅτι ἀκριβῶς αὐτὸ ἤθελε καὶ αὐτὸς νὰ κάμουν οἱ Πέρσαι καὶ συνεφιλιώθη μὲ τὸν ἐξόριστον Ἄριστειδην.

23. Η ΕΝΔΟΞΟΣ ΝΑΥΜΑΧΙΑ ΤΗΣ ΣΑΛΑΜΙΝΟΣ

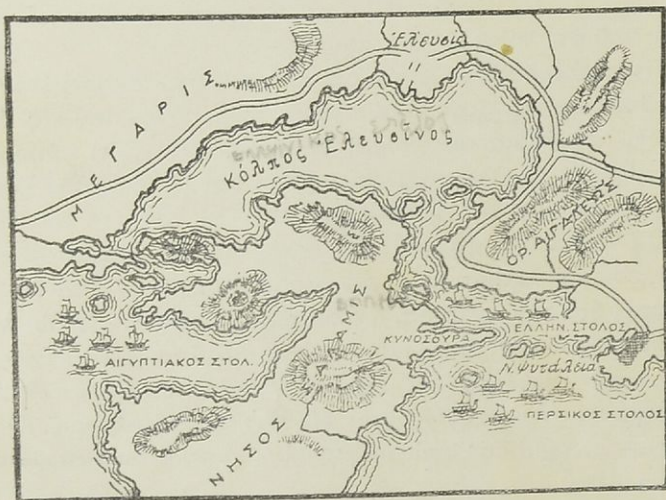
Οἱ Ἕλληνες εἰς τὸ συμβούλιον, ὅταν ἔμαθον ἀπὸ τὸν Ἄριστειδην τὴν κίνησιν αὐτὴν τοῦ περσικοῦ στόλου, εἶδον, ὅτι ἦσαν ἠναγκασμένοι πλέον νὰ πολεμήσουν εἰς τὸ στενόν.

Ἡ μεγάλη ἡμέρα, κατὰ τὴν ὁποίαν θὰ ἐκρίνετο ἡ τύχη ὅλης τῆς Ἑλλάδος, εἶχεν ἀνατελεῖ. Τὸ σύνθημα διὰ τὴν ναυμαχίαν ἐδόθη. Αἱ σάλπιγγες ἐσήμαιναν τὴν ἔφοδον τῶν ἑλληνικῶν τριήρων καὶ ἤχησεν εἰς τὸ ἔνδοξον στενόν ἡ προσταγὴ:

«Ὡ παῖδες Ἑλλήνων, ἴτε, ἐλευθεροῦτε πατρίδα, ἐλευθεροῦτε δὲ παῖδας, γυναῖκας, θεῶν τε πατρῴων ἔδη, θήκας τε προγόνων· νῦν ὑπὲρ πάντων ἀγών».

Οἱ Ἕλληνες ναῦται σηκώνουν ἀμέσως τὰς ἀγκύρας τῶν πλοίων καὶ οἱ ἑρέται τραβοῦν μὲ μεγάλην ταχύτητα τὰ πολύροχθα κουπιά.

Ἐπάνω εἰς τὸ κατὰστροφμα τῶν πλοίων οἱ ὀπλίται μὲ

Χάρτης τοῦ στενεῦ τῆς Σαλαμίνης.

σάλπιγγας καὶ μὲ πολεμικὰ τραγούδια ἀρχίζουν τὸν ἀγῶνα. Μύριοι ἀντίλαλοι ἀντιβοοῦν ἀπὸ τοὺς βράχους τῆς νήσου. Φόβος καταλαμβάνει τοὺς Πέρσας, οἱ ὅποιοι ἐνόμιζον, ὅτι οἱ Ἕλληνες ἦσαν ἔτοιμοι νὰ φύγουν.

Ὡσὰν ἀστραπή τὰ ἐλαφρὰ ἀθηναϊκὰ πλοῖα διασχίζουν τὰ γαλανὰ νερὰ τῆς Σαλαμίνης καὶ ἐπιτίθενται ἐναντίον τῶν περσικῶν πλοίων.

Ἀμέσως πλοῖον ἑλληνικὸν κτυπᾷ ἐν φοινικικῶν μὲ τὸ χάλκινον ἔμβολόν του. Ἄλλα πλοῖα ἑλληνικὰ ὀρμοῦν ἐπάνω εἰς ἄλλα περσικὰ πλοῖα. Τρομακτικοὶ κρότοι ἀκούονται. Κουπιά

ἐχθρικῶν πλοίων θραύονται. Πλοῖα περσικὰ σχίζονται. Πελώριον πολεμικὸν περσικὸν συναντᾷ τὸ ἔμβολον τῆς πύρας ἀθηναϊκοῦ πλοίου. Δυνατὴν κραυγὴν ἀφήνουν οἱ Ἕλληνες ναῦται καὶ πηδοῦν μέσα εἰς τὸ ἐχθρικὸν πλοῖον. Μεγάλῃ μάχῃ γίνεται ἐπάνω εἰς τὸ κατὰστροφμα τοῦ μεγάλου αὐτοῦ περσικοῦ πλοίου. Οἱ Ἕλληνες ἀλύπητα κτυποῦν τοὺς Πέρσας καὶ λαμβάνουν ἐκδίκησιν διὰ τὴν καταστροφὴν, τὴν ὁποῖαν ἔκαμαν οἱ Πέρσαι εἰς τὴν Ἀττικὴν.

Τὰ φοινικικὰ πλοῖα, τὰ καλύτερα τοῦ περσικοῦ στόλου, δὲν ἤμποροῦν νὰ κάμουν καὶ αὐτὰ τίποτε. Τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα ἤμποροῦν εὐκόλως νὰ κινοῦνται καὶ οἱ Ἕλληνες ναῦται πολεμοῦν μὲ μεγάλην ἀνδρείαν. Τὰ περσικὰ πλοῖα εἶναι μεγάλα καὶ μὲ δυσκολίαν κινοῦνται μέσα εἰς τὸ στενόν. Ἄλλὰ καὶ οἱ πολεμισταὶ τῶν δὲν ἔχουν τὴν ναυτικὴν τέχνην καὶ τὴν ἀνδρείαν τῶν Ἑλλήνων.

Δὲν περνοῦν πολλοὶ ὄροι καὶ ὁ περσικὸς στόλος παθαίνει μεγάλην καταστροφὴν μέσα εἰς τὸ ἔνδοξον αὐτὸ στενόν. Ἡ θάλασσα εἶναι γεμάτῃ τώρα ἀπὸ ναυάγια καὶ ἀπὸ Πέρσας νεκροῦς. Ὁ ἑλληνικὸς στόλος ἐνίκησε τὸν περσικόν.

Ὁ Θεμιστοκλῆς μὲ τὴν στρατηγικότητά του ἔσωσε τότε εἰς τὴν Σαλαμῖνα τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος. Αἱ ἑλληνικαὶ ἀποικίαι τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἔμαθον τὴν νίκην μὲ ἓν εἶδος τηλεγράφου, τὸν ὁποῖον εἶχον τότε. Ἄνδρες ἀπὸ ὑψηλοῦς πύργους, τοποθετημένους εἰς διάφορα μέρη, οἱ φ ρ υ κ τ ω ρ ο ῖ, μὲ πυρσοῦς ἀπὸ διάφορα σημεῖα ἀνήγγειλαν εἰς τοὺς Ἕλληνας τὴν ἔνδοξον νίκην.

Τὸ ὄνομα τοῦ Θεμιστοκλέους μετὰ τὴν ναυμαχίαν τῆς Σαλαμῖνος ἐγένετο εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα ἔνδοξον. Ὅλοι οἱ Ἕλληνες ἐθεώρουν τὸν Θεμιστοκλέα ὡς τὸν σοφώτατον τῶν Ἑλλήνων.

Οἱ Σπαρτιᾶται προσεκάλεσαν τὸν Θεμιστοκλέα εἰς τὴν Σπάρτην καὶ ἐτίμησαν αὐτὸν ὅσον κανένα ἄλλοτε. Ἔδωσαν εἰς αὐτὸν ὡς ἀριστεῖον διὰ τὴν σοφίαν του στέφανον ἀπὸ κλάδον ἐλαίας καὶ ἐδῶρσαν τὸ καλύτερον ἄρμα. Ὅταν δὲ ἐφευγεν ὁ Θεμιστοκλῆς ἀπὸ τὴν Σπάρτην, τριακόσιοι νέοι συνώδευσαν αὐτὸν μέχρι τῶν συνόρων.

Λέγουν επίσης, ότι όταν ο Θεμιστοκλής ολίγον ύστερον έπεσκέφθη την Όλυμπιαν, όπου έγινοντο οί άγώνες και εισήλθεν εις τὸ στάδιον, ὅλοι οί θεαταί έπαυσαν νά προσέχουν τὰ άγωνίσματα· έθαύμαζον δέ και έπήνουν καθ' ὄλην τήν ήμέραν τὸν Θεμιστοκλέα.

Ό Θεμιστοκλής ήσθάνθη τότε μεγάλην εύχαρίστησιν και έλεγεν εις τούς φίλους του, ότι εκείνην τήν ήμέραν έλάμβανε τούς καρπούς τῶν κόπων του.

24. Ο ΞΕΡΞΗΣ ΦΕΥΓΕΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Ό μέγας βασιλεύς είχε στήσει τὸν χρυσοῦν του θρόνον επάνω εις έν βουνόν άπέναντι τής Σαλαμίνας, τὸν Αιγάλεων. Από τὸ μέρος εκείνο παρετήρει τὸν άγώνα. Μέγας φόβος τὸν κατέλαβεν, όταν είδε νά καταστρέφεται ὁ στόλος του εις τὸ στενὸν τής Σαλαμίνας. Ακόμη μεγαλύτερον φόβον έδοκίμασεν ὁ Ξέρξης, όταν έμαθεν, ότι οί Έλληνες σκέπτονται νά μεταβούν εις τὸν Έλλησποντον και νά καταστρέψουν τὰς γεφύρας.

Αλλά και κάτι άλλο έκαμε τὸν βασιλέα τῶν Περσῶν νά άνησυχήσει. Έσκέφθη, ότι αί έλληνικαί πόλεις τής Ιωνίας θα έπαναστατήσουν, όταν μάθουν, ότι ὁ περσικὸς στόλος ένικήθη.

Αφησε λοιπὸν εις τήν Ελλάδα τὸν γαμβρόν του **Μαρδόνιον** με ισχυρὸν στρατόν, περίπου 200.000 άνδρας και ὁ ίδιος έσπευσε νά φύγη τρομαγμένος εις τήν Περσίαν με τὸν άλλον στρατόν και τὰ πλοία, ὅσα τοῦ έμειναν.

Ό πεζὸς στρατὸς έπαθε πολλά, καθὼς διήρχετο τήν Μακεδονίαν και τήν Θράκην, από τήν έλλειψιν τῶν τροφῶν και τὰς άσθενείας. Αί γεφυραί τοῦ Έλλησπόντου είχαν καταστραφή από σφοδράν τρικυμίαν, ὡστε ὅσοι στρατιῶται έσώθησαν, μετεκομίσθησαν με πλοία εις τήν Ασίαν. Ό ίδιος δέ ὁ Ξέρξης κατόρθωσε νά σωθῆ επίσης με πλοίων φοινικικόν, άφοῦ έκινδύνευσεν εις τήν θάλασσαν από σφοδράν τρικυμίαν.

Τοιουτοτρόπως ὁ μέγας βασιλεύς με τὰ έλεεινά του λείψανα έπέστρεψε ταπεινωμένος εις τὰς Σάρδεις. Από τήν πόλιν αὐτήν πρὸ ὀκτώ μηνῶν άνεχώρει λαμπρὸς και υπερήφανος με τὰ άναρίθμητα τάγματά του, διά νά κατακτήσῃ τήν Εύρώπην ὀλόκληρον!

25. Ο ΜΑΡΔΟΝΙΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Ὁ Μαρδόνιος ἐπέρασε τὸν χειμῶνα εἰς τὴν Θεσσαλίαν. Ὅλη ἡ βόρειος Ἑλλάς ἦτο ἀκόμη ὑπὸ τὴν περσικὴν κατοχὴν. Ἀπὸ τὴν Θεσσαλίαν ὁ Μαρδόνιος ἔστειλεν ἀπεσταλμένους εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ προσεπάθησε νὰ κερδίσῃ τοὺς Ἀθηναίους μὲ τὸ μέρος τῶν Περσῶν.

Ἐπρότεινε εἰς αὐτοὺς νὰ τοὺς κάμῃ κυρίουσ μεγαλυτέρας χώρας ἀπὸ αὐτὴν, τὴν ὁποίαν εἶχον προηγουμένως. Ἐπίσης ἔδιδεν εἰς αὐτοὺς χρήματα, διὰ νὰ οἰκοδομήσουν τὴν κατεστραμμένην ὑπὸ τοῦ Ξέρξου πόλιν των. Οἱ Ἀθηναῖοι ὅμως ἀπέρριψαν τὰς προτάσεις τοῦ Μαρδονίου, διότι δὲν ἤθελον νὰ προδώσουν τοὺς ἄλλους Ἑλληνας συμμάχους των. Εἰς τὸν ἀπεσταλμένον τοῦ Μαρδονίου, Μακεδόνα βασιλέα Ἀλέξανδρον, εἶπον ἐπὶ παρουσίᾳ πρέσβων, οἱ ὅποιοι εἶχον ἔλθει ἀπὸ τὴν Σπάρτην, τὰ ἑξῆς: «*εἰσόφ ὁ ἥλιος δὲν ἀλλάσσει τὸν δρόμον του, οὔτε καὶ ἡμεῖς θὰ κάμωμεν συνθήκας πρὸς τὸν Ξέρξην. Ἀλλὰ ἔχοντες πίσυν εἰς τοὺς θεοὺς καὶ τοὺς ἥρωας, τῶν ὁποίων ἐκεῖνος ἔκανε τοὺς ναοὺς καὶ τὰ ἀγάλματα, θὰ ἐξακολοθησομεν νὰ πολεμῶμεν χάριν τῆς ἐλευθερίας μας*».

Ἡὐχαρίστησαν τοὺς Σπαρτιάτας ἀπεσταλμένους διὰ τὴν προθυμίαν των νὰ θρέψουν αὐτοὶ καὶ οἱ σύμμαχοι τὰς οἰκογενείας τῶν Ἀθηναίων, διότι τὸ ἔτος ἐκεῖνο οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἠμπόρεσαν νὰ καλλιεργήσουν τοὺς ἀγρούς των. Παρεκάλεσαν ὅμως αὐτοὺς νὰ στείλουν στρατιωτικὴν βοήθειαν, διότι ὁ Μαρδόνιος θὰ ἐξεστράτευε καὶ πάλιν ἐναντίον τῆς Ἀττικῆς.

Ὅταν ὁ Μαρδόνιος ἔμαθεν, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἀπέρριψαν τοὺς ὄρους, τοὺς ὁποίους ἐπρότεινε εἰς αὐτοὺς, ἐξεστράτευσε μὲ ὄλας του τὰς δυνάμεις ἐναντίον τῆς Ἀττικῆς. Δὲν εἶχον περάσει δέκα μῆνες ἀπὸ τὸν χρόνον, κατὰ τὸν ὁποῖον ἐνίκηθη ὁ Ξέρξης εἰς τὴν Σαλαμίνα. Διὰ μίαν ἀκόμη φορὰν οἱ Ἀθηναῖοι, οἱ ὅποιοι εἶχον ἐπιστρέψει εἰς τὸν μεταξὺ χρόνον εἰς τὴν πόλιν των, ἐγιναν καὶ πάλιν πρόσφυγες καὶ ἐπήγαν εἰς τὴν Σαλαμίνα. Οἱ Πέρσαι κατέλαβον διὰ δευτέραν φορὰν τὰς Ἀθήνας.

Ὁ Μαρδόνιος ἐνόμισεν, ὅτι ἠδύνατο τώρα εὐκολώτερον νὰ κερδίσῃ τοὺς Ἀθηναίους· νέας δὲ δελεαστικὰς προτάσεις ἔστει-

λεν εις αυτούς. Μόνον ὁ **Λυκίδας**, Ἀθηναῖος ἄρχων, συνεβούλευσε τότε τοὺς Ἀθηναίους νὰ δεχθοῦν τοὺς τόσον συμφέροντας διὰ τοὺς Ἀθηναίους ὄρους. Ὁ λαὸς ὅμως τόσον πολὺ ὠργίσθη, ὥστε καὶ τὸν Λυκίδαν καὶ τὴν οἰκογένειάν του ἐλιθοβόλησε. ✓

26. Η ΝΙΚΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΕΙΣ ΤΑΣ ΠΛΑΤΑΙΑΣ. Ο ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ

Οἱ Ἀθηναῖοι ἐζήτησαν τὴν βοήθειαν τῶν Λακεδαιμονίων. Οἱ πρέσβεις τῶν Ἀθηναίων, ὅταν ἐπέστρεψαν εἰς τὴν Σαλαμίνα, ἔφερον εὐχάριστα νέα εἰς τοὺς συμπατριώτας των.

Εἶπον εἰς αὐτοὺς, ὅτι μεγάλη στρατιὰ ἀπὸ Σπαρτιάτας εἰλωτας καὶ περιοίκους ἐβάδιζεν ἐναντίον τῶν στρατευμάτων τοῦ Μαρδονίου. Ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ ἦτο ὁ γενναῖος **Παυσανίας**, κηδεμὼν τότε τοῦ ἀηλίκου βασιλέως τῆς Σπάρτης Πλειστάρχου, υἱοῦ τοῦ ἡρωϊκοῦ Λεωνίδου.

Ὁ Μαρδόνιος, ὅταν ἔμαθεν, ὅτι ἔρχεται σπαρτιατικὸς στρατός, ἄφησε τὴν Ἀττικὴν καὶ ἐβάδισεν εἰς τὴν Βοιωτίαν. Εἰς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ Ἀσωποῦ, ὄχι μακρὰν ἀπὸ τὰς Πλαταιάς, ἐστρατοπέδευσεν.

Ὁ ἑλληνικὸς στρατός ἀπὸ Σπαρτιάτας, Ἀθηναίους καὶ ἄλλους Ἑλλήνας, περίπου 70.000 ἄνδρες, ἔφθασεν εἰς τὴν Βοιωτίαν καὶ ἔλαβε θέσιν ἀπέναντι τῆς περσικῆς παρατάξεως. Τὸ δεξιὸν κέρασ, τὸ ὁποῖον παρετάχθη ἀπέναντι τοῦ περισσότερον ἰσχυροῦ περσικοῦ κέρατος, εἶχον οἱ Σπαρτιάται μὲ ἀρχηγόν των τὸν Παυσανίαν. Τὸ δεξιὸν κέρασ εἶχον οἱ Ἀθηναῖοι μὲ ἀρχηγόν τὸν Ἀριστείδην· τὸ μέσον δὲ εἶχον οἱ ἄλλοι Ἑλλήνες.

Ὁ ἀγὼν ἦτο ἀμφίβολος ἐπὶ μερικὰς ἡμέρας. Οἱ Σπαρτιάται δὲν ἦσαν συνηθισμένοι νὰ πολεμοῦν μὲ τόσον πολὺν στρατόν, ὅπως ἦτο ὁ περσικός. Ἐκεῖνο ὅμως, τὸ ὁποῖον ἐδυσκόλευσε πολὺ τοὺς Ἑλλήνας, ἦτο τὸ ἰσχυρὸν ἵππικὸν τῶν Περσῶν.

Ὁ Μαρδόνιος ἐνόμισεν, ὅτι ἐὰν προσέβαλλε μόνον τὸν δεξιὸν κέρασ τῶν Ἑλλήνων, τὸ ὁποῖον, ὅπως εἶπομεν, εἶχον οἱ Σπαρτιάται καὶ χίλιοι πεντακόσιοι Τεγεᾶται, θὰ ἔφερε σύγχυσιν εἰς τὰς τάξεις τῶν Ἑλλήνων. Διὰ τοῦτο διέταξεν ἐπιθεσιν ἐναντίον τῶν Σπαρτιατῶν. Τοῦτο ἦτο μέγα σφάλμα. Οἱ Πέρσαι εἰς τὰς Πλαταιάς ἐπανελάβον τὸ σφάλμα, τὸ ὁποῖον εἶχον

κάμει εἰς τὴν μάχην τοῦ Μαραθῶνος. Ὁ Μαρδόνιος δηλαδὴ ἠθέλησε νὰ κάμῃ μάχην ἐκ τοῦ συστάδην μὲ τὸν περισσότερον τότε πειθαρχημένον στρατὸν τοῦ κόσμου.

Οἱ Πέρσαι ἐπολέμησαν μὲ γενναιότητα, ἀλλὰ κατὰ τὴν μάχην ἐφονεύθη ὁ Μαρδόνιος καὶ ἐπῆλθε σύγχυσις εἰς τὸ στρατόπεδόν των. Οἱ στρατιῶται τοῦ ἀριστεροῦ κέρατος ἐπολέμησαν μὲ τοὺς ἀπέναντι των Θηβαίους, οἱ ὅποιοι ἦσαν σύμμαχοι τῶν Περσῶν· εἶχον, ὅπως ἔλεγον, «μηδίσει».

Ἡ μάχη ἐκρίθη πλησίον εἰς τὰ τεῖχη τῶν Πλαταιῶν, ὅπου οἱ Ἕλληνες ἐπολέμησαν ἀνδρείως. Οἱ Πέρσαι καὶ οἱ σύμμαχοί των Θηβαῖοι ἐνίκηθησαν. Πολλὰ πτώματα ἐκάλυψαν τὸ ἔδαφος καὶ πολλὰ πλούσια λάφυρα ἄφησαν οἱ Πέρσαι, καθὼς ἔφευγον. Ὅσοι ἀπὸ τοὺς Πέρσας ἐσώθησαν, ἔφυγον εἰς τὰς Θήβας. Ἀπὸ ἐκεῖ ἐπῆγαν εἰς τὴν Θεσσαλίαν καὶ τέλος ἐλεεινοὶ καὶ ἀξιοδίκρυτοι ἔφθασαν εἰς τὴν Ἀσίαν.

27. ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΝΙΚΗΝ

Οἱ Ἕλληνες ἐτιμώρησαν αὐστηρῶς τοὺς Θηβαίους διὰ τὸν μηδισμόν των. Οἱ ἀρχηγοὶ των, οἱ ὅποιοι εἶχον συμβουλευσεῖ τὴν συμμαχίαν μὲ τοὺς Πέρσας, κατεδικάσθησαν εἰς θάνατον καὶ ἐφονεύθησαν.

Οἱ Ἕλληνες ἀπὸ τὸ δέκατον τῶν πλουσιῶν λαφύρων, τὰ ὅποια ἔλαβον κατὰ τὴν μάχην τῶν Πλαταιῶν, κατεσκεύασαν ἓνα χρυσοῦν τρίποδα. Ὁ χρυσοῦς αὐτὸς τρίπους ἐστηρίζετο ἐπάνω εἰς μίαν χαλκῆν στήλην, ἡ ὅποια σῶζεται ἀκόμη σήμερον εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Τὴν στήλην αὐτὴν σχηματίζουν τρεῖς ὄφεις, οἱ ὅποιοι τυλίγονται κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε κάμνουν σ π ε ἰ ρ α ς.

Εἰς τὴν βάσιν τοῦ χρυσοῦ αὐτοῦ τρίποδος οἱ Ἕλληνες ἔγραφαν τὰ ὀνόματα τῶν ἑλληνικῶν πόλεων, αἱ ὅποιοι ἔλαβον μέρος εἰς τὴν ἔνδοξον μάχην τῶν Πλαταιῶν. Τὸν χρυσοῦν αὐτὸν τρίποδα στηριγμένον ἐπάνω εἰς τὴν χαλκίνην του βάσιν ἔστειλαν οἱ Ἕλληνες εἰς τοὺς Δελφούς, ὡς ἀφιέρωμα τοῦ θεοῦ Ἀπόλλωνος.

Τέλος κατὰ πρότασιν τοῦ Πausανίου οἱ Ἕλληνες ἀπεφά-

σισαν νὰ θεωρηθῆ τὸ μέρος, ὅπου ἔγινεν ἡ μάχη τῶν Πλαταιῶν, ὡς τόπος ἱερός.

Ἡ μάχη τῶν Πλαταιῶν εἶναι ἡ τελευταία μάχη, ἡ ὁποία ἔγινεν εἰς τὴν Ἑλλάδα μεταξύ Ἑλλήνων καὶ Περσῶν. Ἀπὸ τότε δὲν ἐπάτησε τὸ ἔδαφος τῆς ἐλληνικῆς πατρίδος στρατὸς περσικός.

28. Η ΜΑΧΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΜΥΚΑΛΗΝ Η ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΙΣ ΤΩΝ ΙΩΝΙΚΩΝ ΠΟΛΕΩΝ

Τὴν ἰδίαν ἡμέραν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐνίκησαν οἱ Ἕλληνες εἰς τὰς Πλαταιάς, ὁ ἐλληνικὸς στόλος ἐνίκησε τὸν περσικὸν εἰς τὴν Μυκάλην. Ἡ Μυκάλη εἶναι μία χερσόνησος ἀπέναντι τῆς νήσου Σάμου, ἔχει δὲ τὴν ὀνομασίαν αὐτὴν ἀπὸ τὸ ὄρος Μυκάλη. Εἰς αὐτὴν τὴν χερσόνησον ἔσπευσαν νὰ ἐξέλθουν οἱ Πέρσαι καὶ νὰ σύρουν τὰ πλοῖα τῶν εἰς τὴν ξηρὰν, ὅταν ἔμαθον, ὅτι ὁ ἐλληνικὸς στόλος ἤρχετο ἐναντίον τῶν.

Οἱ Ἕλληνες, ὅταν ἔφθασαν ἐκεῖ, ἐξῆλθον καὶ αὐτοὶ εἰς τὴν ξηρὰν καὶ ἔγινεν ἐκεῖ πεζομαχία. Εἰς τὴν πεζομαχίαν αὐτὴν οἱ Ἕλληνες ἐνίκησαν τοὺς Πέρσας, ἂν καὶ οἱ Πέρσαι ἦσαν διπλάσιοι. Κατόπιν ἔθεσαν πῦρ εἰς τὰ περσικὰ πλοῖα καὶ τὰ ἔκαυσαν ὅλα.

Αἱ ἔνδοξοι νίκαι τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Περσῶν ἔδωσαν τὸ σύνθημα εἰς τὰς περισσοτέρας νήσους καὶ τὰς ἐλληνικὰς πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας νὰ ἐλευθερωθοῦν ἀπὸ τὸν ζυγὸν τῶν Περσῶν. Ὅλαι αἱ περσικαὶ φρουραὶ, αἱ ὁποῖαι ἦσαν μέσα εἰς τὰς πόλεις αὐτάς, ἐξεδιώχθησαν καὶ αἱ ἐλληνικαὶ πόλεις ἐκήρυξαν τὴν ἐλευθερίαν τῶν.

29. ΑΙ ΑΘΗΝΑΙ ΓΙΝΟΝΤΑΙ Η ΠΡΩΤΗ ΝΑΥΤΙΚΗ ΔΥΝΑΜΙΣ Η ΑΘΗΝΑΪΚΗ ΣΥΜΜΑΧΙΑ

Ὅταν οἱ Ἀθηναῖοι μὲ τὴν βῆθειαν τῶν θεῶν ἐπέστρεψαν εἰς τὴν πατρίδα τῶν, δὲν εὗρον ἐκεῖ ἄλλο παρὰ λίθους καὶ στάκτην. Εἰς τὸ μέσον τῆς πόλεως, ἐκεῖ ὕψηλά, ἐκάπνιζον ἀκόμη τὰ εἰρεπία τῆς Ἀκροπόλεως.

Τότε ακόμη περισσότερο ἐνόησαν οἱ Ἀθηναῖοι, πόσον μεγάλη ἦτο ἡ νίκη των, ἡ ὁποία ἔδωσεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν ἐλευθερίαν. Ἀλλὰ καὶ μεγάλην ὑπερηφάνειαν ἠσθάνοντο οἱ Ἀθηναῖοι τότε. Ἐπίστευον, ὅτι αὐτοὶ πολὺ περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας συνετέλεσαν νὰ νικηθῇ ὁ ἐχθρὸς. Μὲ ὄλον των τὸ δίκαιον λοιπὸν ἐνόμιζον, ὅτι ἦσαν οἱ πρῶτοι μεταξὺ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων. Μεγάλα τώρα σχέδια ἔκαμνον οἱ Ἀθηναῖοι διὰ τὸ μέλλον. Καὶ οἱ Σπαρτιαῖται ἠδύναντο νὰ εἶναι ὑπερήφανοι διὰ τὴν ἀνδρείαν των, ἡ ὁποία ἐδοξάσθη τόσο λαμπρὰ εἰς τὰς Θερμοπύλας καὶ τὰς Πλαταιάς. Ἀλλὰ ἔμενον εἰς τὰς παλαιάς των συνηθείας. Ἦσαν δηλαδὴ περισσότερο συντηρητικοὶ καὶ δὲν εἶχον ἐμπιστοσύνην εἰς τοὺς ἄλλους.

Ὁ στρατηγὸς τῶν Σπαρτιατῶν Πausanίας, αὐτὸς ὁ ὁποῖος ἔγινε τόσο ἐνδοξος εἰς τὴν μάχην τῶν Πλαταιῶν, εἶχε κακὸν τέλος. Ἀφοῦ μὲ τὸν στόλον του ἐκυρίευσεν τὴν σπουδαίαν πόλιν Βυζάντιον, ὑπερηφανεύθη πολὺ. Οἱ Σπαρτιαῖται εἶχον λόγους νὰ ὑποπεύωνται, ὅτι ὁ Πausanίας εἶχε συνάψει σχέσεις μὲ τὸν βασιλέα τῶν Περσῶν. Διὰ τοῦτο ἔστειλαν καὶ διέταξαν αὐτὸν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Σπάρτην. Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ εἰς τὴν Σπάρτην ὁ Πausanίας δὲν ἔπαυσε νὰ ἐργάζεται, διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὰ σχέδιά του. Οἱ ἔφοροι ἐπειδὴ ἔμαθον, ὅτι ἠτοίμαζεν ἐπανάστασιν τῶν εἰλώτων, κατεδίκαν αὐτὸν εἰς θάνατον.

Ὁ Πausanίας ὅταν ἔμαθε τὴν καταδίκην του, ἔσπευσε νὰ καταφύγῃ εἰς τὸ ἱερὸν ἐνὸς ναοῦ, διότι ἐκεῖ δὲν ἐπετρέπετο νὰ τὸν συλλάβουν. Οἱ ἔφοροι ὅμως ἀπεφάσισαν νὰ κτίσουν τὰς θύρας τοῦ ναοῦ, διὰ νὰ ἀποθάνῃ ἀπὸ τὴν πείναν. Πρῶτῃ ἡ μήτηρ του λέγει, ὅτι ἔβαλε τὸν πρῶτον λίθον.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν αἱ Ἴωνικαὶ πόλεις εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καθὼς καὶ πολλαὶ νῆσοι παρεκάλεσαν τοὺς Ἀθηναίους νὰ τοὺς δεχθοῦν εἰς τὴν συμμαχίαν των. Τότε ὁ Ἀριστείδης ἐστάλη ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους νὰ καθορίσῃ, ποῖαι πόλεις θὰ προσέφερον εἰς τὰς Ἀθήνας στρατὸν ἢ 478 π. X. πλοῖα ἢ χρήματα διὰ τὴν συμμαχίαν. Ὁ Ἀριστείδης ἐξετέλεσε τὸ ἔργον αὐτὸ μὲ τόσο μεγάλην δικαιο-

σύνην, ὥστε κανεῖς ἀπὸ τοὺς συμμάχους δὲν εἶχε παράπονον. Ἐν ἔτος λοιπὸν μετὰ τὴν μάχην τῶν Πλαταιῶν ἐγένετο ἡ πρώτη ἀθηναϊκὴ συμμαχία.

30. ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ

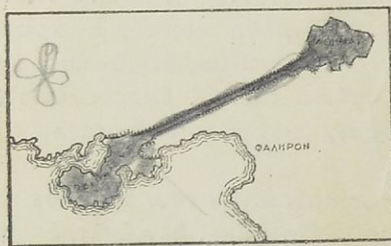
Μόλις ἐπέστρεψαν οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τὴν πόλιν των, ἤρχισαν νὰ κτίζουν καὶ πάλιν τὰς οἰκίας των καὶ τοὺς ναοὺς των. Ἀλλὰ ὁ Θεμιστοκλῆς διόλου δὲν ἔμενεν ἡσυχος.

Μὲ τὸν ὄξυν νοῦν του ἔβλεπεν, ὅτι ἀργὰ ἢ γρήγορα θὰ ἔλθῃ καιρὸς, κατὰ τὸν ὅποιον αἱ Ἀθηναῖοι θὰ πολεμήσουν μὲ τὴν ἀντίζηλόν των Σπάρτην.

Διὰ τοῦτο ἐσκέπετο, ὅτι ἔπρεπε νὰ ἐξασφαλίσῃ τὰς Ἀθήνας ἀπὸ τὴν ξηράν. Ἐπρότεινε λοιπὸν καὶ ἐπέτυχεν νὰ ἀποφασίσουν οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τὴν ἐκκλησίαν νὰ ὀχυρώσουν καλύτερον τὴν πόλιν. Νέα λοιπὸν τεῖχη κατεσκευάσθησαν γύρω ἀπὸ τὰς Ἀθήνας.

Ὅμοια τεῖχη κατεσκευάσθησαν καὶ γύρω ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ. Ὁ Πειραιεὺς ἀπὸ τότε ἔγινε πολὺ σπουδαῖος καὶ ἰσχυρὸς λιμὴν διὰ τὰς Ἀθήνας. Ἀργότερον ὁ Περικλῆς ἤνωσε τὰς δύο πόλεις μὲ δύο τεῖχη παράλληλα, τὰ ὅποια ἔφθανον ἀπὸ τὰς Ἀθήνας μέχρι τοῦ Πειραιῶς καὶ ἐλέγοντο μακρὰ τεῖχη. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον αἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἦτο δυνατόν ποτὲ νὰ ἀπομονωθοῦν ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ καὶ ἠδύνατο νὰ λαμβάνουν ἀπὸ ἐκεῖ ὅ,τι ἐχρειάζοντο ἐν καιρῷ πολέμου.

Οἱ Σπαρτιᾶται ἀνησύχησαν πολὺ διὰ τὴν σπουδαίαν αὐτὴν ὀχύρωσιν τῶν Ἀθηνῶν καὶ τοῦ Πειραιῶς. Ἐμίσησαν τὸν Θεμιστοκλέα καὶ τὸν ἐσυκοφάντησαν εἰς τοὺς Ἀθηναίους. Πολλοὶ εὐρέθησαν τότε εἰς τὰς Ἀθήνας, ἐχθροὶ τοῦ Θεμιστοκλέους. Ὅλοι αὐτοὶ καιώρθωσαν νὰ πείσουν τοὺς Ἀθηναίους

Μακρὰ τεῖχη ἀπ' Ἀθηνῶν
μέχρι Πειραιῶς.

καὶ ἐπέτυχον νὰ ἐξοστρακισθῇ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἔσωσεν ὅλην τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὸν ζυγὸν τῶν βαρβάρων.

Ἄλλὰ καὶ εἰς τὴν ἐξορίαν του δὲν ἔμεινεν ἥσυχος ὁ Θεμιστοκλῆς. Οἱ ἐχθροὶ του ἠθέλαν νὰ τὸν ἐξοντώσουν. Ἐπειδὴ δὲ ἐφοβεῖτο, ὅτι οἱ ἐχθροὶ του θὰ τὸν ἐφόνευον, ἠναγκάσθη νὰ ἀφήσῃ τὴν Ἑλλάδα καὶ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν Περσίαν.

Ἐκεῖ ὁ βασιλεὺς Ἄρταξέρξης ἐδέχθη μὲ μεγάλην εὐχαρίστησιν τὸν Θεμιστοκλέα. Ἐδώρησεν εἰς αὐτὸν μίαν πόλιν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τὴν **Μαγνησίαν**, ὅπου ἔζη. Εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν ὁ Θεμιστοκλῆς ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν ἐξήκοντα τεσσάρων ἐτῶν. Ὀλίγον προηγουμένως ἀπέθανε καὶ ὁ Ἄριστείδης, τὸν ὁποῖον ἐτίμησαν μὲ σεβασμὸν οἱ πατριῶται του. Τὰς θυγατέρας του ἀνέλαβε νὰ προικίσῃ ἢ πολιτεία, διότι ὁ πατὴρ των ἦτο πολὺ πτωχὸς καὶ δὲν ἄφησεν εἰς αὐτὰς περιουσίαν.

31. Ο ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ ΚΙΜΩΝ

Ἀπὸ τοὺς σπουδαίους ἄνδρας, οἱ ὁποῖοι εἰργάσθησαν τότε, διὰ νὰ γίνουσι αἱ Ἀθηναὶ ἰσχυρὸν κράτος, ἦτο ὁ υἱὸς τοῦ ἐνδόξου Μιλτιάδου, ὁ **Κίμων**.

Ὁ Κίμων ἔχασε τὸν πατέρα του πολὺ μικρὸς. Τὰ ἔτη τῆς νεότητός του ἐπέρασεν ἀσχολούμενος μὲ τὰ γράμματα, μὲ τὴν ἵππασίαν καὶ ἄλλα ἀθλητικὰ ἀγωνίσματα. Ἦτο πολὺ εὐφυῆς, τολμηρὸς καὶ πολὺ φιλότιμος. Εἰς τὴν ναυμαχίαν τῆς Σαλαμίνας ἐπολέμησε μὲ μεγάλην γενναιότητα καὶ ἔγινε τότε πολὺ γνωστὸς.

Ἦτο ὁ Κίμων ὑψηλός, ὠραῖος καὶ τὴν δαφνηφόρον κεφαλὴν του ἐστόλιζον πυκνὰ καὶ κατσαρὰ μαλλιά. Εἰς ὅλην Ἀπὸ ἀρχαῖον δακτυλιόλιθον.

Ὁ Κίμων.

Ἡ ἀγάπη του πρὸς τὸν λαὸν ἦτο τόση, ὥστε τὴν μεγάλην περιουσίαν, τὴν ὁποίαν ἀργότερον ἀπέκτησεν ἀπὸ τὰ λά-

φυρα τῶν ἐχθρῶν εἰς τοὺς ἐνδόξους πολέμους του κατὰ τῶν Περσῶν, ἐξώδευε διὰ τοὺς πολίτας. Εἶχε διατάξει νὰ ἀφαιρεθοῦν οἱ φράκται ἀπὸ τοὺς ἀγρούς του, διὰ νὰ ἡμποροῦν οἱ πολῖται μὲ ἐλευθερίαν νὰ εἰσέρχωνται καὶ νὰ λαμβάνουν ἀπὸ ἐκεῖ ὅ,τι εἶχον ἀνάγκην. Ὅταν ἐξήρχετο εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς πόλεως, ἠκολούθουν αὐτὸν δοῦλοι, οἱ ὅποιοι ἐμοίραζον εἰς τοὺς πτωχοὺς ἐνδύματα καὶ χρήματα.

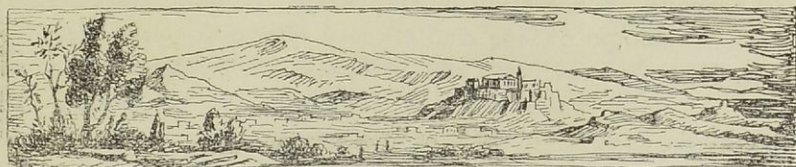
Ὁ δίκαιος Ἀριστείδης πολὺ ἐνωρὶς ἀντελήφθη τὴν μεγαλοφυΐαν τοῦ νέου καὶ ἔκαμεν αὐτὸν φίλον καὶ συνεργάτην του.

Εἰς ὀλίγον χρόνον ὁ Κίμων ἔλαβε τὸ ἀνώτατα ἀξιῶματα καὶ διεδέχθη τὸν Ἀριστείδην εἰς τὴν στρατηγίαν τοῦ συμμαχικοῦ στόλου. Ὁ ἔξοχος αὐτὸς στρατηγὸς ἐστάλη νὰ ἐλευθερώσῃ τὰς πόλεις ἐκείνας, αἱ ὅποιοι ἦσαν ἀκόμη ὑπὸ τὴν περσικὴν κυριαρχίαν.

Ὁ Κίμων ἐκέρδισε σπουδαίας νίκας εἰς τὴν Θράκην καὶ εἰς ἄλλας πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας· ἐπίσης καὶ εἰς τὰς νήσους. Χάρις εἰς αὐτὸν νέαι πόλεις ἔγιναν σύμμαχοι τῶν Ἀθηναίων. Ὁ περσικὸς στόλος ἐξεδιώχθη ἐντελῶς ἀπὸ τὸ Αἰγαῖον πέλαγος καὶ αἱ Ἀθῆναι ἔγιναν ἡ πρώτη ναυτικὴ δύναμις τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ χρυσοῦς αἰὼν τῆς ἐφαίνετο, ὅτι ἤρχιζε. Τὸ ὄνειρον τοῦ Θεμιστοκλέους ἤρχιζε νὰ πραγματοποιηθῆται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.

Ο ΧΡΥΣΟΥΣ ΑΙΩΝ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

32. Ο ΠΕΡΙΚΛΗΣ

Τεσσαράκοντα ἔτη ἐπέρασαν ἀπὸ τὸν χρόνον, κατὰ τὸν ὁποῖον ἐγένεον ἡ ναυμαχία εἰς τὴν Σαλαμίνα. Αἱ Ἀθηναῖοι εἶχον γίνεαι τῶρα ὡραία πόλις. Καὶ μάλιστα ἀκόμη ὡραιότερα ἀπὸ ὅ,τι ἦτο, πρὶν καταστραφῆ ἀπὸ τοὺς Πέρσας. Ὁραῖαι οἰκοδομαὶ εἶχον κτισθῆ. Ὁραῖοι ναοὶ ἐστέκοντο μεγαλοπρεπέστατοι ἐπάνω εἰς τὴν Ἀκρόπολιν.

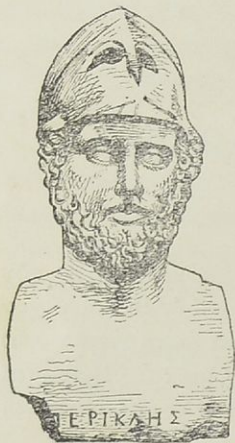
Τὸ ἀθηναϊκὸν κράτος εἶχε τότε 160,000 κατοίκους. Ἀπὸ τούτους 55 000 ἦσαν ἄνδρες ἀπὸ 18 ἐτῶν καὶ ἄνω. Ὑπῆρχον ὅμως καὶ ξένοι, οἱ μέτοικοι, 40.000 περίπου. Ὁλος λοιπὸν ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἀττικῆς μαζί με τοὺς μετοίκους ἦσαν 200.000 κάτοικοι. Ἐκτὸς ἀπὸ αὐτοὺς ὑπῆρχον καὶ δοῦλοι Σκύθαι, Θράκες, Ἰλλυριοὶ καὶ Ἀσιαῖται. Ὅλοι οἱ δοῦλοι εἰς τὴν Ἀττικὴν ἔχουν ὑπολογισθῆ εἰς 100.000 περίπου τὴν ἐποχὴν ἐκείνην.

Πόσον εἶχον ἀλλάξει τὰ πράγματα τῶρα! Ὅλοι οἱ πολῖται ἦσαν ἴσοι ἐντελῶς μεταξὺ των. Ὁ καθεὶς ἠδύνατο, ἐὰν ἦτο ἄξιος, νὰ ἐκλεγῆ ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν ἄρχων τῆς πόλεως καὶ στρατηγός. Ἐπίσης ἦτο δυνατόν νὰ ἐκλεγῆ δικαστῆς εἰς τὸν Ἄρειον Πάγον, εἰς ὁποιαδήποτε τάξιν καὶ ἂν ἀνήκε.

Τῶρα οἱ Ἀθηναῖοι ἔχουν ἓνα μεγάλον ἄνδρα, ὁ ὁποῖος

τοὺς κυβερνᾷ. Αὐτὸς εἶναι ὁ **Περικλῆς**, ὁ υἱὸς τοῦ Ξανθίπου, ὁ ὁποῖος ἀπὸ εἴκοσιν ἤδη ἔτων διευθύνει τὴν **461 π. Χ.** πολιτικὴν ζωὴν τῶν Ἀθηναίων. Οἱ Ἀθηναῖοι τὸν ἀγαποῦν πολὺ καὶ τὸν ἐκλέγουν κατ' ἔτος ἄρχοντα στρατηγόν.

Ὁ Περικλῆς ἦτο ὁ μεγαλύτερος πολιτικὸς ἀνὴρ, τὸν ὁποῖον ἀπέκτησαν αἱ Ἀθηναίαι τότε. Ὅταν ἦτο μικρὸς, ἦτο δειλὸς καὶ δὲν εἶχε τὸ θάρρος νὰ ὀμιλῇ ἐμπρὸς εἰς ἄλλους. Ὅταν ὅμως ἐμεγάλωσε καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τὸν πόλεμον, κανεῖς δὲν ἔδειξε τόσην ἀνδρείαν, ὅσον αὐτός.

Ὁ Περικλῆς.

Οἱ γονεῖς του, οἱ ὁποῖοι ἦσαν εὐγενεῖς, ἐφρόντισαν νὰ δώσουν εἰς τὸν Περικλέα τὴν καλυτέραν μόρφωσιν. Μουσικὴ καὶ φιλοσοφία ἦσαν τὰ ἀγαπημένα του μαθήματα. Ἀλλὰ περισσότερο ὁ Περικλῆς ἠγάπα τὴν ρητορείαν. Τοῦ ἤρесе δηλαδὴ πολὺ νὰ ὀμιλῇ ἐμπρὸς εἰς τὸ πλῆθος. Ὁμίλει δὲ μὲ τόσην δύναμιν καὶ μὲ τόσην μεγάλην εὐγλωττίαν, ὥστε οἱ ἄνθρωποι ἔλεγον, ὅτι, ὅταν ὁ Περικλῆς ὀμιλῇ, ἀστράπτει καὶ βροντᾷ ὡσάν τὸν Δία. Διὰ τοῦτο τὸν ἔλεγον καὶ Ὀλύμπιον.

Νέος ἀκόμη ἤρχισε νὰ λαμβάνη μέρος εἰς τὰ πολιτικὰ πράγματα τῆς πόλεως. Πολὺ συντόμως ἔγινεν ἀρχηγὸς τοῦ κόμματος, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνήκον αἱ τάξεις τῶν πτωχῶν πολιτῶν. Τοῦ κόμματος τῶν **429 π. Χ.** πλουσίων ἀρχηγὸς τότε ἦτο ὁ Κίμων. Ὁ Περικλῆς ἔμεινεν ἀρχηγὸς τῶν Ἀθηναίων, ἕως ὅτου ἀπέθανε. Περισσότερον δηλαδὴ ἀπὸ τριάκοντα ἔτη.

Εἰς ὅλον αὐτὸ τὸ χρονικὸν διάστημα ποτὲ δὲν ἐφάνη ἔξω εἰς τοὺς δρόμους. Ἐκτὸς μόνον ὅταν ἐπήγαινε εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου καὶ εἰς τὰς ἄλλας δημοσίας συγκεντρώσεις. Ποτὲ δὲν ἐπήγαινε εἰς τὴν ἀγορὰν, ὅπως συνήθιζον οἱ περισσότεροι Ἀθηναῖοι, διὰ νὰ ἀκούη καὶ νὰ λέγῃ νέα. Εἶχε δὲ

πολύ ὀλίγους φίλους, τοὺς ὁποίους συνανεστρέφετο.

Ὁ Περικλῆς ἔκαμεν ἓνα νόμον, ὁ ὁποῖος ὥριζεν, ὅτι κάθε πολίτης πτωχὸς εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ λαμβάνη χρήματα ἀπὸ τὸ δημόσιον, διὰ νὰ ἀγοράζῃ εἰσιτήριον καὶ νὰ πηγαίνει εἰς τὸ θέατρον, ὅταν ἐπαίζετο δράμα.

Ὁ Περικλῆς εἶχε μεγάλα ὄνειρα διὰ τὰς Ἀθήνας. Ἦθελε νὰ κάμῃ αὐτὰς τὴν ἰσχυροτέραν ἀπὸ ὅλας τὰς ἄλλας ἑλληνικὰς πόλεις καὶ κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν. Τὸ ὅτι ἡ Ἑλλάς ἦτο διηρημένη εἰς διάφορα κράτη, αὐτὸ ἐνόμιζεν ὁ Περικλῆς πολὺ κακὸν καὶ ἐπικίνδυνον πράγμα. Διὰ τοῦτο ὠνειρεύετο ἐν κράτος ἀθηναϊκόν, τὸ ὁποῖον νὰ κυριαρχῇ ὅλων τῶν ἄλλων.

Ὁ πολιτικός του ἀντίπαλος, ὁ Κίμων, ἤθελε νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν δύναμιν τῆς Σπάρτης κατὰ ξηρὰν, ἐνῶ αἱ Ἀθηναῖοι κατὰ θάλασσαν θὰ ἦτο ἡ πρώτη δύναμις. Ἐβλεπε δηλαδὴ τὴν πρόοδον τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν φιλικὴν συνεργασίαν τῶν δύο αὐτῶν πόλεων, τῶν Ἀθηνηῶν καὶ τῆς Σπάρτης.

Ὁ Περικλῆς ἐκάλεσεν ἀντιπροσώπους εἰς τὰς Ἀθήνας ἀπὸ ὅλας τὰς ἑλληνικὰς πόλεις, διὰ νὰ συζητήσουν, πῶς θὰ κτίσουν καὶ πάλιν τοὺς ναοὺς, τοὺς ὁποίους οἱ Πέρσαι κατέστρεψαν. Ἐπίσης ἔρριψε μίαν ὠραίαν ιδέαν. Τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα νὰ ἡμποροῦν ἐλευθέρως νὰ εἰσέρχονται εἰς τοὺς ἑλληνικοὺς λιμένας καὶ νὰ φεύγουν, χωρὶς νὰ πληρώνουν κανένα φόρον. Εἰς αὐτὸ ὅμως δὲν ἦτο σύμφωνος ἡ Σπάρτη.

Ὁ Περικλῆς ἠθέλησε καὶ ἐπέτυχε νὰ κάμῃ τὰς Ἀθήνας ἰσχυρὸν κράτος. Αὐτὴν δὲ τὴν πόλιν νὰ τὴν κάμῃ τὴν ὠραιότεραν πόλιν τῆς Ἑλλάδος. Διὰ τοῦτο τὴν ἐποχὴν αὐτὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν διοικεῖ τὰς Ἀθήνας ὁ Περικλῆς, ὀνομάζομεν χρυσοῦν αἰῶνα τῶν Ἀθηνηῶν.

33. ΜΕΓΑΛΑ ΕΡΓΑ ΕΠΑΝΩ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΚΡΟΠΟΛΙΝ

Ἐκεῖνο πρὸ πάντων, τὸ ὁποῖον ἐστόλισε τὰς Ἀθήνας καὶ ἔκαμε τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους νὰ θαυμάσουν, εἶναι τὰ με-

γάλα ἔργα, τὰ ὅποια ἔκαμεν ὁ Περικλῆς ἐπάνω εἰς τὴν Ἀκρόπολιν.

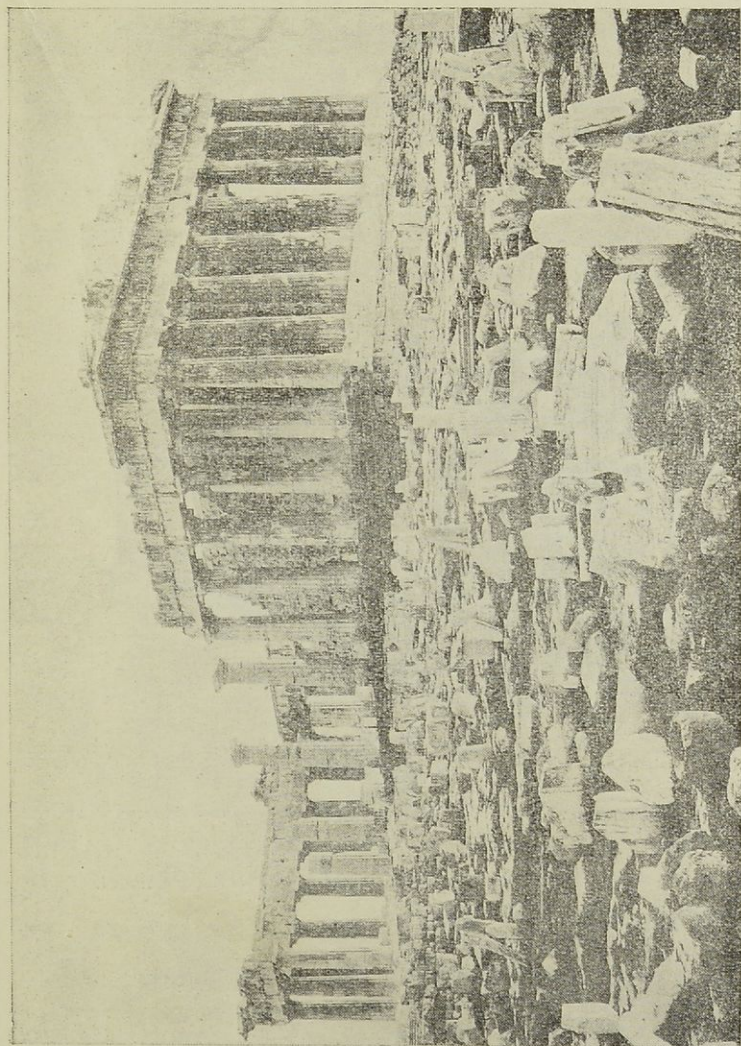
Τὰ ὑλικά, ὅσα ἐχρειάζοντο διὰ τὰ ἔργα αὐτά, ἦσαν λίθοι, μάρμαρον, χαλκός, ἔλεφαντοστοῦν, χρυσός, ἔβενος καὶ κυπάρισσος. Διὰ τὰ δουλευθοῦν αὐτά, ἐχρειάζοντο πολλοὶ καὶ διάφοροι τεχνίται· δηληθῆ τέκτονες, πλάσται, σιδηρουργοί, λιθουργοί, βαφεῖς, χρυσοχόοι, ἔλεφαντουργοί, ζωγράφοι, διακοσμηταὶ καὶ τορνευταί.

Ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι ἔφερον τὰ ὑλικά αὐτά, ἦσαν εἰς τὴν θάλασσαν οἱ ἔμποροι, οἱ ναῦται καὶ οἱ κυβερνήται τῶν πλοίων· εἰς τὴν ξηρὰν δὲ οἱ ἀμαξοποιοί, οἱ ζευγηλάται, οἱ ἥνιοχοι, οἱ σχοινοποιοί, οἱ λινουργοὶ καὶ ἄλλοι. Ὁ Πλούταρχος, ὁ ὁποῖος ἔγραψε διὰ τὸν Περικλέα, μᾶς λέγει, ὅτι κάθε τέχνη, καθὼς ὁ στρατηγός, ἐχρησιμοποιοῖ ὀλόκληρον στράτευμα ἀνθρώπων.

Ὅλοι λοιπὸν οἱ ἄνθρωποι τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἦσαν εἰς κίνησιν. Καμμία ἀνεργία δὲν ἐβασάνιζε τότε τοὺς ἀνθρώπους. Δὲν ἔφθانون μάλιστα αἱ ἐργατικαὶ χεῖρες, τὰς ὁποίας διέθετον τότε αἱ Ἀθηναί. Ἦρχοντο καὶ ἀπ' ἔξω, ἀπὸ ἄλλα μέρη ἄνθρωποι νὰ ἐργασθοῦν εἰς τὰς Ἀθήνας. Τί κινήσις πραγματικῶς τότε εἰς τὰς Ἀθήνας! Τί μεγάλη δημιουργία!

Ὁ Παρθενών, ὁ ναὸς τῆς Παρθένου Ἀθηνᾶς, τὸ θαῦμα αὐτὸ τοῦ κόσμου κτίζεται ἐπάνω εἰς τὴν Ἀκρόπολιν τῶν Ἀθηνῶν. Τετρακόσια τεσσαράκοντα ἕξ ἔτη πρὸ Χριστοῦ! 446 π. Χ. Ὁ Περικλῆς ἔχει μεγάλην φιλοδοξίαν. Εἰς τὴν θέσιν, εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκετο ὁ παλαιὸς ναὸς τῆς Ἀθηνᾶς, τὸν ὁποῖον κατέστρεψαν οἱ Πέρσαι, ὁ Περικλῆς θέλει νὰ ἀνεγείρῃ νέον μεγαλοπρεπέστερον ναόν. Ἡ Παρθένος Ἀθηνᾶ, ἡ προστάτις θεὰ τῶν Ἀθηνῶν, μὲ τὴν χάριν τῆς ὁποίας ἐσώθησαν αἱ Ἀθηναί καὶ ὅλη μαζὶ ἡ Ἑλλάς ἀπὸ τὴν δουλείαν, πρέπει νὰ τιμηθῇ ἐξαιρετικῶς. Ὁ ναὸς τῆς πρέπει νὰ γίνῃ τὸ ὠραιότερον οἰκοδόμημα ἀπὸ ὅλα, ὅσα ἦτο δυνατόν νὰ φαντασθῇ καὶ νὰ κατασκευάσῃ καὶ ὁ καλύτερος τεχνίτης.

Χρήματα ὑπῆρχον ἄφθονα. Εἰς τὰ εἰρηνικά αὐτὰ ἔτη, κατὰ τὰ ὅποια ἐκτίζετο ὁ Παρθενών, δὲν ἐξώδευον οἱ Ἀθηναῖοι χρήματα διὰ πλοῖα. Αἱ σύμμαχοι δὲ πόλεις τοῦ κράτους τῶν Ἀ-

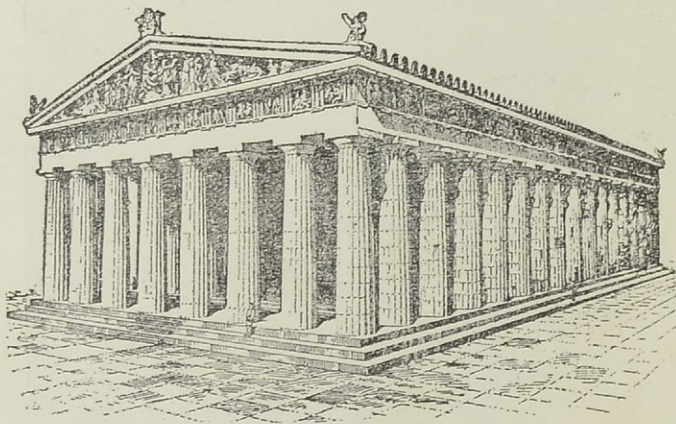

Ἡ Περσεφώνη.

θηνῶν προσέφερον ἀρκετὰ χρήματα διὰ τὴν συμμαχίαν. Μεγάλα περισσεύματα παρουσίαζε τότε ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ κράτους.

Ὁ Περικλῆς εἶχεν ὡς βοηθὸν διὰ τὰ μεγάλα ἔργα, τὰ ὅποια ἔκτιζεν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, ἓνα μέγαν καλλιτέχνην. Αὐτὸς ἦτο ὁ **Φειδίας**.

Ὁ Φειδίας ἦτο ὁ γενικὸς ἐπόπτης καὶ διευθυντὴς ὄλων τῶν ἔργων. Ἦτο ὁ μεγαλύτερος ἀγαματοποιὸς τῆς ἀρχαιότητος, ἴσως δὲ καὶ ὄλων τῶν οἰῶνων! Ὑπὸ τὴν διεύθυνσίν του

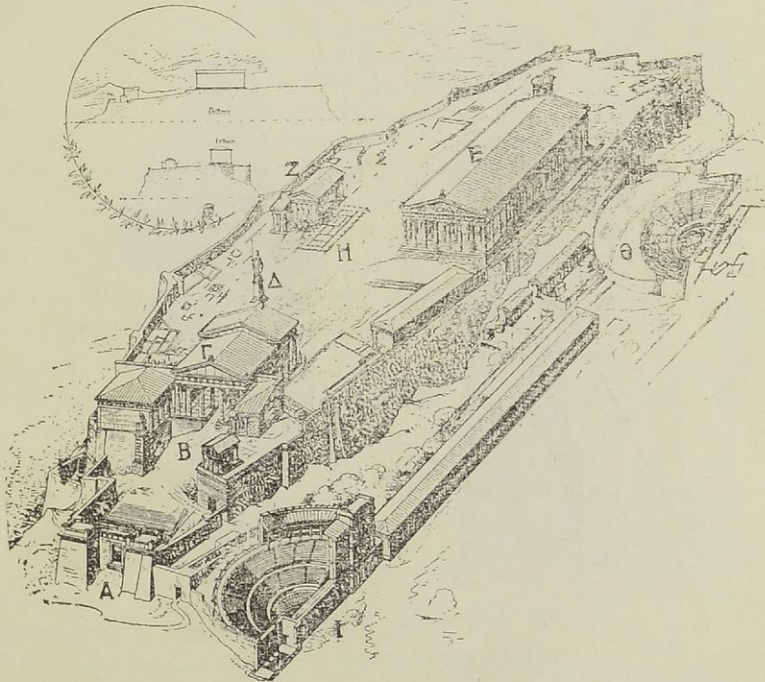
Ἐ Περθεινῶν. (Ἀναπαράστασις).

εἰργάζοντο ἐπάνω εἰς τὴν Ἀκρόπολιν οἱ καλύτεροι ἀρχιτέκτονες, τοὺς ὁποίους εἶχε νὰ παρουσιάσῃ ὁ κόσμος τότε. Τοὺς ἀρχιτέκτονας ἐβοήθησε πολὺ καὶ τὸ ὀλόλευκον μάρμαρον, τὸ ὁποῖον ἤρχετο ἀπὸ τὸ Πεντελικόν.

34. ΜΙΑ ΕΠΙΣΚΕΨΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΚΡΟΠΟΛΙΝ

Ἄς κάμωμεν ἓνα περίπατον μὲ τὴν φαντασίαν μας καὶ ἄς ἀναβῶμεν τὸν ἱερὸν λόφον τῶν Ἀθηνῶν. Εἶναι τριακόσια μέτρα ὕψηλός καὶ εὐρίσκεται εἰς τὸ κέντρον τῆς πόλεως. Εἰς τὴν ἀρχὴν συναντῶμεν μίαν εἴσοδον, ἣ ὁποία σημειώνεται

μέ τὸ στοιχείον Α (βλέπε εἰκόνα). Ἀναβαίνομεν κατόπιν μίαν κλίμακα. Δεξιὰ μας, ἐκεῖ ὅπου σημειώνεται τὸ Β, ἔχομεν ἕνα χαριτωμένον οἰκοδόμημα. Εἶναι ναὸς ἀφιερωμένος εἰς τὴν Ἀθηνᾶν Νίκην. Ἐμπρὸς μας 437-432 π. Χ. ἀκριβῶς καὶ εἰς τὸ σημεῖον Γ ὑψώνονται τὰ Προπύλαια. Ὁ ἀρχιτέκτων **Μνησικλῆς** τὰ ἔκτισεν αὐτὰ καὶ

Πῶς ἦτο κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἡ Ἀκρόπολις τῶν Ἀθηνῶν.

ἐχρειάσθησαν πέντε ἔτη νὰ τελειώσουν.

Ὅταν περάσωμεν τὰ Προπύλαια, ἀντικρῦζομεν τὸ κολοσσιαῖον χάλκινον ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς. Τοῦτο δεικνύει τὸ σημεῖον Δ. Ἦτο τόσον ὑψηλὸν τὸ ἄγαλμα αὐτό, ὥστε τὸ ἄκρον τοῦ δόρατος ἔβλεπον οἱ ναῦται καὶ ὅσοι ἐταξίδευον τότε, μόλις ἔκαμπτον τὸ ἀκρωτήριο Σούνιον. Εἶναι ἔργον καὶ αὐτὸ

τοῦ Φειδίου. Ἐκεῖ ὅπου σημειώνεται τὸ σημεῖον Ζ, εἶνα τὸ ἱερὸν Ἐρέχθειον. Μεγάλην ἐντύπωσιν μᾶς κάμνει ἐκεῖ ἡ στοὰ τῶν κορῶν. Ἐπάνω εἰς ἓνα τοῖχον 2.6 μέτρων ὕψους στέκονται ἕξ κόραι. Αἱ κόραι αὐταὶ φέρουν εἰς τὴν κεφαλὴν των κάνιστρον. Ἡρεμοὶ, ὠραῖαι, εὐγενεῖς, γεμᾶται ἀπὸ χάριν καὶ ὑγείαν αἱ κόραι βαστάζουν τὴν στέγην. Ὁ ναὸς αὐ-

Ἡ Ἀθηνᾶ καὶ ὁ Ποσειδῶν.

(Εἰκὼν ἐπὶ ἀρχαίου ἀγγείου).

τὸς εἶναι κτισμένος εἰς τὸ μέρος, ὅπου ἐφιλόνικησεν ἡ Ἀθηνᾶ μετὰ τὸν Ποσειδῶνα διὰ τὴν ἰδιοκτησίαν τῶν Ἀθηνῶν καὶ κλησίον εἰς τὰ θεμέλια τοῦ ἀρχαιότερου ναοῦ τῆς Ἀθηνᾶς (σημεῖον Η).

Δεξιὰ μας, ἀπέναντι ἀκριβῶς τοῦ Ἐρεχθείου εἰς τὸ σημεῖον Ε, ὑψώνεται μεγαλοπρεπῆς ὁ ναὸς τῆς Παρθένου Ἀθηνᾶς, ὁ Παρθενῶν.

Ἀρχιτέκτων τοῦ λαμπροῦ αὐτοῦ ναοῦ ἦτο ὁ Ἰκτίνος. Ἀλλὰ καὶ δι' ἓνα ἄλλον ἄνδρα μανθάνομεν, ὅτι εἰργάσθη εἰς τὸν Παρθενῶνα. Αὐτὸς ἦτο ὁ **Καλλικράτης**, ὁ ὁποῖος ἔκαμε καὶ τὰ μακρὰ τείχη τοῦ Πειραιῶς. Φαίνεται, ὅτι ὁ Καλλικράτης ἦτο ἐργολάβος τοῦ οἰκοδομήματος.

Ἐπέρασαν 2.000 χρόνια χωρὶς χέρι ἀνθρώπου νὰ βλάβῃ τὸ θαυμάσιον αὐτὸ οἰκοδόμημα. Πρὶν ἀπὸ 250 χρόνια καὶ περισσότερον, τὸ 1687, εἰς ἓνα πόλεμον, τὸν ὁποῖον ἔκαμαν οἱ Ἐνετοὶ μὲ τούς Τούρκους, οἱ ὁποῖοι εἶχον τότε τὴν Ἑλλάδα μας ὑπόδουλον, ὁ Παρθενῶν ἔπαθε μεγάλην καταστροφὴν. Βλῆμα κανονιοῦ ἔπεσε μέσα εἰς τὸν ναὸν καὶ ἤνωσεν ἡ πυρῖτις, τὴν ὁποίαν ἐφύλασσαν μέσα ἐκεῖ οἱ Τούρκοι. Μιά φοβερὰ ἔκρηξις ἔγινε τότε καὶ κατέστρεψε τὸν θαυμάσιον αὐτὸν ναόν.

Ὁ Παρθενῶν ἦτο στολισμένος ἀπ' ἔξω εἰς ὄλας τὰς πλευρὰς μὲ ὠραῖα ἀγάλματα καὶ ἀνάγλυφα, τὰ ὁποῖα ἐσκάλισαν ὁ Φειδίας καὶ οἱ μαθηταὶ του. Ἐπίσης τὸ ἐσωτερικὸν μέρος ἀπὸ τὴν σειρὰν τῶν κιόνων, ἡ ζωφόρος καὶ τὰ δύο ἀετώματα τοῦ ναοῦ ἐμπρὸς καὶ ὀπίσω, ἦσαν θαυμασίως στολισμένα μὲ γλυπτὰ ἔργα.

Τὰ ἀνάγλυφα τῆς ζωφόρου μᾶς παρουσιάζουν διαφόρους εἰκόνας ἀπὸ τὴν παρέλασιν, ἡ ὁποία ἐγίνετο κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Παναθηναίων. Ἡ παρέλασις αὕτη, ἡ πομπή, ἦτο τὸ σπουδαιότερον μέρος τῆς ἑορτῆς, διότι οἱ Ἀθηναῖοι ἔφερον εἰς τὴν Ἀκρόπολιν τότε τὸν νέον πέπλον εἰς τὸ ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς, τὸ ὁποῖον εὐρίσκετο μέσα εἰς τὸν Παρθενῶνα. Ὁ πέπλος αὐτὸς ἦτο πραγματικὸν φόρεμα. Ἦτο μάλλινος καὶ τὸν ὕφαινον γυναῖκες καὶ παρθέναι τῶν Ἀθηναίων. Εἶχε κί-

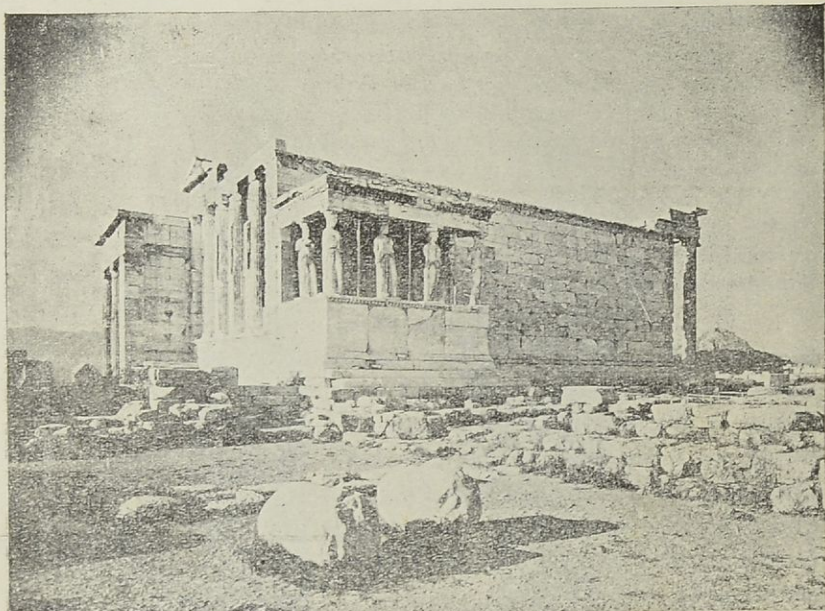
Κόρη

ἀπὸ τὴν Ν. πρόστασιν τοῦ Ἐρεχθείου.

τρινον χρώμα καὶ ἐστολίζετο μὲ εἰκόνας, κεντημένας ἐπάνω.
 "Ολοι οἱ Ἀθηναῖοι συνώδευον τὴν παρέλασιν αὐτήν.

Πολλὰ ἀπὸ τὰ πολύτιμα ἀγάλματα, τὰ ὅποια ἐστολίζον τὸν Παρθενῶνα, κάποιος Ἕλληνας λόρδος τὰ ἀφήρεσε, μᾶς τὰ ἐπήρε καὶ τὰ ἐπήγεν εἰς τὴν Ἀγγλίαν· εὐρίσκονται δὲ σήμερον ἐκεῖ.

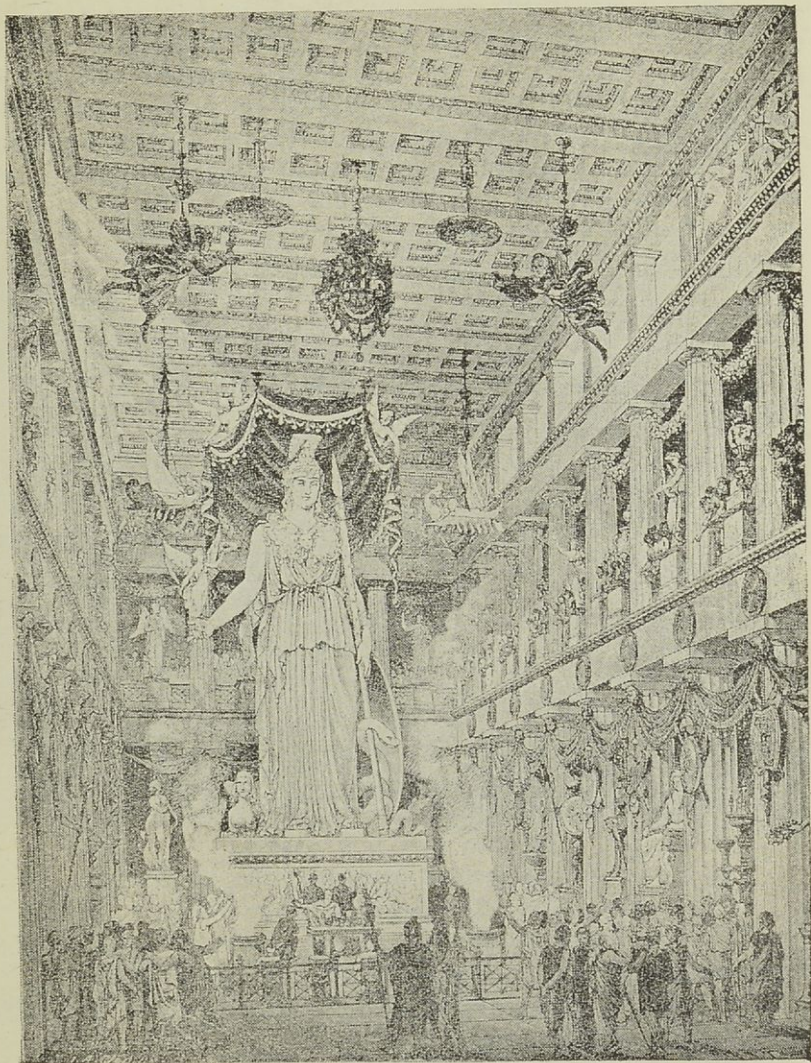
Τὸ σπουδαιότερον ἄγαλμα εὐρίσκετο μέσα εἰς τὸν ναόν.

Ἐρέχθειον· ἢ Στοὰ τῶν Κερῶν.

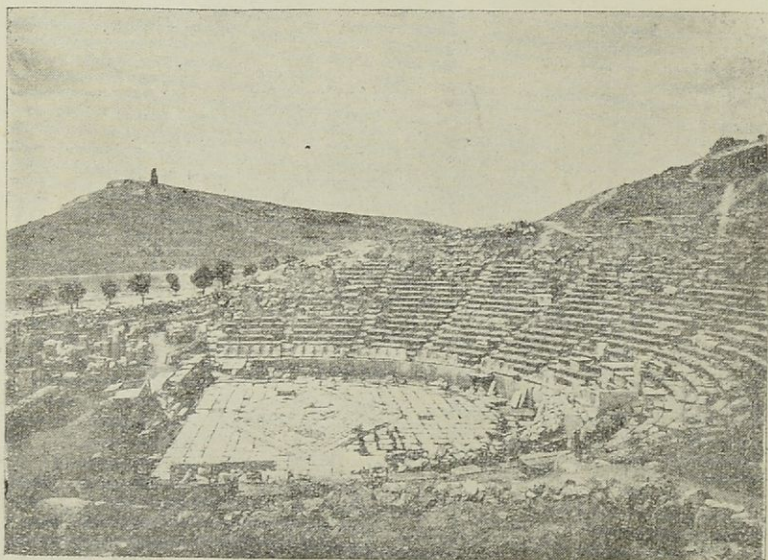
Ἦτο τὸ χρυσελεφάντινον ἄγαλμα τῆς παρθένου Ἀθηνᾶς. Ὁ σκελετὸς τοῦ ἀγάλματος αὐτοῦ ἦτο ξύλινος καὶ ἐσκεπάζετο ἀπὸ χρυσόν. Ἡ Ἀθηνᾶ εἰς τὴν δεξιὰν χεῖρα ἐκράτει τὴν νίκην καὶ τὴν ἄλλην χεῖρα ἐστήριζεν εἰς σκῆπτρον. Αἱ χεῖρες, ὁ λαιμὸς καὶ τὸ πρόσωπον ἦσαν ἀπὸ ἐλεφαντοστοῦν. Ὁ ἴδιος ὁ Φειδίας μὲ τὴν θαυμασίαν τέχνην του κατεσκεύασε τὸ ὄρατον αὐτὸ ἄγαλμα.

Ἄς προχωρήσωμεν καὶ εἰς ἄλλα μέρη. Ἐκεῖ εἰς τὴν γω-

Ἐσωτερικὸν τοῦ Παρθενῶνος μετὰ τὸ ἀγάλμα τῆς Ἀθηνᾶς.
(Ἀναπόρτασις).

νίαν, ὅπου σημειώνεται τὸ γράμμα Θ, κάτω ἀπὸ τὴν Ἀκρόπο-
 λιν, εἶναι ἕν ἀρχαῖον θέατρον, τὸ ὁποῖον λέγεται Διονύ-
 σιακὸν θέατρον, διότι ἐκτίσθη πρὸς τιμὴν τοῦ Διονύ-
 σου. Εἰς τὴν ἄλλην γωνίαν, εἰς τὸ σημεῖον Ι, εἶναι καὶ ἄλλο
 θέατρον, τὸ ὁποῖον ἔκτισε πολὺ ἀργότερον ὁ πλούσιος πολίτης
 Ἡρώδης, ὅταν ἦσαν εἰς τὰς Ἀθήνας οἱ Ῥωμαῖοι. Τὸ θέατρον
 αὐτὸ λέγεται θέατρον τοῦ Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ.

Τὸ Θέατρον τοῦ Διονύσου,

ὅπως τὸ ἐξέθαψεν ἡ σκαπάνη τῶν Γερμανῶν ἀρχαιολόγων.

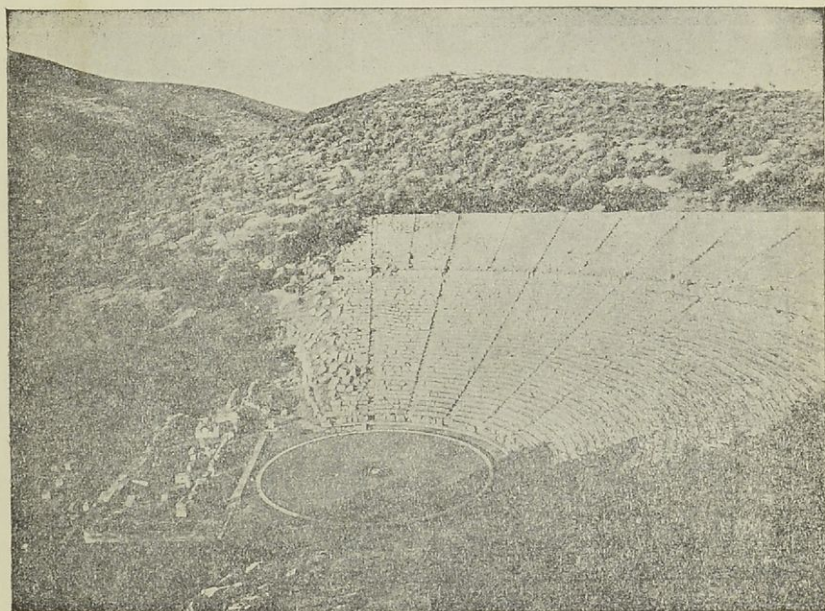
Πολλὰ θέατρα ὑπῆρχον εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα. Τὸ παλαιότερον ὅμως ἦτο τὸ θέατρον τοῦ Διονύσου.

Τοῦτο εὑρίσκεται εἰς τὴν νοτίαν πλευρὰν τῆς Ἀκροπό-
 λεως καὶ κάτω ἀπὸ αὐτήν.

Μέσα εἰς τὸ θέατρον συνηθοῦζοντο ὄλοι οἱ Ἀθηναῖοι,
 πλούσιοι καὶ πτωχοί, διὰ νὰ παρακολουθήσουν τὰ δράματα,
 τὰ ὁποῖα ἐπαίζοντο.

Οἱ θεαταὶ ἐκάθηντο εἰς τὰ καθίσματα, τὰ ὁποῖα βλέπομεν νὰ ἀπλώνωνται εἰς σχῆμα κύκλου εἰς τὴν εἰκόνα (σελ. 64). Ἐκκεῖ ἔβλεπον πρὸς τὸ κέντρον, τὸ ὁποῖον ἐλέγετο ὀρχήστρα.

Ἐπέναντι εἰς τὴν ὀρχήστραν, ἐκεῖ ὅπου φαίνονται μόνον ἐρείπια, ὑπῆρχεν ἓν οἰκοδόμημα. Μέσα εἰς αὐτὸ εἰσῆρχοντο οἱ ἡθοποιοὶ καὶ μέσα ἀπὸ αὐτὸ ἐβγαίνον εἰς τὴν ὀρχή-

Θέατρον τῆς Ἐπιδαύρου.

Ἐξαιρετικὰ διατηρημένον ἀρχαῖον θέατρον.

στραν. Τὸ οἰκοδόμημα αὐτὸ λέγεται σκηνή. Ἐξωστέρᾳ ἀκρίβως τοῦ θεάτρου ὑπῆρχε ναὸς τοῦ Διονύσου.

35. Οἱ Μεγάλοι Καλλιτέχναι τοῦ Χρυσοῦ Αἰῶνος. Ὁ Φειδίας

Εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Περικλέους ἤκμασαν οἱ μεγαλύτεροι καλλιτέχναι, ἀπὸ ὅσους ἐγνώρισεν ὁ κόσμος.

Τὰ ἀγάλματα, τὰ ὁποῖα ἐλάξευσαν, εἶναι τόσον ὠραῖα καὶ ἔχουν τόσην τέχνην, ὥστε οἱ τεχνῖται τῆς σημερινῆς ἐποχῆς λέγουν, ὅτι ποτέ δὲν θὰ φθάσουν τὴν τέχνην των. Ἄλλοι πάλιν λέγουν, ὅτι μόνον μίαν φορὰν εἰς τὸν κόσμον παρουσιάσθησαν τοιοῦτοι καλλιτέχναι, ὅπως εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Περικλέους.

Ἴππεῖς ἀπὸ τὴν Ζωφόρον τοῦ Παρθενῶνος.

Ἡ εἰκὼν παρουσιάζει δύο Ἴππεῖς ἀπὸ τὴν παρέλασιν τῶν Παναθηναίων, τὴν ὁποίαν, ὅπως ἐμάθομεν, εἶχε σκαλίσει ὁ Φειδίας καὶ οἱ μαθηταὶ του εἰς τὴν ζωφόρον τοῦ Παρθενῶνος. Μὴς κάμνει μεγάλην ἐντύπωσιν ἡ τέχνη, μὲ τὴν ὁποίαν ὁ καλλιτέχνης παρουσίασε τοὺς Ἴππεῖς ἀπὸ τὴν ἑορτὴν. Οἱ ὠραῖοι καὶ ζωηροὶ ἵπποι νομίζεις, ὅτι θὰ πετάξουν ὕψηλά, ἐνῶ οἱ Ἴππεῖς κάθηνται καλὰ ἐπάνω των.

Τὸ σπουδαιότερον ἀπὸ ὅλα τὰ ἀγάλματα ἦτο ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον κατεσκεύασεν ὁ **Φειδίας** εἰς τὴν Ὀλυμπίαν. Εἰς τὴν Ὀλυμπίαν εἰς τοὺς χρόνους ἐκείνους εἶχον κατασκευασθῆ ὠραῖα

κτίρια. Τὸ μεγαλοπρεπέστατον ἀπὸ ὅλα ἦτο ὁ ναὸς τοῦ Διός.

Μέσα εἰς αὐτὸν τὸν ναὸν ἔπρεπε νὰ τοποθετηθῇ ὁ πατὴρ τῶν θεῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων, ὁ ὁποῖος ἔρριπτε τὸν κεραυνὸν καὶ ὁ Ὀλυμπος ἐσειετο ἀπὸ τὸν κρότον. Ὁ Φειδίας, ὁ ὁποῖος κατεσκεύασε καὶ τὸ χρυσελεφάντινον ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς εἰς τὸν Παρθενῶνα, ἐχρησιμοποίησεν ὅλην τὴν μεγάλην τέχνην του νὰ κάμῃ ἄγαλμα, ὅπως ἔπρεπεν εἰς τὸν Δία. Καὶ τὸ ἐπέτυχε. Τόσην τέχνην εἶχε τὸ ἄγαλμα, ὥστε ἓνας ἀρχαῖος συγγραφεύς, ὁ ὁποῖος εἶδεν αὐτὸ καὶ τὸ περιέγραψε, λέγει: «*Ἐκείνος, ὁ ὁποῖος εἶδε τὸ ἄγαλμα τῆς Ὀλυμπίας, δὲν θὰ ἠδύνατο πλέον νὰ φαντασθῇ τὸν θεὸν κατ' ἄλλον τρόπον*».

Κάποιος δὲ ποιητὴς ἀπὸ τὴν Μακεδονίαν ἔγραψεν·

«*Ἡ θεὸς ἦλθ' ἐπὶ γῆν ἐξ οὐρανοῦ εἰκόνα δείξων,*

Φειδία, ἢ σὺ γ' ἔβης τὸν θεὸν ὀψόμενος».

Τὸ ἄγαλμα αὐτὸ ὅπως καὶ τῆς Ἀθηνᾶς εἶχε κατασκευασθῆ ἀπὸ χρυσὸν καὶ ἔλεφαντοστοῦν. Ὅπως δὲ ὅλα σχεδὸν τὰ ἔργα τοῦ Φειδίου, ἐχάθη καὶ τοῦ Διὸς πρὶν ἀπὸ πολλὰς ἐκατοντάδας χρόνων.

Κεφαλὴ
τοῦ ἀγάλματος τῆς
Λημνίας Ἀθηνᾶς.

Εἶναι ἓν ἀπὸ τὰ ωραιότερα ἔργα τοῦ Φειδίου.

36. ΜΥΡΩΝ - ΠΟΛΥΚΛΕΙΤΟΣ

Ἄλλο πάλιν ὠραῖον ἄγαλμα τῆς ἐποχῆς αὐτῆς εἶναι γνωστὸν μὲ τὸ ὄνομα «*ὁ δισκοβόλος τοῦ Μύρωνος*». Ἕνας νέος ἀθλητὴς ρίπτει μὲ μεγάλην χάριν τὸν δίσκον. Μεγάλην ἐντύπωσιν μᾶς κάμνει, ὅταν βλέπωμεν τὸ ἄγαλμα αὐτό, ἡ ἐλευθερία, τὴν ὁποίαν ἔδωσεν ὁ καλλιτέχνης εἰς τὰς κινήσεις του. Τόση τέχνη ὑπάρχει μέσα εἰς τὸ ἄγαλμα αὐτό, ὥστε λέγουν, ὅτι εἶναι τὸ τελειότερον ἔργον, τὸ ὁποῖον κατεσκεύασεν ἀνθρώπινον χέρι.

Ἦτο τεχνίτης τοῦ ἀγάλματος ἦτο μέγας καλλιτέχνης. Ἦτο καὶ αὐτὸς μαθητὴς τοῦ διδασκάλου Ἄγγελᾶδα ἀπὸ τὸ Ἄργος. Εἰς τὴν ἴδιαν σχολὴν λέγουσιν, ὅτι ἐμαθήτευσε καὶ ὁ Φειδίας. Εἶναι ὁ σπουδαῖος καλλιτέχνης Μύρων ἀπὸ τὰς Ἐλευθεράς, χωρὶον εἰς τὰ σύνορα τῆς Ἀττικῆς καὶ τῆς Βοιωτίας.

Δορυφόρος
τοῦ Πολυκλείτου.

Εἰς τὰ ἐνδοξα ἐκεῖνα χρόνια μαζί μετ' τὸν Φειδίαν καὶ τὸν Μύρωνα, ἔζησε καὶ ἕνας ἄλλος λαμπρὸς καλλιτέχνης, νεώτερος ἀπὸ τὸν Μύρωνα καὶ τὸν Φειδίαν. Ἦτο καὶ αὐτὸς ἀπὸ τὸ Ἄργος καὶ ὠνομάζετο **Πολύκλειτος**. Καὶ οἱ τρεῖς αὐτοὶ καλλιτέχναι εἶναι οἱ τρεῖς ἀστέρες, οἱ ὅποιοι μόνον μίαν φορὰν ἔλαμψαν εἰς τὸν κόσμον κατὰ τὴν λαμπρὰν ἐκείνην ἐποχὴν. Καὶ διὰ τὸν Πολύκλειτον λέγουσιν, ὅτι ἐμαθήτευσεν εἰς τὸ ἴδιον σχολεῖον μετ' τὸν Μύρωνα καὶ τὸν Φειδίαν. Ἐν ἀπὸ τὰ ὠραιότερα ἔργα τοῦ Πολυκλείτου εἶναι ὁ Δορυφόρος. Εἶναι τόσον σπουδαῖον τὸ ἄγαλμα αὐτό, ὥστε οἱ καλλιτέχναι, οἱ ὅποιοι ἔζησαν ἀργότερον, τὸ ἐμελέτων καὶ τὸ εἶχον ὡσάν παράδειγμα εἰς τὴν τέχνην των. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἐλέγετο Κανὼν.

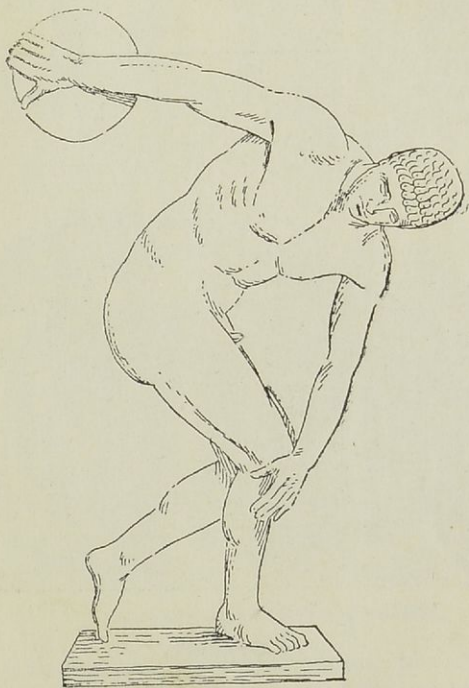
Μερικοὶ λέγουσιν, ὅτι τὸ ἔργον αὐτὸ εἶναι ὁ ἀνδριάς ἑνὸς νέου, ὁ ὅποιος ἐνίκησεν εἰς τὸ πένταθλον. Τὸ ἄγαλμα φέρει δόρυ ἢ ἀκόντιον εἰς τὴν χεῖρα.

Ἦτο κορμὸς εἶναι γεμᾶτος ἀπὸ δύναμιν καὶ ἀντοχῆν. Ἦτο θαυμάσιος αὐτὸς ἀθλητὴς φαίνεται, ὡσάν νὰ βαδίζῃ ἢ ὡσάν νὰ ἐστάθῃ ἔξαφνα, καθὼς ἐβαδίζεν.

Ἦτο Πολύκλειτος ἦτο κυρίως χαλκοπλάστης, δηλαδὴ ἔχυνε καὶ ἐτόρνευε τὸν χαλκόν· ἔδωσε δὲ μεγάλην τελειότητα εἰς τὰ ἔργα του.

—Εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Περικλέους οἱ Ἀθηναῖοι ἐκτίσαν καὶ δύο ἄλλους ωραίους ναοὺς. Ὁ εἷς εἶχε κτισθῆ πρὸς τιμὴν τοῦ Ἡφαίστου. Ὁ ναὸς αὐτὸς εἶναι ὁ γνωστὸς μὲ τὸ ὄνομα Ἐησεῖον καὶ ἐσώθη μέχρι σήμερον κατὰ καλὴν τύχην σχεδὸν ἄθικτος.

Ὁ ἄλλος ναὸς ἐκτίσθη ἐπάνω εἰς τὸ ἀκρωτήριον Σούνιον

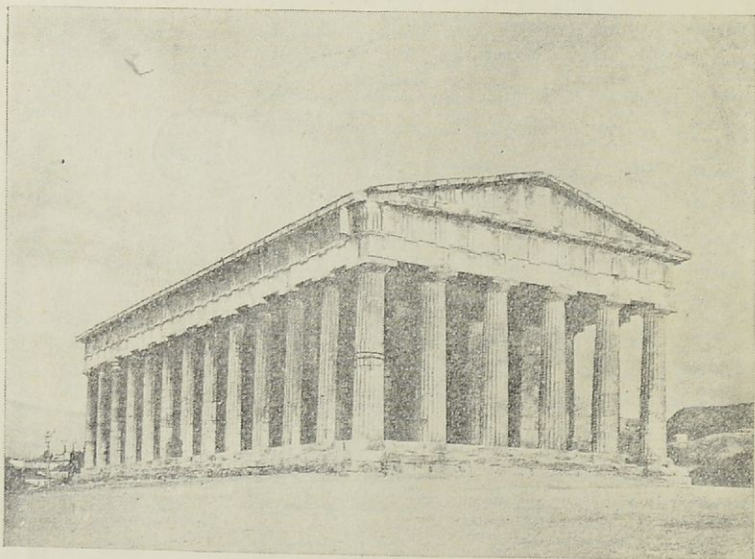
Ἐν ἀπὸ τὰ πολλὰ ἀντίγραφα τοῦ Δισκεβέλου.

πρὸς τιμὴν τοῦ Ποσειδῶνος. Ὁ ναὸς αὐτὸς δὲν σώζεται ὀλόκληρος. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος περνᾷ μὲ τὸ ἀτμόπλοιο ἀπὸ τὸ Σούνιον, βλέπει σήμερον μόνον μερικοὺς ἀπὸ τοὺς μεγαλοπρεπεῖς του κίονας.

37. ΔΩΡΙΚΟΣ, ΙΩΝΙΚΟΣ ΚΑΙ ΚΟΡΙΝΘΙΑΚΟΣ ΡΥΘΜΟΣ

Ἡ στέγη τῶν ὠραίων ναῶν, τοὺς ὁποίους εἶδομεν, στηρίζεται ἐπάνω εἰς ὠραίους στύλους. Τοὺς στύλους αὐτοὺς τοὺς ὀνομάζομεν κίονας.

Μερικοὶ ναοὶ ἔχουν μόνον ἐμπρὸς κίονας. Ἄλλοι ἔχουν κίονας ἐμπρὸς καὶ ὀπίσω· καὶ ἄλλοι, ὅπως ὁ Παρθενῶν, ἔχουν

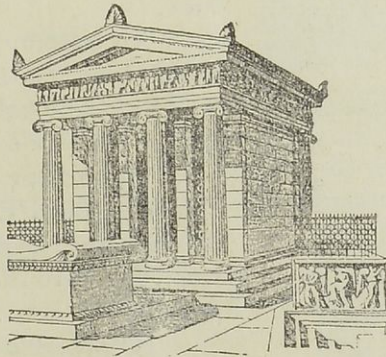
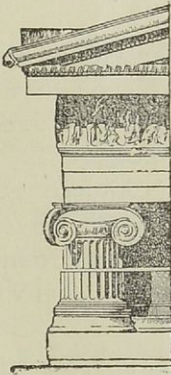
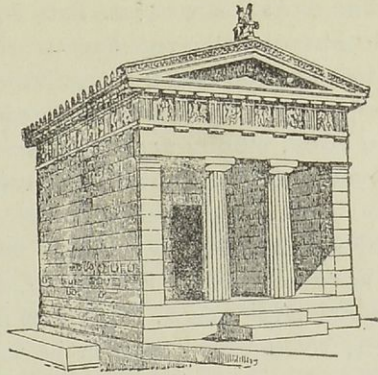
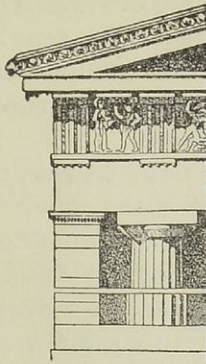

Τὸ Θησεῖον.

καὶ εἰς τὰς τέσσαρας πλευράς των. Οἱ κίονες δίδουν ὠραῖότητα καὶ μεγαλοπρέπειαν εἰς τὸν ναόν.

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες τεχνῖται εἶχον εὖρει ὠραῖα σχέδια, μὲ τὰ ὅποια κατεσκεύαζον κίονας διὰ τοὺς ναοὺς των. Τὰ σχέδια αὐτὰ τὰ λέγομεν ρυθμοὺς.

Ἐὰν προσέξωμεν ὀλίγον τὴν εἰκόνα τῆς σελ. 71, θὰ ἴδωμεν, ὅτι οἱ δύο ναοὶ ἔχουν δύο διαφόρους ρυθμοὺς κίωνων. Τοῦ πρώτου ναοῦ οἱ κίονες εἶναι παχεῖς καὶ σχηματίζουν αὐ-

Δωρικές και Ίωνικές ρυθμές.

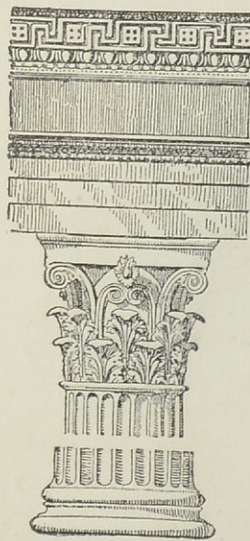
Αἱ δύο εἰκόνες ἐδῶ μᾶς παρουσιάζουν δύο ὄμοιους ναοὺς, τῶν ὁποίων οἱ κίονες εἶναι κατεσκευασμένοι μὲ δύο διαφόρους ρυθμούς.

Ὁ πρῶτος εἶναι ὁ μικρὸς καὶ ὄμοιος ναὸς τῶν Ἀθηναίων εἰς τοὺς Δελφούς. Μέσα ἐκεῖ ἐφυλάσσοντο τὰ πολύτιμα ἀφιερώματα τῶν Ἀθηναίων εἰς τὸν Ἀπόλλωνα. Διὰ τοῦτο ὁ ναὸς λέγεται καὶ θησαυρὸς τῶν Ἀθηναίων. Κάτω εἰς τὴν βᾶσιν καὶ εἰς τὴν ἀριστερὰν πλευρὰν εἶναι τὸ τρόπαιον τοῦ Μαραθῶνος. Ἐπάνω εἰς τοὺς τοίχους εἶναι χαραγμένη μουσικὴ ἐνός ὕμνου εἰς τὸν Ἀπόλλωνα.

Ὁ δεῦτερος ναὸς εἶναι ὁ χαριτωμένος ναὸς τῆς Ἀθηνᾶς Νίκης, δεξιὰ καθὼς εἰσερχόμεθα εἰς τὴν Ἀκρόπολιν. Καὶ οἱ δύο αὐτοὶ ναοὶ εἶναι ἐδῶ εἰς τὴν εἰκόνα, ὅπως ἦσαν εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν.

λακας ἀπὸ ἐπάνω ἕως κάτω. Τοῦ δευτέρου οἱ κίονες εἶναι λεπτότεροι καὶ στηρίζονται ἐπάνω εἰς βάσιν. Αἱ κεφαλαὶ τῶν κίωνων τοῦ πρώτου ναοῦ εἶναι πολὺ ἀπλαῖ καὶ δίδουν μίαν σοβαρότητα εἰς τὸν κίονα· ἐνῶ αἱ κεφαλαὶ τῶν κίωνων τοῦ δευτέρου ναοῦ, δίδουν περισσοτέραν χάριν.

Λέγουν, ὅτι οἱ Ἴωνες ἔκτιζον ἕνα ναὸν ἀφιερωμένον εἰς τὴν θεὰν Ἄρτεμιν. Ἦθελον λοιπὸν νὰ εὔρουν διὰ τὸν ναὸν κάτι νέον καὶ ὠραιότερον ἀπὸ τὸ παλαιὸν σχέδιον. Ἐσκέφθησαν νὰ κατασκευάσουν ἕνα κίονα, ὁ ὁποῖος νὰ ὁμοιάζη ὀλίγον μὲ γυναικεῖον σῶμα. Πράγματι ἡ κεφαλὴ τοῦ κίονος αὐτοῦ ἔχει κάτι, τὸ ὁποῖον ὁμοιάζει μὲ γυναικεῖαν κεφαλὴν. Ἡ βάση δέ, ἐπάνω εἰς τὴν ὁποίαν στηρίζεται ὁ κίων, ἐνθυμίζει κάπως γυναικεῖον σανδάλιον.

Κορινθιακὸς ρυθμὸς.

Τὸ σχέδιον τῶν κίωνων τοῦ πρώτου ναοῦ ὀνομάζομεν **διωρικὸν** ρυθμὸν. Τὸ δὲ σχέδιον τοῦ δευτέρου ναοῦ ὀνομάζομεν **ἰωνικὸν** ρυθμὸν.

Ἀργότερον οἱ Ἕλληνες ἠῦραν καὶ τρίτον σχέδιον. Ἐπειδὴ δὲ τὸ σχέδιον αὐτὸ διὰ πρώτην φοράν ἐδοκιμάσθη εἰς τὴν Κόρινθον, ὀνομάζεται **κορινθιακὸς** ρυθμὸς.

Ὁ κορινθιακὸς ρυθμὸς ἔχει ἐνδιαφέρουσαν ἱστορίαν!

Μίαν φοράν ὁ καλλιτέχνης **Καλλίμαχος**, καθὼς διήρχετο ἀπὸ τὸ νεκροταφεῖον τῆς Κόρινθου, μὲ μεγάλην προσοχὴν παρατήρησε κάπου ἐκεῖ ἐν ἀριστοτέχνημα τῆς φύσεως.

Ἐν μικρὸν καλάθι ἀφημένον ἐπάνω εἰς ἕν μνημα, ἀπὸ πολὺν καιρὸν εἶχεν ἀναποδογυρισθῆ ἀπὸ τὸν ἄνεμον. Τὰ ἀγκάθια, τὰ ὁποῖα εἶχον φυτρώσει ἐπάνω εἰς τὸ μνημα, εἶχον περιτριγυρίσει τὸ καλαθάκι αὐτὸ καὶ μὲ μεγάλην τέχνην τὸ εἶχον στολίσει.

Ἀπὸ αὐτὸ τὸ ὥραϊον φαινόμενον συνέλαβεν ὁ καλλιτέχνης μέσα του τὸν ὥραϊον καὶ χαριτωμένον αὐτὸν ρυθμὸν. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ὀνομάζονται ἄκαυθοὶ αὐτὰ, τὰ ὁποῖα στολίζουν τὴν κεφαλὴν τοῦ κορινθιακοῦ κίονος.

38. ΟΙ ΑΘΗΝΑΙΟΙ ΠΑΙΔΕΣ ΕΙΣ ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟΝ

Καὶ τώρα ἄς παρακολουθήσωμεν ἓνα Ἀθηναῖον μαθητὴν, ὁ ὁποῖος πηγαίνει εἰς τὸ σχολεῖον του. Μόνον τὰ ἄρρενα ἐπὶ γαίνον εἰς τὸ σχολεῖον. Τὰ κοράσια ὀλίγα πράγματα ἔβλεπον ἢ ἤκουον. Ἐγνώριζον μόνον νὰ γνέθουν, νὰ ὑφαίνουν καὶ νὰ μαγειρεύουν. Δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν, ὅτι τὰ περισσότερα κοράσια δὲν ἤξευραν τότε οὔτε νὰ γράφουν οὔτε νὰ ἀναγινώσκουν.

Ὅταν τὸ παιδίον ἔφθανεν εἰς κατάληλον ἡλικίαν, οἱ γονεῖς του ἔστελλον αὐτὸ εἰς τὸ σχολεῖον. Γέρων δοῦλος, ὁ ὁποῖος ἐλέγετο παιδαγωγός, συνάδευεν εἰς τὸ σχολεῖον τὸν Ἀθηναῖον μαθητὴν καὶ ἐκράτει τὰ βιβλία του καὶ τὰ ἄλλα του ἐφόδια.

Σχολεῖα δημόσια δὲν ὑπῆρχον. Ἡ πολιτεία δὲν ἐφρόντιζεν, ὅπως σήμερον, νὰ ἔχη ὥραϊα οἰκήματα διὰ τὰ σχολεῖα. Οὔτε ἐπλήρωνε διδασκάλους ἀπὸ τὸ ταμεῖον τοῦ κράτους. Εἰς τὰς Ἀθήνας κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους τὰ σχολεῖα ἦσαν ἰδιωτικά. Εἰς πτωχὸς Ἀθηναῖος, ὁ ὁποῖος ἐλέγετο γραμματοδιδάσκαλος, ἐδέχετο τὰ παιδιὰ τῶν Ἀθηναίων εἰς τὴν οἰκίαν του. Ὁ γραμματοδιδάσκαλος αὐτὸς ἠδύνατο νὰ εἶναι καὶ ξένος.

Τὸν διδάσκαλον ἐπλήρωνον οἱ γονεῖς τῶν παιδιῶν, ἀλλὰ ἡ πολιτεία παρηκολούθει τὰ ἰδιωτικά αὐτὰ σχολεῖα, μήπως κανὲν ἄσχημον πρᾶγμα ἐδιδάσκετο εἰς τὰ παιδιὰ τῶν Ἀθηναίων πολιτῶν.

Ὁ γραμματοδιδάσκαλος ἐδίδασκεν ἀνάγνωσιν καὶ γραφήν. Διὰ περισσότερον προχωρημένους μαθητὰς ἦσαν ἀνώτεροι διδάσκαλοι, οἱ ὁποῖοι ἐλέγοντο γραμματικοί. Αἱ οἰκίαι, ὅπου ἐδέχοντο οἱ διδάσκαλοι τοὺς μαθητὰς των, ἐλέγοντο

Ἐσωτερικὸν ἀρχαίου σχολείου.

Εἰς τὰς δύο εἰκόνας μας ἔδω ἔχομεν κάτι ἀπὸ τὴν ζωὴν τοῦ ἀρχαίου σχολείου, τὸ ὁποῖον εἶναι ζωγραφισμένον ἐπάνω εἰς ἀρχαῖον ἀγγεῖον. Κάποιος ἀγγειογράφος, ὀνομαζόμενος **Δεῦρις**, μᾶς παρουσίασε, τί ἐγένετο μέσα εἰς τὸ σχολεῖον τὸν καιρὸν ἐκεῖνον.

Εἰς τὴν πρώτην εἰκόνα βλέπομεν ἀριστερὰ ἕνα μουσικοδιδάσκαλον κιθαριστὴν νὰ κάθηται μετὰ τὴν λύραν του. Δίδει μᾶθημα εἰς τὸν παῖδα, ὁ ὁποῖος κάθηται ἀπέναντί του. Εἰς τὸ μέσον ἄλλος διδάσκαλος, γραμματικός, ἀνοίγει ἕνα κυλινδρικὸν πάπυρον. Κάποιος νέος εἶναι ἔμπρός του ὄρθιος καὶ μανθάνει ἕν ποίημα. Ὅπισω ἀπὸ τὸν παῖδα εἶναι ὁ δοῦλος, ὁ παιδαγωγός, ὁ ὁποῖος συνώδευσε αὐτὸν εἰς τὸ σχολεῖον καὶ κρατεῖ τὰ βιβλία του.

Εἰς τὴν δευτέραν εἰκόνα ἔχομεν μᾶθημα μουσικῆς. Ὁ διδάσκαλος φυσᾷ εἰς ἕνα αὐλὸν καὶ κανονίζει τοὺς τόνους. Εἰς τὸ μέσον ὁ διδάσκαλος διορθώνει τὸ τετράδιον τοῦ μαθητοῦ, ὁ ὁποῖος εἶναι ὄρθιος ἔμπρός του. Ὅπισω ἀπὸ τὸν μαθητὴν κάθηται ὁ δοῦλος.

σχολαί. Διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ σώματος ὑπῆρχον οἱ παιδοτριβαί. Ἐπίσης ὑπῆρχον οἱ διδάσκαλοι, οἱ ὅποιοι ἐδίδασκον τὴν μουσικὴν, οἱ κιθαρισταί.

Οἱ μαθηταὶ ἐμάνθανον ἀπὸ τοὺς διδασκάλους τῶν ἐκεῖνα, τὰ ὅποια εἶχον μάθει καὶ ἐκεῖνοι, ὅταν ἦσαν νέοι. Τὴν μουσικὴν ἐμάνθανον ὄχι διὰ διασκέδασιν. Ἡ μουσικὴ ἦτο μάθημα, τὸ ἐπόποιον ὠφέλει τὴν ψυχὴν τῶν παιδίων. Ἐκαμνε δηλαδὴ αὐτὰ εὐγενέστερα καὶ καλύτερα.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν γραφὴν καὶ τὴν ἀνάγνωσιν οἱ μαθηταὶ ἀπεστήθιζον πολλὰ μέρη ἀπὸ τὸν Ὀμηρον καὶ ἀπὸ τοὺς ἄλλους ποιητάς, ὅπως τὸν Ἡσίοδον, τὸν Σόλωνα, τὸν Φωκυλίδην καὶ ἄλλους. Ὀλίγα ἔτη ἀργότερον ἐμάνθανον οἱ νέοι ἐπίσης καὶ ἀριθμητικὴν, γεωμετρίαν καὶ ἰχνογραφίαν.

39. Οἱ Σοφισταὶ

Κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους εἰς τὰς Ἀθήνας ἐφάνησαν νέοι διδάσκαλοι φημισμένοι, οἱ ὅποιοι ἐλέγοντο σοφισταί. Οἱ σοφισταὶ ἐπήγαινον ἀπὸ τὴν μίαν πόλιν εἰς τὴν ἄλλην καὶ ἐδίδασκον σπουδαῖα πράγματα.

Πολλοὶ ἐξυπνοὶ Ἀθηναῖοι, οἱ ὅποιοι εἶχον μάθει μουσικὴν, ἀνάγνωσιν καὶ γραφὴν εἰς τὰ σχολεῖα, παρεκάλουν μὲ ἐπιμονὴν τοὺς γονεῖς τῶν νὰ ἐπιτρέψουν εἰς αὐτοὺς νὰ παρακολουθήσουν τοὺς σπουδαίους αὐτοὺς διδασκάλους. Ἐλεγον εἰς τοὺς γονεῖς τῶν, ὅτι τὰ γράμματα, τὰ ὅποια ἔμαθον, δὲν ἦσαν ἀρκετὰ καὶ ἐζήτουν χρήματα ἀπὸ αὐτοὺς νὰ πληρώσουν καὶ νὰ γίνουν μαθηταὶ τῶν σοφιστῶν.

Μὲ τοὺς διδασκάλους αὐτοὺς, τοὺς σοφιστάς, ἀρχίζει μία νέα πνευματικὴ ζωὴ εἰς τὰς Ἀθήνας. Οἱ σοφισταὶ ἐδίδασκον, πῶς νὰ ὁμιλῇ κανεὶς ὥραϊα εἰς τὰς δημοσίας συγκεντρώσεις, εἰς τὰ δικαστήρια καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Πολλοὶ γονεῖς ὠδήγουν τοὺς υἱοὺς τῶν εἰς τοὺς σοφιστάς, διὰ νὰ ἴδουν, ἔαν ἠδύναντο νὰ γίνουν καλοὶ ρήτορες.

Οἱ σοφισταὶ ἐκαλλιέργουν τὴν γλῶσσαν, ἐγνώριζον δὲ μαθηματικά καὶ ἀστρονομίαν. Οἱ νέοι λοιπὸν τότε ἤρχισαν νὰ μανθάνουν κάτι ἀπὸ τὴν ἐπιστήμην, τὴν ὁποίαν ἤρχισε νὰ

καλλιεργῆ πρὶν ἀπὸ ἑκατὸν πενήκοντα ἔτη περίπου ὁ Θαλῆς ἀπὸ τὴν Μίλητον τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

40 ΓΥΜΝΑΣΤΙΚΗ. ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΘΗΤΕΙΑ

Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἄλλα μαθήματα οἱ παῖδες τῶν Ἀθηναίων ἐδιδάσκοντο τὴν γυμναστικήν. Ὁ διδάσκαλος τῆς γυμναστικῆς, ὁ παιδοτρίβης, ἐφρόντιζεν, ὥστε οἱ Ἀθηναῖοι παῖδες νὰ ἔχουν ὠραῖα καὶ ὑγιᾶ σώματα. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐνόμιζον, ὅτι ὠραῖα καὶ εὐγενῆς ψυχὴ ἡμπορεῖ νὰ κατοικῆ μόνον μέσα εἰς ὠραῖον καὶ εὐρωστον σῶμα. Ὁραῖον σῶμα καὶ ὑγιῆς νοῦς ἦσαν τὸ ἰδανικὸν τῶν ἀρχαίων.

Οἱ ἀρχαῖοι παῖδες ἔρριπτον τὸν δίσκον, ἤσκοῦντο εἰς τὸν δρόμον καὶ εἰς τὴν πάλην. Οἱ νέοι ἔρριπτον ἐπίσης ἀκόντιον καὶ ἐγυμνάζοντο εἰς τὴν ξιφομαχίαν καὶ εἰς τὴν ἵππασίαν.

Σπουδαῖον ἀγώνισμα ἦτο τὸ πένταθλον, τὸ ὁποῖον εἶχε πέντε ἀγωνίσματα· τὸν δρόμον, τὸ ἀκόντιον, τὸ ἄλμα, τὸν δίσκον καὶ τὴν πάλην. Τὸ δυσκολώτερον ὅμως ἀγώνισμα ἦτο τὸ παγκράτιον, τὸ ὁποῖον εἶχε δύο δύσκολα ἀγωνίσματα, τὴν πάλην καὶ τὴν πυγμὴν.

Ἀρχαῖον ἄγαλμα
παριστάνον παγκρατιαστάς.

Οἱ ἀθληταὶ εἰς τὸ ἀγώνισμα αὐτὸ ἦτο δυνατόν νὰ μεταχειρισθοῦν κάθε μέσον, διὰ νὰ νικήσουν τὸν ἀντίπαλον.

Ὅταν οἱ παῖδες ἐγίνοντο δέκα ὀκτῶ ἐτῶν, ἐπήγαινον νὰ ὑπηρετήσουν τὴν πατρίδα ὡς στρατιῶται. Τότε ὁ κάθε νέος, ὁ ὁποῖος ὠνομάζετο ἔφηβος, ἔδιδε τὸν ὄρκον τῆς πίστεως εἰς τὴν πατρίδα.

Ὁ ὄρκος αὐτὸς ἦτο πολὺ ὠραῖος καὶ ἔλεγε τὰ ἑξῆς:

«Ὁὐ καταισχνῶ ὄπλα τὰ ἱερά, οὐδ' ἐγκαταλείψω τὸν παραστά-

»την, ὅτω ἂν στοιχήσω, ἀμυνῶ δὲ καὶ ὑπὲρ ἱερῶν καὶ ὑπὲρ ὀσίων καὶ
 »μόνος καὶ μετὰ πολλῶν τὴν πατρίδα δὲ οὐκ ἐλάττω παραδώσω,
 »πλείω καὶ δὲ ἀρείω, ὅσης ἂν παραδέξωμαι· καὶ εὐηκοήσω τῶν ἀει
 »κραινόντων καὶ τοῖς θεσμοῖς τοῖς ἰδρυνμένοις πείσομαι καὶ ὅσους
 »ἂν ἄλλους τὸ πλῆθος ἰδρύσῃται ὁμοφρόνως· καὶ ἂν τις ἀναιρητὸς
 »θεσμοὺς ἢ μὴ πείθεται, οὐκ ἐπιτρέψω, ἀμυνῶ δὲ καὶ μόνος καὶ
 »μετὰ πάντων καὶ ἱερὰ τὰ πάτρια τιμήσω Ἱστορες θεοὶ τούτων».

Ἐπὶ δύο ἔτη ὁ Ἀθηναῖος ἔφηβος ἤσκειτο εἰς τὴν στρα-
 τιωτικὴν τακτικὴν καὶ τὴν ὄπλομαχίαν. Ἐμάνθανε δηλαδή,
 πῶς νὰ τάσσεται εἰς τὴν μάχην καὶ πῶς νὰ μεταχειρίζεται τὰ
 ὄπλα του. Ἐπίσης ἤσκειτο εἰς τὴν ψευδομάχην, ὅπως κάμνουν
 καὶ οἱ στρατιῶται σήμερον. Αὐτὸς ὁ τρόπος τῆς ἀσκήσεως
 ἐλέγετο σ κ ι α μ α χ ί α.

Κατὰ τὰ ἔτη τῆς στρατιωτικῆς του θητείας ὁ νέος δὲν
 ἐπετρέπετο νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου. Ἀπὸ
 τὸ εἰκοστὸν ἔτος μέχρι τοῦ πεντηκοστοῦ οἱ πολῖται Ἀθηναῖοι
 ὑπεχρεοῦντο νὰ προσέλθουν εἰς τὸν στρατόν, ὅταν ἡ πατρίς
 ἐκάλει αὐτούς. Μετὰ τὸ πεντηκοστὸν ἔτος καὶ μέχρι τοῦ ἑξη-
 κοστοῦ δὲν ἐλάμβανον μέρος εἰς ἐκστρατείας ἔξω τῶν συνό-
 ρων τῆς Ἀττικῆς, ὑπηρετοῦν
 δὲ μόνον ὡς φρουροὶ τοῦ πα-
 τρίου ἐδάφους.

Οἱ πολῖται, οἱ ὅποιοι
 ἦσαν τὸ σπουδαιότερον μέ-
 ρος τοῦ στρατεύματος, ἀνῆ-
 κον εἰς τὰς τρεῖς ἀνωτέρας
 τάξεις τῶν Ἀθηναίων πολι-
 τῶν· δηλαδή εἰς τοὺς πεν-
 τακοσιομεδίμνους, τοὺς ἰππεῖς καὶ τοὺς ζευ-
 γίτας. Ἡ τελευταία τάξις τῶν θητῶν ἔδιδεν ἐλαφρότερον
 ὄπλισμένους, οἱ ὅποιοι ἦσαν πελτασταί, σφενδονῆ-
 ται καὶ τοξόται.

Ἕλληνας πελταστής.

(Εἰκὼν ἐπὶ ἀρχαίου ἀγγείου).

41. ΕΟΡΤΑΙ ΚΑΙ ΠΑΝΗΓΥΡΕΙΣ

Ἐκτὸς ἀπὸ τὰς μεγάλας ἐορτάς, ὅπως ἦσαν οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες τὰ Ἴσθμια, τὰ Πύθια καὶ τὰ Νέμεα, εἰς τὰς ὁποίας ἐλάμβανον μέρος ὅλοι οἱ Ἕλληνας, ὑπῆρχον καὶ ἐορταὶ

Παναθηναϊκὸν ἀγγεῖον

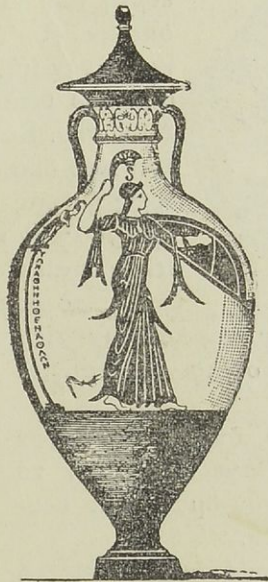
θηρησκευτικαί, αἱ ὁποῖαι ἐωρτάζοντο εἰς κάθε μίαν πόλιν.

Οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον πολλὰς ἐορτάς. Ἀλλὰ αἱ περισσότερον σπουδαῖαι ἦσαν τὰ Παναθήναια, τὰ Διονύσια καὶ τὰ Ἐλευσίνια.

Τὰ Παναθήναια ἐωρτάζοντο πρὸς τιμὴν τῆς Ἀθηναῆς καὶ ἦσαν ἡ μεγαλυτέρα ἐορτὴ τῶν Ἀθηναίων. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐώρταζον τὰ Παναθήναια κάθε τέσσαρα ἔτη καὶ εἰς τὴν

ἀρχὴν τοῦ ἀττικοῦ ἔτους, κατὰ τὸν μῆνα Ἑκατομβαιῶνα, ὁ ὁποῖος ἀντιστοιχεῖ μὲ τὸν σημερινὸν Ἰούλιον μῆνα.

Κατὰ τὴν ἑορτὴν αὐτὴν ἐγίνοντο ἀθλητικοὶ καὶ μουσικοὶ ἀγῶνες. Ἀλλὰ τὸ σπουδαιότερον μέρος τῆς ἑορτῆς ἦτο ἡ περὶ φημος πομπὴ τῶν Παναθηναίων, τὴν ὁποίαν, ὅπως ἐμάθομεν, ὁ Φειδίας καὶ οἱ μαθηταὶ του ἐλάξευσαν ἐπάνω εἰς τὴν ζωφόρον τοῦ Παρθενῶνος.

— Παναθηναϊκὸν ἀγγεῖον

Ἡ ὠραία αὐτὴ παρέλασις τῶν Ἀθηναίων πολιτῶν ἐγίνετο μὲ τὴν ἐξῆς σειράν, ὅπως τὴν παρουσίασαν εἰς ἡμᾶς οἱ τεχνῖται.

Ἐπὶ κεφαλῆς τῆς πομπῆς ὠδηγεῖτο μέγα πλοῖον ἐπάνω εἰς τροχοῦς, τὸ ὁποῖον ἔφερε τὸν ἱερὸν πέπλον τῆς Ἀθηνᾶς. Μετὰ τὸ πλοῖον ἤρχοντο παρθένοι Ἀθηναῖαι, αἱ ὁποῖαι ἐβάσταζον κάνιστρα μὲ εὐώδη ἄνθη καὶ στάμνους μὲ οἶνον. Κατόπιν ἤρχοντο οἱ βόες, διὰ τὴν θυσίαν. Ἦκολούθουν ἀντιπρό-

σωποι ξένων πόλεων με έρυθρούς μανδύας, παιδιά, τὰ ὁποῖα ἐκράτουν ὑδρίας καὶ γέροντες με κλάδους ἑλαιάς. Τέλος ἤρχοντο ἄρματα καὶ ὀπίσω ἀπὸ αὐτὰ παρήλαυνον ἵππεις ἐπάνω εἰς ζωηρά ἄλογα.

Ἵ Σοφοκλῆς.

Τὰ ἔξοδα διὰ τὴν παράστασιν εἰς τὸ θέατρον ἔκαμνον, ὅπως θὰ ἴδωμεν, πλούσιοι πολῖται, οἱ χορηγοί.

Ὁ ποιητής, τοῦ ὁποῖου τὸ ἔργον ἤρχετο πρῶτον, ἐλάμβανε βραβεῖον, τὸ πρῶτεῖον. Ὑπῆρχον ὅμως καὶ δευτέρα καὶ τρίτα βραβεῖα.

Ὅλοι οἱ Ἀθηναῖοι ἐπήγαινον εἰς τὸ θέατρον, διὰ νὰ παρακολουθήσουν τὰς παραστάσεις τῶν δραμάτων. Οἱ πτωχοί, ὅπως ἐμάθομεν, ἐλάμβανον χρήματα ἀπὸ τὸ δημόσιον ταμεῖον διὰ τὸ εἰσιτήριόν των. Τοῦτο εἶχε προτείνει ὁ Περικλῆς εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ ὁ λαὸς ἐψήφισε τὸν νόμον αὐτόν. Ὁ Περικλῆς ἐγνώριζεν, ὅτι τὸ θέατρον ἦτο διὰ τὸν λαὸν ὅλον πολὺ σπουδαῖον σχολεῖον. Ἐκεῖ ἐπαίζοντο ἔργα τῶν τριῶν μεγάλων ποιητῶν, τοὺς ὁποῖους εἶχον τότε αἱ Ἀθηναί. Οὗτοι ἦσαν ὁ Αἰσχύλος, ὁ Σοφοκλῆς καὶ ὁ Εὐ-

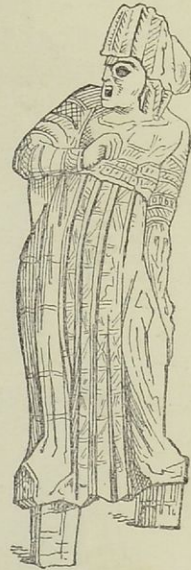

Ἵ Εὐριπίδης.

ριπίδης. Τὰ ἔργα τῶν μεγάλων τούτων τραγικῶν θὰ μένουν ἀθάνατα καὶ θὰ διδάσκουν πάντοτε τὸν κόσμον. Οἱ Ἀθηναῖοι μὲ ὄλον των τὸ δίκαιον ὑπερηφανεύοντο, διότι οἱ μεγαλύτεροι δραματικοὶ ποιηταὶ ἦσαν συμπατριῶται των.

Οἱ ἠθοποιοὶ ἢ οἱ ὑποκριταί, ὅπως τοὺς ἔλεγον τότε, ἐφόρουσαν μακρὰ φορέματα, κοθόρνους, δηλ. ὑψηλὰ ὑποδήματα καὶ προσωπίδας.

Μία ἐπίσης σπουδαία ἑορτή, ἡ ὁποία ἐγένετο πρὸς τιμὴν τῆς θεᾶς Δήμητρος, ἦσαν τὰ Ἐλευσίνια μυστήρια. Ἐωρτάζοντο κάθε πέντε ἔτη κατὰ τὸν μῆνα Αὐγούστου. Κατὰ τὴν ἑορτὴν αὐτὴν ἐγένετο μία σεμνὴ παρέλασις, εἰς τὴν ὁποίαν ἦτο δυνατόν νὰ λάβῃ μέρος κάθε πολίτης. Ἡ πομπὴ τῶν Ἐλευσινίων ἤρχιζεν ἀπὸ τὰς Ἀθήνας καὶ ἔφθανε διὰ τῆς Ἰερᾶς Ὀδοῦ εἰς τὴν Ἐλευσίνα, ὅπου ἐγένοντο μυστηριώδεις λατρεῖαι τῆς θεᾶς. Αἱ μυστηριώδεις αὐταὶ τελεταὶ ἐλέγοντο Ἐλευσίνια μυστήρια καὶ ἐλάμβανον εἰς αὐτὰ μέρος μόνον ὠρισμένοι ἄνθρωποι.

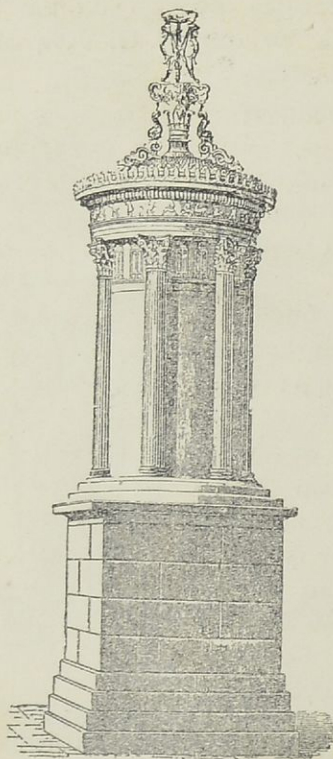

Ἀρχαῖος
ὑποκριτής.

2. Αἱ ὑποχρεώσεις τῶν ἀθηναίων πολιτῶν. οἱ λειτουργοὶ

Οἱ Ἀθηναῖοι πολῖται ἐνόμιζον, ὅτι ὁ πανηγυρισμὸς ὄλων αὐτῶν τῶν ἑορτῶν, περὶ τῶν ὁποίων ὠμιλήσαμεν, ἦτο πατριωτικὸν καθῆκον. Διὰ τοῦτο μὲ προθυμίαν μεγάλην ἐλάμβανον μέρος καὶ εἰς τὰ ἔξοδα, τὰ ὁποῖα ἐχρειάζοντο διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἑορτῶν τούτων.

Κάθε πλοῦσιος Ἀθηναῖος ἐθεώρει τιμὴν καὶ ὑποχρέωσιν του νὰ ἀναλάβῃ τὰ ἔξοδα, τὰ ὁποῖα ἐχρειάζοντο διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἑορτῶν τούτων, εἴτε διὰ τοὺς ἀθλητικούς εἴτε διὰ τοὺς δραματικούς ἀγῶνας.

Τὸ μνημεῖον τοῦ Λυσικράτους.

Εἰς τὴν εἰκόνα ἐδῶ βλέπομεν τὸ μνημεῖον, τὸ ὁποῖον ἀνήγειρεν ὁ χορηγὸς Λυσικράτης, Ἀθηναῖος. Οὗτος ἐνίκησεν εἰς ἓνα δραματικὸν ἀγῶνα τὸ ἔτος 335 π. Χ. καὶ ἔστησε τὸν χάλκινον τρίποδα, τὸν ὁποῖον ἔλαβεν ὡς βραβεῖον, ἐπάνω εἰς ὠραῖαν ὑψηλὴν βᾶσιν. Ἐπάνω ἀπὸ τοῦς κίονας εἶναι σκαλισμένα ἀνάγλυφα, τὰ ὁποῖα ἱστοροῦν μίαν περιπέτειαν τοῦ θεοῦ Διονύσου.

Ὁ λαὸς ὀνομάζει τὸ μνημεῖον τοῦτο σήμερον «Φανόρι τοῦ Διογένης».

Αἱ ἰδιαιτέραι αὐταὶ ὑποχρεώσεις τῶν πολιτῶν ἐλέγοντο λειτουργίαι. Αἱ σπουδαιότεραι ἀπὸ αὐτὰς ἦσαν ἡ χορηγία, ἡ γυμνασιαρχία καὶ ἡ τριηραρχία.

Ἡ χορηγία ἦτο ἡ περισσότερον δαπανηρὰ λειτουργία. Ὁ πλούσιος δὲ Ἀθηναῖος, ὁ ὁποῖος ἀνελάμβανε τὴν δαπάνην αὐτὴν, ἐλέγετο χορηγός.

Ὁ χορηγὸς ἔπρεπε νὰ εὐρητὰ κατάλληλα πρόσωπα, τὰ ὁποῖα θὰ ἀπετέλουν τὸν χορὸν διὰ τοὺς λυρικοὺς καὶ δραματικοὺς ἀγῶνας, διὰ τοὺς ὁποῖους ὠμιλήσαμεν. Ἐπρεπε νὰ ἐξοδεύσῃ χρήματα, διὰ νὰ μάθουν οἱ χορευταὶ μουσικὴν καὶ χορόν. Ἐπίσης ἔπρεπε νὰ προμηθεύσῃ διὰ τὰ μέλη τοῦ χοροῦ τὰ κατάλληλα ἐνδύματα καὶ τὰς προσωπίδας.

Ὁ χορηγὸς κατέβαλλε καθε προσπάθειαν νὰ ἐτοιμάσῃ ὅσον τὸ δυνατόν καλύτερον τὸν χορόν. Ἐὰν ὁ χορὸς ἐνίκα εἰς τὸν δραματικὸν ἀγῶνα, τότε ὁ χορηγὸς ἐλάμβανε βραβεῖον. Τὸ βραβεῖον αὐτὸ ἦτο τρίπους χάλκινος, τὸν ὁποῖον ὁ χορηγὸς ἀφιέρωνε μετὰ ἀναμνηστικὴν πλάκα εἰς τὸν Ἀπόλωνα ἢ τὸν Διόνυσον.

Ὁ τρίπους αὐτοὺς ἐτοποθε-

τεῖτο εἰς μέρος πολυσύχναστον καὶ μάλιστα εἰς τὴν ὁδὸν Τριπόδων, ἣ ὁποία ὠδήγει ἀπὸ τὴν ἀγορὰν εἰς τὸ θέατρον κάτω ἀπὸ τὴν Ἀκρόπολιν.

Πολλὰς ὁμοίως φορὰς ὁ χορηγὸς κατεσκεύαζεν ἕν χορηγικὸν μνημεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον ἐτοποθέτει τὸν τρίποδα. Τοιοῦτον μνημεῖον εἶναι τοῦ Λυσικράτους, τὸ ὁποῖον σφάζεται ἀκόμη σήμερον.

Ἡ γυμνασιαρχία, ἦτο μία ἄλλη λειτουργία, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ πολίτης ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ ἀναλάβῃ τὰ ἐξοδα ἐκείνων, οἱ ὅποιοι θὰ ἐλάμβανον μέρος εἰς τὴν λαμπραδιδρομίαν. Τὸ ἀγώνισμα αὐτὸ ἦτο ἐπίσης δαπανηρὸν καὶ ἐγίνετο κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Παναθηναίων, ὅπως καὶ εἰς ἄλλας ἑορτάς.

Κατὰ τὰς ἑορτάς τῶν Διονυσίων καὶ τῶν Παναθηναίων πλούσιοι πολῖται παρέθετον γεῦμα εἰς τοὺς πολίτας τῆς φυλῆς των. Καὶ τοῦτο ἦτο μία λειτουργία, ἣ ὁποία ἐλέγετο ἐστίασις. Τέλος ἡ πολιτεία ἀνέθετεν εἰς ἕνα ἢ δύο πλουσίους πολίτας νὰ ἀναλάβουν τὰ ἐξοδα διὰ τὸν ἐξοπλισμὸν μιᾶς τριήρους. Ἡ λειτουργία αὐτὴ ἐλέγετο τριηραρχία.

Ὁ τριηραρχὸς ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ εὔρῃ τοὺς καλυτέρους ἄνδρας ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους πολίτας, οἱ ὅποιοι θὰ ὑπηρετοῦν ὡς ναῦται. Τούτους πολλὰς φορὰς ἐπλήρωνεν ἀπὸ τὸ βαλάντιόν του. Ἐπίσης ὁ τριηραρχὸς ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ ἐξοδεύῃ διὰ τὴν συντήρησιν τοῦ πλοίου καὶ νὰ ἐπισκευάζῃ κάθε βλάβην, ἣ ὁποία ἐγίνετο κατὰ τὴν ἐκστρατείαν.

43. ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ - ΒΟΥΛΗ

Οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἐξέλεγον ἀντιπροσώπους διὰ τὴν δημοσίαν συνέλευσιν, ὅπως κάμνομεν σήμερον. Ὁ πολίτης Ἀθηναῖος ἦτο μέλος τῆς συνελεύσεως τοῦ δήμου, ἣ ὁποία ἐλέγετο Ἐκκλησία τοῦ Δήμου. Ὅλοι οἱ Ἀθηναῖοι, οἱ ὅποιοι εἶχον ἡλικίαν εἴκοσιν ἐτῶν, συνηθοῦζοντο ἐπάνω εἰς

ένα μικρόν λόφον, ἀπέναντι τῆς Ἀκροπόλεως καὶ ὄχι μακρὰν ἀπὸ τὴν ἀγορὰν. Τὸ μέρος αὐτὸ ἐλέγετο **Πνύξ**.

“Ὅλοι οἱ πολῖται, οἱ ὅποιοι εἶχον δικαίωμα νὰ λάβουν μέρος εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου, ἦσαν 25,000. Πολλοὶ ὅμως ἀπὸ αὐτοὺς εἶχον τὰς οἰκίας των μακρὰν ἀπὸ τὴν πόλιν καὶ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἔρχωνται τακτικὰ εἰς τὴν Πνύκα.” Ἀλ-

Ὁ Περικλῆς ἀγρεύει εἰς τὴν Πνύκα.

(Εἰκὼν νεωτέρου ζωγράφου).

λοι πάλιν ἦσαν στρατιῶται ἢ ναῦται ἢ ἔμποροι καὶ ἦσαν μακρὰν ἀπὸ τὰς Ἀθήνας· ἄλλοι δὲ διὰ διαφόρους λόγους δὲν ἐπήγαινον εἰς τὴν ἐκκλησίαν τακτικὰ. Διὰ τοῦτο ὀλίγοι μόνον χιλιάδες ἐλάμβανον μέρος εἰς τὴν κανονικὴν συνέλευσιν.

Αἱ κανονικαὶ συνελεύσεις εἰς τὴν Πνύκα ἐγίνοντο μίαν φορὰν τὴν ἑβδομάδα. Ἀλλὰ καὶ ἐὰν δὲν ἦτο ὁ κανονικὸς χρό-

νος, ἦτο δυνατόν νά γίνῃ συνεδρία, ὅταν κάτι ἔκτακτον συνέβαινεν εἰς τήν πόλιν.

Πόλεμος, εἰρήνη, ἐκστρατεῖαι, συμμαχίαι μέ ἄλλα κράτη, φόροι, τοὺς ὁποίους ἔπρεπε νά πληρώσουν οἱ πολῖται καί ἄλλα στρατιωτικά, οἰκονομικά καί πολιτικά προβλήματα, ἦσαν ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἀπησχόλουν τοὺς Ἀθηναίους πολίτας ἐπάνω εἰς τήν Πνύκα.

Πολλοὶ ρήτορες, οἱ ὁποῖοι ἐγνώριζον καλύτερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους πολίτας τὰ πράγματα τῆς πολιτείας, ἐλάμβανον τὸν λόγον καί ἀνέβαινον εἰς τὸ ὑψηλότερον μέρος τὸ βῆμα. Ἀπὸ τὸ βῆμα αὐτό, τὸ ὁποῖον φαίνεται καί εἰς τὴν εἰκόνα μας, ὠμίλουν πρὸς τὸν λαόν.

Οἱ ἄρχοντες τίποτε δὲν ἠδύνατο νά ἀποφασίσουν μόνοι των. Τὴν ὀριστικὴν ἀπόφασιν ἐλάμβανεν ὁ λαός, ὁ ὁποῖος ἐψήφισεν ἢ ἀπέρριπτε τὰς προτάσεις μέ ἀνάτασιν τῆς χειρός.

Μετὰ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου ἡ σπουδαιότερα ἀρχὴ τῆς πολιτείας ἦτο ἡ βουλή τῶν πεντακοσίων. Μέλη τῆς βουλῆς αὐτῆς ἦσαν 50 πολῖται ἀπὸ κάθε φυλῆν, οἱ ὁποῖοι εἶχον συμπληρώσει τὸ τριακοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας των. Οἱ βουλευταὶ ἐξελέγοντο μέ κλήρον κατ' ἔτος ἀπὸ τοὺς πολίτας τῆς φυλῆς, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνῆκεν ὁ καθείς. Ἐκάστη φυλὴ ἐξέλεγε πενήκοντα βουλευτάς. Αἱ δέκα λοιπὸν φυλαί, εἰς τὰς ὁποίας, ὅπως γνωρίζομεν, ἦσαν διηρημένοι οἱ Ἀθηναῖοι, ἐξέλεγον πεντακοσίους βουλευτάς.

Ἡ βουλή εἶχε καθῆκον νά προετοιμάζῃ τὰ ζητήματα, τὰ ὁποῖα θά συνεζήτουν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἐλάμβανεν ἀναφορὰν ἀπὸ τοὺς ἄρχοντας, ἐδέχετο τοὺς πρέσβεις, οἱ ὁποῖοι ἦρχοντο ἀπὸ ἄλλας πόλεις καί ἦσκει ἀστυνομικὰ καθήκοντα ἐπὶ τῶν πολιτῶν.

Τὰ καθήκοντα αὐτὰ ἐξετέλουν μέ ὀρισμένην σειρὰν οἱ βουλευταὶ. Ἐπὶ 35 ἡμέρας εἶχον τὴν ἐξουσίαν οἱ 50 βουλευταὶ τῆς μιᾶς φυλῆς, ἐπὶ 35 ἄλλας ἡμέρας οἱ βουλευταὶ τῆς ἄλλης φυλῆς καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς. Τοιοῦτοτρόπως καθ' ὅλον τὸ ἔτος, τὸ ὁποῖον ἦτο διηρημένον εἰς δέκα μέρη, ἐκυβέρνηων καὶ οἱ πεντακόσιοι.

Οἱ 50 βουλευταί, οἱ ὅποιοι εἶχον τὴν ἐξουσίαν ἐπὶ δέκα ἡμέρας, ἐλέγοντο πρυτάνεις καὶ ἡ φυλή, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκον, ἐλέγετο πρυτανεύουσα φυλή. Οἱ πρυτάνεις ἐκάθηντο εἰς ἓν οἰκοδόμημα κυκλοτερές εἰς τὴν ἀγοράν, τὴν θόλον, τὸ ὁποῖον ἐλέγετο καὶ πρυτανεῖον. Ἐκεῖ ἔτρωγον καὶ προσέφερον θυσίας εἰς τοὺς θεοὺς διὰ τὴν εὐδαιμονίαν τοῦ κράτους.

Οἱ πρυτάνεις ἐξέλεγον διὰ κλήρου τὸν πρόεδρον, ὁ ὁποῖος ἐλέγετο ἐπιστάτης. Ἡ ἐξουσία τοῦ ἐπιστάτου διήρκει μίαν ἡμέραν καὶ μίαν νύκτα.

44. Οἱ ΑΘΗΝΑΙΟΙ ΑΡΧΟΝΤΕΣ - Οἱ ΣΤΡΑΤΗΓΟΙ

Εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Περικλέους οἱ δέκα στρατηγοὶ ἀπέκτησαν πολὺ μεγάλην δύναμιν. Ὅπως γνωρίζομεν, οἱ δέκα στρατηγοὶ ἐξελέγοντο ἀπὸ τῶν δέκα φυλάς· δηλαδὴ εἷς ἀπὸ ἐκάστην φυλὴν. Ἀργότερον ὅμως ὅλοι οἱ στρατηγοὶ ἐξελέγοντο ἀπὸ ὅλην τὴν ἐκκλησίαν ἀδιακρίτως φυλῆς. Ἐπειδὴ δὲ οἱ στρατηγοὶ ἔπρεπε νὰ ἔχουν ἰδιαιτέραν ἰκανότητα, διὰ τοῦτο δὲν ἐξελέγοντο μὲ κληρον, ἀλλὰ μὲ τὴν ψῆφον τῶν πολιτῶν.

Πρῶτον καὶ κύριον καθῆκον τοῦ στρατηγοῦ ἦτο νὰ διευθύνῃ τὸν στρατόν. Ἀλλὰ ἐκτός αὐτοῦ εἶχε καὶ ἄλλα καθήκοντα. Ἐπρεπε νὰ φροντίζῃ διὰ τὴν ἄμυναν τοῦ κράτους, τὴν ὀχύρωσίν του καὶ διὰ τὴν καλὴν διατήρησιν τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ στόλου.

Ὁ στρατηγὸς ἐπίσης ἦτο ἀπασχολημένος καὶ μὲ ἐξωτερικὰς ὑποθέσεις τοῦ κράτους· δηλαδὴ ἤρχετο εἰς συνεννοήσεις μὲ ξένους πρέσβεις καὶ ἔκαμνε συνθήκας. Εἶχε δὲ τὸ δικαίωμα νὰ καλῇ εἰς ἔκτακτον συνεδρίαν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου, ἐάν ἐνόμιζεν, ὅτι τὸ συμφέρον τοῦ λαοῦ ἐκάλει τοῦτο.

Πολλὰς φορὰς οἱ πολῖται ἔδιδον ἀπόλυτον δύναμιν εἰς τὸν στρατηγόν, ὅπως π. χ. εἰς τὸν Περικλέα καὶ τότε ὁ στρατηγὸς ἐλέγετο στρατηγὸς αὐτοκράτωρ.

45. ΤΑ ΑΘΗΝΑΪΚΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ

Τὸ παλαιὸν δικαστήριον, ὃ Ἄ ρ ρ ε ι ο ς Π ά γ ο ς, ὑπῆρχε καὶ εἰς τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ἀλλὰ ἐδίκαζε μόνον τὰς δίκας φόνου καὶ ἐμπρησμοῦ. Τὰ περισσότερα ὅμως ἀδικήματα ἐδικάζοντο ἀπὸ ἓν ἄλλο δικαστήριον πολὺ σπουδαῖον, τὴν Ἑ λ ι α ῖ α ν, ἢ ὁποῖα εἶχεν ἕξ χιλιάδας δικαστάς. Οἱ δικασταὶ τῆς Ἑ λ ι α ῖ α ς ἦσαν Ἀθηναῖοι πολῖται ἡλικίας τριάκοντα ἐτῶν καὶ ἐξελέγοντο μὲ κληρὸν κατ' ἔτος. Οἱ δικασταὶ ἢ ἡ λ ι α σ τ α ῖ, πρὶν ἀναλάβουν τὰ καθήκοντά των, ἔδιδον ὄρκον, ὅτι θὰ ἐκτελέσουν τὸ καθήκον των εὐσυνειδήτως.

Ἐκ τῶν ἕξ χιλιάδων δικαστῶν οἱ χίλιοι δὲν ἦσαν τακτικοί· οἱ ἄλλοι ἦσαν διηρημένοι εἰς δέκα τμήματα, τὰ ὁποῖα ἐλέγοντο δ ι κ α σ τ ῆ ρ ι α. Τὸ κάθε δικαστήριον εἶχε πεντακοσίους δικαστάς. Περισσότερον σοβαρὰς δίκας πολλὰς φορὰς ἐδίκαζον δύο δικαστήρια, δηλαδὴ χίλιοι δικασταί. Ἦτο δὲ δυνατόν καὶ τρία ἢ τέσσαρα δικαστήρια μαζὶ νὰ δικάσουν πολὺ σοβαρὰς δίκας.

Τὸ δικαστήριον τῆς Ἑ λ ι α ῖ α ς ἦτο κυρίαρχον τοῦ δήμου εἰς τὴν ἀπονομὴν τῆς δικαιοσύνης.

46. ΜΙΑ ΑΘΗΝΑΪΚΗ ΟΙΚΙΑ

Ἐως τώρα ἐγνωρίσαμεν τοὺς Ἀθηναίους ἔξω εἰς τὰς δημοσίας συγκεντρώσεις, τὰς ὁποίας ἔκαμνον εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ εἰς τὸ θέατρον. Εἶδομεν ἐπίσης τοὺς ναοὺς των, ὅπου προσήρχοντο, διὰ νὰ τιμήσουν τοὺς θεοὺς των.

Ἄς ἔλθωμεν τώρα νὰ ἴδωμεν, πῶς ἔζων οἱ ἀρχαῖοι Ἀθηναῖοι μέσα εἰς τὰς οἰκίας των.

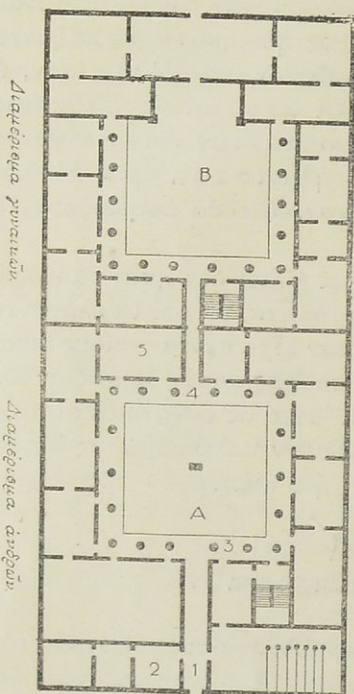
Ἡ εἰκὼν μᾶς παρουσιάζει μίαν οἰκίαν πλουσίου Ἀθηναίου. Ἡ οἰκία αὐτὴ δὲν εἶναι κατεσκευασμένη, ὅπως αἱ ἰδικαί μας σήμερον, νὰ βλέπη εἰς τὸν δρόμον. Οὔτε ἔχει παράθυρα εἰς τὸ ἰσόγειον. Ἀπὸ τὸν δρόμον φαίνεται ὡς τοῖχος ἀπλοῦς μὲ μίαν θύραν.

Ὁ τοῖχος εἶναι κατεσκευασμένος ἀπὸ πλίνθους ἢ λίθους. Ἐπάνω εἰς τὴν θύραν εἶναι προσηρμοσμένον κάτι, διὰ νὰ

κτυπᾶ κανεῖς νὰ τοῦ ἀνοίξουν. Αὐτὸ τὸ ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι
 ρόπτρον. Ἡ θύρα ἤνοιγε πρὸς τὰ ἔξω.

Ὁ ἐπισκέπτης εἰς τὴν οἰκίαν αὐτὴν, τὴν ὁποίαν ἔχομεν
 εἰς τὴν εἰκόνα, διέρχεται ἀπὸ στε-
 νὸν πέρασμα, τὸ ὁποῖον λέγεται
 θυρῶν (ἀριθ. 1). Ἀριστερὰ συνα-
 ντᾶ δωμάτιον (ἀριθ. 2), εἰς τὸ ὁ-
 ποῖον ἔμενεν ὁ θυρωρός. Τὸ δωμά-
 τιον αὐτὸ ἔχει ἕν ὄνομα, τὸ ὁποῖον
 ἀκούομεν καὶ σήμερον· ἐλέγετο
 θυρωρεῖον. Ὁ θυρωρός ἦτο
 δοῦλος καὶ ἔκαμνε τὴν ἐργασίαν
 αὐτὴν, ἢ συνῴδευε τὰ τέκνα τῶν
 κυρίων τοῦ ἔξω.

Μετὰ τὸν στενὸν αὐτὸν διά-
 δρομον φθάνομεν ἐμπρὸς εἰς
 μίαν τετράγωνον ἀνοικτὴν αὐλὴν
 (ἀριθ. 3). Γύρω ἀπὸ τὴν αὐλὴν
 αὐτὴν ὑπάρχουν, ὅπως βλέπομεν,
 στῦλοι. Τὸ μέρος αὐτὸ ἐλέγετο
 αὐλὴ περιστυλος καὶ εἶ-
 ναι τὸ κεντρικὸν μέρος τῆς οἰκίας.
 Ἐκεῖ εἰς τὸ ὠραῖον καὶ ἡπιον
 κλίμα τῶν Ἀθηνῶν ἢ ἀθηναϊκῆ
 οἰκογένεια διήρχετο τὸν περισ-
 σότερον καιρὸν τῆς. Εἰς τὸ μέσον
 τῆς αὐλῆς ὑπῆρχε βωμὸς, ὅπου
 ἐθυσίαζον εἰς τὸν προστάτην θεὸν
 τῆς οἰκίας, τὸν Δία. Ὁ βωμὸς

Σχέδιον ἀρχαίας οἰκίας.

1. Θυρῶν.—2. Θυρωρεῖον
3. Περίστυλος ἢ παστάς.
4. Μέταυλος.—5. Θάλα-
 μος.

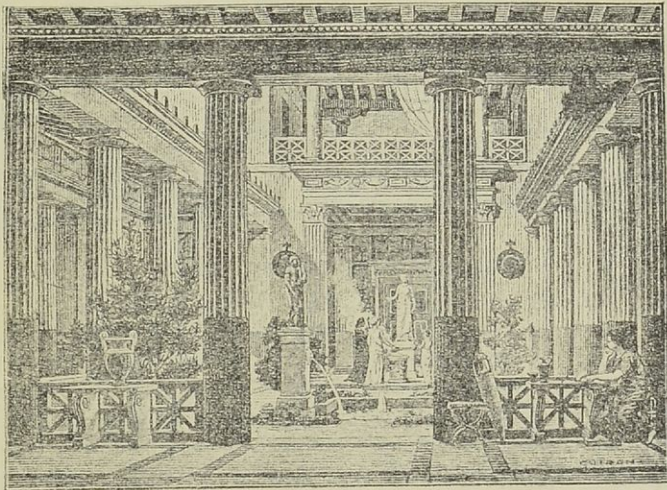
αὐτὸς ἦτο ὅ,τι εἶναι σήμερον εἰς τὰς ἰδικὰς μας οἰκίας τὸ
 εἰκονοστάσιον.

Γύρω ἀπὸ τὴν αὐλὴν βλέπομεν ἄλλας θύρας νὰ ἀνοίγουν
 καὶ νὰ ὀδηγοῦν εἰς διάφορα δωμάτια, ὕπνου, φαγητοῦ, ἀπο-
 θήκας καὶ εἰς ἕν μικρὸν μαγειρεῖον.

Τὸ ἴδιον αὐτὸ σχέδιον παρέλαβον ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας!

καὶ οἱ ἀρχαῖοι Ρωμαῖοι· διατηρεῖται δὲ ἕως σήμερον ἀκόμη εἰς πολλὰς πόλεις τῆς Ἰταλίας.

Ἀπέναντι τῆς αὐλῆς εἰς τὸ σημεῖον 4 εἶναι ἄλλη μία εἴσοδος, ἡ ὁποία ὀδηγεῖ εἰς ὅμοιον διαμέρισμα. Εἰς τὸ διαμέρισμα αὐτὸ ἔμενον αἱ γυναῖκες· διὰ τοῦτο τὸ μέρος αὐτὸ ἐλέγετο γυναικωνῆτις. Ἐκεῖ, ὅπου σημειώνεται ὁ ἀριθμὸς 5, ἦτο ὁ θάλαμος. Ἐκεῖ ἔμενον ὁ κύριος τοῦ σπιτιοῦ

Ἀναπαράστασις ἀρχαίας οἰκίας.

καὶ ἡ σύζυγός του. Αἱ περισσότεραι οἰκίαι εἶχον τὸ δεύτερον αὐτὸ μέρος εἰς τὸ ἐπάνω πάτωμα. Τοῦτο ἐλέγετο ὑπερῶν.

Εἰς τὸ ἐπάνω πάτωμα ὑπῆρχον μικρὰ παράθυρα, τὰ ὁποῖα ἐλέγοντο θυρίδες ἢ φωταγωγοί. Ἡ στέγη τῆς οἰκίας ἦτο ἐπίπεδος καὶ ἦτο δυνατόν νὰ περιπατήσῃ κανεὶς εὐκόλως. Τὰ δωμάτια σπανίως τὰ ἐθέρμαινον, ἀλλὰ ὅταν ἦτο ἀνάγκη, ἔκαιον κάρβουνα μέσα εἰς ἓν εἶδος σημερινῶν μαγκαλιῶν. Αὐτὰ ἐλέγοντο ἀνθράκια, πύραυνοι. Τὴν νύκτα τὴν οἰκίαν ἐφώτιζον λυχνίαι μὲ ἔλαιον. Οἱ τοῖχοι τῆς οἰκίας τοῦ Κίμωνος εἶχον καὶ ζωγραφίας. Αἱ ἄλλαι

ὁμως οἰκίαι ἀργότερον ἐσυνήθιζον νὰ ἔχουν ζωγραφίας, διότι τότε αἱ ζωγραφίαι εἰς τοὺς τοίχους δὲν ἦσαν τοῦ συρμοῦ.

Τὰ ἐπιπλα ἦσαν πολὺ ἀπλά. Ὑπῆρχον πολλὰ μετάλλινα σκεύη, καθρέπται μπρούτζινοι διὰ τὰς γυναῖκας καὶ πολλὰ ζωγραφισμένα ἀγγεῖα.

Σκηνὴ ἀπὸ τὴν οἰκίαν νύμφης.

Ἡ εἰκὼν μᾶς δεικνύει κάτι ἀπὸ τὴν ζωὴν μέσα εἰς τὴν ἀρχαίαν οἰκίαν. Εἶναι ἡ δευτέρα ἡμέρα τοῦ γάμου. Εἰς τὴν νύμφην προσέρχονται φίλοι, διὰ νὰ τὴν ἐπισκεφθοῦν. Μία κάθηται καὶ ἄλλη στέκεται ὀρθία. Καὶ αἱ δύο παίζουσι μὲ ἓνα πουλάκι. Ἄλλη φίλη πλησιάζει καὶ φέρει ὡς δῶρον ἓν ὠραῖον ἀγγεῖον. Ἄλλη τακτοποιεῖ ἄνθη εἰς ὠραῖα ζωγραφισμένα βάζα. Ἄλλη μία τακτοποιεῖ τὸ φόρεμά της καὶ παρατηρεῖ. Πόσον ἀπλοῦν εἶναι τὸ ἐσωτερικὸν τῆς οἰκίας! Πόσον χαριτωμένοι μᾶς παριστάνονται οἱ νεαροὶ αὐταὶ γυναῖκες! Πόσον ὠραῖα εἶναι τὰ φορέματά των!

47. ΤΙ ΕΦΟΡΟΥΝ ΟΙ ΑΡΧΑΙΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ

Εἰς ὅλην τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα ἡ ἐνδυμασία τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν γυναικῶν ἦτο ἡ ἴδια. Οἱ ἀρχαῖοι μας πρόγονοι ἦσαν πολὺ ἀπλοῖ εἰς τὴν ἐνδυμασίαν των, ἐνῶ οἱ κάτοικοι τῶν ἀνατολικῶν λαῶν καὶ μάλιστα οἱ Πέρσαι ἐφόρουσι πολὺ ἐπιδεικτικὰ καὶ πολυποίκιλα φορέματα.

Ἡ ἐνδυμασία τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν γυναικῶν ἦτο σχεδὸν ὁμοία, ἂν καὶ τῶν γυναικῶν τὰ φορέματα ἔπιπτον ἐπάνω των περισσότερον πλούσια καὶ χυτά.

Ἡ ἀρχαία ἐνδυμασία εἶχε δύο φορέματα. Τὸ ἐν ἦτο τὸ

ἔσωτερικὸν φόρεμα καὶ ἐλέγετο χιτῶν, τὸ ἄλλο ἐφόρουσαν ἀπ' ἔξω καὶ τὸ ὠνόμαζον ἱμάτιον ἢ μανδύαν. Καὶ τὰ δύο αὐτὰ φορέματα προεφύλασσαν τὸ σῶμα ἀπὸ τοῦ ψυχροῦ τοῦ χειμῶνος καὶ τὴν θερμότητα τοῦ θέρους.

Ὁ χιτῶν ἦτο ἀπλοῦς φόρεμα, τὸ ὁποῖον περιέβαλλε τὸ σῶμα ἐμπρὸς καὶ ὀπίσω. Εἰς τοὺς ὤμους ἐπιάνετο μὲ πόρπας καὶ ἐζώνετο εἰς τὴν μέσην.

Χιτῶν ἀπλοῦς, χιτῶν μὲ διπλεῖδιον, ἱμάτιον.

Ὁ χιτῶν τῶν ἀνδρῶν ἔφθανε μέχρι τῶν γονάτων, ἐνῶ τῶν γυναικῶν ἔφθανε χαμηλὰ μέχρι τῶν ποδῶν (ποδῆρης χιτῶν). Αἱ γυναῖκες ἔζωνον τὸν χιτῶνα κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε αἱ πτυχαὶ τοῦ φορέματος ἐπιπτον πλοῦσαι εἰς τὸ ἔπάνω μέρος τοῦ σώματος.

Τὸ ἱμάτιον ἦτο ὕφασμα μάλλινον καὶ ἐπίμηκες. Τὸ ὕφασμα αὐτὸ ἦτο χονδρότερον ἀπὸ τὸν χιτῶνα καὶ ἦτο ἢ λεῖον ἢ μὲ χνουδι. Ἐρρίπτετο ἔπάνω ἀπὸ τὸν χιτῶνα καὶ ἔφθανεν ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ μέχρι τῆς κνήμης. Ὁ τρόπος, μὲ τὸν ὁποῖον ἐτα-

κτοποιεῖτο τὸ ἱμάτιον εἰς τὸ σῶμα, ἐφάνερωνε τὴν καλαισθησίαν καὶ τὴν ἐπιδεξιότητα ἐκείνου, ὁ ὁποῖος τὸ ἐφόρει.

Τὸ ἱμάτιον τὸν χειμῶνα ἦτο δυνατὸν νὰ περιτυλιχθῇ σφιγκτὰ γύρω εἰς τὸ σῶμα, ἐνῶ τὸ θέρος ἐτακτοποιεῖτο κατὰ τοῖτον τρόπον, ὥστε νὰ ἀφήνῃ τὰ μέλη τοῦ σώματος περισσότερον ἐλεύθερα.

Οἱ ἐργάται ἔβγαζον τὸν χιτῶνα κατὰ τὴν ἐργασίαν ἢ ἀφήρουν τὴν πόρπην ἀπὸ τὸν δεξιὸν ὤμον καὶ ἄφηνον ἐλεύθερον τὸ δεξιὸν μέρος τοῦ στήθους καὶ τὸν ὦμον.

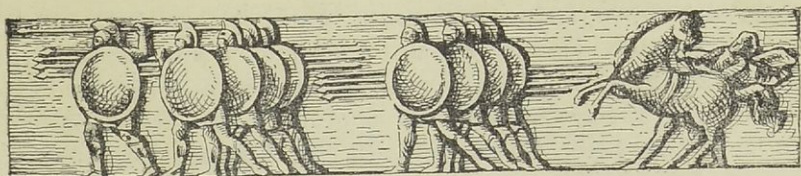
Εἰς τοὺς πόδας τῶν οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληνες ἐφόρουσαν σαυδάλια, ἀλλὰ περιεπάτουσαν καὶ χωρὶς σανδάλια. Ὑπῆρχον τότε διαφόρων εἰδῶν σανδάλια.

Εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Περικλέους οἱ ἄνδρες δὲν ἐφόρουσαν πλέον κοσμήματα, ὅπως εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Ὀμήρου. Αἱ γυναῖκες ὁμως ἠγάπων πάντοτε τὰ ὠραῖα κοσμήματα.

Ὁ Ἀθηναῖος εὐγενὴς ἐνεδύετο τὸν χιτῶνα, ἐτακτοποιεῖ ὠραῖα τὸ ἱμάτιον ἢ τὸν μανδύαν, ἐφόρει τὰ σανδάλιά του, ἐλάμβανε μὲ τὴν δεξιὰν χεῖρα, ἢ ὁποῖα ἔφερε δακτύλιον, τὴν ράβδον τοῦ καὶ ἀσκεπῆς ἐξήρχετο εἰς περίστυτον εἰς τὰς ὁδοὺς.

Ἡ Ἀθηναῖα κυρία μὲ πολλὴν χάριν καὶ ἀπλότητα ἐτακτοποιεῖ τὰ φορέματά της. Τὴν κεφαλὴν της, ἢ ὁποῖα ἦτο ὠραῖα κτενισμένη, ἔδενε μὲ περιδερσμον. Εἰς τὰ ὦτα της ἐκρέμα ὠραῖα σκαλισμένα ἐνώτια, εἰς τὸν λαιμὸν ὠραῖον περιδέραιον καὶ ἔφερον εἰς τὰς χεῖρας της ψέλλια (βραχιόλια). Ἡ Ἀθηναῖα ἐκράτει ἐπίσης, ὅπως ἡ σημερινὴ κυρία, ριπίδιον ἢ ὀμβρέλλαν.

ΑΛΛΑΙΟΝ Γ'.

Ο ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

48. ΑΙΤΙΑ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Ἡ ὥραία αὐτὴ ἐποχὴ, ἡ ὁποία τόσο λαμπρὰ ἐδόξασε τὰς Ἀθήνας κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ μεγαλυτέρου πολιτικοῦ τῶν Ἀθηνῶν, τοῦ Περικλέους, ἔφθανε δυστυχῶς εἰς τὸ τέλος τῆς.

Ὁ κακὸς δαίμων τῆς Ἑλλάδος ἐφθόνησε τὴν δόξαν τῆς πατρίδος μας τότε καὶ ἐσκόρπισε μίσος ἀδελφικόν. Δύο μεγάλα κράτη, αἱ ἔνδοξοι Ἀθηναὶ καὶ ἡ ἡρωϊκὴ Σπάρτη, ἐμισήθησαν τόσο πολύ, ὥστε τρομερὸς πόλεμος ἦναψε μεταξύ των. Ὁ ἐμφύλιος αὐτὸς πόλεμος ἐκράτησε πολλὰ ἔτη καὶ εἶχε πολὺ καταστρεπτικὰ ἀποτελέσματα.

Ὁ πέμπτος λοιπὸν αἰὼν πρὸ Χριστοῦ (ὁ ὁποῖος 431-404 π. Χ. ἀρχίζει ἀπὸ τὸ 499 καὶ τελειώνει τὸ 400) ἤρχισε μὲ πόλεμον τῶν Ἑλλήνων ἐναντίον τῶν Περσῶν καὶ τελειώνει ἐπίσης μὲ πόλεμον. Ἀλλὰ αὐτὴν τὴν φορὰν χύνεται αἷμα ἀδελφικόν! Οἱ Ἕλληνες πολεμοῦν μεταξύ των!

Διατί ὅμως ἦναψεν ὁ ἀδελφικὸς αὐτὸς πόλεμος, ὁ ὁποῖος ἐχώρισε τὴν Ἑλλάδα εἰς δύο ἐχθρικά στρατόπεδα;

Ὁ Περικλῆς εἰς τὰ ἔτη, κατὰ τὰ ὁποῖα ἐκυβέρνησε τὰς Ἀθήνας, ἐπέτυχε νὰ πραγματοποιήσῃ τὰ μεγάλα σχέδια, τὰ ὁποῖα ὤνειρεύθη.

Αί Ἀθηναίαι πρόγματι ἔγιναν, ὅπως ἤθελεν ὁ Περικλῆς, κράτος ἰσχυρόν. Πολλαί πόλεις καὶ νῆσοι, ἢ μία κατόπιν τῆς ἄλλης, ἄλλαι μὲ τὴν θέλησίν των, ἄλλαι καὶ διὰ τῆς βίας ἔγιναν σύμμαχοι τῶν Ἀθηνῶν. Σιγὰ σιγὰ δὲ ὅλαι αὐταὶ αἱ σύμμαχοι πόλεις ἐκτὸς ὀλίγων, δηλαδὴ τῆς Λέσβου, τῆς Χίου καὶ τῆς Σάμου, ἔχασαν τὴν αὐτονομίαν των καὶ ἔγιναν ὑπήκοοι τῶν Ἀθηνῶν. Ἐπρεπε δηλαδὴ τότε αἱ πόλεις αὗται νὰ ἔχουν τὸ ἴδιον πολίτευμα, τὸ ὁποῖον εἶχον αἱ Ἀθηναίαι, τὰ ἴδια μέτρα καὶ τὰ ἴδια σταθμά. Εἰς τὸ τέλος αἱ Ἀθηναίαι κατώρθωσαν νὰ παραδεχθοῦν οἱ σύμμαχοί των νὰ κυκλοφοροῦν μόνον τὰ νομίσματα τῶν Ἀθηνῶν. Τὰ ἰδικὰ των νομίσματα δὲν εἶχον πλέον ἀξίαν. Αἱ σύμμαχοι πόλεις διὰ τὰς ὑποθέσεις των ἐπῆγαινον εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἐζήτουν τὴν ἀθηναϊκὴν δικαιοσύνην.

Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον ἔγινεν, ὅπως ἤθελεν ὁ Περικλῆς, ἓν μέγα ἀθηναϊκὸν κράτος, ὅσον ποτὲ ἄλλοτε, μὲ κέντρον τὰς Ἀθήνας. Ἀλλὰ καὶ μὲ τὰ λαμπρὰ ἔργα, τὰ ὁποῖα ἔκαμεν ὁ Περικλῆς εἰς τὰς Ἀθήνας, ἢ πόλις ἔγινεν, ὅπως εἶπεν ὁ Περικλῆς «*Ἑλλάδος παίδευσις*», δηλ. σχολεῖον δι' ὅλην τὴν Ἑλλάδα.

Τὴν μεγάλην αὐτὴν δύναμιν, τὸν πλοῦτον καὶ τὴν λαμπρότητα τῶν Ἀθηνῶν ἐφοβήθησαν οἱ Σπαρτιάται καὶ οἱ σύμμαχοί των Κορίνθιοι.

Οἱ Κορίνθιοι ἦσαν σπουδαῖοι ἔμποροι καὶ ἦσαν κύριοι τοῦ Ἴονίου πελάγους. Τὰ ἐμπορικὰ των πλοῖα ἔφθανον μέχρι τῶν πλουσιῶν ἀποικιῶν τῆς Κάτω Ἰταλίας καὶ τῆς Σικελίας. Μὲ μεγάλην δὲ ἀνησυχίαν ἔβλεπον, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι, οἱ ὁποῖοι ἦσαν κύριοι ὅλου τοῦ Αἰγαίου πελάγους, εἶχον στρέψει τὰ βλέμματά των καὶ πρὸς δυσμὰς. Ἦθελον δηλαδὴ οἱ Ἀθηναῖοι μὲ τὸ ἐμπόριόν των νὰ ἀνταγωνισθοῦν τοὺς Κορινθίους καὶ εἰς τὴν δυτικὴν θάλασσαν τοῦ Ἴονίου πελάγους.

Ἡ συμμαχία μάλιστα τῶν Ἀθηναίων μὲ τοὺς Ἀκαρνανῶνας, ὀλίγα ἔτη πρὶν ἀπὸ τὸν πόλεμον, παρῶξυνε πολὺ τὰς σχέσεις τῶν δύο τούτων πόλεων. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν οἱ Κορίνθιοι ἦσαν κυρίως ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι προέτρεψαν τοὺς Σπαρτιάτας νὰ κηρύξουν τὸν πόλεμον ἐναντίον τῶν Ἀθηνῶν.

49. ΟΙ ΔΥΟ ΑΝΤΙΠΑΛΟΙ. ΑΙ ΠΡΩΤΑΙ ΕΧΘΡΟΠΡΑΞΙΑΙ

Ὅταν ἤρχισεν ὁ πόλεμος, ἡ Ἑλλάς εὐρέθη διηρημένη εἰς δύο στρατόπεδα. Τὸ ἓν στρατόπεδον ἦτο ἡ Σπάρτη μὲ τοὺς συμμάχους της, ὄλους σχεδὸν τοὺς Πελοποννησίους καὶ πόλεις ἀπὸ τὴν στερεὰν Ἑλλάδα· μαζὶ μὲ τοὺς Σπαρτιάτας ἐπήγαν καὶ οἱ Θηβαῖοι. Τὸ ἄλλο στρατόπεδον ἦτο τὸ κράτος τῶν Ἀθηνῶν μὲ ὄλας σχεδὸν τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου Πελάγους καὶ μὲ τὰς ἀποικίας εἰς τὰ παράλια τῆς Θράκης καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἐπίσης μὲ τὸ μέρος τῶν Ἀθηνῶν ἦσαν ἡ Κέρκυρα καὶ ἡ Ζάκυνθος. Ἡ Λευκάς ἦτο μὲ τὸ μέρος τῶν Πελοποννησίων.

Οἱ Σπαρτιάται ἦσαν πολὺ ἰσχυροὶ κατὰ ξηρὰν καὶ εἶχον στρατὸν περισσότερον ἀπὸ 40.000 ὀπλίτας. Οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον ὀλίγον στρατὸν πεζικόν, ἦσαν ὅμως πολὺ ἰσχυροὶ κατὰ θάλασσαν.

Ἦτο λοιπὸν ὁ πελοποννησιακὸς πόλεμος ἀγὼν μεταξὺ μιᾶς δυνάμεως, ἡ ὁποία ἦτο πολὺ ἰσχυρὰ κατὰ ξηρὰν καὶ μιᾶς ἄλλης, παντοδυνάμου κατὰ θάλασσαν.

Ὁ πόλεμος ἤρχισε τὴν ἄνοιξιν περίπου τοῦ ἔτους 431 πρὸ Χριστοῦ.

Ὁ Περικλῆς διέταξεν ὄλοι οἱ κάτοικοι, οἱ ὅποιοι εὐρίσκοντο ἔξω ἀπὸ τὰς Ἀθήνας, νὰ ἀφήσουν τὰς οἰκίας των καὶ τὰ κτήματά των, μαζὶ δὲ μὲ τὰς γυναῖκας των καὶ τὰ τέκνα των καὶ μὲ ὅσα πράγματα ἠδύναντο νὰ φέρουν, νὰ ἔλθουν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ τὸν Πειραιᾶ, τὰς ὁποίας ὑπερήσπιζον καὶ συνέδεον ἀπρόσβλητα τεῖχη. Ὁ Περικλῆς εἶχε πολὺ καλὰ προβλέψει τὸν πόλεμον αὐτὸν καὶ δι' αὐτὸ ἀπετελείωσε τὰ Μακρὰ Τεῖχη. Τὰ τεῖχη αὐτὰ προεφύλαξαν τότε τὸν πληθυσμὸν καὶ ἐξησφάλισαν τὴν συντήρησίν του ἀπὸ τὴν θάλασσαν.

Κόσμος πολὺς τότε ἀπὸ τὰ χωρία τῆς Ἀττικῆς ἦλθε καὶ ἐκλείσθη μέσα εἰς τὰς Ἀθήνας. Οἱ δημόσιοι χώροι τῆς πόλεως, τὰ περιφράγματα τῶν ναῶν καὶ κυρίως ὁ χώρος μεταξὺ τῶν δύο Μακρῶν Τειχῶν ἐγέμισαν ἀπὸ πρόσφυγας.

Ἰσχυρὸς σπαρτιατικὸς στρατὸς εἰσῆλθε τότε εἰς τὴν Ἀττικὴν. Ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ ἦτο ὁ βασιλεὺς τῆς

Σπάρτης ὁ **Ἀρχίδαμος**, πολὺ συνετὸς ἄνθρωπος. Ὁ Ἀρχίδαμος ἦτο φίλος τῆς εἰρήνης καὶ εἶχε προῖδει τὰς καταστροφάς, αἱ ὁποῖαι θὰ ἤρχοντο εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὸν ἐμφύλιον αὐτὸν πόλεμον. Διὰ τοῦτο προσεπάθησε μὲ κάθε τρόπον νὰ ἀποτρέψῃ τὸν πόλεμον, ἀλλὰ δὲν τὸ κατώρθωσεν. Οἱ χωρικοὶ πρόσφυγες τῆς Ἀττικῆς ἔβλεπον ἀπὸ τὰ τεῖχη τῶν Ἀθηναίων μὲ πόνον εἰς τὴν καρδίαν των τὰ κτήματά των νὰ καταστρέφονται, τὰ δένδρα των νὰ ἐκριζώνωνται, τὰ ἀμπέλια των, τὰ χωράφια των καὶ τὰ ἐλαιόδενδρά των νὰ καταστρέφονται· ἔβλεπον ἐπίσης τὰ πηγάδια των νὰ σκεπάζονται μὲ χῶμα. Αὐτὸ ἔκαμνον οἱ Σπαρτιῶται κάθε χρόνον. Μὲ τὸ νὰ ἐρημώνουν τὴν χώραν, ἐνόμιζον, ὅτι θὰ ἐξαντλήσουν τοὺς Ἀθηναίους.

Ὁ Περικλῆς εἶχε πείσει τοὺς Ἀθηναίους νὰ ἀποφεύγουν κάθε μάχην εἰς τὴν ξηράν, διότι οἱ ἀντίπαλοί των εἶχον ἰσχυρὸν πεζικὸν στρατόν. Ἔστελλεν ὅμως πλοῖα ἀθηναϊκὰ εἰς τὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου, τὰ ὁποῖα ἀπεβίβαζον στρατιώτας καὶ ἔκαμνον τὰ ἴδια εἰς τὰς πόλεις τῶν Πελοποννησίων.

Τὸ σχέδιον τοῦ Περικλέους ἦτο νὰ κάμῃ τοὺς ἐχθροὺς νὰ κουρασθοῦν. Ἦθελε δὲ νὰ δείξῃ εἰς αὐτούς, ὅτι μὲ ὅλα τὰ μέσα, τὰ ὁποῖα θὰ ἠδύναντο νὰ διαθέσουν, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ νικηθοῦν αἱ Ἀθηναίαι. Αὐτὸ τὸ σχέδιον ἦτο πολὺ καλόν· δὲν θὰ παρήρχετο δὲ πολὺς καιρὸς καὶ θὰ ἐφαίνοντο τὰ ἐπιτυχῆ του ἀποτελέσματα. Ἀλλὰ κάτι πολὺ φοβερὸν συνέβη τὸ δευτερον ἔτος τοῦ πολέμου.

50. Ο ΛΟΙΜΟΣ ΕΙΣ ΤΑΣ ΑΘΗΝΑΣ

Πλοῖον, τὸ ὁποῖον ἔφθασεν εἰς τὸν Πειραιᾶ ἀπὸ ξένον λιμένα, ἔλεγον, ὅτι ἔφερε μίαν φοβερὰν ἀσθένειαν εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἐπειδὴ δὲ ὅλος ὁ προσφυγικὸς πληθυσμὸς ἔζη εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ τὸν Πειραιᾶ ὄχι μὲ τόσον ὑγιεινὰς συνθήκας, ἢ ἀσθένεια πολὺ γρήγορα ἔλαβε μεγάλην ἔκτασιν. Οἱ ἄνθρωποι ἦσαν συσσωρευμένοι εἰς τὰς οἰκίας φίλων των, ἢ ἔμνον εἰς πνιγηρὰς καλύβας. Τοῦτο δὲ ἐβοήθησε πολὺ τὴν διάδοσιν τῆς νόσου.

Ὁ μέγας ἱστορικός **Θουκυδίδης**, ὁ ὁποῖος ἔγραψε τὴν ἱστορίαν τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου, μᾶς λέγει, ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἀπέθνησκον ὁ εἷς κατόπιν τοῦ ἄλλου. Οἱ νεκροὶ εὐρίσκοντο ἐξηπλωμένοι εἰς τοὺς δρόμους ὁ εἷς ἐπάνω εἰς τὸν ἄλλον. "Ἄλλοι πάλιν ἐτοιμοθάνατοι ἔσβηναν κοντὰ εἰς τὰς κρήνας, ὅπου ἐπῆγαν νὰ δροσιοθοῦν ὀλίγον. Οἱ ἄλλοι, ὅπου εἶχον κατασκηνώσει, ἦσαν γεμάτοι ἀπὸ νεκρῶν. Οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι, ὅσοι ἦσαν ὑγιεῖς, ἐπειδὴ δὲν ἤξευρον, τί θὰ ἀπογίνουσαν, εἶχον παραμελήσει τὰ καθήκοντά των πρὸς τοὺς θεοὺς καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους.

51. ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ. ΔΗΜΑΓΩΓΟΙ

Μεγάλη καταστροφή! Τὸ ἐν τρίτον τοῦ πληθυσμοῦ τῶν Ἀθηνῶν ἀπέθανεν ἀπὸ τὴν ἀσθένειαν αὐτὴν. Ἡ μεγαλύτερα ὁμως συμφορά, ἡ ὁποία ἐπληξε τότε τὰς Ἀθήνας, ἦτο ὁ θάνατος τοῦ Περικλέους, ὁ ὁποῖος προσεβλήθη ἐπίσης ἀπὸ τὴν ἰδίαν νόσον. Ὁ Περικλῆς ἀπέθανεν εἰς ἡλι- 429 π. Χ. κίαν ἐβδομήκοντα ἐτῶν. Ποῖος ἀπὸ τοὺς πολιτικοὺς τῶν Ἀθηνῶν θὰ ἦτο ἄξιος τώρα νὰ συνεχίσῃ με ἐπιτυχίαν τὸν πόλεμον αὐτόν;

Μερικοὶ ἀπὸ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἀνέλαβον νὰ κυβερνήσουν τὸ κράτος τῶν Ἀθηνῶν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Περικλέους, δὲν ἦσαν καλοὶ ἀρχηγοὶ. Ἐγιναν ἀρχηγοὶ τοῦ λαοῦ, χωρὶς νὰ γνωρίζουν ὅσα πρέπει νὰ ἤξεύρῃ ὁ ἀρχηγός. Ἐνῶ ὁ Περικλῆς ἠναντιώνετο πολλακίς εἰς τὸν λαόν καὶ ἔλεγε πρὸς αὐτόν τὴν ἀλήθειαν, αὐτοὶ ὅταν ὠμίλουν εἰς τοὺς πολίτας, ἔλεγον μόνον ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἠὺχαρίστουν αὐτοὺς καὶ ὄχι τὴν ἀλήθειαν. Ὁ λαὸς λοιπὸν ἠὺχαριστεῖτο καὶ ἐξέλεγεν αὐτοὺς στρατηγούς ἄρχοντας. Αὐτοὺς τοὺς ἀρχηγούς, οἱ ὁποῖοι κατῶρθων με τὴν κολακείαν νὰ ἔχουν τὸν δῆμον με τὸ μέρος των καὶ νὰ τὸν ὀδηγοῦν, ὅπως αὐτοὶ ἤθελον, ὀνομάζομεν **δημαγώγους**.

Τοιοῦτος δημαγωγός, ὁ ὁποῖος ἐφάνη εἰς τὰς Ἀθήνας μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Περικλέους, ἦτο ὁ **Κλέων**. Ὁ Κλέων

δὲν κατήγετο ἀπὸ εὐγενῆ οἰκογένειαν. Ἦτο ἰδιοκτῆτης ἐνὸς βυρσοδεψείου, ὅπου εἰργάζοντο πολλοὶ δοῦλοι καὶ ἦτο ἄνθρωπος ἐμπαθῆς καὶ ὀρμητικός. Ἀντίπαλός του ἦτο ὁ **Νικίας**, πλούσιος καὶ ἀπὸ παλαιὰν εὐγενῆ οἰκογένειαν. Ὁ Νικίας ἦτο ὁ εὐγενέστερος ἀπὸ τοὺς πολιτικούς ἄνδρας τότε καὶ δὲν εἶχε καθόλου ἐγωΐσμόν. Ἦτο ἄρχηγός τοῦ κόμματος, τὸ ὅποιον ἤθελε τὴν εἰρήνην μὲ τοὺς Σπαρτιάτας.

Ὁ πόλεμος μεταξὺ τῶν Ἀθηναίων καὶ τῆς Σπάρτης ἐξηκολούθησεν ἐπὶ δέκα ἔτη μὲ τὸν ἴδιον τρόπον, ὅπως καὶ πρότερον.

Δύο σπουδαῖα γεγονότα ἔγιναν μέσα εἰς τὰ δέκα αὐτὰ ἔτη. Ὁ στρατηγός τῶν Ἀθηναίων **Δημοσθένης** μὲ ἀθηναϊκὸν στόλον κατέλαβε τὴν **Πύλον**, εἰς τὰ παράλια **425 π. Χ.** τῆς Μεσσηνίας, εἰς τὸν κόλπον τοῦ Ναυαρίνου. Εἰς μίαν νῆσον ἐκεῖ, τὴν **Σφακτηρίαν**, ἤχημαλωτίσθησαν 420 ὀπλίται, ἐκ τῶν ὁποίων 181 ἦσαν σπουδαῖοι τῆς Σπάρτης πολῖται. Τότε ἐξ αἰτίας τοῦ Κλέωνος οἱ Ἀθηναῖοι ἀπέρριψαν τοὺς ὄρους διὰ τὴν εἰρήνην, τοὺς ὁποίους ἐπρότειναν οἱ Σπαρτιάται. Ἐχάθη οὕτω μία μεγάλη εὐκαιρία διὰ τοὺς Ἀθηναίους νὰ εἰρηνεύσουν μὲ τὴν Σπάρτην καὶ νὰ κρατήσουν τὴν θέσιν, τὴν ὁποίαν εἶχον μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων.

52. Αἰ ἐπιχειρήσεις τοῦ Βρασιδίου

Τὸ ἄλλο γεγονός εἶναι ἡ ἐκστρατεία, τὴν ὁποίαν ἔκαμεν ὁ Σπαρτιάτης **Βρασιδίας** εἰς τὴν Θράκην. Διὰ πρώτην φοράν ἡ Σπάρτη μὲ τὸν γενναῖον αὐτὸν καὶ μεγαλοφυῆ στρατηγὸν ἀπεφάσισε νὰ κτυπήσῃ τὴν δύναμιν τοῦ ἀθηναϊκοῦ κράτους εἰς τὰς ἀποικίας. Ὁ Βρασιδίας ἦτο ὁ ἄνθρωπος, τὸν ὅποιον ποτὲ ἄλλοτε δὲν ἐγνώρισεν ἡ Σπάρτη. Αὐτὸς τότε ἔσωσε τὴν πατρίδα του ἀπὸ τὴν ἀπελπιστικὴν θέσιν, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε φθάσει.

Ὁ Βρασιδίας εἶχε πολλὰς ἀρετάς. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀνδρείαν του ἦτο ἀκούραστος καὶ ἀποφασιστικός. Οἱ ἄρχοντες τῆς πατρίδος του δὲν ἦσαν πάντοτε σύμφωνοι εἰς τὰ μεγάλα

σχέδια, τὰ ὅποια συνελάμβανε τὸ ἐπιχειρηματικόν του πνεῦμα. Ἄλλὰ καὶ μίαν ἄλλην ἀρετὴν εἶχεν ὁ Βρασίδης, τὴν ὁποίαν δὲν εἶχον οἱ συμπατριῶται του. Ἦτο σπουδαῖος ρήτωρ καὶ ἔπειθε πολὺ μὲ τὸν λόγον του.

Ὁ Βρασίδης ἐστηρίχθη εἰς τὴν φιλίαν τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας **Περδίκκου** καὶ ἐπεχείρησε μίαν μεγάλην καὶ δύσκολον ἐκστρατείαν.

Ἐβάδισε διὰ μέσου τῆς Θεσσαλίας, ἡ ὁποία δὲν ἦτο φ' ἡ μὲ τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν Μακεδονίαν. Ἀπὸ ἐκεῖ ἐβάδισε πρὸς τὴν Χαλκιδικὴν μέχρι τοῦ Στρυμόνος ποταμοῦ, ὅπου ἐκυρίευσεν μίαν σπουδαίαν ἀποικίαν τῶν Ἀθηναίων, τὴν **Ἀμφίπολιν**. *καὶ ἐκεῖ ἐκτίσθη*

Ἐναντίον τοῦ Βρασίδου ἐξεστράτευσεν ὁ Κλέων μὲ ἀθηναϊκὸν στόλον καὶ στρατόν.

Εἰς μίαν μάχην, ἡ ὁποία ἔγινε παρὰ τὴν Ἀμφίπολιν, πλησίον εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Στρυμόνος ποταμοῦ, ὁ ἀθηναϊκὸς στρατὸς ἐνίκηθη. Οἱ δύο στρατηγοὶ Κλέων καὶ Βρασίδης ἔπεσαν κατὰ τὴν μάχην. Τότε εἰς τὰς Ἀθήνας ἐκέρδισε τὸ κόμμα τοῦ Νικίου. Ὁ Νικίας ἦλθεν εἰς **421 π. Χ.** συνεννόησιν μὲ τοὺς Σπαρτιάτας καὶ ἔκλεισεν εἰρήνην, ἡ ὁποία ἀπὸ τὸ ὄνομά του ὠνομάσθη **Νικικεῖος εἰρήνη**· τετρακόσια εἴκοσι καὶ ἓν ἔτος πρὸ Χριστοῦ· μετὰ δέκα ἔτη δηλαδὴ ἐμφυλίου πολέμου.

53. Ο ΑΛΚΙΒΙΑΔΗΣ. ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ ΕΙΣ ΣΙΚΕΛΙΑΝ

Ἡ εἰρήνη δὲν ἐκράτησε διὰ πολὺν καιρὸν. Εἰς τὰς Ἀθήνας ἀρχηγὸς τοῦ κόμματος, τὸ ὅποion ἤθελε νὰ ἐξακολουθήσῃ ὁ πόλεμος ἐναντίον τῆς Σπάρτης, ἔγινεν ὁ **Ἀλκιβιάδης**.

Ὁ Ἀλκιβιάδης κατήγετο ἀπὸ πολὺ πλουσίαν οἰκογένειαν τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἦτο συγγενὴς τοῦ Περικλέους. Ἦτο περίφημος διὰ τοὺς πολλοὺς ἵππους καὶ διὰ τὰς πολλὰς ἀμάξας του. Ἐγινε μαθητὴς τοῦ μεγαλυτέρου διδασκάλου, ὁ ὁποῖος ἔζη τότε, τοῦ Σωκράτους. Ἦτο πολὺ ὠραῖος ὁ Ἀλκιβιά-

δης καὶ ἔξυπνος, ἀλλὰ ἠγάπα πολὺ τὰς φιλονικίας καὶ τὴν δόξαν. Ἦθελε πάντοτε νὰ εἶναι πρῶτος.

Ἐνῶ ἀκόμη ἦτο πολὺ νέος, ἔλαβε μέρος κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ πολέμου εἰς δύο μάχας μαζί με τὸν διδάσκαλόν του τὸν Σωκράτην. Εἰς μίαν μάλιστα ἀπὸ αὐτὰς ἐπληγώθη.

Ὁ Ἄλκιβιάδης.

Ὁ Ἄλκιβιάδης κατῶρθωσε νὰ πείσῃ τοὺς πατριώτας του νὰ κάμουν μίαν ὀλεθρίαν ἐκστρατείαν εἰς τὴν νῆσον Σικελίαν. Ἐκεῖ οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον φίλους συμμάχους πόλεις ἀπὸ τὴν ἐποχὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἦτο εἰς τὴν κυβέρνησιν ὁ Περικλῆς. Ὁ σπουδαῖος αὐτὸς πολιτικὸς με ἐνδιαφέρον εἶχε στρέψει τὸ βλέμμα του καὶ εἰς τὰς πλουσίας ἐκείνας ἑλληνικὰς ἀποικίας. Ἡ σπουδαιότερα ἀπὸ ὅλας τὰς πόλεις ἐκεῖ ἦσαν αἱ **Συρακοῦσαι**. Ἡ πόλις ὅμως αὐτὴ ἦτο ἀποικία καὶ φίλη τῶν Κορινθίων· ἦτο δὲ μεγαλυτέρα ἀπὸ τὰς Ἀθήνας.

Τώρα ὁ Ἄλκιβιάδης με τὴν μεγάλην φιλοδοξίαν του ἐσκέφθη νὰ πραγματοποιήσῃ ἓν μέγα ὄνειρον· νὰ κυριεύσῃ ὀλόκληρον τὴν Σικελίαν. Ἐὰν κατῶρθωνε τοῦτο, θὰ ἔκαμνε τὰς Ἀθήνας ἡγεμόνα ὅλου τοῦ ἑλληνισμοῦ, ἀπὸ τὴν ἀνατολὴν ἕως τὴν δύσιν.

Ἡ εὐκαιρία ἐδόθη. Ἡ **Ἔγεστα**, πόλις εἰς τὴν Σικελίαν, φίλη δὲ καὶ σύμμαχος τῶν Ἀθηναίων, ἐζήτησε τὴν βοήθειάν των, διότι ἐπολέμει τότε ἐναντίον τῶν γειτόνων τῆς Σελινουτίων. Οἱ κάτοικοι τῆς **Σελινουῦντος** ὑπεστηρίζοντο ἀπὸ τοὺς Συρακοῦσους, φίλους τῶν Κορινθίων καὶ τῶν Λακεδαιμονίων.

Οἱ Ἀθηναῖοι πολῖται, χωρὶς νὰ γνωρίζουν, οὔτε πόσον μεγάλη ἦτο ἡ Σικελία, οὔτε πόσον πληθυσμὸν εἶχε, συνεφώνησαν με τὴν γνώμην τοῦ Ἄλκιβιάδου καὶ ἀπεφάσισαν τὴν ἐκστρατείαν αὐτὴν. Ἡ ἐκστρατεία τῶν Ἀθηναίων εἰς τὴν Σικελίαν εἶχεν, ὅπως θὰ ἴδωμεν, καταστρεπτικώτατα ἀποτελέσματα διὰ τοὺς Ἀθηναίους.

Ἦτο ἄνοιξις: Τετρακόσια δέκα πέντε ἔτη πρὸ Χριστοῦ!
 Οἱ ἄνθρωποι, οἱ ὅποιοι εἶχον μαζευθῆ εἰς τὸν λιμένα τοῦ
 Πειραιῶς, διὰ νὰ προπέμψουν τοὺς ἀναχωροῦντας
 στρατιώτας, ποτὲ ἕως τώρα δὲν εἶχον ἴδει στρατὸν **415 π. Χ.**
 τόσοσ ὥραϊα ὠπλισμένον. Ἐτοιμοὶ νὰ ἀποπλεύσουν
 ἦσαν 134 τριήρεις ἀθηναϊκαί. Μέσα εἰς τὰ πλοῖα ἦσαν 30.000
 ἄνδρες. Ἀπὸ αὐτοὺς ἦσαν 5.000 ὀπλίται, βαρέως ὠπλισμένοι
 καὶ μὲ λαμπρὰς στολὰς. Ὅλα αὐτὰ
 τὰ πλοῖα καὶ οἱ στρατιῶται ἐξεκίνησαν
 διὰ τὴν μεγάλην αὐτὴν ἐκστρατείαν.

Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι πολὺ καλὰ
 ἐνόουν, ὅτι τόσοσ μεγάλος στρατὸς
 καὶ στόλος δὲν ἐπήγαιεν εἰς τὴν
 Σικελίαν νὰ βοηθήσῃ μόνον τὴν πό-
 λιν Ἐγεσταν. Ὁ στρατὸς αὐτὸς
 ἐπήγαινε νὰ κυριεύσῃ ὀλόκληρον τὴν
 Σικελίαν. Ἀρχηγοὶ τοῦ στρατοῦ καὶ
 τοῦ στόλου ἦσαν ὁ Ἄλκιβιάδης, ὁ
 ὅποιος ἦτο τότε 30 ἐτῶν, ὁ Νικίας
 καὶ ὁ Λάμαχος. Ὁ στόλος μὲ τὰς
 εὐχὰς τοῦ πλήθους τῶν ἀνθρώπων
 εἰς τὴν παραλίαν, ἀνεχώρησε διὰ
 τὸν μέγαν πλοῦν. *Η Κοζαθροκ*

Ἄλλὰ συνέβη τότε, τὴν παρα-
 μονὴν ἀκριβῶς τῆς ἡμέρας, κατὰ
 τὴν ὁποίαν ἀνεχώρησεν ὁ στόλος
 διὰ τὴν Σικελίαν, περίεργον γεγονός.

Τὴν πρωτὴν τῆς ἡμέρας ἐκείνης
 εὐρέθησαν κομμένοι αἱ κεφαλαὶ τῶν
 Ἑρμῶν. Οἱ Ἑρμαῖ ἦσαν στήλαι εἰς
 τὰς ὁδοὺς, ἔφερον δὲ ἐπάνω τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἑρμοῦ. Οἱ
 ἐχθροὶ τοῦ Ἄλκιβιάδου κατηγορήσαν αὐτόν, ὅτι μὲ μερικοὺς
 φίλους του ἔκαμε τὴν ἀσέβειαν αὐτὴν. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐσέβοντο
 πολὺ τοὺς Ἑρμᾶς καὶ ἔκαμαν τότε τὴν παραφροσύνην νὰ
 στείλουν εἰς τὴν Σικελίαν πλοῖον νὰ ὀδηγήσῃ τὸν Ἄλκιβιά-

Στήλη Ἑρμοῦ.

δην εἰς τὰς Ἀθήνας, διὰ νὰ δικασθῆ. Ὁ Ἀλκιβιάδης ὁμως κατάρθωσε νὰ δραπετεύσῃ εἰς τὴν Σπάρτην· ἐκεῖ δὲ ἔδωσεν εἰς τοὺς Σπαρτιάτας ὀλεθρίας συμβουλὰς διὰ τὴν πατρίδα του!

Αἱ ἐπιχειρήσεις τῶν Ἀθηναίων εἰς τὴν Σικελίαν ἀπέτυχον. Οἱ Σπαρτιάται ἐστειλαν βοήθειαν εἰς τοὺς Συρακουσίους, οἱ ὅποιοι εἶχον ἐν τῷ μεταξύ ἀποκτήσει θάρρος.

413 π. Χ. Ὁ Νικίας ἔβλεπεν, ὅτι δὲν ἠδύνατο πλέον τίποτε νὰ κατορθώσῃ. Μία ἄλλη βοήθεια, ἡ ὁποία ἐστάλη ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους εἰς τὸν Νικίαν, δὲν ἠμπόρεσε νὰ σώσῃ τὴν κατάστασιν. Οἱ Συρακούσιοι ἐνίκησαν τοὺς Ἀθηναίους, οἱ ὅποιοι ἔπαθον ἐκεῖ τρομερωτάτην καταστροφὴν.

Νόμισμα Συρακουσίων.

Ἐκόπη εἰς ἀνάμνησιν τῆς νίκης τοῦ 413 π. Χ. καὶ θεωρεῖται ἐν ἀπὸ τὰ ὀριστουργήματα τῆς ἀρχαίας σφραγιδογλυφικῆς τέχνης.

Ὁ ἱστορικὸς Θουκυδίδης μᾶς περιγράφει μὲ τὰ ζωηρότερα χρώματα τὴν καταστροφὴν αὐτὴν καὶ λέγει τὰ ἑξῆς :

«Αὐτό, τὸ ὁποῖον συνέβη τότε, εἶναι τὸ σπουδαιότερον ἀπὸ ὅλον
 »τὸν πόλεμον καὶ τὴν γνώμην μου καὶ τὸ μεγαλύτερον, ἀπὸ ὅσα
 »ἤκουσα. Ἡ φοβερὰ αὐτὴ καταστροφὴ ἐδόξασε πολὺ τοὺς νικητάς,
 »ὑπῆρξε δὲ πολὺ ὀλεθρία διὰ τοὺς ἠττημένους. Διότι (οἱ Ἀθηναῖοι)
 »ἐνίκηθησαν καθ' ὀλοκλήριαν εἰς τὴν ξηρὰν καὶ εἰς τὴν θάλασσαν·
 »ὑπέστησαν δὲ τὰς μεγαλύτερας συμφορὰς καὶ ἔχασαν τὰ πάντα.
 »Ἐπαθον ἀληθῆ πανωλεθρίαν καὶ ἔχασαν καὶ τὸν περικτὸν στρατὸν
 »καὶ τὰ πολεμικὰ πλοῖα. Ἀπὸ τόσον πολλοὺς στρατιώτας, οἱ ὅποιοι
 »ἐπῆγαν εἰς τὴν Σικελίαν, πολὺ ὀλίγοι ἐσώθησαν καὶ ἐγύρισαν εἰς
 »τὴν πατρίδα των».

54. ΑΙ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑΙ ΕΠΙΤΥΧΙΑΙ ΤΩΝ ΑΘΗΝΑΙΩΝ

Ὅταν ἔφθασεν εἰς τὰς Ἀθήνας ἡ εἶδησις τῆς τρομερᾶς καταστροφῆς τῶν ἀθηναϊκῶν στρατευμάτων εἰς τὴν Σικελίαν, κανεὶς δὲν ἤθελε νὰ πιστεύσῃ, ὅτι τὸ πᾶν κατεστράφη. Κανεὶς δὲν ἤθελε νὰ πιστεύσῃ ἐκείνους, οἱ ὅποιοι εἶχον σωθῆ ἀπὸ τὴν καταστροφὴν καὶ διηγοῦντο μὲ ἀκρίβειαν τὰ γεγονότα.

Μὲ ποίας ἐλπίδας προέπεμπον τότε οἱ Ἀθηναῖοι τὴν λαμπρὰν αὐτὴν στρατιάν, ὅταν ἔφευγεν ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ! Μὲ πόσῃ λύπῃν καὶ μὲ πόσον φόβον ἐμάνθανον τώρα τὴν φρικτὴν καταστροφὴν!

Ἀπελπισία κατελάμβανε τοὺς Ἀθηναίους, ὅταν ἐσκέπτοντο, ὅτι ἔχασαν εἰς τὴν Σικελίαν τὰ καλύτερα παλληκάρια τῶν. Μεγάλῃ ἀπογοήτευσιν ἠσθάνοντο, διότι ἔβλεπον, ὅτι ὁ ναύσταθμος δὲν εἶχεν ἀρκετὰ τώρα πλοῖα καὶ ὅτι τὰ ταμεῖα τοῦ κράτους δὲν εἶχον χρήματα!

Ἐνα μέγαν φόβον εἶχον οἱ Ἀθηναῖοι. Ἐπίστευον, ὅτι οἱ ἐχθροὶ μὲ τὰ πλοῖα τῶν, μὲ τὸν στρατόν τῶν, ἔπειτα ἀπὸ μίαν τόσον μεγάλην νίκην θὰ ἤρχοντο τώρα ἐναντίον τοῦ Πειραιῶς. Φόβος ἐπίσης τοὺς κατελάμβανε, ὅταν ἐσκέπτοντο, ὅτι οἱ ἐχθροὶ τῶν, πολὺ ἰσχυροὶ εἰς τὴν ξηράν, θὰ ἐπετίθεντο ἐναντίον τῶν καὶ ἀπὸ ἐκεῖ οἱ σύμμαχοί τῶν δὲ θὰ ἐπήγαινον μὲ τὸ μέρος τῆς Σπάρτης. Ὅλα ἐφανέρωνον, ὅτι τίποτε δὲν ἔσφριζε πλέον τοὺς Ἀθηναίους κατὰ τὴν παροῦσαν στιγμὴν!

Ἐν τούτοις οἱ Ἀθηναῖοι ἔλαβον τὴν ἀπόφασιν μὲ τὰ μέσα, τὰ ὅποια εἶχον, νὰ μὴ ὑποχωρήσουν. Ἀπέναντι τοῦ κινδύνου, ὁ ὅποιος τόσον αἰφνιδίως παρουσιάσθη, ἦσαν πρόθυμοι νὰ φανοῦν πειθαρχικοὶ εἰς ὅλα. Αὐτὸ συνηθίζει νὰ κάμνῃ ὁ λαὸς εἰς τοιαύτας περιστάσεις, λέγει ὁ Θεουκυδίδης. Ἀλλοίμονον ὅμως! Τὸ τόσον ἰσχυρὸν κράτος, τὸ ὅποιον εἶχον δημιουργήσει οἱ Ἀθηναῖοι, ἤρχισε πλέον νὰ διαλύεται. Ἡ ἔνδοξος ἐκείνη ἐποχὴ δὲν πρόκειται νὰ ἔλθῃ πάλιν! Οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον πλέον χάσει τὸν ἄνδρα, ὁ ὅποιος τοὺς συνεκράτει καὶ τοὺς καθωδῆγει ἀσφαλῶς εἰς τὴν πρόοδον. Θλιβερὰ πράγματα ἔγιναν

μέσα εις έννέα έτη, μετὰ τήν καταστροφήν εις τήν Σικελίαν.

Οί Σπαρτιᾶται τήν άνοιξιν τοῦ 413 π. Χ. εισέβαλον εις τήν Ἄττικὴν καὶ κατέλαβον τήν **Δεκέλειαν**. Ἄφοῦ δὲ ὠχύρωσαν τὸν τόπον, ἔκαμνον ἐπιδρομὰς καὶ ἐλεηλάτουσαν τήν Ἄττικὴν. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον αἱ Ἀθηναὶ ἦσαν πόλις πολιορκημένη.

Πολλαὶ νῆσοι ἐξ ἄλλου εις τὸ Αἰγαῖον πέλαγος ἔφυγον ἀπὸ τήν ἀθηναϊκὴν συμμαχίαν καὶ ἐπῆγαν μὲ τὸ μέρος τῶν Σπαρτιατῶν. Ἐπίσης εις τήν Μικρὰν Ἀσίαν ἀπεχώρησαν αἱ σύμμαχοι πόλεις ἢ μία κατόπιν τῆς ἄλλης.

Τὸ χειρότερον ὅμως ἦτο, ὅτι οἱ Σπαρτιᾶται ἔκαμαν συμμαχίαν μὲ τοὺς Πέρσας. Αἱ δύο αὐταὶ δυνάμεις ἀποφασίζουσιν νῦν νὰ κτυπήσουν ἀπὸ κοινοῦ τοὺς Ἀθηναίους. Οἱ Πέρσαι δίδουν χρήματα καὶ βοηθοῦν τοὺς Σπαρτιάτας νὰ κατασκευάσουν στόλον. Τώρα οἱ Σπαρτιᾶται ἤμποροῦν μὲ τὸν στόλον τῶν νὰ πολεμοῦν τοὺς Ἀθηναίους καὶ εις τήν θάλασσαν, ἐνῶ προηγουμένως μόνον κατὰ ξηρὰν ἐπολέμουσαν αὐτούς. Παρ' ὅλα ταῦτα μέσα εις τὰ τόσα ἀτυχήματα, τὰ ὁποῖα ἐπληξαν τότε τὰς Ἀθήνας, ἔλαμψε καὶ πάλιν διὰ μερικὰ ἔτη ἡ δύναμις τῶν Ἀθηναίων. Εἰς τήν Μίλητον, ἡ ὁποία ἀπεστάτησεν ἀπὸ τὰς Ἀθῆνας, ὁ ἀθηναϊκὸς στρατὸς ἐκέρδισε σπουδαίαν νίκη. Ἡ νίκη αὐτὴ ἐσταμάτησε τὰς ἐπιτυχίας τῶν ἐχθρῶν τοῦ ἀθηναϊκοῦ κράτους.

55. Ο ΑΛΚΙΒΙΑΔΗΣ ΕΠΙΣΤΡΕΦΕΙ ΕΙΣ ΤΑΣ ΑΘΗΝΑΣ

Ὁ πολυπλάνητος Ἀλκιβιάδης ἐφιλονίκησε μὲ τοὺς Σπαρτιάτας, ἔφυγεν ἀπὸ τήν Σπάρτην καὶ ἐπῆγεν εις τὸν Πέρσην σατράπην **Τισσαφέρην**. Ἐκεῖ ἐφρόντισε μὲ κάθε τρόπον νὰ διαβάλλῃ τοὺς Σπαρτιάτας καὶ νὰ τοὺς βλάψῃ.

Κατόπιν κατώρθωσε μὲ μεγάλην ἐπιτηδειότητα νὰ συμφιλιωθῇ μὲ τοὺς συμπατριώτας του. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐλησμόνησαν τὸ παρελθὸν καὶ διώρισαν τὸν Ἀλκιβιάδην ἕνα ἀπὸ τοὺς δέκα στρατηγούς. Σπουδαίας πραγματικῶς νίκας ἐκέρδισαν τότε οἱ Ἀθηναῖοι ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν τῶν. Δι' ἐν δὲ χρονικὸν διάστημα ἔγιναν πάλιν κύριοι εις τήν θάλασσαν. Τὸ θάρρος καὶ ἡ στρα-

τηγική τέχνη τοῦ Ἀλκιβιάδου συνετέλεσαν, ὥστε ὁ στόλος τῶν Ἀθηναίων νὰ νικήσῃ τὰ πλοῖα τῶν Σπαρτιατῶν. Ἀλλὰ καὶ ἡ δυσπιστία καὶ ἡ ψυχρότης, τὴν ὁποίαν εἶχεν ὁ Τισσαφέρνης πρὸς τοὺς Σπαρτιάτας, ἐβοήθησε τότε πολὺ τοὺς Ἀθηναίους.

Εἰς τὸν Ἑλλησποντον οἱ Σπαρτιάται ἔπαθον μεγάλην καταστροφὴν ἀπὸ τὸν ἀθηναϊκὸν στόλον καὶ ἤναγκάσθησαν νὰ εἰρηνεύσουν μὲ τοὺς Ἀθηναίους. Ἀλλὰ 410 π. Χ. οἱ Ἀθηναῖοι ἀνοήτως ἀπέρριψαν τὰς προτάσεις τῶν Σπαρτιατῶν, διότι παρεσύρθησαν ἀπὸ ἓνα δημαγωγόν.

Ὁ Ἀλκιβιάδης ὕστερα ἀπὸ ὀκτῶ ἐτῶν ἀπουσίαν ἐπέστρεψε καὶ πάλιν εἰς τὴν πατρίδα του. Μὲ τὴν στρατηγικὴν καὶ διπλωματικὴν του ἰκανότητα εἶχε πολὺ βοηθήσει τὴν πατρίδα του μέσα εἰς τὰ τρία ἔτη, κατὰ τὰ ὁποῖα ἦτο στρατηγός. Οἱ συμπατριῶται του τὸν ἐδέχθησαν μὲ πολὺ μέγαν ἐνθουσιασμόν καὶ τὸν διώρισαν ἀρχηγόν τοῦ ἀθηναϊκοῦ στόλου καὶ τοῦ στρατοῦ.

56. Ο ΛΥΣΑΝΔΡΟΣ ΚΑΙ Η ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΕΙΣ ΑΙΓΟΣ ΠΟΤΑΜΟΥΣ

Ἀλλὰ τὰ πράγματα ἤλλαξαν πολὺ εἰς βάρος τῶν Ἀθηναίων. Ὁ βασιλεὺς τῆς Περσίας ἔστειλε σατράπην εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν ἀντὶ τοῦ Τισσαφέρνους τὸν νεώτερον υἱόν του, τὸν **Κῦρον**. Ὁ Κῦρος ἦτο δραστήριος καὶ φιλόδοξος ἄνθρωπος. Συγχρόνως οἱ Σπαρτιάται ἐξέλεξαν ναύ- 408 π. Χ. ἀρχον ἓνα πολὺ σπουδαῖον ἄνδρα, τὸν **Λύσανδρον**.

Ὁ Λύσανδρος ἦτο σπουδαῖος στρατιωτικὸς καὶ διπλωμάτης ἤλθεν εἰς συνεννοήσεις μὲ τὸν Κῦρον καὶ ἐκέρδισε τὴν ἐμπιστοσύνην του.

Οἱ Ἀθηναῖοι μετ' ὀλίγον ἔκαμαν τὴν ἀπερισκεψίαν νὰ παύσουν τὸν Ἀλκιβιάδην ἀπὸ τὴν στρατηγίαν, διότι ἐνικήθησαν εἰς μίαν ὄχι σπουδαίαν μάχην, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ Ἀλκιβιάδης δὲν ἦτο παρών. Εἰς τὴν κρίσιμον ἐκείνην στιγμήν οἱ Ἀθηναῖοι ἔκαμαν καὶ τὸ τελευταῖον μέγα σφάλμα νὰ ἀπομακρύνουν τὸν καλύτερον καὶ τὸν περισσότερον ἰκανὸν στρατηγόν, τὸν ὁποῖον εἶχον τότε. Ὁ Ἀλκιβιάδης ἀπεσύρθη εἰς τὸν Ἑλ-

λήσποντον, ἀπό ὅπου ἠδύνατο νὰ παρακολουθῆ ὅσα συνέβαινον. Καί ἦτο πεπρωμένον εἰς αὐτὸν νὰ μὴ ἴδῃ πλέον τὰς Ἀθήνας.

Ὁ ναύαρχος **Κόνων**, ὁ ὁποῖος διεδέχθη τὸν Ἀλκιβιάδην, ἦτο ἱκανὸς στρατηγός, ἀλλὰ δὲν ἦτο τόσοσ ἰσχυρός, ὥστε νὰ πολεμήσῃ ἐναντίον τῶν δύο ἠνωμένων δυνάμεων τοῦ Λυσάνδρου καὶ τοῦ Κύρου.

Δύο ἔτη μετὰ τὸν διορισμὸν τοῦ ὡς ναύαρχου ὁ Λύσανδρος ἐνίκησε τοὺς Ἀθηναίους εἰς μίαν θέσιν τοῦ Ἑλλησπόντου, πλησίον τῶν ἐκβολῶν ἐνὸς μικροῦ ποταμοῦ, ὁ **405 π. Χ.** ὁποῖος ἐλέγετο **Αἰγὸς ποταμοί**. Ἐκεῖ οἱ Ἀθηναῖοι ἔπαθον μεγάλην καταστροφὴν.

Ὅλος σχεδὸν ὁ στόλος ὁ ἀθηναϊκὸς καὶ οἱ ἄνδρες ἠχμαλωτίσθησαν ἀπὸ τοὺς Σπαρτιάτας ἀπὸ ἀμέλειαν τῶν Ἀθηναίων στρατηγῶν, οἱ ὁποῖοι δὲν ἔδωσαν προσοχὴν εἰς τὴν ὀρθὴν προειδοποίησιν τοῦ Ἀλκιβιάδου, ὁ ὁποῖος εὕρισκετο, ὅπως γνωρίζομεν, ἐκεῖ πλησίον. Ἐν δὲ πλοῖον ἀπὸ τὰ σωθέντα, ἡ Πάραλος, ἔφθασεν εἰς τὰς Ἀθήνας, διὰ νὰ ἀναγγεῖλῃ τὴν συμφορὰν.

Ὅταν ἡ θλιβερὰ εἶδησις διεδόθη εἰς τὸν Πειραιᾶ καὶ ἔφθασεν εἰς τὰς Ἀθήνας, ἕνας θρῆνος ἠκούετο ἀπὸ τὸν λιμένα ἕως τὰς Ἀθήνας διὰ μέσου τῶν μακρῶν τειχῶν. Ὁ καθεὶς ἀνεκοίνωνε τὴν καταστροφὴν εἰς τὸν ἄλλον. Κανεὶς δὲν ἐκοιμήθη ἐκείνην τὴν νύκτα.

57. ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ - Η ΠΤΩΣΙΣ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

Ἡ μεγάλη αὐτὴ νίκη τῶν Σπαρτιατῶν εἰς τοὺς Αἰγὸς Ποταμοὺς ἐσημείωσε καὶ τὸ τέλος τοῦ πολέμου. Οἱ Ἀθηναῖοι τῶρα ἐπερίμενον τὸν ἐχθρὸν μὲ τὰ πλοῖα του εἰς τὸν Πειραιᾶ καὶ ἔκαμνον ὅ, τι ἠμποροῦσαν, διὰ νὰ ἀμυνθοῦν. Εἰς ὀλίγον χρόνον ὁ Λύσανδρος ἐπολιόρκησε τὸν Πειραιᾶ. Ὁ σπαρτιατικὸς δὲ στρατὸς εἶχεν ἀποκλείσει τὰς Ἀθήνας συγχρόνως ἀπὸ τὴν ξηρὰν. Ὑστερον ἀπὸ μερικὸς μῆνας, κατὰ τοὺς ὁποῖους οἱ Ἀθηναῖοι ὑπέφερον πολὺ ἀπὸ τὴν πείναν, ἠναγκάσθησαν οἱ πολιορκούμενοι νὰ παραδοθοῦν.

“Ολοι οί σύμμαχοι τῶν Σπαρτιατῶν συνηθοίθησαν τότε εἰς τὴν Σπάρτην καὶ ἔκαμαν συνέδριον. Εἰς τὸ συνέδριον αὐτὸ οἱ Κορίνθιοι καὶ οἱ Θηβαῖοι ὑπεστήριζον, ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ γίνουσι σπονδαὶ μὲ τοὺς Ἀθηναίους καὶ ὅτι αἱ Ἀθηναὶ ἔπρεπε νὰ καταστραφοῦν ἐντελῶς.

Οἱ Λακεδαιμόνιοι ὅμως μὲ σωφροσύνην δὲν συνεφώνησαν. Εἶπον, ὅτι δὲν πρέπει νὰ καταστραφῇ πόλις ἑλληνική, ἢ ὅποια εἰς τοὺς μεγάλους κινδύνους προσέφερε πολὺ μεγάλας ὑπηρεσίας εἰς τὴν Ἑλλάδα.

“Ο κόσμος ὅλος, ὁ ὁποῖος ἀγαπᾷ σήμερον τὰς Ἀθήνας, πρέπει νὰ εἶναι εὐγνώμων εἰς τὴν Σπάρτην. Εἰς τὴν θαυμασίαν στάσιν, τὴν ὅποιαν ἐκράτησε τότε εἰς τὸ συνέδριον, ἐσώθη ὁ ὠραῖος πολιτισμὸς τῶν Ἀθηναίων. Ἐὰν ὑπερίσχυον αἱ γνώμαι τῶν ἄλλων καὶ κυρίως τῆς Κορίνθου, ἢ ὅποια ἐπολέμει μόνον διὰ τὸ ἐμπόριόν της, δὲν θὰ εἶχομεν τίποτε ἀπὸ τὸν πολιτισμὸν τοῦ Περικλέους. Ἡ διαγωγὴ αὐτῆ, ἢ ἀξιοπρεπὴς καὶ μεγαλόψυχος, ὅπως ἐταίριαζεν εἰς Σπαρτιάτας, εἶναι ἀξία θαυμασμοῦ.

Κατ’ αὐτὸν τὸν τρόπον ἐτελείωσεν ὁ τρομερὸς αὐτὸς ἀδελφικὸς πόλεμος. Ποτὲ ἄλλοτε κατὰ τὴν ἀρχαιότητα δὲν ἔγιναν τόσον μεγάλαι καταστροφαὶ εἰς τὴν πατρίδα μας, ὅσον κατὰ τὸν φοβερὸν ἐκεῖνον πόλεμον. Πόλεις ἠρημώθησαν ἀπὸ κατοίκους, ἄνδρες ἐξωρίσθησαν, σφαγαὶ ἀνθρώπων συχναὶ ἔγιναν. Ἡ Ἑλλάς τότε ἐξησθένησε πολὺ καὶ ἡ πρόοδος τοῦ πολιτισμοῦ, ὁ ὁποῖος πρὶν ἀπὸ ὀλίγα ἔτη ἔφθασεν εἰς τὴν ἀκμὴν του, ἐσταμάτησε.

Τὸν πόλεμον τὸν πελοποννησιακὸν δυνάμεθα νὰ τὸν διαιρέσωμεν εἰς τρεῖς περιόδους : 1) Εἰς τὴν περίοδον τῶν δέκα πρώτων ἐτῶν, δηλ. 431—421 π. Χ., ἢ ὅποια κλείει, ὅπως ἐμάθομεν, μὲ τὴν Νικίειον εἰρήνην. Τὴν περίοδον αὐτὴν τοῦ πολέμου οἱ ἀρχαῖοι ὠνόμαζον Ἀρχιδάμειον πόλεμον, ἀπὸ τὸν βασιλέα τῆς Σπάρτης Ἀρχίδαμον.

2) Εἰς τὴν περίοδον ἀπὸ τῆς Νικίειου εἰρήνης μέχρι τῆς καταστροφῆς εἰς τὴν Σικελίαν (421—413 π. Χ.).

3) Εἰς τὸν Δεκελεικὸν πόλεμον (413—404 π. Χ.)

ἀπὸ τὸν χρόνον δηλαδή, κατὰ τὸν ὅποιον οἱ Σπαρτιᾶται ὠχύρωσαν τὴν Δεκέλειαν μέχρι τέλους τοῦ πολέμου.

58. Η ΕΙΡΗΝΗ ΚΑΙ ΟΙ ΤΡΙΑΚΟΝΤΑ ΤΥΡΑΝΝΟΙ ΕΙΣ ΤΑΣ ΑΘΗΝΑΣ

Οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ σύμμαχοι συνεφώνησαν νὰ κάμουν εἰρήνην μὲ τοὺς Ἀθηναίους· ἀλλ' ὑπὸ τὸν ὄρον οἱ Ἀθηναῖοι νὰ κρημνίσουν τὰ μακρὰ τεῖχη καὶ τὰ ὀχυρώματα τοῦ Πειραιῶς, νὰ παραδώσουν τὰ πολεμικά των πλοῖα, πλὴν δώδεκα καὶ νὰ ἀνακαλέσουν τοὺς ἐξορίστους των. Ἐπίσης οἱ Ἀθηναῖοι ἔπρεπε νὰ ἔχουν τοὺς ἰδίους φίλους καὶ τοὺς ἰδίους ἐχθροὺς μὲ τὴν Σπάρτην. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον διελύετο ἡ περίφημος συμμαχία τῶν Ἀθηνῶν, ἡ ὁποία ἐκράτησε περισσότερον ἀπὸ ἑβδομήκοντα ἔτη. Ὅλοι οἱ φυγάδες τότε ἐπέστρεψαν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ κατεκρήμνιζον τὰ τεῖχη μὲ προθυμίαν καὶ μὲ συνοδείαν αὐλῶν. Ἐνόμιζον, ὅτι ἐκείνη ἡ ἡμέρα ἦτο ἡ ἀρχὴ τῆς ἐλευθερίας τῆς Ἑλλάδος.

Τὸ παλαιὸν πολίτευμα κατηργήθη εἰς τὰς Ἀθήνας. Τώρα τριάκοντα ἄνδρες διωρίσθησαν ὡς κυβέρνησις τῶν Ἀθηνῶν. Ὁ σπουδαιότερος καὶ περισσότερον σκληρὸς ἀπὸ ὅλους
404 π. Χ. ἦτο ὁ **Κριτίας**. Ἀλλὰ οἱ τριάκοντα αὐτοὶ ἄρχοντες ἔκαμαν πολλὰ ἐγκλήματα. Πολλοὺς κατεδίκασαν εἰς θάνατον χωρὶς δίκην καὶ πολλοὺς ἐξώρισαν. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ὠνομάσθησαν **τύραννοι**.

Κατὰ τὴν ἀνοιξιν τοῦ ἔτους 403 π. Χ. ὁ **Θρασύβουλος**, εἷς ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους ἐξορίστους, μὲ ὀλίγους συντρόφους κατέλαβε μίαν ὀχυρὰν τοποθεσίαν εἰς τὰ σύνορα τῆς Ἀττικῆς καὶ τῆς Βοιωτίας, ἡ ὁποία ἐλέγετο **Φυλὴ**. Ἐκεῖ ἐνίκησε τὸν στρατόν, τὸν ὅποιον ἔστειλαν ἐναντίον του οἱ τριάκοντα τύραννοι. Κατόπιν ὁ Θρασύβουλος ἐβάδισεν εἰς τὸν
403 π. Χ. Πειραιᾶ καὶ κατέλαβε τὰ ὑψώματα τῆς Μουνηχίας.

Κατὰ τὴν γενομένην ἐκεῖ μάχην ἐφονεύθη ὁ Κριτίας. Οἱ τριάκοντα τύραννοι ἐνίκηθησαν καὶ ἔφυγον εἰς Ἐλευσίνα. Τότε εἰς τὰς Ἀθήνας ἐξελέγησαν δέκα ἄνδρες, διὰ νὰ καταπαύσουν τὸν ἐμφύλιον πόλεμον.

59. ΟΙ ΣΠΑΡΤΙΑΤΑΙ ΓΙΝΟΝΤΑΙ ΗΓΕΜΟΝΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Οί Σπαρτιάται ἀφοῦ ἐνίκησαν τοὺς Ἀθηναίους, ἔγιναν αὐτοὶ οἱ πρῶτοι εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα. Ὅλοι σὶ πόλεις, αἱ ὁποῖαι ἦσαν προηγουμένως μὲ τὸ μέρος τῶν Ἀθηνῶν, τώρα ἐπῆγαν μὲ τὸ μέρος τῆς Σπάρτης, ἡ ὁποῖα ἦτο νικητρία. Οἱ Σπαρτιάται λοιπὸν ἔλαβον τὴν θέσιν, τὴν ὁποῖαν εἶχον ἄλλοτε οἱ Ἀθηναῖοι. Ἔγιναν ἡγεμόνες ὅλης τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν ἐλληνικῶν πόλεων, τῶν εὐρισκομένων εἰς ἄλλα μέρη.

Εἰς τὰς πόλεις, αἱ ὁποῖαι ἦσαν μὲ τὸ μέρος τῶν, οἱ Σπαρτιάται ἔστειλαν ἀνὰ ἓνα σπαρτιάτην διοικητὴν, ἓνα ἄρμ ο σ τ ῆ ν. Οἱ ἄρμοσταὶ ἦσαν περισσότερον τυραννικοὶ εἰς τοὺς συμμαχοὺς, παρὰ ὅσον ἦσαν ἄλλοτε οἱ Ἀθηναῖοι. Διὰ τοῦτο πολὺ γρήγορα ἐμιοθήθησαν ὅπὸ τὰς ἐλληνικὰς πόλεις, τὰς ὁποῖας ἐκυβέρνηων. Ἡ ἡγεμονία τῆς Σπάρτης ἐκράτησεν εἴκοσιν ἐπὶ τὰ ἔτη.

60. Ο ΣΩΚΡΑΤΗΣ ΚΑΙ ΟΙ ΜΑΘΗΤΑΙ ΤΟΥ

Ἐπερίμενε κανεῖς, ὅτι καλύτεραι ἡμέραι θὰ ἔφθανον εἰς τὰς Ἀθήνας μὲ τὴν ἀλλαγὴν τοῦ πολιτεύματος ὕστερα ἀπὸ τὴν διοίκησιν τῶν τριάκοντα τυράννων.

Δυστυχῶς οἱ Ἀθηναῖοι ἔκαμαν τότε μίαν πολὺ κακὴν πράξιν, τὴν ὁποῖαν ὁ κόσμος ἐξακολουθεῖ νὰ νομίζῃ ὡς ἐντροπὴν διὰ τοὺς Ἀθηναίους τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Μὲ μίαν ψευδῆ κατηγορίαν οἱ Ἀθηναῖοι δικασταὶ κατεδίκασαν εἰς θάνατον τὸν μεγαλύτερον ἄνθρωπον, τὸν ὁποῖον εἶχε τότε ὅλη ἡ Ἑλλάς· τὸν φιλόσοφον **Σωκράτην**.

Ὁ Σωκράτης.

Ὁ Σωκράτης ἐγεννήθη εἰς ἓν χωρίον πλησίον τῶν Ἀθηνῶν. Ὁ πατὴρ του **Σωφρονίσκος** ἦτο γλύπτης καὶ κατεσκεύαζεν ἀγάλματα. Τὴν ἰδίαν ἐργασίαν ἔκαμνε καὶ ὁ Σωκράτης, ὅταν ἦτο νέος. Λέγουν μάλιστα, ὅτι ἓν ἄγαλμα εἰς τὴν Ἀκρό-

πολιν, τὸ ὁποῖον παρίστανε τὰς τρεῖς Χάριτας, ἦτα ~~Μέρον~~ ἰδικόν του.

Ὁ Σωκράτης δὲν εἶχε λάβει μεγάλην μόρφωσιν, ὅπως οἱ πλούσιοι Ἀθηναῖοι, διότι ἦτο πολὺ πτωχός. Ἀλλὰ ὁ θεὸς τὸν εἶχε προικίσει μὲ δυνατὸν νοῦν. Μὲ βαθεῖαν σκέψιν ὁ Σωκράτης ἐξήταζε διάφορα πράγματα εἰς τὸν κόσμον. Ἡρώτα μέσα του «τί εἶναι τοῦτο ἢ ἐκεῖνο καὶ διὰ ποῖον λόγον ἐγινε;» ἠγάπα δηλαδὴ νὰ μανθάνη καὶ νὰ γνωρίζη καλὰ ὅ,τι ὑπῆρχεν εἰς τὸν κόσμον· ἦτο μὲ ἄλλους λόγους φίλος τῆς σοφίας ἢ φιλόσοφος.

Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἐγνώριζον ἀμέσως εἰς τοὺς δρόμους καὶ εἰς τὴν ἀγορὰν τὸν ἄνθρωπον μὲ τὴν ἰδιότροπον μύτην καὶ τὰ πτωχικά φορέματα.

Ὁ Σωκράτης, ὅπως ὅλοι οἱ Ἀθηναῖοι, ἐπήγαινε εἰς τὰς παλαιστρας καὶ εἰς τὰ γυμναστήρια. Ἦτο δὲ ἀπὸ τοὺς γενναίους ὀπλίτας, οἱ ὁποῖοι ἔλαβον μέρος κατὰ τὸν πελοποννησιακὸν πόλεμον εἰς σπουδαίας μάχας. Εἰς τὴν μάχην, ἢ ὁποῖα ἐγινεν εἰς μίαν ἀποικίαν τῶν Ἀθηναίων, τὴν **Ποτίδαιαν** εἰς τὴν Χαλκιδικήν, οἱ Ἀθηναῖοι στρατιῶται ἐθαύμασαν τὴν ἀντοχὴν τοῦ Σωκράτους.

Εἰς τὰς ἡμέρας τοῦ Σωκράτους οἱ ἄνθρωποι δὲν ἐγνώριζον καλὰ, ποῖον εἶναι τὸ καλὸν καὶ ποῖον εἶναι τὸ δίκαιον. Δὲν εἶχον κανὲν ἐνδιαφέρον δι' ἄλλα καλύτερα πράγματα, παρὰ μόνον διὰ τὸ κόμμα, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνήκον. Ἐπειδὴ ὁ κάθε πολίτης ἐμίσει φοβερὰ τοὺς ἄλλους, οἱ ὁποῖοι ἀνήκον εἰς τὸ ἀντίθετον κόμμα, διὰ τοῦτο οἱ ἄνθρωποι εἶχον χάσει τὸ πραγματικόν των ἐνδιαφέρον διὰ τὸ ἴδιον τὸ κράτος. Τὸ κόμμα ἦτο διὰ τὸν Ἀθηναῖον πολίτην τότε ἀνώτερον ἀπὸ ὅλα. Οἱ ἄνθρωποι ἐκείνης τῆς ἐποχῆς εἶχον χάσει τὴν ἠθικὴν των καὶ δὲν ἠμπόρουσαν νὰ διακρίνουν, τί εἶναι δίκαιον καὶ τί εἶναι ἄδικον.

Ἐπειδὴ οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον αὐτὰς τὰς κομματικὰς ἰδέας, διὰ τοῦτο ἔκαμνον μεγάλα σφάλματα, ὅταν ἐγινεν ὁ μέγας πόλεμος. Μέσα εἰς τὴν σκοτεινὴν ἐκείνην ἐποχὴν τῶν παθῶν ἐφάνη ἡ μεγάλη μορφή τοῦ Σωκράτους, ποὺ ἐδίδαξεν ὠραῖα πράγματα.

«Ἐάν κανεῖς μὲ ἄφηνεν» ἔλεγε «νά προτιμήσω μεταξὺ δύο πραγμάτων» νά ἀδικοῦμαι ἐγώ, ἢ νά ἀδικῶ ἄλλους, θὰ ἐπροτίμων νά ἀδικοῦμαι ἐγὼ μᾶλλον, παρὰ νά ἀδικῶ».

Ὁ συνήθης τόπος, ὅπου ὁ Σωκράτης διήρχετο ὅλην σχεδὸν τὴν ἡμέραν του, ἦτο ἡ ἀγορά. Ἐκεῖ συνηθροίζοντο οἱ περισσότεροι Ἀθηναῖοι. Ὁ Σωκράτης συνωμίλει μὲ τὸν ἄνθρωπον, τὸν ὁποῖον συνήντα. Εἰς τὰς συνομιλίας του ἔθετεν ἐρωτήματα καὶ ἠκολούθει συζητήσεις μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ συνομιλητοῦ του. Τὰ ζητήματα τῶν συνομιλιῶν του ἦσαν· τί εἶναι ἀρετή, τί εἶναι δικαιοσύνη, τί εἶναι πατρις καὶ ὅτι ὁ ἄνθρωπος πρέπει νά τὴν ἀγαπᾷ περισσότερο ἀπὸ ὅλα. Ἐπίσης συνεζήτει περὶ ψυχῆς, ἢ ὅποια εἶναι τὸ πολυτιμότερον πρᾶγμα εἰς τὸν ἄνθρωπον καὶ ἄλλα. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς νέους ἔγιναν φίλοι τοῦ Σωκράτους καὶ ἦσαν πάντοτε μαζί του. Σπουδαῖαι ἦσαν αἱ συζητήσεις τοῦ Σωκράτους μὲ τοὺς σοφιστάς.

Ὁ Σωκράτης δὲν ἐλάμβανε χρήματα ἀπὸ τοὺς μαθητάς του, ὅπως ἔκαμνον οἱ σοφισταί. Οὔτε ἐζήτησε νά ἔχη ἀξίωμα εἰς τὴν πολιτείαν. Εἰς ὅλην του τὴν ζωὴν ἔζησεν ὡς ὁ πτωχότερος ἄνθρωπος.

61. ΧΑΤΑΔΙΚΗ ΚΑΙ ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ

Ἀπέκτησεν ὅμως πολλοὺς ἐχθρούς, οἱ ὅποιοι τὸν ἐσυκοφάνησαν, ὅτι κάμνει κακὸν εἰς τοὺς νέους καὶ ὅτι εἶναι ἄθεος. Οἱ Ἀθηναῖοι δικασταὶ ἐπίστευον, ὅτι ὁ Σωκράτης δὲν ἦτο φίλος τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος. Ὁ Κριτίας, ὁ ἀρχηγὸς τῶν τριάκοντα τυράννων, ἦτο κάποτε μαθητὴς του. Διὰ τοῦτο τὸν ἔφερον εἰς τὸ δικαστήριον, διὰ νά τὸν δικά- 399 π. Χ. σουν. Ἐκεῖ ὁ Σωκράτης μὲ τὸν τρόπον, μὲ τὸν ὅποιον συνήθως συνεζήτει, ἀπέκρουσε τὴν κατηγορίαν. Ἀλλὰ οἱ δικασταὶ τὸν κατεδίκασαν νά πῆ τὸ κώ ν ε ι ο ν καὶ νά ἀποθάνῃ.

Ὅταν ὁ Σωκράτης εὕρισκετο εἰς τὴν φυλακὴν, ὁ Κριτών, εἰς ἀπὸ τοὺς μαθητάς του, ἐπρότεινε εἰς τὸν διδάσκαλον νά δραπετεύσῃ ἀπὸ τὴν φυλακὴν καὶ νά ὑπάγῃ εἰς ἄλλο μέρος, ὅπου θὰ ἦτο δυνατόν νά ζήσῃ ἡσυχος. Ὁ Κριτών ἦτο

πλούσιος Ἀθηναῖος καὶ ἦτο πρόθυμος νὰ προσφέρῃ πολλὰ χρήματα, διὰ νὰ ἐλευθερώσῃ τὸν ἀγαπημένον του διδάσκαλον. Ὁ Σωκράτης ὅμως εἰς μίαν ὥραϊαν συζήτησιν μετὰ τὸν Κρίτωνα ἀπέδειξεν, ὅτι οἱ πολῖται ἔχουν ἱεράν ὑποχρέωσιν νὰ ὑπακούουν εἰς τοὺς νόμους τῆς πατρίδος. «*Ἡ πατρίς*» εἶπεν ὁ Σωκράτης εἰς τὸν Κρίτωνα «*εἶναι τὸ πολυτιμότερον, τὸ σεβαστότερον καὶ τὸ ἀγιώτερον πρᾶγμα καὶ ἀπὸ τὸν πατέρα καὶ ἀπὸ τὴν μητέρα καὶ ἀπὸ τοὺς προγόνους ὄλους*». Τὰς τελευταίας ἡμέρας, αἱ ὁποῖαι ἔμενον ἀπὸ τὰ ἐβδομήκοντα ἔτη τῆς ἡλικίας του, ἐπέρασεν ὁ Σωκράτης ἡσυχος μέσα εἰς τὴν φυλακὴν. Ἐκεῖ ἐπήγαινον τακτικὰ οἱ μαθηταὶ του καὶ συνεζήτουν μαζί του, ὅπως πάντοτε.

Ὁ Σωκράτης εἰς ὄλην του τὴν ζωὴν ἐν ἰδανικὸν εἶχεν ἤθελε νὰ κάμῃ τὴν πατρίδα του εὐτυχῆ. Ἐπίστευεν, ὅτι τὴν εὐτυχίαν τῆς πατρίδος τὴν δημιουργοῦν οἱ πολῖται τῆς. Ἐάν ὁ κάθε ἄνθρωπος, ὁ κάθε πολίτης εἶναι ἐνάρετος καὶ ἐννοῇ τὸ δίκαιον, τότε καὶ ὅλη ἡ πολιτεία, ἡ πατρίς, εἶναι τόπος εὐλογημένος, εἰς τὸν ὁποῖον οἱ ἄνθρωποι ζοῦν εὐτυχεῖς. Διὰ τοῦτο εἰς ὄλην του τὴν ζωὴν ὁ Σωκράτης ἐφρόντισε νὰ διδάξῃ μετὰ τὰς ἀπλᾶς συζητήσεις, τὰς ὁποίας ἦτο δυνατόν νὰ παρακολουθῇ ὁ κάθε ἄνθρωπος, ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐνόμιζε καλὸν καὶ δίκαιον.

62. ΠΛΑΤΩΝ

Ὁ Πλάτων ἦτο ὁ σπουδαιότερος ἀπὸ τοὺς μαθητὰς τοῦ Σωκράτους· κατήγετο δὲ ἀπὸ ἀριστοκρατικὴν καὶ πλουσίαν οἰκογένειαν. Ὁ Πλάτων ἔγραψε τὰς περισσοτέρας συζητήσεις, τὰς ὁποίας ἔκαμεν ὁ ἀγαπημένος του διδάσκαλος μετὰ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἐπήγαινον μαζί του καὶ ἡρώτων νὰ μάθουν· τί εἶναι ὁ ἄνθρωπος καὶ ποῖον εἶναι τὸ κατῆκον, τὸ ὁποῖον ἔχει εἰς τὸν κόσμον. Τὰς συζητήσεις αὐτὰς μᾶς περιγράφει μετὰ τὴν ζωὴν ὁ Πλάτων, ὥστε νομίζομεν, ὅτι εἴμεθα παρόντες καὶ ἡμεῖς εἰς αὐτάς.

Τὰ βιβλία τοῦ Πλάτωνος μετὰ τὰς βαθείας σκέψεις των, ὀνομάζονται διὰ λόγους. Εἶναι δὲ τὰ ὠραιότερα βιβλία ἀπὸ ὅλα, ὅσα ἐγράφησαν εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀπὸ τὰ βιβλία αὐτὰ

μανθάνομεν τὰς ἰδέας τοῦ Σωκράτους. Ἐὰν δὲν ἔγραψεν ὁ Πλάτων, δὲν θὰ ἐγνωρίζομεν τὰς μεγάλας φιλοσοφικὰς ἰδέας τοῦ Σωκράτους, διότι ὁ Σωκράτης δὲν ἔγραψε τίποτε.

1 63. Ο ΞΕΝΟΦΩΝ ΚΑΙ Η ΑΝΑΒΑΣΙΣ ΤΟΥ ΚΥΡΟΥ

Ἄλλος σπουδαῖος μαθητὴς τοῦ Σωκράτους ἦτο ὁ **Ξενοφῶν** ὁ Ἀθηναῖος. Ὁ Ξενοφῶν δὲν εἶχε τὸν μέγαν νοῦν τοῦ Πλάτωνος. Ἦτο ὁμοῦς ἀπὸ τοὺς περισσότερον μορφωμένους ἀνθρώπους, τοὺς οἰοίους εἶχον τότε αἱ Ἀθηναίαι. Ὁ Ξενοφῶν ἔγραφε τοσοῦν ὥρατα καὶ τοσοῦν ἀπλᾶ ἐκεῖνα, δια τὰ ὁποῖα ἐνδιαφέρεται, ὥστε ὅλοι ἠρῶνταν πολὺ εὐκόλα νὰ τὰ καταλαμβάνουν. Ἡ γλῶσσα τοῦ Ξενοφῶντος εἶναι πολὺ ἀπλῆ. Καὶ ἡμεῖς σήμερον μελετῶμεν τὰ ἔργα τοῦ Ξενοφῶντος μὲ πολλὴν εὐχαρίστησιν.

Ὁ Ξενοφῶν ἔγραψε πολλὰ βιβλία. Εἰς ἓν βιβλίον του γράφει ὅσα ἐνεθυμεῖτο ἀπὸ τὰς συζητήσεις, τὰς ὁποίας ἔκαμνεν ὁ διδάσκαλός του μὲ τοὺς μαθητὰς του. Δια τοῦτο τὸ βιβλίον αὐτὸ ὀνομάζεται Ἀπομνημονεύματα. Το σπουδαιότερον ὁμοῦς ἀπὸ τὰ βιβλία του εἶναι ἄλλο καὶ λέγεται **Κύρου Ἀναβάσεις**. Ἀπὸ τὸ βιβλίον αὐτὸ τοῦ Ξενοφῶντος μανθάνομεν μιαν πολὺ ἐνδιαφέρουσαν ἱστορίαν.

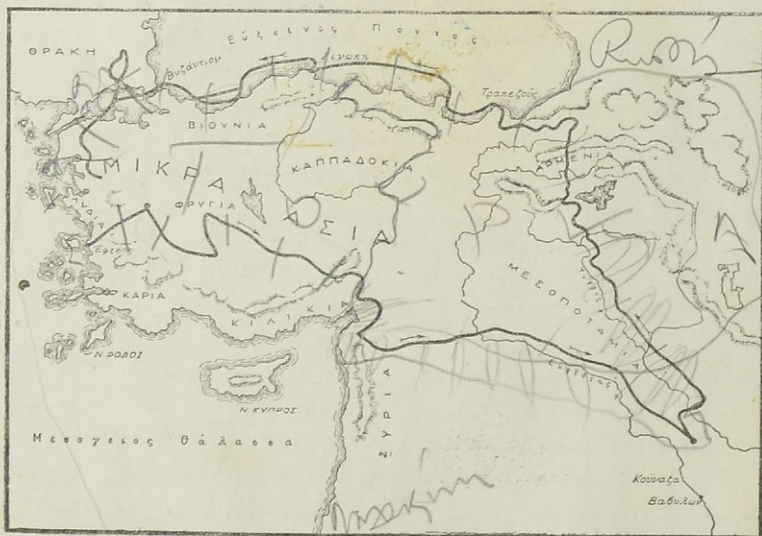
Ὅταν ἀπέθανεν ὁ Δαρεῖος, ἔγινε βασιλεὺς εἰς τὴν Περσίαν ὁ μεγαλύτερος υἱός του, ὁ **Ἀρταξέρξης**. Ὁ νεώτερος ἀδελφός τοῦ Ἀρταξέρξου Κύρος ἐμάθομεν, ὅτι ἦτο σατράπης εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ ἔμενεν εἰς τὴν πρωτεύουσάν του, τὰς Σάρδεις.

Ὁ Κύρος ὁμοῦς ἦτο περισσότερον ἔξυπνος καὶ ἰκανώτερος παρὰ ὁ ἀδελφός του. Ἐσκέφθη λοιπὸν νὰ γίνῃ αὐτὸς ὅλης τῆς Περσίας βασιλεὺς. Δια τὸν λόγον αὐτὸν ἔκαμε φίλους πολὺ σπουδαίους Ἕλληνας, τοὺς ὁποίους ἐγνώρισεν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν. Αὐτοὶ δὲ ὑπέσχεθησαν εἰς αὐτὸν νὰ τὸν βοηθήσουν, διὰ νὰ πραγματοποιήσῃ τὰ μεγάλα του σχέδια.

Ὅταν ἐτελείωσεν ὁ πελοποννησιακὸς πόλεμος, ὁ Κύρος συνήθροισε δέκα περίπου χιλιάδας στρατοῦ (μυρίους)

ἀπό μισθοφόρους Ἕλληνας. Μὲ αὐτοὺς καὶ μὲ ἄλλον πολὺν στρατὸν ἀπὸ τὴν Ἀσίαν ἐξεκίνησε νὰ ὑπάγῃ ἐναντίον τῆς πρωτεύουσας τοῦ περσικοῦ κράτους, τῶν **Σούσων**. Ἡ κυβέρνησις τῆς Σπάρτης ὑπεσχέθη εἰς αὐτὸν ἐπίσης μυστικά νὰ τὸν βοηθήσῃ.

Ὁ Ξενοφῶν συνώδευσε τοὺς Ἕλληνας μισθοφόρους ὄχι ὡς ἀξιωματικούς, ἀλλὰ ὡς προσωπικούς φίλους ἑνὸς ἀπὸ τοὺς ἀρχηγούς των.

Χάρτης τῆς ἀναβάσεως τοῦ Κύρου.

Οἱ Ἕλληνες μισθοφόροι στρατιῶται εἰς τὴν ἀρχὴν δὲν ἐγνώριζον, ὅτι ἡ ἐκστρατεία ἐγένετο ἐναντίον τοῦ βασιλέως εἰς τόσον μακρὴν χώραν. Ὅταν τὸ ἔμαθον αὐτό, ἦσαν πλέον πολὺ μακράν, ἀπ' ὅπου ἐξεκίνησαν. Μὲ τὴν ὑπόσχεσιν, ὅτι θὰ λάβουν μεγαλύτερον μισθόν, οἱ Ἕλληνες στρατιῶται ἠκολούθησαν τὸν Κύρον εἰς τὴν ἐκστρατείαν ἐναντίον τοῦ ἀδελφοῦ του. Ἡ ἐκστρατεία τοῦ Κύρου εἶναι αὕτη, τὴν ὁποίαν περιγράφει ὁ Ξενοφῶν εἰς τὸ βιβλίον του, τὸ ὁποῖον φέρει τὸ ὄνομα Ἀνάβασις Κύρου.

Ὁ στρατὸς τοῦ Κύρου ἐπορεύθη διὰ μέσου τῆς Φρυγίας, τῆς Κιλικίας, τῆς Συρίας καὶ τῆς Μεσοποταμίας μέχρι τῆς Βαβυλωνος. Ἐκεῖ συνηντήθη μὲ τὸν στρατὸν τοῦ βασιλέως, ὁ ὁποῖος ἦτο περισσότερος καὶ ἔγινε μάχη εἰς μίαν πόλιν πλησίον τῆς Βαβυλωνος, τὰ **Κούναξα**.

Εἰς τὴν μάχην αὐτὴν ἐνίκησαν μὲν οἱ "Ἕλληνες", τὸν στρατὸν τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν, ἀλλὰ ἐφονεύθη ὁ Κύρος.

Θάλαττα! Θάλαττα!

(Εἰκὼν νεωτέρου ζωγράφου).

64. Η ΚΑΘΟΔΟΣ ΤΩΝ ΜΥΡΙΑΩΝ

Οἱ δέκα χιλιάδες "Ἕλληνες, οἱ μύριοι, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κύρου εἶδον, ὅτι δὲν εἶχον πλέον λόγον νὰ ἐξακολουθήσουν ἐκεῖ τὸν ἀγῶνα. Ἀπεφάσισαν λοιπὸν νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὰς πατρίδας των. Οἱ Πέρσαι ὅμως μὲ προδοσίαν κατάρθωσαν νὰ φονεύσουν ὄλους τοὺς στρατηγούς τῶν Ἑλλήνων. Τότε οἱ "Ἕλληνες κατὰ τὴν δύσκολον ἐκείνην στιγμήν ἐξέλε-

ξαν στρατηγόν των τὸν Ξενοφῶντα. Ὁ Ξενοφῶν ἀνέλαβε νὰ ὀδηγήσῃ αὐτοὺς ὀπίσω εἰς τὴν πατρίδα των ἀπὸ ἄλλον δρόμον.

Τέσσαρας μῆνας ἐβάδιζον οἱ μύριοι μέσα εἰς ἐχθρικὰς χώρας καὶ ἐπὶ ἐβδομάδας ἦσαν ἠναγκασμένοι νὰ μάχωνται μετὰ περσικὰ στρατεύματα τοῦ Τισσαφέρνηου, τὰ ὁποῖα τοὺς ἠκολούθουν. Ὅταν ἔφθασαν πρὸς βορρᾶν τοῦ Τίγρητος ποταμοῦ, ἔπρεπεν εἰς τὰς ὄρεινὰς χώρας τῆς Ἀρμενίας, ὅπου εἶχον φθάσει, νὰ πολεμήσουν ἐναντίον ἀγρίων λαῶν. Τὸν δὲ χειμῶνα ἐβάδιζον ἐπάνω εἰς ὄρη ὑψηλά, σκεπασμένα ἀπὸ χιόνι.

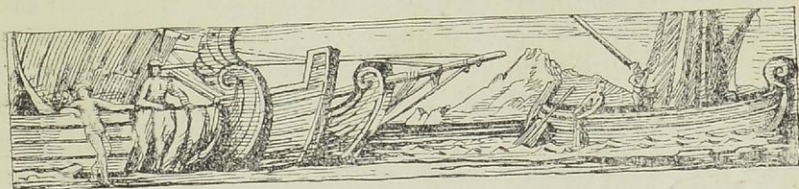
Τέλος μίαν ἡμέραν ἀντήχησεν ἡ φωνὴ «θάλαττα! θάλαττα!»

Ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἐβάδιζον ἐμπρός, εἶχον ἴδει τὴν
400 π. Χ. θάλασσαν τοῦ Εὐξείνου πόντου. Αὐτὴ εἶναι ἡ περιφήμος κ ἄ θ ο δ ο ς τ ῶ ν μ υ ρ ῖ ω ν.

Ἡ συνεστρατεία αὐτῆ τῶν δέκα χιλιάδων Ἑλλήνων ὠφέλησε πολὺ, διότι οἱ Ἕλληνες ἔμαθον ἀκριβῶς τὸν δρόμον, ὁ ὁποῖος ἔφερεν εἰς τὸ μυθικὸν βασιλεῖον τῶν Περσῶν. Τὸ ὅτι δὲ ὀλίγοι Ἕλληνες ἐνίκησαν τοὺς Πέρσας μέσα εἰς τὴν καρδίαν τοῦ κράτους των καὶ ἐπέστρεψαν εἰς τὴν πατρίδα των με ὀλίγας ἀπωλείας, αὐτὸ ἔδωσεν εἰς τοὺς Ἕλληνας θάρρος.

Δυνάμεθα λοιπὸν νὰ εἴπωμεν, ὅτι οἱ ὀλίγοι ἐκεῖνοι Ἕλληνες τῆς Ἀναβάσεως τοῦ Κύρου ἔγιναν οἱ πρωτοπόροι διὰ μίαν ἄλλην ἐκστρατείαν, τὴν ὁποίαν ἔκαμεν ἀργότερα ὁ Μακεδῶν βασιλεὺς Ἀλέξανδρος ὁ Μέγας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

ΟΙ ΠΕΡΣΑΙ ΑΝΑΜΕΙΓΝΥΟΝΤΑΙ ΕΙΣ ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

65. ΟΙ ΣΠΑΡΤΙΑΤΑΙ ΠΟΛΕΜΟΥΝ ΤΟΥΣ ΠΕΡΣΑΣ

Δὲν ἐπέρασαν πολλὰ ἔτη, ἀφ' ὅτου ἀδελφικοὶ πόλεμοι ἐτάραξαν τὴν Ἑλλάδα καὶ νέοι πάλιν ἐμφύλιοι σπαραγμοὶ ἐχώρισαν τοὺς Ἕλληνας εἰς ἐχθρικά στρατόπεδα. Ἡ διαίρεσις αὐτῆ τῶν Ἑλλήνων ὑπῆρξεν ὁ καλύτερος σύμμαχος διὰ τὸν βασιλέα τῆς Περσίας. Εὗρε τότε οὗτος εὐκαιρίαν νὰ ἀναμειχθῇ εἰς τὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος πρὸς ὠφέλειαν τοῦ κράτους του. Θὰ ἴδωμεν λοιπὸν τώρα, εἰς ποῖον ἐξευτελισμὸν ἔφερε τοὺς Ἕλληνας ἢ διχόνοια, τὴν ὁποίαν εἶχον μεταξύ των. Ἐνῶ ἄλλοτε οἱ Ἕλληνες ἠνωμένοι ἐνίκησαν τοὺς Πέρσας καὶ ἐδόξασαν τὰ ἑλληνικὰ ὄπλα εἰς τὰς μάχας ἐκείνας, αἱ ὁποῖαι ἔμειναν ἀθάνατοι, τώρα δέχονται τὴν βοήθειαν τοῦ Πέρσου βασιλέως, διὰ νὰ πολεμοῦν μεταξύ των!

Ὁ βασιλεὺς Ἀρταξέρξης εἶχε μάθει, ὅτι οἱ Σπαρτιάται εἶχον μυστικὰ ὑποστηρίξει τὸν Κύρον εἰς τὸν πόλεμον ἐναντίον του. Ἐπίσης ἐγνώριζεν ὁ μέγας βασιλεὺς, ὅτι ὁ σπαρτιάτης ναύαρχος Λύτανδρος εἶχε στενάς σχέσεις μὲ τὸν Κύρον. Μόλις λοιπὸν ὁ Κύρος ἀπέθανεν, οἱ Σπαρτιάται ἔμειναν ἐκτεθειμένοι ἀπέναντι τοῦ βασιλέως τῆς Περσίας. Ὅταν δὲ αἱ ἰω-

νικαὶ πόλεις ἐζήτησαν τὴν βοήθειαν τῆς Σπάρτης, διότι ἐφο-
 βοῦντο τὸν Τισσαφέρην, ὁ ὁποῖος εἶχε λάβει τότε τὴν θέσιν
 τοῦ Κύρου, οἱ Σπαρτιάται ἔστειλαν εἰς αὐτοὺς βοή-
 396 π. X. θειαν. Ἀπὸ τοῦ ἔτους 396 π. X. εἰς τὴν Μικρὰν Ἀ-
 σίαν εὐρίσκετο ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Ἀγ-
 αῖλαος. Ὁ Ἀγγοῖλαος ἦτο μικρὸς κατὰ τὸ ἀνάστημα καὶ
 χαλός. Εἰς τὸ ἰσχνὸν ὅμως καὶ μικρὸν ἐκεῖνο σῶμα ὑπῆρχον
 μεγάλα ἀρεταί. Ὁ Ἀγγοῖλαος εἶχεν ἀσκηθῆ ἀπὸ μικρὸς εἰς
 τὴν σπαρτιατικὴν σκληραγωγίαν καὶ τὴν πειθαρχίαν. Διὰ τοῦτο
 ἦτο ἀπλοῦς εἰς τοὺς τρόπους καὶ τὴν ἐνδυμασίαν του, εὐπει-
 θῆς εἰς τὰς ἀρχάς τῆς Σπάρτης καὶ πολὺ εὐγενής. Οἱ συμ-
 πολῖται του τὸν ἠγάπων πολὺ διὰ τὰς ἀρετάς του αὐτάς. Ὁ
 Ἀγγοῖλαος εἶχεν ἐπιτυχίας εἰς τὸν πόλεμον ἐναντίον τῶν
 σατραπῶν καὶ ἐσχεδιάζε μεγάλας ἐπιχειρήσεις ἐναντίον τῶν
 Περσῶν.

Τὰ σχέδια ὅμως τοῦ Ἀγγοῖλαοῦ δὲν ἐπρόκειτο νὰ πρα-
 γματοποιηθοῦν, διότι οἱ Πέρσαι ἔδωσαν χρήματα καὶ ἔπεισαν
 τὰς πόλεις εἰς τὴν Ἑλλάδα, αἱ ὁποῖαι ἦσαν ἐχθραὶ τῶν Σπαρ-
 τιατῶν, νὰ κηρύξουν τὸν πόλεμον ἐναντίον τῆς Σπάρτης.

Οἱ Θηβαῖοι καὶ οἱ Κορινθιοί, οἱ ὁποῖοι ἦσαν ἄλλοτε φίλοι
 τῶν Σπαρτιατῶν, τώρα ἐμίσουν φοβερὰ τοὺς Σπαρτιάτας.

Ὁ Ἀθηναῖος ναύαρχος Κόνων ἐξ ἄλλου, ὁ ὁποῖος εὐρί-
 σκετο εἰς Κύπρον, ἔλαβε χρήματα ἀπὸ τὸν βασιλέα τῶν Περ-
 σῶν καὶ ἔκαμε στόλον. Μὲ τὸν στόλον αὐτὸν ὁ Κόνων ἐνίκησε
 τὰ πλοῖα τῶν Σπαρτιατῶν πλησίον τῆς Ρόδου. Ἀπὸ τότε ἡ
 Σπάρτη ἔχασε τὰς συμμάχους τῆς πόλεις εἰς τὴν Μικρὰν
 Ἀσίαν. Αἱ πόλεις αὗται ἐξεδίωξαν τότε τοὺς Λακεδαιμονίους
 ἀρμοστάς.

Ὁ Κόνων μετὰ τὴν ναυμαχίαν ἐπέστρεψεν εἰς τὸν Πει-
 ραιῶν καὶ ἔκτισε καὶ πάλιν τὰ μακρὰ τεῖχη καὶ τὰ
 393 π. X. ἄλλα ὀχυρώματα τοῦ Πειραιῶς. Τὰ σπουδαῖα αὐτὰ
 τεῖχη, τὰ ὁποῖα πρὶν ἀπὸ δέκα ἔτη ἐκρημνίζοντο
 ὑπὸ τοὺς ἤχους τῶν ἀύλητρίδων, τώρα μὲ χρήματα περσικὰ
 ἀνιδρύνοντο καὶ πάλιν.

66. ΝΕΟΙ ΕΜΦΥΛΙΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Ο ΚΟΡΙΝΘΙΑΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

“Ὅπως εἶπομεν, ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν ἐπειδὴ εἶδεν, ὅτι οἱ ἄλλοι Ἕλληνες ἐμίσουν τοὺς Σπαρτιάτας, ἔστειλε χρήματα καὶ προέτρειπεν αὐτοὺς νὰ πολεμήσουν ἐναντίον των. Κατ’ αὐτὸν τὸν τρόπον ὁ Ἀγησίλαος μὲ τὸν στρατὸν του θὰ ἤναγκάζετο τότε νὰ φύγῃ ἀπὸ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν.

Πρῶτοι οἱ Θηβαῖοι ἐκήρυξαν τὸν πόλεμον ἐναντίον τῆς Σπάρτης. Οἱ Θηβαῖοι, ἄλλοτε ἄσπονδοι ἐχθροὶ τῶν Ἀθηναίων, ἐζήτησαν τῶρα τὴν βοήθειάν των. Κατὰ πρότασιν τοῦ Θρασυβούλου οἱ Ἀθηναῖοι τότε ἐγιναν σύμμαχοι τῶν Θηβαίων.

Οἱ Σπαρτιάται εἰς μάχην, ἣ ὁποία ἐδόθη εἰς τὴν πόλιν τῆς Βοιωτίας **Ἀλιάρτον**, πλησίον τῆς Κωπαΐδος λίμνης, ἐνίκηθησαν ἀπὸ τοὺς Θηβαίους. Εἰς τὴν μάχην αὐτὴν ἐφονεύθη ὁ Λύσανδρος καὶ τὰ καλύτερα παλληκάρια τῆς Σπάρτης.

Τότε αἱ Θῆβαι, αἱ Ἀθῆναι, ἡ Κόρινθος καὶ τὸ Ἄργος ἔκαμαν συμμαχίαν ἐναντίον τῶν Σπαρτιατῶν. “Ὅλαι αὐταὶ αἱ πόλεις ἐκήρυξαν τὸν πόλεμον ἐναντίον τῆς Σπάρτης. Ὁ βασιλεὺς τῆς Περσίας ἐβοήθησε καὶ πάλιν μὲ χρήματα τὸν πόλεμον αὐτόν.

Οἱ Σπαρτιάται ἐπειδὴ εἶδον, ὅτι ὅλαι σχεδὸν αἱ πόλεις, αἱ ὁποῖαι ἦσαν προηγουμένως σύμμαχοί των, ἐστράφησαν ἐναντίον των, ἤναγκάσθησαν νὰ παραγγείλουν εἰς τὸν Ἀγησίλαον νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πατρίδα. Ὁ γηραιὸς Ἀγησίλαος μὲ μεγάλην ταχύτητα ἐπέρασε τὴν Θράκην, τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Θεσσαλίαν. Εἰς τὴν πόλιν τῆς Βοιωτίας **Κορώνειαν** ὁ Ἀγησίλαος ἐνίκησε τὸν στρατὸν τῶν συμμάχων, ἀλλὰ ἐπληγώθη καὶ ὁ ἴδιος βαρέως.

Ὁ πόλεμος ἐξηκολούθησε μεταξὺ τῶν Σπαρτιατῶν καὶ τῶν συμμάχων εἰς τὴν χώραν τῶν Κορινθίων. Διὰ τοῦτο τὸν πόλεμον τοῦτον ὀνομάζομεν **κορινθιακὸν πόλεμον**. Ὁ πόλεμος αὐτὸς ἐκράτησεν ἐννέα **395–386 π. Χ.** ἔτη. Εἰς τὸ διάστημα αὐτὸ οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον σπουδαίας ἐπιτυχίας κατὰ θάλασσαν. Πολλαὶ δὲ πόλεις ἤλθον

καί πάλιν μέ τὸ μέρος των. Ἡ παλαιά συμμαχία τοῦ ἀθηναϊκοῦ

Ἐπιτύμβιον μνημεῖον τοῦ πεσόντος κατὰ τὸν κορινθιακὸν πόλεμον Δεξιλέω (Κεραμεϊκὸς Ἀθηνῶν).

κράτους ἐφαίνετο νὰ ἀναζῆ καί πάλιν. Ἄλλὰ καί κατὰ ξηρὰν

ὁ στρατηγὸς Ἰφικράτης εἶχεν ὀργανώσει πολὺ καλὸν ἀθηναϊκὸν στρατόν.

Οἱ Σπαρτιαῖται ὕταν εἶδον, ὅτι εἶχον ἀπομονωθῆ καὶ ὅτι οἱ περισσότεροι Ἕλληνες εἶχον ἐνωθῆ ἐναντίον των, ἐσκέφθησαν νὰ ζητήσουσιν τὴν συμμαχίαν τῶν Περσῶν. Ἀπὸ καιρὸν εἶχε σταλῆ ἀντιπρόσωπος τῆς Σπάρτης εἰς τοὺς Πέρσας διὰ συνεννόησιν. Ὁ μέγας βασιλεὺς ἐπειδὴ ἔβλεπεν, ὅτι πάλιν αἱ Ἀθηναὶ ἐγίνοντο δύνამις σπουδαία καὶ ἦτο κίνδυνος αἱ ἑλληνικαὶ πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας νὰ ἐνωθοῦν μὲ αὐτάς, ἐπροτίμησε νὰ ὑπάγῃ τῶρα μὲ τὸ μέρος τῆς Σπάρτης.

Μὲ τὴν ἐπέμβασίν του ἔκλεισε τότε εἰρήνην μεταξὺ ὄλων τῶν ἑλληνικῶν πόλεων, ἡ ὁποία φέρει καὶ τὸ ὄνομά του, ἡ βασιλέως εἰρήνη. Ἐπειδὴ δὲ διὰ τὴν συνεννόησιν μὲ τὸν βασιλέα εἶχε σταλῆ ἐκ μέρους τῶν 386 π. Χ. Σπαρτιατῶν ὁ ναύαρχος Ἀνταλκίδας, ἡ εἰρήνη αὐτὴ λέγεται καὶ ἀνταλκίδειος εἰρήνη.

Διὰ τῆς εἰρήνης αὐτῆς αἱ πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὅπως καὶ αἱ Κλεζομεναὶ καὶ ἡ Κύπρος, παρεχωροῦντο εἰς τὸν βασιλέα τῆς Περσίας· ὅλαι δὲ αἱ ἑλληνικαὶ πόλεις, εἴτε μικραὶ εἴτε μεγάλαι, ἔπρεπε νὰ εἶναι αὐτόνομοι. Ὁ βασιλεὺς εἶχεν ἐπίσης τὸ δικαίωμα νὰ κανονίζῃ τοὺς ὅρους τῆς εἰρήνης, τὴν ὁποίαν θὰ ἔκαμνον μεταξὺ των αἱ ἑλληνικαὶ πόλεις. Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον ὁ βασιλεὺς ἐφαίνετο, ὡσὰν νὰ ἦτο κύριος τῆς Ἑλλάδος καὶ οἱ Ἕλληνες ὑπήκοοί του.

Τὸ μῖσος, τὸ ὁποῖον ἔτρεφον τότε αἱ ἑλληνικαὶ πόλεις μεταξὺ των, δὲν ἄφηνεν αὐτάς νὰ ἴδουν, ὅτι ὑπεδούλωνον τὴν πατρίδα των εἰς ξένον δεσπότην. Ὁ ἐγωϊσμός, τὸν ὁποῖον εἶχον τότε οἱ ἀρχαῖοι μας πρόγονοι, ποῖος θὰ ὑπερισχύσῃ τοῦ ἄλλου, ἔφεραν τὴν καταστρεπτικὴν διαίρεσιν μεταξὺ των. Διηρημένοι λοιπὸν ὑπέγραψαν τότε εἰς τὰ Σοῦσα τὴν πολιτικὴν των καταδίκην· ὅτι δηλαδὴ ἡ Ἑλλάς ποτὲ δὲν θὰ ἐγίνετο ἐν κράτος!

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

ΑΙ ΘΗΒΑΙ ΓΙΝΟΝΤΑΙ ΙΣΧΥΡΟΝ ΚΡΑΤΟΣ

67. Ο ΠΕΛΟΠΙΔΑΣ ΚΑΙ Ο ΕΠΑΜΕΙΝΩΝΔΑΣ

Αἱ Θῆβαι χρεωστοῦν τὴν μεγάλην δύναμιν, τὴν ὁποίαν ἀπέκτησαν κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους, εἰς δύο σπουδαίους ἄνδρας· τὸν **Πελοπίδαν** καὶ τὸν **Ἐπαμεινώνδαν**.

Ὁ Πλούταρχος, ὁ ὁποῖος μᾶς ἔγραψε διὰ τὸν βίον των, διηγεῖται πολὺ ἐνδιαφέροντα πράγματα δι' αὐτούς. Ὁ Πελοπίδας ἀνετράφη μέσα εἰς πολὺ μέγαν πλοῦτον καὶ πολὺ νέος ἔγινε κάτοχος μεγάλης περιουσίας. Τὴν περιουσίαν ὅμως αὐτὴν δὲν ἐχρησιμοποίησε διὰ τὸν ἑαυτὸν του, ἀλλὰ ἐβοήθει τοὺς πτωχοὺς, οἱ ὁποῖοι εἶχον ἀνάγκην. Ἐδείκνυε κατὰ τὸν τρόπον αὐτόν, ὅτι ἦτο κύριος τῶν χρημάτων καὶ ὄχι δοῦλος αὐτῶν.

Ὁ Πελοπίδας ἔκαμε λαμπρὸν γάμον καὶ ἀπέκτησε καὶ τέκνα. Παρημέλησεν ὅμως ἐντελῶς τὴν περιουσίαν του καὶ ἀφιέρωσεν ὅλον του τὸν χρόνον εἰς τὸ νὰ ὑπηρετῇ τὴν πατρίδα. Διὰ τοῦτο ἡ περιουσία του ἤλαττώθη πολὺ. Κάποτε εἰς φίλος του τὸν συνεβούλευε νὰ μὴ παραμελῇ τὰ χρήματα, τὰ ὁποῖα εἶναι πρᾶγμα πολὺ ἀναγκαῖον. Ὁ Πελοπίδας ἀπήντησε μὲ εἰρωνείαν· «*Ἀλήθεια πολὺ ἀναγκαῖον πρᾶγμα διὰ τὸν Νικόδημον αὐτόν*» καὶ ἔδειξε κάποιον χωλὸν καὶ τυφλόν.

Ὁ Ἐπαμεινώνδας, ὁ φίλος τοῦ Πελοπίδου, ἦτο ἀντιθέτως συνηθισμένος εἰς τὴν πτωχείαν, τὴν ὁποίαν ἐκληρονόμησεν ἀπὸ τοὺς γονεῖς του. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἦτο φιλόσοφος καὶ ἡσχο-

λειτο μὲ ἀνώτερα πράγματα, δὲν ἔδιδε προσοχὴν εἰς τὴν πενίαν του. Τὰ φορέματά του ἦσαν πολὺ ἀπλᾶ· τὸ φαγητόν του πολὺ λιτόν. Ἦτο ὁμως ἀκούραστος εἰς τοὺς κόπους καὶ εἰς τὰς ἐκστρατείας· ἐνόμιζε δὲ ἐντροπὴν νὰ φαίνεται, ὅτι ἐξοδεύει διὰ τὸ σῶμα του περισσότερα, ἀπὸ ὅ,τι ἐξώδευεν ὁ πτωχότερος ἄνθρωπος τῶν Θηβῶν.

Καὶ οἱ δύο ἄνδρες, λεγεί ὁ Πλούταρχος, ἦσαν ἐξ ἴσου ἐπιτήδειοι διὰ κάθε ἀρετὴν. Μὲ τὴν διαφοράν, ὅτι ὁ Πελοπίδας ἐπρότιμα νὰ γυμνάζεται, ὁ δὲ Ἐπαμεινώνδας νὰ φιλοσοφῇ. Καὶ οἱ δύο εἶχον πολλὰς ἀρετάς, αἱ ὁποῖαι τοὺς ἔκαμαν ἐνδόξους· ἀλλὰ τὸ μεγαλύτερον προτέρημα καὶ τῶν δύο ἦτο ἡ ἀγάπη τοῦ ἐνὸς πρὸς τὸν ἄλλον. Μέσα εἰς τόσας στρατηγίας εἰς πολέμους καὶ εἰς τόσας πολιτικὰς ἐνεργείας διετήρησαν μέχρι τέλους θερμὴν πάντοτε τὴν φιλίαν των.

Ἡ ἀληθινὴ αἰτία τούτου τοῦ πράγματος ὀφείλεται εἰς τὴν ἀρετὴν των· διότι καὶ οἱ δύο δὲν ἐζήτουν μὲ τὰς πράξεις των δόξαν ἢ πλοῦτον, τὰ ὁποῖα πολλακίς φέρουν τὸν καταστρεπτικὸν φθόνον. Ἀλλὰ καὶ οἱ δύο εἶχον μέσα των ἕνα ἱερὸν πῶθον· νὰ ἴδουν τὴν πατρίδα των μεγάλην καὶ λαμπράν. Διὰ τοῦτο τὰ κατορθώματα τοῦ ἐνὸς ὁ ἄλλος τὰ ἐθεώρει ὡς ἰδικὰ του.

68. Ο ΠΕΛΟΠΙΔΑΣ ΕΛΕΥΘΕΡΩΝΕΙ ΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΑ ΤΟΥ

Δὲν εἶχον ἀκόμη παρέλθει τέσσαρα ἔτη, ἀφ' ὅτου ἐγένεν ἡ εἰρήνη τοῦ βασιλέως· οοβαρὸν δὲ τότε ἐπεισόδιον ἐγένεν εἰς τὰς Θήβας. Ἐκεῖ ὑπῆρχε κόμμα φιλοσπαρτιατικόν. Κάποτα σπαρτιατικὸς στρατὸς διήρχετο ἀπὸ τὴν Βοιωτίαν καὶ ἐπορεύετο εἰς τὴν Θράκην. Οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ φιλοσπαρτιατικοῦ αὐτοῦ κόμματος εἰς τὰς Θήβας ἦλθον εἰς συνεννόησιν μὲ τὸν ἀρχηγὸν τοῦ σπαρτιατικοῦ στρατοῦ. Ἀποτέλεσμα δὲ τῆς συνεννοήσεως αὐτῆς ἦτο νὰ καταλάβουν τὴν ἀκρόπολιν τῶν Θηβῶν **Καδμεῖαν** 1500 Λακεδαιμόνιοι στρατιῶται.

Μὲ τὴν προστασίαν τοῦ σπαρτιατικοῦ στρα- 382 π. Χ. τοῦ, ὁ ὁποῖος εὕρισκετο εἰς τὴν Καδμεῖαν, τὸ κόμμα τὸ φιλοσπαρτιατικὸν κατώρθωσε νὰ λάβῃ εἰς χεῖρας του τὴν

κυβέρνησιν τῶν Θηβῶν. Τότε οἱ σπουδαιότεροι Θηβαῖοι, οἱ ὅποιοι ἦσαν ἀντίθετοι πρὸς τὴν νέαν κυβέρνησιν, ἐξωρίσθησαν καὶ εὗρον καταφύγιον εἰς τὰς Ἀθήνας.

Μαζὶ μὲ τούτους ἐξορίστους ἦτο καὶ ὁ Πελοπίδας. Ὁ Πελοπίδας δὲν ἠδύνατο νὰ βλέπῃ τὴν πατρίδα του ὑπὸ τὸν ξένον στρατιωτικὸν ζυγόν. Διὰ τοῦτο ἀπεφάσισε νὰ κάμῃ ἓν θαρραλέον ἐπιχείρημα. Αὐτὸς μαζὶ μὲ ἄλλους ἐνεδύθησαν φορέματα κυνηγῶν καὶ μὲ τὰ κυνηγετικά σκυλλιά των ἐπῆγαν εἰς τὰς Θήβας, χωρὶς νὰ τοὺς ἐννοήσουν.

Ἐκεῖ μὲ πολὺ ἐπιτήδειον τρόπον κατώρθωσαν νὰ ἀνατρέψουν τὴν κυβέρνησιν τῶν Θηβῶν καὶ νὰ ἐλευθερώσουν τὴν πατρίδα των ἀπὸ τὴν σπαρτιατικὴν κατοχὴν. Τότε τὰ σπαρτιατικὰ στρατεύματα μετὰ τριῶν ἐτῶν κατοχὴν ἠναγκάσθησαν νὰ φύγου ἀπὸ τὰς Θήβας.

Ἡ νίκη αὐτὴ ἔδωσε πολὺ θάρρος εἰς τοὺς Θηβαίους. Οἱ Θηβαῖοι στρατιῶται δὲν ἐφοβοῦντο πλέον τὸν σπαρτιατικὸν στρατόν. Ἀπὸ τότε ἐδόθη τὸ σύνθημα διὰ φανερόν πόλεμον τῶν Θηβαίων ἐναντίον τῶν Σπαρτιατῶν. Ἀπὸ τότε ἀρχίζει διὰ τὰς Θήβας ἔνδοξος ἐποχὴ.

69. ΑΘΗΝΑΙ ΚΑΙ ΘΗΒΑΙ

Οἱ Ἀθηναῖοι κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ἐκήρυξαν ἐπίσης τὸν πόλεμον ἐναντίον τῆς Σπάρτης καὶ ἔκλεισαν συμμαχίαν μαζὶ μὲ τοὺς Θηβαίους. Ἡ συμμαχία καὶ τῶν δύο
378 π. X. πόλεων ἐστερεοποιήθη περισσότερο, ὅταν οἱ Ἀθηναῖοι ἐβοήθησαν τοὺς Θηβαίους εἰς ἐκστρατείαν, τὴν ὁποίαν ἔκαμεν ὁ Ἀγησίλαος ἐναντίον τῶν Θηβῶν.

Τότε οἱ Ἀθηναῖοι εὗρον τὴν κατάλληλον εὐκαιρίαν νὰ κάμουν καὶ πάλιν ὕστερα ἀπὸ ἑκατὸν ἔτη τὴν ἀττικὴν συμμαχίαν. Αὐτὴ λέγεται δευτέρᾳ ἀττικῇ συμμαχίᾳ. Ὁ σκοπὸς τῆς συμμαχίας αὐτῆς ἦτο ἡ ἀπελευθέρωσις τῶν πόλεων ἀπὸ τὸν ζυγόν τῶν Σπαρτιατῶν.

Οἱ Ἀθηναῖοι ὅμως δὲν εἶχον τὸ δικαίωμα, ὅπως ἄλλοτε, νὰ αὐξάνουσαν τὸν φόρον, τὸν ὅποιον προσέφερον αἱ σύμμαχοι

πόλεις. Διὰ τοὺς φόρους αὐτοὺς ἀπεφάσιζεν ἔν συνέδριον, τὸ ὁποῖον ἐγένετο εἰς τὰς Ἀθήνας ἀπὸ ἀντιπροσώπων ὄλων τῶν συμμαχῶν πόλεων. Τότε αἱ Ἀθηναῖοι ἀπεφάσισαν νὰ κάμουν ἰσχυρὸν στόλον καὶ στρατόν.

Οἱ Θηβαῖοι ἐξ ἄλλου ἤθελον νὰ ἐκδιώξουν ἀπὸ ὄλας τὰς πόλεις τῆς Βοιωτίας τὰς σπαρτιατικὰς φρουράς, ὅπου ὑπῆρχον. Ἦθελον δὲ νὰ ἐνώσουν ὄλας τὰς πόλεις τῆς Βοιωτίας εἰς μίαν συμμαχίαν μὲ ἀρχηγὸν τὰς Θήβας. Αὐτὸ καὶ ἐγένε μὲ τὰς στρατιωτικὰς ἐπιτυχίας τῶν Θηβαίων.

Ἀρχηγὸς τότε τοῦ θηβαϊκοῦ στρατοῦ ἦτο ὁ Ἐπαμεινώνδας, ἀπὸ τοὺς μεγαλυτέρους ἄνδρας, ἀπὸ ὅσους εἶχε τότε ἡ Ἑλλάς. Μέγας πολιτικὸς ἀνὴρ ἦτο ὁ Ἐπαμεινώνδας καὶ πολὺ σπουδαῖος στρατηγός. Εἶχε μεγάλην μόρφωσιν, ὅπως εἶπομεν καὶ πολλὰς γνώσεις· ἐπίσης εἶχεν ὀξὺν καὶ φωτεινὸν νοῦν καὶ εὐγλωττίαν τόσην, ὥστε νὰ πειθῆ ὅσους τὸν ἤκουον.

Ἡ συμμαχία τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν Θηβαίων δὲν ἐκράτησε πολὺ. Μετὰ ἐπτὰ ἔτη διελύθη ἀπὸ ἀντιζηλίαν καὶ τῶν δύο αὐτῶν πόλεων.

70. Η ΜΑΧΗ ΕΙΣ ΤΑ ΛΕΥΚΤΡΑ. Η ΛΟΞΗ ΦΑΛΑΓΞ ΤΟΥ ΕΠΑΜΕΙΝΩΝΔΟΥ

Τὸ θέρος τοῦ 371 π. Χ. μὲ τὴν μεσολάβησιν τοῦ βασιλέως τῆς Περσίας ἐγένετο εἰς τὴν Σπάρτην συνέδριον ὄλων τῶν ἑλληνικῶν πόλεων. Εἰς τὸ συνέδριον αὐτὸ ἀπεφασίσθη νὰ γίνῃ εἰρήνη μεταξὺ αὐτῶν ὑπὸ τὸν ὄρον, **371 π. Χ.** ὄλαι αἱ πόλεις νὰ εἶναι αὐτόνομοι. Ὅλοι οἱ ἀντιπρόσωποι ὑπέγραψαν τὴν εἰρήνην αὐτὴν πλην τῶν Θηβαίων.

Τότε ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης **Κλεόμβροτος** ἐξεστράτευσεν ἐναντίον τῆς Βοιωτίας, διὰ νὰ ἐξαναγκάσῃ τοὺς Θηβαίους νὰ παραδεχθοῦν τὴν εἰρήνην.

Τὸν Ἰούλιον τοῦ ἰδίου ἔτους εἰς τὰ **Λεῦκτρα** τῆς Βοιωτίας ἐγένε μίᾳ ἀπὸ τὰς σπουδαιότερας μάχας τῆς ἀρχαιότητος. Ὁ θηβαϊκὸς στρατὸς μὲ τὸν μεγάλον ἀρχηγὸν τοῦ Ἐπαμεινώνδαν, ἄν καὶ ἦτο ὀλιγώτερος ἀπὸ τὸν σπαρτιατικόν, ἐνίκησεν ἐκεῖ λαμπρὰν νίκην. Διὰ πρώτην φορὰν εἰς τὴν μάχην

ἐκείνην ὁ Ἐπαμεινώνδας ἐφήρμοσεν ἐν νέον στρατηγικὸν σχέδιον, τὸ ὁποῖον ὁ ἴδιος ἐσκέφθη.

Τὸ σχέδιον τοῦ Ἐπαμεινώνδου ἦτο τὸ ἐξῆς: Ὁ θηβαϊκὸς στρατὸς παρετάχθη ἀπέναντι τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοῦ εἰς δύο φάλαγγας. Ἡ μία θὰ ἔκαμνε τὴν ἐπίθεσιν ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ, ἐνῶ ἡ ἄλλη θὰ ἐπροχώρει βραδέως καὶ θὰ ἔμενεν ὅσον τὸ δυνατόν ὀπίσω. Εἰς τὴν πρώτην φάλαγγα, ἡ ὁποία θὰ ἔκαμνε τὴν ἐπίθεσιν, ἐτοποθέτησεν ὁ Ἐπαμεινώνδας εἰς πυκνάς γραμμὰς τοὺς καλυτέρους ἀπὸ τοὺς στρατιώτας του. Ἡ

Ὅπλιται Βειωτοί.

ἄλλη, ἡ ὁποία θὰ ἐπήγαινε σιγὰ καὶ θὰ προσεπάθει νὰ ἀποκρούη τοὺς ἐχθρούς, ἦτο ὀλιγώτερον ἰσχυρά. Ἡ πρώτη ἔπρεπε νὰ ἐπιτεθῆ καὶ νὰ διασπάσῃ τὰς τάξεις τοῦ ἐχθροῦ. Εἰς τὴν στροφὴν, τὴν ὁποίαν θὰ ἔκαμνε, διὰ νὰ κτυπήσῃ τὸν ἐχθρόν, τὸν ὁποῖον εἶχε περάσει, θὰ ἔσπευδε καὶ ἡ ἄλλη, ἡ ἀδύνατος φάλαγξ. Ὁ ἐχθρικός στρατὸς θὰ ἐκυκλώνετο τότε καὶ θὰ ἐκτυπᾶτο ἀπὸ δύο μέρη. Ὁ τρόπος αὐτὸς τῆς παρατάξεως ὠνομάσθη λ ο ξ ἡ φ ἄ λ α γ ξ.

Τὸ σχέδιον αὐτὸ ἔχει τόσῃν σπουδαιότητα, ὥστε δύο φορές μεγάλοι Γερμανοὶ στρατιωτικοὶ τὸ μετεχειρίσθησαν εἰς τοὺς πολέμους,

που έκομαν. Κατά τόν μέγαν πόλεμον (1914-1918) ὁ Γερμανὸς στρατάρχης **Χίντενμπουργκ** μετὸ σχέδιον τοῦ Ἐπαμεινώνδου ἐπολέμησε καὶ ἐνίκησε τοὺς Ρώσους.

Εἰς τὴν μάχην αὐτὴν τῶν Λεύκτρων ἔλαβε μέρος καὶ ὁ ἱερός λόχος τῶν Θηβαίων μετὰ ἀρχηγὸν τὸν Πελοπίδαν.

Ὁ ἱερός λόχος ἀπετελεῖτο ἀπὸ τριακοσίου ἀνδρας Θηβαίους, οἱ ὁποῖοι εἶχον ἀσκηθῆ μετὰ σύστημα διὰ τοὺς πολέμους ἐναντίον τῶν Σπαρτιατῶν. Ἦσαν δὲ πάντοτε ὑπὸ τὰ ὄπλα.

Οἱ Σπαρτιαῖται, ἂν καὶ ἐπολέμησαν μετὰ μεγάλην ἀνδρείαν, ἐνίκηθησαν ὅμως ἀπὸ τοὺς Θηβαίους. Ὁ βασιλεὺς Κλεόμβροτος καὶ τετρακόσιοι Σπαρτιαῖται ἔπεσαν εἰς τὴν μάχην. Μετὰ τὴν μάχην ἀπώλειαν οἱ Σπαρτιαῖται ἔφυγαν εἰς τὴν πατρίδα των.

71. Ο ΕΠΑΜΕΙΝΩΝΔΑΣ ΕΚΣΤΡΑΤΕΥΕΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΝ ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΠΕΛΟΠΙΔΟΥ

Ἡ μεγάλη φήμη, τὴν ὁποίαν εἶχον οἱ Σπαρτιαῖται, ὅτι ἦσαν ἀνίκητοι εἰς τὴν μάχην, ὠλιγόστευσεν ἔπειτα ἀπὸ τὴν λαμπρὰν νίκην, τὴν ὁποίαν ἐνίκησαν οἱ Θηβαῖοι εἰς τὰ Λεύκτρα. Τώρα οἱ Θηβαῖοι γίνονται τὸ ἰσχυρότερον κράτος εἰς τὴν Ἑλλάδα. Πολλοὶ πόλεις φεύγουν ἀπὸ τὴν Σπάρτην καὶ πηγαίνουν μετὰ μέρος τῶν ἰσχυρῶν Θηβῶν.

Ὁ Ἐπαμεινώνδας μετὰ τὸν στρατὸν τοῦ ἐβάδισεν εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ ἔφθασεν ἕως τὴν Σπάρτην. Αἱ γυναῖκες τῶν Σπαρτιατῶν ἔλεγον, ὅτι ποτὲ δὲν εἶδον καπνὸν νὰ βγαίῃ ἀπὸ ἐχθρικὸν στρατόπεδον. Αὐτὴν ὅμως τὴν φορὰν εἶδον τὸν θηβαϊκὸν στρατὸν νὰ πολιορκῆ τὴν ἑνδοξὸν πόλιν των. Οἱ δοῦλοι εἴλωτες ἐπῆγαν μετὰ μέρος τῶν Θηβαίων. Ὅσοι ἔμειναν πιστοὶ εἰς τοὺς Σπαρτιατάς, ἐπῆγαν νὰ τοὺς βοηθήσουν· ἐπῆγαν νὰ ὑπερασπίσουν τὴν Σπάρτην.

Ἡ πόλις εἶχεν ὡς τείχη μόνον τὰ γενναῖα στήθη τῶν παλληκαριῶν της. Ἄλλα τείχη δὲν εἶχε. Τότε πρόχειροι φράκται κατεσκευάσθησαν εἰς τοὺς δρόμους καὶ αἱ οἰκίαι ἐχρησίμευσαν ὡς ὀχυρώματα. Ὁ Ἐπαμεινώνδας δὲν ἐπεχείρησε νὰ κυριεύσῃ τὴν γενναίαν Σπάρτην· προήλασεν ὅμως μέχρι

τοῦ Γυθείου καὶ κατέστρεψε τὴν χώραν, τοὺς ἀγροὺς καὶ τὰ δένδρα της.

Τρεῖς φορὰς ὁ Ἐπαμεινώνδας ἐξεστράτευσεν εἰς τὴν Πελοπόννησον. Εἰς τὴν Ἀρκαδίαν ἔκαμε μίαν πόλιν, ἡ ὁποία ἔλαβε τὸ ὄνομα **Μεγυλόπολις**. Ἐκεῖ συνηθροίζοντο ὅλοι οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν πόλεων τῆς Ἀρκαδίας καὶ συνεσκέπτοντο διὰ τὰ συμφέροντά των. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὁ Ἐπαμεινώνδας συνεβίβασε τὰς πόλεις τῆς Ἀρκαδίας, αἱ ὁποῖαι ἀλληλοεφθονοῦντο καὶ ἡ κάθε μία ἀπὸ αὐτὰς ἤθελε νὰ εἶναι ἡ ἀρχηγός.

Ἐπίσης ὁ Ἐπαμεινώνδας ἠλευθέρωσε τὴν Μεσση-
369 π. Χ. νίαν, ἡ ὁποία τριακόσια ἔτη ἐστέναζεν ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῶν Σπαρτιατῶν. Μία νέα πόλις ἰοχυρὰ ἐκτίσθη πλησίον τοῦ ὄρους **Ἰθώμη** καὶ ὠνομάσθη **Μεσσήνη**. Ἡ Μεσσήνη ἔγινε τὸ κέντρον τοῦ νέου μεσσηνιακοῦ κράτους.

Ἐνῶ ὁ Ἐπαμεινώνδας ἔδιδε τὴν ἐλευθερίαν εἰς τὰς πόλεις, αἱ ὁποῖαι ἦσαν ἕως τότε δοῦλαι εἰς τοὺς Σπαρτιάτας, ὁ ἄλλος στρατηγὸς τῶν Θηβῶν καὶ φίλος τοῦ Ἐπαμεινώνδου, ὁ Πελοπίδας, ἔκαμνεν ἐκστρατείας πρὸς βορρᾶν.

Τρεῖς ἐκοστρατείας ἔκαμεν ὁ Πελοπίδας εἰς τὴν Θεσσαλίαν. Εἰς μίαν ὅμως μάχην, ἡ ὁποία ἐγένινεν ἐκεῖ, ἐφρονέυθη, ἐνῶ τὰ στρατεύματά του ἐνίκησαν.

72. Η ΜΑΧΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΜΑΝΤΙΝΕΙΑΝ. ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΕΠΑΜΕΙΝΩΝΔΟΥ

Διὰ τετάρτην φορὰν ὁ Ἐπαμεινώνδας ἠναγκάσθη νὰ ἐκστρατεύσῃ εἰς τὴν Πελοπόννησον, διότι αἱ πόλεις τῆς Ἀρκαδίας εἶχον μεταξύ των διχονοίας. Μερικαὶ πόλεις ἤρχισαν τότε νὰ μισοῦν τοὺς Θηβαίους καὶ εἰς τὸ τέλος οἱ Μαντινεῖς καὶ οἱ βόρειοι Ἀρκάδες ἐχωρίσθησαν ἀπὸ τὰς ἄλλας πόλεις καὶ συνεφιλώθησαν μὲ τοὺς Σπαρτιάτας. Ὁ Ἐπαμεινώνδας εἰς τὴν **Μαντινείαν** τῆς Ἀρκαδίας συνήνησε τὸν
362 π. Χ. στρατὸν τῶν Σπαρτιατῶν ἠνωμένον μὲ τοὺς συμμάχους των. Ἐκεῖ ἐδόθη σπουδαία μάχη, εἰς τὴν ὁποίαν ἐνίκησαν τὰ στρατεύματα τοῦ Ἐπαμεινώνδου.

Ὁ Ἐπαμεινώνδας καὶ εἰς ἐκείνην τὴν μάχην μετεχειρίσθη

τὸ ἴδιον στρατηγικὸν σχέδιον, μὲ τὸ ὁποῖον ἐκέρδισε τὴν μάχην εἰς τὰ Λεῶκτρα. Οἱ δὲ Σπαρτιᾶται, οἱ ὁποῖοι δὲν ἤθελον νὰ ἀλλάξουν τὴν στρατιωτικὴν τῶν τακτικὴν, ἐνίκηθησαν καὶ πάλιν. Δυστυχῶς ὁμως κατὰ τὴν μάχην αὐτὴν ἐπληγώθη θανασίμως ὁ Ἐπαμεινώνδας. Ἡ αἰχμὴ ἑνὸς δόρατος ἐπέρασε τὸ στήθος του καὶ οἱ ἱατροὶ εἶπον, ὅτι ἐὰν ἐξαγάγουν τὸ δόρυ, θὰ ἀποθάνῃ.

Θάνατος τοῦ Ἐπαμεινώνδας.

(Εἰκὼν νεωτέρου ζωγράφου).

Εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ μεγάλου τραυματίου ἔχουν συγκεντρωθῆ οἱ φίλοι του. Ὅλοι εἶναι καταλυπημένοι, διότι χάνουν τὸν μέγαν των στρατηγόν.

Ὁ ἐτοιμοθάνατος Ἐπαμεινώνδας ἐζήτησε νὰ φέρουν ἐμπρός του τὴν ἀσπίδα του καὶ ἠρώτησε, πῶς πηγαίνει ἡ μάχη. «Ὁ ἐχθρὸς ἐνίκηθη» ἦτο ἡ ἀπάνησις. «Τώρα ἄς ἀποθάνω» εἶπε καὶ διέταξε νὰ ἐξαγάγουν ἀπὸ τὸ στήθος του τὸ δόρυ. Κανεῖς

ὅμως δὲν ἐτόλμα. Τότε ἔσυρε μόνος τὴν αἰχμὴν καὶ αἷμα πολὺ ἤρχισε νὰ τρέχη.

Ἄποθνήσκεις, στρατηγέ μου, ἐφώναξε κάποιος ἀπὸ τοὺς φίλους του, χωρὶς νὰ ἀφήσης τέκνα νὰ φέρουν τὸ ὄνομά σου τὸ ἔνδοξον.

«Ἄλλὰ ἀπὸ τώρα ἀρχίζω νὰ ζῶ» εἶπεν ὁ Ἐπαμεινῶδας. «Αἱ δύο θυγατέρες μου, ἡ μάχη εἰς τὰ Λεῦκτρα καὶ ἡ μάχη εἰς τὴν Μαντίνειαν, θὰ μὲ δοξάσουν εἰς τοὺς αἰῶνας».

Ὁ θάνατος τοῦ Ἐπαμεινῶνδου ἐστέρησε τὴν Ἑλλάδα μίαν ἀπὸ τὰς σπουδαιότερας φυσιογνωμίας της. Ἐν τούτοις ὅμως ὁ μεγάλος αὐτὸς πατριώτης, ὁ φιλόσοφος στρατηγός, ὁ σπουδαῖος ρήτωρ, ὁ ἠθικὸς ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος ἔζη ὡς ἀσκητῆς, δὲν συνέλαβεν εἰς τὸν ἰσχυρὸν του νοῦν τὴν μεγάλην ἰδέαν νὰ ἐνώσῃ τὴν Ἑλλάδα ὅλην εἰς ἓν κράτος. Ἦθελε μόνον νὰ κάμῃ τὰς Θήβας μέγα κράτος, ὅπως ἦτο προηγουμένως ἡ Σπάρτη καὶ ἀκόμη ἐνωρίτερον αἱ Ἀθῆναι.

Μὲ τὸν θάνατον τοῦ Ἐπαμεινῶνδου ἐναυάγησαν καὶ τὰ μεγάλα του σχέδια, νὰ κάμῃ δηλαδὴ τὴν πατρίδα του μεγάλην. Κανεὶς ἄλλος κατόπιν αὐτοῦ δὲν ἦτο εἰς θέσιν νὰ συνεχίσῃ τὸ ἔργον του.

Εἰς τὴν Ἑλλάδα δὲν ὑπῆρχε πλέον τότε κανὲν κράτος ἰσχυρὸν. Οὔτε καὶ αὐταὶ αἱ Ἀθῆναι. Ὅλαι αἱ πόλεις εἶχον ἐξαντληθῆ πολὺ ἀπὸ τοὺς μακροὺς ἐμφυλίους πολέμους. Ὁ ἐχθρὸς δὲ τῆς Ἑλλάδος, ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν, ἠδύνατο τώρα νὰ κανονίζῃ αὐτὸς τὰς ὑποθέσεις τῶν Ἑλλήνων.

73. ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ

Εἰς ἐκείνους τοὺς κακοὺς καιροὺς διὰ τὴν Ἑλλάδα ὑπῆρξαν ἄνθρωποι Ἕλληνες, οἱ ὁποῖοι μὲ μεγάλην λύπην ἐβλεπον τὴν πατρίδα των νὰ εἶναι διηρημένη καὶ τόσον ἐξηντλημένη. Μεγάλην δὲ ἐντροπὴν ἠσθάνοντο, ὅταν ἐβλεπον, ὅτι ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν ἦτο ὡσάν δεσπότης τῆς πατρίδος των. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ εἰς τὴν ζωὴν των ἐν ὄνειρον εἶχον νὰ ἴδουν τὴν πατρίδα των, ὅλην τὴν Ἑλλάδα, ἠνωμένην εἰς ἓν κράτος.

Νὰ τὴν ἴδουν κράτος ἰσχυρὸν καὶ ἔνδοξον, ὅπως ἄλλως τε ἔπρεπεν εἰς αὐτήν.

Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος περισσότερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους συνέλαβε τὴν ιδέαν αὐτὴν καὶ τὴν ὑπεστήριξεν εἰς τοὺς λόγους του πρὸς τὸν λαόν, ἦτο ὁ ρήτωρ **Ἴσοκράτης**.

Ὁ Ἴσοκράτης ἔλαβεν ἀπὸ μικρὸς μεγάλην μὸρφωσιν καὶ εἶχε διδασκάλους τοὺς καλυτέρους ἀπὸ τοὺς σοφιστάς· ἤκουσε δὲ καὶ τὸν ἴδιον τὸν Σωκράτην. Ἐγένετο ἄριστος ρήτωρ καὶ εἶχε καὶ σχολὴν ρητορικὴν, ὅπου ἐμαθήτευσαν σπουδαῖοι ἄνδρες.

Οἱ μαθηταὶ τῆς σχολῆς του δὲν ἐσπούδαζον μόνον τοὺς κανόνας τῆς ρητορικῆς, ἀλλὰ ἠσχολοῦντο καὶ μὲ τὰ πολιτικά. Διὰ τοῦτο εἰς τοὺς λόγους, τοὺς ὁποῖους ἔγραψεν ὁ Ἴσοκράτης, ἀνάγιωσκομεν ὥραϊας ιδέας διὰ τὸ συμφέρον ὅλης τῆς Ἑλλάδος.

Εἰς ἓνα λόγον του, τὸν Πανηγυρικόν, συμβουλεύει τοὺς Ἕλληνας νὰ ὁμονήσουν μεταξύ των καὶ ὅλοι μαζί νὰ πολεμήσουν τὸν βάρβαρον.

Ἀλλὰ πῶς ἦτο δυνατόν οἱ Ἕλληνες νὰ ὁμονήσουν καὶ ποῖος μέγας πολιτικὸς νοῦς θὰ κατάρθωνε νὰ ἐνώσῃ τοὺς Ἕλληνας εἰς ἓν κράτος; Ποῖος θὰ ἦτο αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος θὰ ἦτο συγχρόνως καὶ μέγας στρατηγός, διὰ νὰ ὀδηγήσῃ ὅλους τοὺς Ἕλληνας ἐναντίον τῶν βαρβάρων;

Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Ἴσοκράτους ἦτο ὁ νέος βασιλεὺς ἑνὸς κράτους ἑλληνικοῦ, τὸ ὁποῖον εὗρισκετο πρὸς βορρᾶν τῆς Ἑλλάδος. Ἦτο ὁ βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων **Φίλιππος**.

Εἰς μίαν ἐπιστολὴν του ὁ Ἴσοκράτης γράφει πρὸς τὸν Φίλιππον: «Βασιλεῦ! νὰ μιμηθῆς τὸν γενόρχην σου Ἡρακλέα καὶ μαζί μὲ τοὺς Ἕλληνας νὰ ἐκστρατεύσῃς ἐναντίον τῶν βαρβάρων».

Ὁ Ἴσοκράτης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ΄.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ Ο ΜΑΚΕΔΩΝ ΕΝΩΝΕΙ ΟΛΗΝ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.

74. ΟΙ ΑΡΧΑΙΟΙ ΜΑΚΕΔΟΝΕΣ

Πέραν ἀπὸ τὸν φημισμένον Ὀλυμπον, ὁ ὁποῖος εἶναι τὸ βορειότερον σύνορον τῆς Θεσσαλίας, ὑπάρχει μία μεγάλη ἑλληνικὴ χώρα. Ἡ χώρα αὕτη εἶναι τὸ περισσότερον ὄρεινῆ, ἔχει ὅμως καὶ μερικὰς πλουσίας πεδιάδας. Τρεῖς μεγάλοι ποταμοὶ διαρρέουν τὴν χώραν αὕτην. Ὁ εἷς εἶναι ὁ Ἀλιάκμων, ὁ ἄλλος ὁ Ἀξιὸς καὶ ὁ τρίτος εἶναι ὁ Στρυμών.

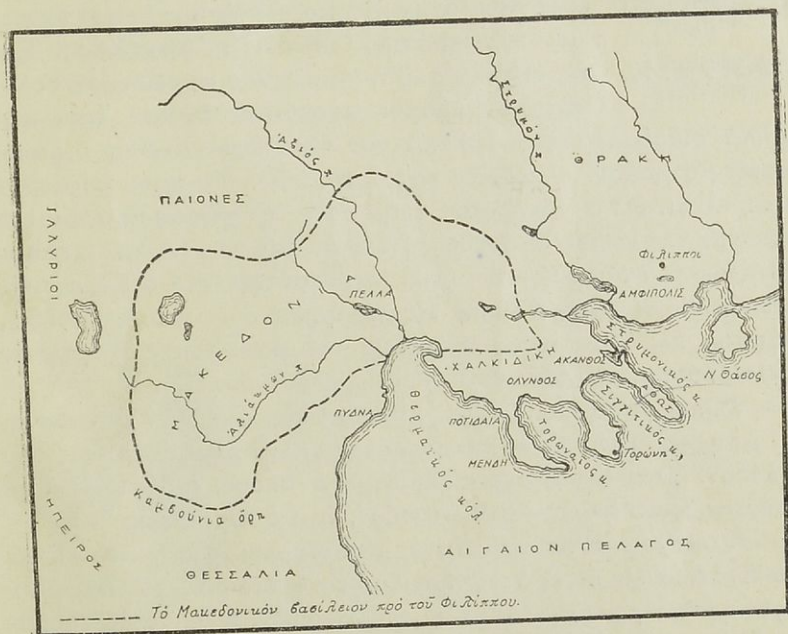
Ἡ χώρα αὕτη εἶναι ἡ Μακεδονία μας.

Εἰς τοὺς ἀρχαίους χρόνους τὴν Μακεδονίαν κατῴκει μία ἑλληνικὴ φυλὴ, οἱ **Μακεδόνες**. Οἱ Μακεδόνες κατήγοντο ἀπὸ τοὺς Δωριεῖς, ἀπὸ τοὺς ὁποίους κατήγοντο καὶ πολλοὶ ἄλλοι Ἕλληνες. Ἀλλὰ αἰῶνας πολλοὺς ἦσαν διεσκορπισμένοι ἐπάνω εἰς τὰ ὄρεινὰ μέρη τῆς χώρας τῶν καὶ ἔζων οἱ περισσότεροι ὡς βοσκοὶ προβάτων. Ἦσαν δὲ καὶ γεωργοί. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν οἱ ἀρχαῖοι κάτοικοι τῆς Μακεδονίας δὲν ἦσαν τόσον πολιτισμένοι, ὅπως ἦσαν οἱ Ἕλληνες τῆς ἄλλης Ἑλλάδος. Διὰ τοῦτο πολλοὶ Ἀθηναῖοι ὠνόμαζον αὐτοὺς τότε βαρβάρους. Μὲ τοῦτο ὅμως δὲν πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν, ὅτι δὲν ἦσαν οἱ Μακεδόνες Ἕλληνες.

Οἱ ἄλλοι Ἕλληνες εἶχον κάμει εἰς τὰ παράλια τῆς Μα-

κεδονίας πολλές άποικίας. Πολλά άποικίαί έλληνικαί ύπήρχον εις την Χαλκιδικήν. Ή σπουδαιοτέρα από όλας τας πόλεις της Χαλκιδικής ητο η "Ολυνθος. Ή "Ολυνθος ητο η πρωτεύουσα, όπως θα έλέγομεν σήμερα, όλων των έλληνικων πόλεων της Χαλκιδικής και έγινε πολύ ισχυρά.

"Όταν οι Μακεδόνες όλίγον κατ' όλίγον κατέβησαν προς

Χάρτης της Μακεδονίας

την παραλίαν, έγνώρισαν τους Έλληνας των άποικίων και έμαθον πολλά πράγματα από αυτούς.

Οι Μακεδόνες ώμίλουν ιδιαίτεράν έλληνικήν διάλεκτον, την όποίαν όλοι οι Έλληνες κατελάμβανον.

Οι Μακεδόνες απέκτησαν σπουδαίους βασιλείς, οι όποιοι ειχον εις την αρχήν την πρωτεύουσάν των εις την σημερινήν Έδεσσαν. Ή Έδεσσα έλέγετο και Αιγαί. Και τα δύο αυτά

ονόματα σημαίνουν πόλεις υδάτων. Πραγματικῶς εἰς τὴν ώραίαν αὐτὴν πόλιν τῆς Μακεδονίας τρέχουν ἄφθονα νερά.

75. ΑΡΧΕΛΑΟΣ

Πολὺ σπουδαῖος βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας, ὁ ὁποῖος ἐφρονεῦθη εἰς ἓν κυνήγιον, ὅταν εἰς τὰς Ἀθήνας ἔπινε τὸ κώνειον ὁ Σωκράτης, ὑπῆρξεν ὁ **Ἀρχέλαος**. Ἐπὶ **413-399 π. Χ.** τῆς ἐποχῆς του ἡ Μακεδονία προώδευσε πολὺ, διότι καὶ δρόμοι σπουδαῖοι ἐγίναν ἐκεῖ καὶ πολλὰ οἰκοδομήματα. Τελειότερον τότε διοργανώθη ὁ μακεδονικὸς στρατός, ὁ πεζικὸς καὶ ὁ ἰππικὸς. Τὸ σπουδαιότερον ὅμως εἶναι, ὅτι ὁ Ἀρχέλαος ἔφερεν εἰς τὴν χώραν του τὸν πολιτισμὸν τῆς νοτίου Ἑλλάδος. Ποιηταὶ ἀπὸ τὰς Ἀθήνας ἦλθον τότε εἰς τὴν Μακεδονίαν, μαζί δὲ μὲ αὐτοὺς καὶ ὁ Εὐριπίδης. Ἐπίσης εἰς τὴν μακεδονικὴν αὐλὴν ἦλθεν ὁ ζωγράφος **Ζεῦξις**, ὁ ὁποῖος ἐζωγράφησε τὰ ἀνάκτορα τοῦ βασιλέως εἰς τὴν νέαν πρωτεύουσάν, τὴν **Πέλλαν** καὶ ἄλλοι φιλόσοφοι.

Ὅλοι οἱ βασιλεῖς τῆς Μακεδονίας ὑπῆρξαν σπουδαῖοι καὶ ὠδήγησαν τὴν δραστηρίαν αὐτὴν ἑλληνικὴν φυλὴν εἰς τὴν πρόοδον. Ὁ σπουδαιότερος ὅμως ἀπὸ ὅλους, ὁ ὁποῖος ἔκαμε τὸ κράτος του ἰσχυρὸν καὶ ἔνδοξον, ἦτο ὁ **Φίλιππος**.

Ὁ μέγας αὐτὸς στρατηγὸς καὶ διπλωμάτης ἤνωσεν ὅλην τὴν Ἑλλάδα εἰς ἓν κράτος· ἤρχιζε δὲ νὰ ἐτοιμάζεται διὰ μίαν μεγάλην ἐκστρατείαν ἐναντίον τῶν Περσῶν, ἡ ὁποία θὰ ἐδόξαζεν ὅλους τοὺς Ἕλληνας.

76. ΦΙΛΙΠΠΟΣ

Ὁ Φίλιππος ἦτο υἱὸς τοῦ **Ἀμύντου** τοῦ Β' καὶ ἦτο περὶ πού εἴκοσι τεσσάρων ἐτῶν, ὅταν ἐγίνε βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας.

Ἦτο ὑψηλός, ώραῖος καὶ εἶχεν εὐγενεῖς τρόπους. **360 π. Χ.** Δὲν ἦτο ὅμως πολὺ φίλος τῆς ἀληθείας καὶ μετεχειρίζετο κάθε τρόπον, διὰ νὰ ἐπιτύχη τὸν σκοπὸν του.

“Όταν ἦτο μικρός, ὠδηγήθη ἀπὸ τὸν Πελοπίδαν μαζί με ἄλλους δμήρους εἰς τὰς Θήβας, ὅπου ἔζησε μερικὰ ἔτη. Αἱ Θῆβαι ἐχρησίμευσαν τότε διὰ τὸν Φίλιππον σπουδαῖον στρατιωτικὸν σχολεῖον. Μὲ τὸν στρατιωτικὸν του νοὺν παρηκολούθησε τὴν στρατιωτικὴν τακτικὴν τοῦ Ἐπαμεινώνδου καὶ ἔμαθε πολλὰ στρατιωτικὰ πράγματα. Ὁ Φίλιππος ἐγνώρισεν ἐπίσης ἐκεῖ πολὺ καλὰ τὴν κατάστασιν, εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκοντο τότε αἱ ἑλληνικαὶ πολιτεῖαι.

“Όταν ἔγινε βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας, συνήνητησε πολλὰς δυσκολίας εἰς τὴν κυβέρνησιν τοῦ κράτους του. Μέσα εἰς τὸ κράτος ἔπρεπε νὰ πολεμήσῃ ἐναντίον ἑνὸς πρίγκιπος, ὃ ὁποῖος ἐζήτηι νὰ λάβῃ τὸν θρόνον. Τὸν πρίγκιπα αὐτὸν τὸν ὑπεστήριξαν καὶ οἱ Ἀθηναῖοι καὶ τοῦ ἔδωσαν στρατόν. Εἰς μίαν μάχην ὅμως ὁ Φίλιππος ἐνίκησε τὸν μνηστήρα αὐτὸν τοῦ μακεδονικοῦ θρόνου καὶ συνέλαβεν αἰχμαλώτους τοὺς Ἀθηναίους μισθοφόρους. Ἀλλὰ μὲ πολλὴν φιλικότητα συμπεριφέρθη πρὸς αὐτούς. Ἄφησεν ἐλευθέρους τοὺς Ἀθηναίους στρατιώτας καὶ ἔκαμε φιλίαν με τοὺς Ἀθηναίους.

Κατ’ αὐτὸν τὸν τρόπον ὁ Φίλιππος ἔγινε κύριος τοῦ μακεδονικοῦ θρόνου. Κανεῖς πλέον δὲν ἠδύνατο νὰ διεκδικήσῃ ἀπὸ αὐτὸν τὴν βασιλείαν εἰς τὴν Μακεδονίαν. Μὲ τὰς στρατιωτικὰς μεθόδους τοῦ Ἐπαμεινώνδου, τὰς ὁποίας ἐσπούδασεν ὁ Φίλιππος εἰς τὰς Θήβας, κατώρθωσε νὰ διοργανώσῃ τὸν μακεδονικὸν στρατὸν καλύτερον ἀπὸ ὃ, τι ἦτο ἄλλοτε. Ἐκαμε δὲ τὴν μακεδονικὴν φάλαγγα, ἡ ὁποία ἦτο ὁμοία μετὰ τὴν ἑλληνικὴν. Ἄλλ’ ἐνῶ ἡ ἑλληνικὴ φάλαγξ εἶχε ὀκτώ στίχους βαρέως ὀπλισμένων ὀπλιτῶν, παρατεταγμένων παραπλεύρως εἰς πυκνὴν παράταξιν, ἡ μακεδονικὴ φάλαγξ εἶχε δέκα ἕξ πυκνὰς γραμμάς. Ὁ κάθε στρατιώτης ἔφερε δόρυ μακρὸν ἕξ μέτρα, τὸ ὁποῖον ἐλέγετο

Νόμισμα
Ἀμύντου.

Ὁ Φίλιππος.

Εἰκὼν ἐπὶ μακεδονικοῦ νομίσματος.

σάρισσα. Διὰ τοῦτο οἱ ἄνδρες ἐλέγοντο σαρισσοφόροι. Ἡ σάρισσα ἐκρατεῖτο τοιοῦτοτρόπως, ὥστε προεξεῖχε πολὺ ἀπὸ τὸ σῶμα τοῦ κάθε λογχοφόρου.

Μὲ τὸν πειθαρχημένον του πεζικὸν καὶ ἰππικὸν στρατὸν ὁ Φίλιππος ἐνίκησε τοὺς ἐπικινδύνους ἐχθρούς, οἱ ὅποιοι εὐρίσκοντο εἰς τὰ βόρεια μέρη τοῦ κράτους του. Μέσα εἰς ἓν ἔτος κατάρθωσεν ὁ δραστήριος αὐτὸς βασιλεὺς νὰ στερεώσῃ τὸ κράτος του καὶ ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς. Ἄλλὰ ἡ φιλοδοξία του νὰ κάμῃ τὸ κράτος του μέγα καὶ ἰσχυρόν, δὲν τὸν ἄφηνεν ἤσυχον.

Ἐκυρίευσεν τὴν ἀκμαίαν ἀποικίαν τῶν Ἀθηναίων εἰς τὸν Στρυμόνα ποταμὸν Ἀμφίπολιν καὶ ἔγινε κύριος τῆς πλουσίας χώρας, τῆς εὐρισκομένης μεταξὺ τοῦ Στρυμόνος ποταμοῦ καὶ τοῦ Νέστου. Ἐκεῖ πλησίον τῆς σημερινῆς Καβάλλας ὑπῆρχε σπουδαία παλαιὰ πόλις. Αὐτὴν ὁ Φίλιππος τὴν ὠνόμασε **Φιλίππους**.

Νόμισμα Φιλίππων.

Μὲ τὴν κατάκτησιν τῆς χώρας αὐτῆς ὁ Φίλιππος ἔγινε κύριος τοῦ χρυσοφόρου ὄρους **Παγγαίου** καὶ εὗρεν οὕτω νέας πηγὰς χρυσοῦ. Λέγουσιν, ὅτι ἀπὸ τὰ μεταλλεῖα αὐτὰ τοῦ Παγγαίου ἐκέρδιζεν ὁ Φίλιππος πολλὰ ἑκατομμύρια σημερινῶν χρυσῶν δραχμῶν κατ' ἔτος. Τότε ἐκόπησαν καὶ νέα νομίσματα μακεδονικὰ χρυσᾶ. Σπουδαῖος ἦτο ὁ μακεδονικὸς στατήρ, ὁ ὅποιος εἶχεν ἀξίαν εἴκοσιν ἀττικῶν ἀργυρῶν δραχμῶν. Ὁ μακεδονικὸς στατήρ ἀντικατέστησε τὸ περσικὸν νόμισμα, τὸν δαρεικὸν (βλ. εἰκ. σ. 121), ὁ ὅποιος ἐκυκλοφόρει εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα. Ἀπὸ τότε ἔπαυσε νὰ κυκλοφορῇ ξένον νόμισμα εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Μὲ τὰ χρηματικὰ αὐτὰ μέσα, τὰ ὅποια πλοῦσια εἰσήρχοντο εἰς τὸ κράτος του, ὁ Φίλιππος κατεσκεύασε πλοῖα. Περὶφημα ἦσαν τὰ πολεμικὰ του πλοῖα μὲ τὰς τέσσαρας καὶ πέντε σειρὰς τῶν κωπῶν. Πλὴν τούτων κατεσκεύασε καὶ πολιορκητικὰς μηχανάς. Ἐπίσης μανθάνομεν, ὅτι ὁ Φίλιππος εἰς πολλὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος ἐξώδευε πολλὰ χρήματα καὶ ἔκαμνε

προπαγάνδαν. Πολλοὶ ἄνδρες εἰς τὰς πόλεις αὐτὰς ἦσαν φίλοι τοῦ Φιλίππου καὶ ἐπροπαγάνδιζον διὰ μίαν ἔνωσιν ὅλης τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τὸν Φίλιππον.

Νόμισμα Φιλίππου.

Δὲν ἐπέρασε πολὺς χρόνος, ἀφ' ὅτου ὁ Φίλιππος ἔγινε κύριος τῆς Ἀμφιπόλεως καὶ νέος πόλεμος ἀδελφικὸς ἔγινεν εἰς τὴν Ἑλλάδα.

355 π. Χ. Ὁ πόλεμος αὐτὸς ἐπειδὴ ἔγινε διὰ κάποιαν ὑπόθεσιν τοῦ Μαντείου τῶν Δελφῶν, ὠνομάσθη ἱερὸς πόλεμος. Οἱ εὐγενεῖς τῆς Θεσσαλίας ἐζήτησαν τὴν βοήθειάν του καὶ τότε ὁ Φίλιππος εὗρεν εὐκαιρίαν νὰ ἀναμειχθῇ εἰς τὰ πολιτικὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος. Εἰσηλθε μὲ στρατὸν εἰς τὴν Θεσσαλίαν καὶ ἔγινε κύριος αὐτῆς. Κατόπιν ἐπροχώρησε μέχρι τῶν Θερμοπυλῶν. Ἀπὸ ἐκεῖ ἤθελε νὰ προχωρήσῃ καὶ εἰς τὴν νότιον Ἑλλάδα, ἀλλὰ στρατὸς συμμαχικὸς Ἀθηναίων, Σπαρτιῶν καὶ Φωκῶν ἐσταμάτησε τὸν Φίλιππον εἰς τὰς Θερμοπύλας καὶ δὲν τὸν ἄφησε νὰ προχωρήσῃ.

77. Ο ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΚΑΤΑΣΤΡΕΦΕΙ ΤΗΝ ΟΛΥΝΘΟΝ

Ὁ Φίλιππος ἀφοῦ ἐτακτοποίησε τὰ πράγματα τῆς Θεσσαλίας, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Μακεδονίαν. Ἀπὸ ἐκεῖ δὲ τὴν ἄνοιξιν τοῦ ἰδίου ἔτους ἔκαμεν ἐκστρατείαν ἐναντίον τοῦ βασιλέως τῆς Θράκης **Κερσοβλέπτου** καὶ ἐπεξέτεινε τὸ κράτος του μέχρι τῆς Προποντίδος. Τώρα τὸ κράτος τοῦ Φιλίππου εἶχε τὴν ἑκτασιν, ὅσην δὲν

εἶχε ποτὲ ἄλλο ἑλληνικὸν κράτος. Πρὸς ἀνατολὰς ἔφθανε μέχρι τῆς Προποντίδος καὶ πρὸς νότον μέχρι τῶν Θερμοπυλῶν.

Οἱ Ὀλύνθιοι, οἱ ὁποῖοι, ὅπως εἶπομεν, εἶχον μεγάλην δύναμιν εἰς τὴν Χαλκιδικὴν καὶ ἦσαν ἰσχυρὸν κράτος, μετὰ μεγάλην ἀνησυχίαν ἔβλεπον τὴν δύναμιν τοῦ Φιλίππου νὰ μεγαλῶνῃ τόσον πολὺ.

Νέμισμα Ὀλυνθίων.

Πολὺ δικαίως ἐφοβοῦντο, ὅτι ὁ Φίλιππος δὲν ἠθελε βεβαίως νὰ βλέπῃ ἓν κράτος, ὅπως τὸ ἰδικὸν τῶν, μέσα εἰς τὸ κράτος του. Διὰ τοῦτο ἔκαμαν φιλίαν καὶ συμμαχίαν μετὰ τοῦς Ἀθηναίους, διὰ νὰ προστατεύσουν τὰ συμφέροντα τοῦ κράτους τῶν.

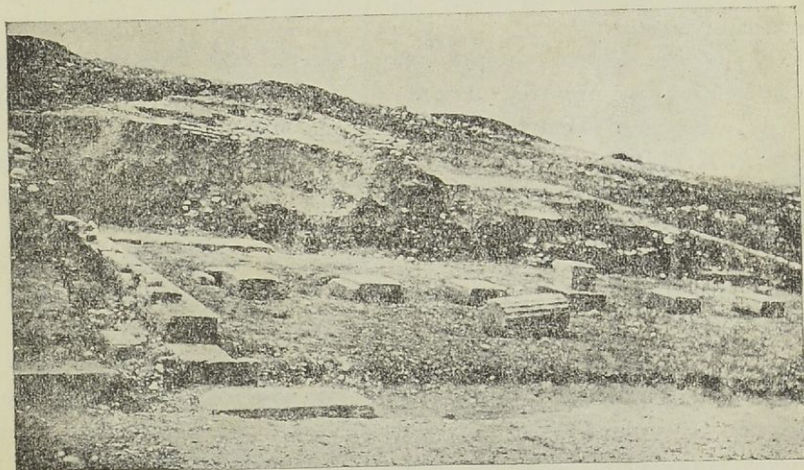
Ὁ Φίλιππος ἐθεώρησεν, ὅτι ἡ συμμαχία αὐτῆ τῶν Ὀλυνθίων καὶ τῶν Ἀθηναίων ἐστρέφετο ἐναντίον του. Εὗρε τότε τὴν εὐκαιρίαν, τὴν ὁποίαν ἐπερίμενε. Διέλυσε τὴν συμμαχίαν, τὴν ὁποίαν εἶχε κάμει προηγουμένως μετὰ τὴν Ὀλυνθον καὶ ἐξεστράτευσεν ἐναντίον αὐτῆς μετὰ ἰσχυρὸν στρατόν.

Ἡ Ὀλυνθος ἐκυριεύθη διὰ προδοσίας, πρὶν προφθάσουν οἱ Ἀθηναῖοι νὰ στείλουν τὴν βοήθειαν, τὴν ὁποίαν ἐζήτησαν ἀπὸ αὐτοῦς οἱ Ὀλύνθιοι. Φοβερὰ καταστροφή ἐπερίμενε τότε τὴν φημισμένην Ὀλυνθον. Ὁ Φίλιππος διέταξε τοῦς

348 π. Χ. στρατιώτας του νὰ καταστρέψουν ἐντελῶς τὴν πόλιν.

Ἡ ἄλλοτε τόσον πλουσία καὶ ἰσχυρὰ πρωτεύουσα τῶν πόλεων τῆς Χαλκιδικῆς χερσονήσου μετεβλήθη εἰς ἐρείπια. Ὅσοι δὲ Ὀλύνθιοι ἐσώθησαν ἀπὸ τὴν καταστροφήν, ἔγιναν δοῦλοι. Ὅλαι αἱ παραθαλάσσιαι πόλεις, αἱ ὁποῖαι ἦσαν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν της, ἔγιναν τότε ὑποτελεῖς εἰς τὸν Φίλιππον.

Ὁ Φίλιππος ἐντὸς δώδεκα περίπου ἐτῶν ἀφ' ὅτου ἔγινε βασιλεὺς, μὲ τὴν σπάθην του καὶ μὲ τὴν ὀξυτάτην του διπλωματίαν κατώρθωσε νὰ κάμῃ τὸ κράτος του πολὺ δυνατὸν καὶ κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν.

Ἐρείπια Ὀλύνθου.

Περισσότερον ἀπὸ δύο χιλιάδες ἔτη ἐπέρασαν, ἀφ' ὅτου κατεστράφη ἡ ἔνδοξος Ὀλυνθος. Χώματα πολλὰ ἐσκέπασαν τὰ ἐρείπια της. Πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ὁ Ἀμερικανὸς ἀρχαιολόγος **Ρέμπινσον** ἔσκαψεν εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο. Αἱ ἀνασκαφαὶ του ἔφερον εἰς φῶς ἓν μέρος ἀπὸ τὴν θαμμένην αὐτὴν πόλιν.

Μὲ συγκίνησιν ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐπισκέπτεται σήμερον τὴν ἀρχαίαν Ὀλυνθον, βλέπει τὰ ἐρείπια τῶν οἰκιῶν της, τοὺς δρόμους της, τὰς λεωφόρους της, τὰς ὡραίαις ἐπαύσεις καὶ τὰ ὑδραγωγεῖα της. Ἀκόμη καὶ σήμερον ὁ σοφὸς αὐτὸς Ἀμερικανὸς ἀρχαιολόγος ἐρευνᾷ τὸ μέρος, διὰ νὰ ἀνακαλύψῃ νέα πράγματα ἀπὸ τὴν ζωὴν τῆς πόλεως, ἡ ὁποία ἤκμασε τόσας ἑκατοντάδας ἐτῶν πρὶν ἀπὸ ἡμᾶς.

Πολλοὶ ἄνδρες εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐβλεπον πλέον καθαρά, ὅτι ὁ Μακεδὼν βασιλεὺς βαθμηδὸν θὰ ἐγίνετο κύριος ὅλης τῆς Ἑλλάδος.

Εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπως εἶδομεν, οἱ ἐμφύλιοι πόλεμοι εἶχον ἐξαντλήσει πολὺ τοὺς Ἕλληνας. Αἱ Θῆβαι, ἡ ὁποία τελευταίως εἶχε φανῆ μὲ τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ Πελοπίδου καὶ τοῦ Ἐπαμεινώνδου, ὅτι θὰ ἐγίνετο ἡγεμῶν ὅλης τῆς Ἑλλάδος, ἔχασε τὴν δύναμίν της μετὰ τὸν θάνατον τῶν δύο ἐνδόξων ἀρχηγῶν της. Ἡ Σπάρτη καὶ αὐτὴ εἶχεν ἐξαντληθῆ. Ἐμενον μόνον αἱ Ἀθηναίαι, αἱ ὁποῖαι εἶχον δύναμιν κατὰ θάλασσαν καὶ συμμαχούς.

Ἀλλὰ νέος πόλεμος συνέβη μετὰ τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν συμμαχῶν των ὀλίγα ἔτη πρὶν ὁ Φίλιππος καταστρέψῃ τὴν Ὀλυνθον. Ὁ πόλεμος αὐτὸς λέγεται εἰς τὴν 358 π. Χ. ἱστορίαν **συμμαχικός πόλεμος**. Εἰς τὸν πόλεμον αὐτὸν οἱ Ἀθηναῖοι ἐνίκηθησαν καὶ τότε πολλαὶ πόλεις ἔφυγον ἀπὸ τὴν ἀθηναϊκὴν συμμαχίαν.

Τότε εἰς τὴν πόλιν τῶν Ἀθηναίων, ἡ ὁποία εἶχε τὸσον ἐνδοξον ἱστορίαν εἰς τὸ παρελθόν, διὰ πρώτην φοράν παρετηρήθη τὸ ἐξῆς γεγονός. Οἱ Ἀθηναῖοι κουρασμένοι ἀπὸ τοὺς πολέμους, δὲν εἶχον καμμίαν πλέον προθυμίαν νὰ σπεύσουν ἐκεῖ, ὅπου ἐκάλει αὐτοὺς τὸ συμφέρον τῆς ἰδίας των πόλεως. Ἐν κόμμα εἶχε τότε φανῆ εἰς τὰς Ἀθήνας, τὸ ὁποῖον δὲν εἶχε κανὲν ἐνδιαφέρον διὰ τὰ ἐξωτερικὰ ζητήματα τοῦ κράτους. Ἀρχηγὸς τοῦ κόμματός αὐτοῦ ἦτο ὁ **Εὐβουλος** καὶ ὁπαδοὶ του οἱ περισσότεροὶ Ἀθηναῖοι. Τὸ χειρότερον ὅμως ἀπὸ ὅλα ἦτο, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἔπαυσαν νὰ ἀσχολοῦνται μὲ τὰ στρατιωτικά, ἐπλήρωνον δὲ ξένους ναύτας καὶ στρατηγούς, διὰ νὰ ἔχουν αὐτοὺς ὡς μισθοφόρους εἰς τὰ πλοῖα των. Οἱ ἴδιοι οἱ Ἀθηναῖοι ἠρέσκοντο νὰ ἀσχολοῦνται μὲ ἑορτὰς καὶ πανηγύρεις καὶ μὲ ἄλλα θεάματα.

Τὴν μακαρίαν αὐτὴν ἡσυχίαν τῶν Ἀθηναίων ἠθέλησε νὰ ταραξῆ εἰς νέος πολιτικός, ὁ **Δημοσθένης**.

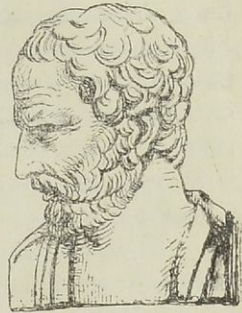
79. ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ

Ὅταν ἦτο ὁ Δημοσθένης μικρός, εἶχε πολλὰ σωματικὰ ἐλαττώματα, τὰ ὁποῖα μόνος του διώρθωσεν. Ἦτο, ὅπως

μαίθανομεν, τραυλός· κατώρθωσεν ὅμως μὲ ἐπίμονον ἄσκησιν· νὰ διορθώσῃ τὸ ἐλάττωμα αὐτό. Ἐπειδὴ τὸ στήθος του ἦτο στενόν, συνήθιζε νὰ ἀναβαίῃ εἰς ὑψηλοὺς λόφους τροχάδην.

Ἡ φωνὴ του ἦτο ἀσθενής· ἔπρεπε δὲ ὡς ρήτωρ νὰ ἀκούεται ἀπὸ τὸν λαόν. Καὶ αὐτὸ τὸ φυσικόν του ἐλάττωμα διώρθωσε μὲ τὸν ἐξῆς τρόπον. Συνήθιζε νὰ κατοβαίῃ εἰς τὴν παραλίαν τοῦ Φαλήρου, ὅταν ἡ θάλασσα ἦτο τρικυμιώδης. Ἐκεῖ ἐμπρὸς εἰς τὰ κύματα ἀνέπτυσσεν ὅλην τὴν δύναμίν του καὶ ἐφώναζεν, ὡσάν νὰ ἦτο εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ νὰ ὠμίλει ἐμπρὸς εἰς τὸν λαόν, ὁ ὁποῖος ἐθορύβει.

Ὁ Δημοσθένης ἐμελέτα πολὺ τὸν Θουκυδίδην, διὰ νὰ ἀποκτήσῃ ὠραῖον τρόπον εἰς τὴν ἔκφρασίν του. Ἦθελε δὲ νὰ μιμῆται τοὺς λόγους, τοὺς ὁποίους ἀπήγγελλεν ὁ Περικλῆς εἰς τὴν ἐκκλησίαν.

Ὁ Δημοσθένης.
Ἔργον τοῦ γλύπτου
Πολυεύκτου.

Τόσον ἐπιμελής ἦτο ὁ Δημοσθένης, ὥστε πολὺ μέρος ἀπὸ τὴν νύκτα ἐμελέτα ἢ ἔγραφε. Διὰ τοῦτο κάποιος εἶπε· «τοῦ Δημοσθένους οἱ λόγοι λυχνίας ὄζουσιν».

Ὁ Δημοσθένης ὑπῆρξεν ὁ μεγαλύτερος ρήτωρ τῆς ἀρχαιότητος. Πολλοὶ ἄλλοι ρήτορες ὑπῆρξαν τότε, τῶν ὁποίων οἱ λόγοι ἐσώθησαν ἕως σήμερον, ἀλλὰ ὁ Δημοσθένης ὑπερέβαλεν ὅλους μὲ τὴν τέχνην του.

Ὁ Δημοσθένης ἔγραψε λόγους, τοὺς ὁποίους ἀπήγγειλεν εἰς τὰ δικαστήρια. Ὅταν μάλιστα ἦτο δέκα ὀκτώ ἐτῶν, παρουσιάσθη εἰς τὸ δικαστήριον καὶ κατήγγειλε τοὺς κηδεμόνας τῆς περιουσίας τοῦ πατρὸς του. Οἱ σπουδαιότεροι ὅμως λόγοι του εἶναι πολιτικοί. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς λόγους αὐτοὺς δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι εἶναι κεραυνοί, τοὺς ὁποίους ἔρριπτεν ἐναντίον τοῦ Φιλίππου.

Ὁ Δημοσθένης περισσότερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους Ἀθηναίους ἔβλεπεν, ὅτι ὁ Φίλιππος εἶχε σκοπὸν νὰ κυριεύσῃ ὅλην τὴν Ἑλλάδα, μαζὶ δὲ καὶ τὴν ἑνδοξὸν πατρίδα του. Τὸν ἐλύπει

δὲ πολὺ, ὅταν ἔβλεπε τοὺς πατριώτας του νὰ εὐρίσκωνται εἰς τὴν κατάστασιν, εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκοντο καὶ νὰ λησμονοῦν τὸ ἔνδοξον παρελθόν των.

Ἡ πατριωτικὴ του ψυχὴ δὲν τὸν ἄφηνε νὰ ἀνεχθῆ ἢ τόσον ἔνδοξος πατρίς του νὰ ὑποδουλωθῆ εἰς τὸν βάρβαρον, ὅπως ὠνόμαζε τὸν Φίλιππον. Διὰ τοῦτο προσεπάθει μὲ τοὺς λόγους του νὰ ἀναπτύξῃ τὸ φρόνημα τὸ ἐθνικὸν τῶν Ἀθηναίων συμπολιτῶν του καὶ νὰ τοὺς κάμῃ νὰ πολεμήσουν μὲ ὅλα των τὰ μέσα ἐναντίον τοῦ Φιλίππου χάριν τῆς ἐλευθερίας των. Σπουδαῖοι εἶναι οἱ πύρινοι λόγοι του ἐναντίον τοῦ Φιλίππου, οἱ ὁποῖοι λέγονται Φιλιππικοὶ καὶ Ὀλυθιακοί.

Οἱ λόγοι τοῦ Δημοσθένους εἶναι σπουδαῖοι, διότι ἔχουν μεγάλην ρητορικὴν τέχνην. Ἄλλὰ καὶ δι' ἓνα ἄλλον ἀκόμη λόγον. Μέσα εἰς αὐτοὺς βλέπομεν ἓνα μέγαλον πατριώτην, ὁ ὁποῖος προσπαθεῖ νὰ ἐμπνεύσῃ τοὺς συμπατριώτας του καὶ νὰ τοὺς μεγαλώσῃ τὴν ἀγάπην, τὴν ὁποίαν πρέπει ὁ κάθε πολίτης νὰ τρέφῃ διὰ τὴν πατρίδα του.

Δὲν ἠμποροῦμεν ὅμως νὰ εἴπωμεν, ὅτι οἱ ἀντίθετοι πολιτικοὶ τοῦ Δημοσθένους, οἱ ὁποῖοι ὑπεστήριζον τότε τὸν Φίλιππον, δὲν ἦσαν καλοὶ πατριῶται. Τὸ ἐναντίον ἦσαν καὶ αὐτοὶ μεγάλοι πατριῶται καὶ ὠνειρεύοντο τὴν ἔνωσιν ὅλων τῶν Ἑλλήνων εἰς ἓν κράτος ἰσχυρόν. Ἐκτὸς δὲ τοῦ Ἰσοκράτους, διὰ τὸν ὁποῖον ἐμάθομεν, ὑπῆρξαν καὶ ἄλλοι σπουδαῖοι ἄνδρες ὑπὲρ τῆς ὠραίας αὐτῆς ἰδέας, ὅπως ὁ στρατηγὸς **Φωκίων** καὶ ὁ ρήτωρ **Αἰσχίνης**. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ ἔβλεπον, ὅτι ἡ διαίρεσις τῆς Ἑλλάδος εἰς μικρὰ κράτη, τὰ ὁποῖα ἐμισοῦντο φοβερὰ μετὰξύ των καὶ συχνὰ ἀλληλοεσπαράσσοντο, δὲν ἠδύνατο ποτὲ νὰ θεραπευθῆ. Ὁ διχασμὸς αὐτὸς ἔβλεπον, ὅτι ὠδήγει τὴν πατρίδα των εἰς τὴν καταστροφὴν. Ἡ Ἑλλάς ἐχρειάζετο ἓνα μονάρχην, ὁ ὁποῖος θὰ ἦνωνεν ὅλους τοὺς Ἕλληνας. Ὁ Φίλιππος δὲ τότε παρουσιάσθη ὡς σωτὴρ πραγματικῶς εἰς ἐκείνους τοὺς κακοὺς καιροὺς διὰ τὴν Ἑλλάδα.

Ἡ μεγάλη στρατηγικὴ καὶ πολιτικὴ του ἰκανότης, ἡ διπλωματικὴ του ἐπιτηδειότης ἔκσμαναν τὸν Φίλιππον, ὅπως λέγει

Ένας μεγάλος Μακεδών αρχαίος ιστορικός, τὸν μεγαλύτερον ἄνθρωπον, ὅμοιον τοῦ ὁποίου ποτὲ ἄλλοτε δὲν εἶδεν ἢ Εὐρώπῃ.

80. Ο ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΦΘΑΝΕΙ ΠΛΗΣΙΟΝ ΤΩΝ ΘΗΒΩΝ

Ὁ Δημοσθένης μὲ τὴν μεγάλην του δραστηριότητα καὶ τὴν πολιτικὴν του ἰκανότητα κατώρθωσε νὰ ἐνώσῃ ὅλους τοὺς Ἕλληνας, τοὺς εὐρισκομένους πρὸς νότον τῆς Θεσσαλίας καὶ πρὸς βορρᾶν τῆς Πελοποννήσου, ἐναντίον τοῦ Φιλίππου.

Πρὶν ἀπὸ δέκα ἢ δέκα πέντε ἔτη ἡ ἐνωσις αὐτῆ τῶν Ἑλλήνων θὰ εἶχε καλὰ ἀποτελέσματα. Ἀλλὰ τώρα ἦτο ἀργὰ πλέον. Καμμία δύναμις δὲν ἠδύνατο τώρα νὰ σταματήσῃ τὸν ὀρμητικὸν δρόμον τοῦ Φιλίππου. Ὁ Φίλιππος μὲ ἰσχυρὸν στρατὸν εὔρε τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐκστρατεύσῃ ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος.

Μίαν ἑσπέραν ἡ πόλις τῶν Ἀθηνῶν ἐγένεν ἀνάστατος. Οἱ πρυτάνεις ἀπὸ μίαν εἶδησιν, ἡ ὁποία ἦλθεν εἰς αὐτοὺς, ἀφήκαν τὸ δεῖπνον των εἰς τὸ μέσον καὶ ἔτρεξαν εἰς τὴν ἀγορὰν ἀνήσυχτοι. Μερικοὶ ἀπὸ αὐτοὺς ἐφρόντισαν νὰ εἰδοποιήσουν τοὺς δέκα στρατηγοὺς νὰ ἔλθουν διὰ συμβούλιον. Ἄλλοι ἀφῆρεσαν ἀπὸ τὰ παραπήγματα τῶν μικροπωλητῶν εἰς τὴν ἀγορὰν τὰ ξύλα. Μὲ αὐτὰ ἤναψαν πυρὰ ἐπάνω εἰς τὸν Λυκαβηττόν. Τοιοῦτοτρόπως ἐδόθη τὸ σημεῖον καὶ εἰς αὐτοὺς, οἱ ὁποῖοι εἶχον τὰς κατοικίας των μακρὰν ἀπὸ τὴν πόλιν, ὅτι τὴν ἄλλην ἡμέραν θὰ ἐγένετο εἰς τὴν Πνύκα ἕκτακτος συνεδρία. Ἐπίσης διεταχθῆ ὁ σαλπικκτὴς νὰ σαλπίσῃ τὸ πρόσταγμα καὶ εἰς τοὺς ἄλλους πολίτας.

Τὴν πρωτᾶν, πρὶν ἀκόμη ἡ βουλὴ συνεδριάσῃ καὶ λάβῃ τὰς ἀποφάσεις, διὰ νὰ παρουσιασθῇ εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ὁ λαὸς ἀνυπόμονος εἶχε συγκεντρωθῆ εἰς τὴν Πνύκα καὶ ἐπερίμενε νὰ μάθῃ τὴν ἀπόφασιν τῆς βουλῆς.

Τί πράγμα εἶχε συμβῆ λοιπόν, τὸ ὁποῖον ἔκαμε τὸν λαὸν τῶν Ἀθηνῶν νὰ ἀνησυχῆσῃ τόσο πολύ;

Ὁ Φίλιππος κατέλαβε τὴν μεγαλυτέραν πόλιν τῆς Φωκίδος, τὴν Ἐλάτειαν, ἡ ὁποία εὕρισκετο εἰς πολὺ σπουδαίαν θέσιν· ἦτο εἰς τὸν δρόμον, ὁ ὁποῖος ἔφερον ἀπὸ τὰς Θερμοπύ-

λας εἰς τὴν Βοιωτίαν. Αὐτὸ ἀνεκοίνωσαν οἱ πρυτάνεις, ὅταν ἦλθεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἢ βουλή. Αὐτός, ὁ ὁποῖος ἔφερε τὴν εἶδῃσιν, ἦτο ἐπίσης παρών, ὥστε κανεῖς δὲν ἠδύνατο νὰ ἀμφιβάλλῃ, ὅτι ἡ εἶδῃσις δὲν ἦτο ἀπολύτως ἀληθής.

Μεγάλη σιωπὴ καὶ κατάπληξις ἀπλώνεται εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου. Πολλὰς φορὰς ὁ κήρυξ προσκαλεῖ τοὺς ρήτορας νὰ συμβουλευσοῦν, τί πρέπει νὰ γίνῃ εἰς τὴν τόσον κρίσιμον θέσιν, εἰς τὴν ὁποῖαν ἔφθασεν ἡ πατρίς. Πολλὰς φορὰς ἀκούεται ἡ φωνὴ του: «*τίς ἀγορεύειν βούλεται;*» Κανεῖς ὅμως δὲν τολμᾷ νὰ εἶπῃ τὴν γνώμην του.

Μόνον ὁ Δημοσοθένης ἀνέβη εἰς τὸ βῆμα καὶ ἐξήγησε, ποῖον σκοπὸν εἶχεν ὁ Φίλιππος, μὲ τὸ νὰ καταλάβῃ τὴν τόσον σπουδαίαν ἐκείνην θέσιν. «*Ὁ Φίλιππος*» εἶπεν ὁ Δημοσοθένης «*μὲ τὴν ἔνοπλιον αὐτὴν ἐπίδειξιν, τὴν ὁποῖαν ἔκαμε τόσον πλησίον*» εἰς ἡμᾶς, θέλει νὰ ἐνθαρρύνῃ τοὺς φίλους του, οἱ ὁποῖοι ἐργάζονται δι' αὐτὸν μέσα εἰς τὴν πόλιν. «*Ἐπίσης θέλει νὰ καταλήξῃ τοὺς*» ἐχθροὺς του καὶ νὰ τοὺς κάμῃ νὰ ὑποχωρήσουν ἀπὸ φόβον εἰς ὅσα «*δὲν θέλουν ἢ νὰ ἀναγκασθοῦν διὰ τῆς βίας. Τί πρέπει λοιπὸν τώρα*» νὰ κάμωμεν;»

Ὁ Δημοσοθένης μὲ τὸν λόγον του ἔδωκε θάρρος εἰς τοὺς Ἀθηναίους. Συνεβούλευσε δὲ αὐτοὺς νὰ ἐκστρατεύσουν, ὅσοι ἔχουν ἡλικίαν στρατεύσιμον, καθὼς καὶ οἱ ἵππεῖς καὶ νὰ βοηθήσουν τοὺς Θεβαίους, διὰ τοὺς ὁποίους ὁ κίνδυνος ἦτο πολὺ πλησίον.

ΒΙ. Η ΜΑΧΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΧΑΙΡΩΝΕΙΑΝ ΤΗΣ ΒΟΙΩΤΙΑΣ

Οἱ Ἀθηναῖοι ἔλαβον θάρρος καὶ ἤρχιζαν νὰ ἐλπίζουν, ὅτι θὰ ἀποκρούσουν τὸν κίνδυνον καὶ αὐτὴν τὴν φορὰν. Διέταξαν λοιπὸν ὄλους, ὅσοι ἠδύναντο νὰ φέρουν ὄπλα, νὰ ἀναχωρήσουν διὰ τὴν Βοιωτίαν.

Ὅλα τὰ παλληκάρια τῶν Ἀθηναίων μὲ μέγαν ἐνθουσιασμόν ἔλαβον τὰ ὄπλα καὶ ἔφθασαν μὲ σύντομον πορείαν εἰς τὴν Χαίρωνεϊαν τῆς Βοιωτίας, εἰς τὰ σύνορα τῆς Φωκίδος. Οἱ κάτοικοι τῆς Βοιωτίας ἐθαύμασαν τὴν ταχύτητα, μὲ τὴν ὁποῖαν

ἔφθασαν οἱ Ἀθηναῖοι στρατιῶται. Ἐφρόντισαν δὲ καὶ αὐτοὶ νὰ μὴ φανοῦν κατώτεροι. Ἔσπευσαν λοιπὸν καὶ αὐτοὶ ἔλαβον τὰ ὄπλα καὶ ἐστρατοπέδευσαν μαζί με τοὺς Ἀθηναίους. Ὅλοι τώρα μαζί ἐπερίμεναν τὸν Φίλιππον.

Ὁ Φίλιππος ἔφθασεν εἰς τὴν Χαιρώνειαν μὲ τριάκοντα χιλιάδας πεζοὺς καὶ ὄχι ὀλιγωτέρους ἀπὸ δύο χιλιάδας ἵππεις. Καὶ οἱ δύο στρατοὶ ἦσαν γενναῖοι καὶ εἶχον φρόνημα ὑψηλόν, ἀλλὰ ὁ Φίλιππος εἶχε περισσότερον καὶ καλύτερον στρατὸν ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας· μεγαλυτέραν δὲ στρατηγικὴν ἱκανότητα.

Καὶ εἰς κάτι ἄλλο ἀκόμη ὑπερεῖχεν ὁ Φίλιππος. Εἶχε μαζί του τὸν ἔνδοξον διάδοχον τοῦ μακεδονικοῦ θρόνου, ὁ ὁποῖος ἦτο τότε δέκα ὀκτῶ ἐτῶν.

Ὁ Ἀλέξανδρος μὲ τοὺς καλυτέρους Μακεδόνας στρατηγοὺς διηύθυνε τὴν πτέρυγα, ἡ ὁποία ἦτο ἀπέναντι τῶν Θηβαίων. Ὁ Φίλιππος ἦτο ἀρχηγὸς τῆς ἄλλης πτέρυγος καὶ ἦτο ἀπέναντι τῶν Ἀθηναίων.

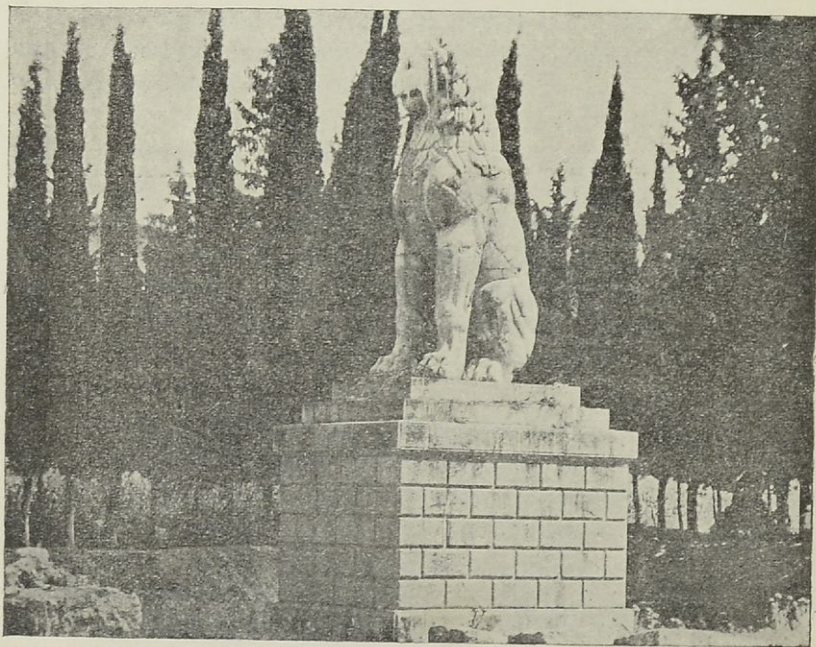
Μάχη πεισματώδης ἔγινε τότε εἰς τὴν **Χαιρώνειαν** καὶ ἐκράτησε πολλὰς ὥρας. Οἱ Ἑλληνες καὶ οἱ Μακεδόνες πολεμοῦν μὲ μεγάλην γενναιότητα καὶ ἡ ἐλπίς διὰ **338 π. X.** τὴν νίκην φαίνεται δι' ἓνα ὠρισμένον χρόνον νὰ ταλαντεύεται.

Ὁ Ἀλέξανδρος θέλει νὰ δείξῃ εἰς τὸν πατέρα του, πόσον ἱκανὸς εἶναι· πολεμεῖ δὲ μὲ ἰσὴν ὀρμήν, ὥστε τὸ ἀπέναντί του στράτευμα, τὸ ὁποῖον ἐπολέμει ἐπίσης μὲ ἠρωϊσμόν, φαίνεται, ὅτι θὰ διασπασθῇ. Ὁ Φίλιππος πολεμεῖ ἐπίσης μὲ μεγάλην ἀνδρείαν καὶ κινδυνεύει εἰς τὰς πρώτας γραμμάς. Δὲν θέλει νὰ ἀφήσῃ εἰς κανένα τὴν δόξαν τῆς νίκης· οὔτε καὶ εἰς τὸν υἱὸν του τὸν ἴδιον. Κατὰ πρῶτον λοιπὸν ἀπώθησε τοὺς ἀπέναντί του καὶ ἔπειτα ἠνάγκασεν αὐτοὺς νὰ τραποῦν εἰς φυγὴν. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἔγινεν αἷτιος τῆς νίκης. Εἰς τὴν μάχην αὐτὴν ὁ Φίλιππος ἐφήρμοσε τὸ σχέδιον τῆς λοξῆς φάλαγγος.

Χίλιοι Ἀθηναῖοι ἐφονεύθησαν εἰς τὴν μάχην αὐτὴν καὶ δύο χιλιάδες ἔγιναν αἰχμάλωτοι. Πολλοὶ ἐπίσης ἀπὸ τοὺς Θηβαίους ἐφονεύθησαν καὶ περισσότεροι ἠχμαλωτίσθησαν.

Ὁ Φίλιππος ὕστερα ἀπὸ τὴν μάχην ἐπέτρεψε νὰ ταφοῦν οἱ νεκροί. Τότε οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Θηβαῖοι ἔθαψαν μαζί τοὺς ἥρωας νεκροὺς τῶν.

Εἰς ἐκεῖνο τὸ μέρος ἀργότερα ἐστήθη μέγας μαρμάρινος λέων πρὸς τιμὴν τῶν ἀνδρείων πεσόντων κατὰ τὴν μάχην.

Ὁ λέων τῆς Χαίρωνείας.

Τὸν λέοντα αὐτὸν τὸν βλέπομεν σήμερον ἀπὸ μακρὰν καθὼς ταξιδεύομεν μὲ τὸν σιδηρόδρομον.

Οἱ Μακεδόνες δὲν ἦσαν βέβαια εἰς τόσον βαθμὸν πολιτισμένοι, ὅπως ἦσαν οἱ κάτοικοι τῆς ἄλλης Ἑλλάδος. Ἦσαν ὁμως λαὸς ἰσχυρός. Ἐκεῖνο δέ, τὸ ὅποῖον τοὺς ἔκαμνε νὰ εἶναι ἄριστοι στρατιῶται, ἦτο ὅτι ἦσαν ἠνωμένοι ὅλοι καὶ δὲν ἦσαν διηρημένοι, ὅπως οἱ Ἕλληνες τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος. Ἐπί-

σης εἶχον καλοὺς ἡγεμόνας καὶ τὸ σπουδαιότερον εἶναι, ὅτι εἶχον μέσα των δυνατὸν ἔθνικὸν φρόνημα.

82. ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΦΙΛΙΠΠΟΥ

Ὁ Φίλιππος ἐτιμώρησεν αὐστηρὰ τοὺς Θηβαίους διὰ τὴν ἀποστασίαν των· ἐτοποθέτησε δὲ μακεδονικὴν φρουρὰν ἐπάνω εἰς τὴν ἀκρόπολιν τῶν Θηβῶν, τὴν Καδμείαν.

Πρὸς τοὺς Ἀθηναίους συμπεριεφέρθη μὲ ἐπιείκειαν. Ἐκαμε μὲ αὐτοὺς εἰρήνην, ἄφησεν ἔλευθέρους τοὺς αἰχμαλώτους Ἀθηναίους καὶ ἐκήρυξε τὰς Ἀθήνας πόλιν αὐτόνομον καὶ ἔλευθέραν.

Ὁ Φίλιππος ἐσέβετο πολὺ τὰς Ἀθήνας διὰ τὸν ἀνώτερον πολιτισμὸν των καὶ τὴν δυνάμιν των κατὰ θάλασσαν. Προσεπάθει δὲ πάντοτε νὰ κερδίσῃ τὴν φιλίαν τῶν Ἀθηναίων. Τότε δὲ μὲ τὴν ἐπιείκειαν, τὴν ὁποίαν ἔδειξε πρὸς τοὺς Ἀθηναίους αἰχμαλώτους καὶ τὸν σεβασμὸν του πρὸς τοὺς πεσόντας νεκροὺς των, ἤλπισεν, ὅτι θὰ ἐκέρδιζε τὴν ἠθικὴν καὶ ὑλικὴν των δυνάμιν διὰ τὰ μεγάλα του σχέδια. Ἐξ ἄλλου τότε τὸ κόμμα τοῦ Δημοσθένους δὲν εἶχε πλέον μεγάλην δύναμιν. Πράγματι οἱ Ἀθηναῖοι τόσον πολὺ ἐνεθουσιάσθησαν ἀπὸ τὴν διαγωγὴν αὐτὴν τοῦ Φιλίππου, τὴν ὁποίαν δὲν ἐπερίμενον, ὥστε ἔστησαν εἰς τὴν ἀγορὰν τὸ ἄγαλμά του. Εἰς αὐτὸν δὲ καὶ τὸν υἱὸν του Ἀλέξανδρον ἀπένειμαν δικαίωματα Ἀθηναίου πολίτου.

Κατόπιν ὁ Φίλιππος ἔκαμεν ἓν συνέδριον εἰς τὴν Κόρινθον, ὅπου ἦλθον ἀντιπρόσωποι ὅλων τῶν ἑλληνικῶν πόλεων. Μόνον ἡ Σπάρτη δὲν ἔστειλεν ἀντιπροσώπους.

Οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν πόλεων ἔκαμαν ὅλοι μὲ τὸν Φίλιππον εἰρήνην καὶ ἔγιναν σύμμαχοι μὲ αὐτόν. Ἀνεκήρυξαν· δὲ τὸν Φίλιππον ἡγεμόνα καὶ ἔδωκαν εἰς αὐτόν τὸ ἀξίωμα τοῦ στρατηγοῦ αὐτοκράτορος διὰ τὸν πόλεμον, τὸν ὁποῖον θὰ ἔκαμνον ὅλοι οἱ Ἕλληνες ἐναντίον τῶν Περσῶν.

Ὁ Φίλιππος τότε εἶχε φθάσει εἰς τὸ μεγαλύτερον σημεῖον τῆς δόξης του. Ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πρωτεύουσάν του, τὴν Πέλαγον, διὰ νὰ κάμῃ τὰς ἐτοιμασίας του διὰ τὴν μεγάλην ἐκστρα-

τείαν. Δὲν ἐπρόφθασεν ὅμως νὰ πραγματοποιήσῃ τὰ μεγάλα του σχέδια.

Κάποτε, ἐνῶ ἐτέλει τοὺς γάμους τῆς κόρης του
336 π. Χ. Κλεοπάτρας μὲ τὸν βασιλέα τῆς Ἠπείρου, ἐδολοφονήθη ἀπὸ κάποιον εὐγενῆ Μακεδόνα εἰς ἡλικίαν 47 ἐτῶν. Ἐς τὸν θρόνον τῶρα τὸν μακεδονικὸν ἀνῆλθεν ὁ υἱὸς του Ἕ **Ἀλέξανδρος.**

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΕΡΩΝ
ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΣΤ' ΑΙΩΝ

- 560 π. Χ. Ὁ Κροΐσος ὑποτάσσει τὰς ἑλληνικὰς πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.
550 π. Χ. Ὁ Κῦρος γίνεται βασιλεὺς τῶν Περσῶν.
546 π. Χ. Τὸ κράτος τῶν Λυδῶν γίνεται τμῆμα τοῦ περσικοῦ κράτους.

Ε' ΑΙΩΝ

- 498 π. Χ. Καταστροφή τῶν Σάρδεων ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων.
492 π. Χ. Ἐκστρατεία τοῦ Μαρδονίου εἰς τὴν Ἑλλάδα.
490 π. Χ. Ἡ νίκη τῶν Ἑλλήνων εἰς τὸν Μαραθῶνα.
485 π. Χ. Ὁ Ξέρξης γίνεται βασιλεὺς τῶν Περσῶν.
480 π. Χ. Ἡ ἐν Σκλαμῖνι ναυμαχία.
479 π. Χ. Ἡ ἐν Πλαταιαῖς καὶ ἡ ἐν Μυκάλῃ μάχη.
478 π. Χ. Ἰδρυσίς τῆς πρώτης ἀθηναϊκῆς συμμαχίας.
461-429 π. Χ. Περικλῆς.
446 π. Χ. Ἀνοικοδόμησις τοῦ Παρθενῶνος.
437-432 π. Χ. Οἰκοδόμησις τῶν Προπυλαίων τῆς Ἀκροπόλεως.
431-421 π. Χ. Ἡ πρώτη περίοδος τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου.
429 π. Χ. Θάνατος τοῦ Περικλέους.
425 π. Χ. Κατάληψις τῆς Πύλου ἀπὸ τὸν ἀθηναϊκὸν στόλον.
421 π. Χ. Νικίειος εἰρήνη.
415-413 π. Χ. Ἡ εἰς Σικελίαν ἐκστρατεία τῶν Ἀθηναίων.
413 π. Χ. Ἡ ἐν Σικελίᾳ καταστροφή. Τείχισις τῆς Δεκελείας ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν.

- 405 π. Χ. Ἡ ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς καταστροφή τοῦ ἀθηναϊκοῦ στόλου.
- 404 π. Χ. Οἱ τριάκοντα τύραννοι ἐν Ἀθήναις.
- 403 π. Χ. Ὁ Θρασύβουλος ἐλευθερώνει τὰς Ἀθήναις ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῶν τριάκοντα.
- 401 π. Χ. Ἡ ἀνάβασις τοῦ Κύρου. Ἡ μάχη παρὰ τὰ Κούναξα.

Δ' ΑΙΩΝ

- 396 π. Χ. Ἡ βασιλέως εἰρήνη.
- 382 π. Χ. Κατάληψις τῆς Καδμείας ὑπὸ σπαρτιατικοῦ στρατοῦ.
- 378–377 π. Χ. Ἰδρυσις τῆς δευτέρας ἀθηναϊκῆς συμμαχίας.
- 371 π. Χ. Ἡ ἐν Λεύκτροις μάχη.
- 362 π. Χ. Ἡ ἐν Μαντινείᾳ μάχη.
- 360 π. Χ. Ὁ Φίλιππος γίνεται βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας.
- 358 π. Χ. Συμμαχικὸς πόλεμος.
- 357 π. Χ. Ὁ Φίλιππος κυριεύει τὴν Ἀμφίπολιν.
- 355 π. Χ. Ἱερὸς πόλεμος.
- 352 π. Χ. Ὁ Φίλιππος γίνεται κύριος τῆς Θεσσαλίας.
- 338 π. Χ. Ἡ ἐν Χαιρωνείᾳ μάχη.
- 336 π. Χ. Θάνατος τοῦ Φιλίππου.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ ΚΑΙ ΧΑΡΤΩΝ

1. Ὁ Δαρεῖος	Σελ.	9
2. Γωνία τοῦ ἀνακτόρου τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν	»	10
3. Χάρτης τοῦ περσικοῦ κράτους ἐπὶ Δαρείου καὶ Ξέρξου	»	11
4. Πέρσαι στρατιῶται	»	13
5. Ὁ Μιλτιάδης	»	18
6. Ὁπλίτης Δωριεὺς	»	19
7. Ἑλληνες ὀπλίται ἐν πορείᾳ	»	20
8. Ἑλλην ὀπλίτης καταβάλλων Πέρσην	»	22
9 Ὁ Θεμιστοκλῆς	»	28
10. Ἀρχαῖον ἀγγεῖον, ἐπὶ τοῦ ὁποῖου ὁ τεχνίτης ἔχει ζωγραφίσει τριήρη	»	29
11. Μέρος ἀθηναϊκῆς τριήρους	»	29
12. Ἀθηναϊκὴ τριήρης (ἀναπαράστασις)	»	30
13. Ὁ Ἡρόδοτος	»	33
14. Χάρτης τοῦ στενοῦ τῆς Σαλαμῖνος	»	42
15. Μακρὰ τεῖχη ἀπ' Ἀθηνῶν μέχρι Πειραιῶς	»	50
16. Ὁ Κίμων	»	51
17. Ὁ Περικλῆς	»	54
18. Ὁ Παρθενῶν	»	57
19. Ὁ Παρθενῶν (ἀναπαράστασις)	»	58
20. Πῶς ἦτο κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἡ Ἀκρόπολις τῶν Ἀθηνῶν	»	59
21. Ἡ Ἀθηνᾶ καὶ ὁ Ποσειδῶν	»	60
22. Κόρη ἀπὸ τὴν Ν. πρόστασιν τοῦ Ἐρεχθείου	»	61
23. Ἐρέχθειον· ἡ στοὰ τῶν κορῶν	»	62
24. Ἐσωτερικὸν τοῦ Παρθενῶνος μὲ τὸ ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς (ἀναπαράστασις)	»	63
25. Τὸ θέατρον τοῦ Διονύσου	»	64
26. Θέατρον τῆς Ἐπιδαύρου	»	65

27. Ἴππεις ἀπὸ τὴν Ζωφόρον τοῦ Παρθενῶνος . . .	Σελ. 66
28. Κεφαλὴ τοῦ ἀγάλματος τῆς Λημνίας Ἀθηνᾶς . . .	» 67
29. Δορυφόρος τοῦ Πολυκλείτου	» 68
30. Ἐν ἀπὸ τὰ πολλὰ ἀντίγραφα τοῦ Δισκοβόλου . . .	» 69
31. Τὸ Θησεῖον	» 70
32. Δωρικός καὶ ἰωνικός ρυθμός	» 71
33. Κορινθιακός ρυθμός	» 72
34. Ἐσωτερικὸν ἀρχαίου σχολείου	» 74
35. Ἀρχαῖον ἄγαλμα παριστάνον παγκρατιαστὰς . . .	» 76
36. Ἑλλήν πελταστής	» 77
37. Παναθηναϊκὸν ἀγγεῖον	» 78
38. » »	» 79
39. Ὁ Σοφοκλῆς	» 80
40. Ὁ Εὐριπίδης	» 80
41. Ἀρχαῖος ὑποκριτής	» 81
42. Τὸ μνημεῖον τοῦ Λυσικράτους	» 82
43. Ὁ Περικλῆς ἀγορεύει εἰς τὴν Πνύκα	» 84
44. Σχέδιον ἀρχαίας οἰκίας	» 88
45. Ἀναπαράστασις ἀρχαίας οἰκίας	» 89
46. Σκηνὴ ἀπὸ τὴν οἰκίαν νύμφης	» 90
47. Χιτῶν ἀπλοῦς, χιτῶν μὲ διπλοῦδιον, ἱμάτιον . . .	» 91
48. Νόμισμα Ἀθηνῶν	» 92
49. Ὁ Ἀλκιβιάδης	» 100
50. Στήλη Ἑρμοῦ	» 101
51. Νόμισμα Συρακουσίων	» 102
52. Ὁ Σωκράτης	» 109
53. Χάρτης τῆς ἀναβάσεως τοῦ Κύρου	» 114
54. «Θάλαττα! Θάλαττα!»	» 115
55. Ἄγαλμα τῆς Νίκης τοῦ Παιωνίου	» 116
56. Ἐπιτύμβιον μνημεῖον τοῦ πεσόντος κατὰ τὸν κο- ρινθιακὸν πόλεμον Δεξίλεω	» 120
57. Δαρεικός (περσικὸν νόμισμα)	» 121
58. Ὀπλῖται Βοιωτοὶ	» 126
59. Θάνατος τοῦ Ἐπαμεινώνδου	» 129
60. Ὁ Ἴσοκράτης	» 131

61. Χάρτης τῆς Μακεδονίας	Σελ. 133
62. Νόμισμα Ἀμύντου	» 135
63. Ὁ Φίλιππος	» 135
64. Νόμισμα Φιλίππων	» 136
65. Νόμισμα Φιλίππου	» 137
66. Νόμισμα Ὀλυνθίων	» 138
67. Ἐρείπια Ὀλύνθου	» 139
68. Ὁ Δημοσθένης	» 141
69. Ὁ λέων τῆς Χαιρωνείας	» 146

Ἡ καλλιτεχνική διακόσμηση τοῦ βιβλίου ἐσχεδιάσθη ἀπὸ τὸν ζω-
γράφον κ. Ἀγνήνορα Ἀστεριάδην.

ΤΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

ΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΝ ΤΩΝ

(σελ. 5—52)

	Σελ.
Εἰσαγωγή	5
1. Αἱ Ἴωνικαὶ πόλεις εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν	» 6
2. Μῆδοι καὶ Πέρσαι	» 7
3. Κῦρος, ὁ βασιλεὺς τῶν βασιλέων	» 7
4. Τὸ ἀχανές κράτος τοῦ Κύρου	» 8
5. Καμβύσης-Δαρεῖος.	» 9
6. Αἱ Ἴωνικαὶ πόλεις ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῶν Περσῶν	» 12
7. Ἡ Ἴωνικὴ ἐπανάστασις	» 14
8. Ὁ Μαρδόνιος ἐκστρατεύει ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος	» 15
9. Οἱ Πέρσαι φθάνουν εἰς τὸν Μαραθῶνα	» 16
10. Ὁ Μιλτιάδης	» 18
11. Ποῖοι ἀντιπαρετάχθησαν εἰς τὸν Μαραθῶνα	» 19
12. Ἡ νίκη τῶν Ἑλλήνων	» 21
13. Ἡ φυγὴ τῶν Περσῶν	» 22
14. Τιμαὶ εἰς τοὺς πεσόντας, Θάνατος τοῦ Μιλτιάδου	» 25
15. Δέκα ἔτη εἰρηνικά	» 26
16. Ὁ Θεμιστοκλῆς	» 27
17. Ὁ δίκαιος Ἀριστείδης	» 30
18. Ὁ Ξέρξης ἔρχεται εἰς τὴν Ἑλλάδα	» 32
19. Ὁ Λεωνίδας καὶ τὸ ἔνδοξον στενὸν τῶν Θερμο- πυλῶν.	» 33
20. Ἡ ἥρωϊκὴ ὑπεράσπισις τοῦ στενοῦ τῶν Θερμοπυλῶν	» 35
21. Οἱ Ἀθηναῖοι ἀφήνουν τὴν πατρίδα των. Ὁ Ξέρ- ξης καίει τὰς Ἀθήνας	» 37
22. Τὸ συμβούλιον τῶν ναυάρχων εἰς τὴν Σαλαμίνα	» 39

23. Ἡ ἔνδοξος ναυμαχία τῆς Σαλαμίνος	Σελ. 41
24. Ὁ Ξέρξης φεύγει ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα	» 44
25. Ὁ Μαρδόνιος εἰς τὴν Ἑλλάδα	» 45
26. Ἡ νίκη τῶν Ἑλλήνων εἰς τὰς Πλαταιάς. Ὁ Παυσανίας	» 46
27. Μετὰ τὴν νίκην	» 47
28. Ἡ μάχη εἰς τὴν Μυκάλην. Ἡ ἀπελευθέρωσις τῶν ἰωνικῶν πόλεων	» 48
29. Αἱ Ἀθήναι γίνονται ἡ πρώτη ναυτικὴ δύναμις. Ἡ ἀθηναϊκὴ συμμαχία	» 48
30. Τὸ τέλος τοῦ Θεμιστοκλέους	» 50
31. Ὁ στρατηγὸς Κίμων	» 51

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.

Ο ΧΡΥΣΟΥΣ ΑΙΩΝ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

(σελ. 53-92)

32. Ὁ Περικλῆς	» 53
33. Μεγάλα ἔργα ἐπάνω εἰς τὴν Ἀκρόπολιν	» 55
34. Μία ἐπίσκεψις εἰς τὴν Ἀκρόπολιν	» 58
35. Οἱ μεγάλοι καλλιτέχναι τοῦ χρυσοῦ αἰῶνος. Ὁ Φειδίας	» 65
36. Μύρων-Πολύκλειτος	» 67
37. Δωρικὸς, ἰωνικὸς καὶ κορινθιακὸς ρυθμὸς	» 70
38. Οἱ Ἀθηναῖοι παῖδες εἰς τὸ σχολεῖον	» 73
39. Οἱ σοφισταὶ	» 75
40. Γυμναστικὴ. Στρατιωτικὴ θητεία	» 76
41. Ἔορταὶ καὶ πανηγύρεις	» 78
42. Αἱ ὑποχρεώσεις τῶν Ἀθηναίων πολιτῶν. Οἱ λειτουργοὶ	» 81
43. Ἐκκλησία τοῦ δήμου. Βουλὴ	» 83
44. Οἱ Ἀθηναῖοι ἄρχοντες. Οἱ στρατηγοὶ	» 86
45. Τὰ ἀθηναϊκὰ δικαστήρια	» 87

46. Μία ἀθηναϊκὴ οἰκία	Σελ. 87
47. Τί ἐφόρουν οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληνες	» 90

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ΄.

Ο ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

(σελ. 93-116)

48. Αἰτία τοῦ πολέμου	» 93
49. Οἱ δύο ἀντίπαλοι. Αἱ πρῶται ἐχθροπραξίαι	» 95
50. Ὁ λοιμὸς εἰς τὰς Ἀθήνας	» 96
51. Θάνατος τοῦ Περικλέους. Δημαγωγοὶ	» 97
52. Αἱ ἐπιχειρήσεις τοῦ Βρασίδου	» 98
53. Ὁ Ἀλκιβιάδης. Ἐκστρατεία εἰς Σικελίαν	» 99
54. Αἱ τελευταῖαι ἐπιτυχίαι τῶν Ἀθηναίων	» 103
55. Ὁ Ἀλκιβιάδης ἐπιστρέφει εἰς τὸς Ἀθήνας	» 104
56. Ὁ Λύσανδρος καὶ ἡ καταστροφή εἰς Αἶγός πο- ταμοῦς	» 105
57. Τὸ τέλος τοῦ πολέμου. Ἡ πτώσις τῶν Ἀθηναίων	» 106
58. Ἡ εἰρήνη καὶ οἱ τριάκοντα τύραννοι εἰς τὰς Ἀ- θήνας	» 108
59. Οἱ Σπαρτιᾶται γίνονται ἡγεμόνες τῆς Ἑλλάδος	» 109
60. Ὁ Σωκράτης καὶ οἱ μαθηταὶ του	» 109
61. Καταδίκη καὶ θάνατος τοῦ Σωκράτους	» 111
62. Πλάτων	» 112
63. Ὁ Ξενοφῶν καὶ ἡ ἀνάβασις τοῦ Κύρου	» 113
64. Ἡ κάθοδος τῶν μυρῶν	» 115

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ΄.

ΟΙ ΠΕΡΣΑΙ ΑΝΑΜΕΙΓΝΥΟΝΤΑΙ
ΕΙΣ ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
(σελ. 117-121)

65. Οἱ Σπαρτιᾶται πολεμοῦν τοὺς Πέρσας	» 117
--	-------

66. Νέοι ἑμφύλιοι πόλεμοι εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ὁ κο-
ρινθιακὸς πόλεμος Σελ. 119

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

ΑΙ ΘΗΒΑΙ ΓΙΝΟΝΤΑΙ ΙΣΧΥΡΟΝ ΚΡΑΤΟΣ
(σελ. 122—131)

67. Ὁ Πελοπίδας καὶ ὁ Ἐπαμεινώνδας » 122
68. Ὁ Πελοπίδας ἐλευθερώνει τὴν πατρίδα του » 123
69. Ἀθηναὶ καὶ Θῆβαι » 124
70. Ἡ μάχη εἰς τὰ Λευκτρά. Ἡ λοξὴ φάλαγξ τοῦ
Ἐπαμεινώνδου » 125
71. Ὁ Ἐπαμεινώνδας ἐκστρατεύει εἰς τὴν Πελοπόν-
νησον. Θάνατος τοῦ Πελοπίδου » 127
72. Ἡ μάχη εἰς τὴν Μυκτινίαν. Θάνατος τοῦ
Ἐπαμεινώνδου » 128
73. Ὁ Ἴσοκράτης » 130

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ΄.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ Ο ΜΑΚΕΔΩΝ ΕΝΩΝΕΙ ΟΛΗΝ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ
(σελ. 132—148)

74. Οἱ ἀρχαῖοι Μακεδόνες » 132
75. Ἀρχέλαος » 134
76. Φίλιππος » 134
77. Ὁ Φίλιππος καταστρέφει τὴν Ὀλυθον » 137
78. Ὁ συμμαχικὸς πόλεμος » 139
79. Δημοσθένης » 140
80. Ὁ Φίλιππος φθάνει πλησίον τῶν Θηβῶν » 143
81. Ἡ μάχη εἰς τὴν Χαιρώνειαν τῆς Βοιωτίας » 144
82. Θάνατος τοῦ Φιλίππου » 147

Ἀνάδοχος: «Ἐταιρία Ἐκδοτικῶν Οἰκῶν» Ἰ. Κολλάρος καὶ Σία Α. Ε.
Μ. Σαλίβερος Α. Ε.—Ι. Σιδέρης—Δ. Τζάκας—Σ. Δελαγραμμάτικας
Τύποις: «Ρυθμὸς» Μέτωνος:—Ἀθήναι.

ΠΟΣ ΕΚΔΟΣΕΣ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΔΙΟΚ. ΠΡΟΤΕΥΟΥΣΗΣ
ΑΡΧ. 25
ΔΙΑ ΤΑΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ
ΑΡΧ. 27.50
ΕΚΔΟΤΗΣ Α. Ι. ΡΑΛΛΗΣ & ΣΙΑ

3350